

СТАНОВИЩЕ ПРАВОЗАХИСНИКІВ ТА ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ В УКРАЇНІ У 2021 РОЦІ

МОНІТОРИНГОВО-АНАЛІТИЧНА ДОПОВІДЬ

Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2021 році: моніторингово-аналітична доповідь / А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкіна; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2022. – 172 с.

У цій доповіді проаналізовано міжнародні документи, національне законодавство та умови, у яких відбувалася правозахисна та громадська діяльність окремих осіб і організацій на підконтрольній уряду території України впродовж 2021 року. Розглянуто ключові проблеми, з якими зіштовхуються правозахисники та громадські активісти, наведено окремі випадки переслідувань правозахисників та громадських активістів, зокрема кримінального, цивільного та адміністративного переслідування, погроз, випадків фізичного насильства (включаючи вбивства, побиття й пошкодження майна), стеження й дискредитаційних кампаній, перешкоджання мирним зібранням тощо. Доповідь розрахована на представників органів державної влади, міжнародних та міжурядових організацій, журналістів, правозахисників і громадських активістів.

Доповідь підготовлена Центром прав людини ZMINA в рамках проєкту «Підвищення ролі та захисту правозахисників в Україні» в партнерстві з Нідерландським Гельсінкським комітетом за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Погляди авторів доповіді не відображають офіційної позиції Європейського Союзу.

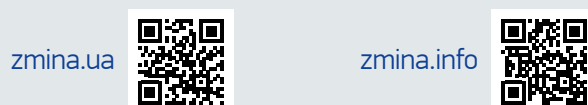
Фото на обкладинці: Сергій Стерненко в одеському суді, 23 лютого 2021 року. Фото: Анна Фаріфонова, Грати.

ZMINA дякує за допомогу із підготовкою цієї доповіді журналісткам Єлизаветі Сокурєнко та Наталії Адамович, громадським організаціям «Українська Гельсінкська спілка з прав людини» і «Екологія-Право-Людина».

Ця публікація може містити натуралістичні зображення інцидентів чи постраждалих від нападів і переслідувань, що можуть шокувати, вразити або схвилювати деяких читачів.

Центр прав людини ZMINA працює у сфері захисту свободи слова, свободи пересування, протидії дискримінації, попередження тортур і жорстокого поводження, боротьби з безкарністю, підтримки правозахисників і громадських активістів на території України, включно з окупованим Кримом, а також захисту прав осіб, які потерпіли внаслідок збройного конфлікту. Організація проводить інформаційні кампанії, освітні програми, працює над моніторингом і документуванням випадків порушень прав людини, готує дослідження, аналітику й домагається змін завдяки національній та міжнародній адвокації.

Детальніше про Центр прав людини ZMINA та його діяльність:

Контакти для зауважень і пропозицій
Електронна пошта: ly@humanrights.org.ua

Зміст

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	4
1. ВСТУП.....	5
2. РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
Ситуація з переслідуванням активістів і правозахисників у 2021 році.....	8
Законодавчі загрози свободі об'єднань та асоціацій.....	8
Інші обмежуючі явища для громадянського суспільства у 2021 році.....	9
3. РЕКОМЕНДАЦІЇ	11
4. МЕТОДОЛОГІЯ	17
5. ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД СИТУАЦІЇ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ У 2021 РОЦІ.....	23
Статистичні дані щодо переслідування активістів і правозахисників у 2021 році	24
Стислий огляд законопроектів, загрозливих для громадянського суспільства.....	27
Інші обмежуючі явища для громадянського суспільства у 2021 році.....	41
Вплив пандемії COVID-19 на громадську активність і правозахисну діяльність..	41
Незаконні дії поліції під час мирних зібрань	41
Подання інформації про кінцевих бенефіціарних власників організаціями громадянського суспільства.....	44
Хід розслідування й судового розгляду резонансних справ.....	45
Справа Сергія Стерненка	46
Справа Романа Ратушного	51
Справа Катерини Гандзюк.....	53
Справа Ірини Ноздровської.....	55
6. СТИСЛИЙ ОГЛЯД ВИПАДКІВ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ПРАВОЗАХИСНИКІВ І ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ У 2021 РОЦІ.....	57

Список скорочень

- АРМА** – Агентство з розшуку та менеджменту активів
БДІПЛ – Бюро з демократичних інститутів і прав людини
БО – благодійна організація
ВАКС – Вищий антикорупційний суд
ГО – громадська організація
ГУНП – Головне управління Національної поліції
ДАБІ – Державна архітектурно-будівельна інспекція
ДБР – Державне бюро розслідувань
ДСНС – Державна служба України з надзвичайних ситуацій
ІА – інформаційне агентство
ІМІ – Інститут масової інформації
ЄДР – Єдиний державний реєстр (юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань)
ЄКПЛ – Європейська конвенція з прав людини
ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини
ЖК – житловий комплекс
КБВ – кінцевий бенефіціарний власник
КЖЕ – Комісія з журналістської етики
ККУ – Кримінальний кодекс України
КМДА – Київська міська державна адміністрація
КНУ – Київський національний університет (імені Тараса Шевченка)
КПК – Кримінальний процесуальний кодекс
КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС – Міністерство внутрішніх справ
МКХ – Міжнародна класифікація хвороб
МТД – міжнародна технічна допомога
ЛГБТ(ІК) – лесбійки, геї, бісексуали, трансгендерні люди (інтерсексуали, квір-люди)
НАБУ – Національне антикорупційне бюро України
ОБСЕ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ОГС – організація громадянського суспільства
ООН – Організація Об'єднаних Націй
ОП – Офіс Президента
ОПЗЖ – Опозиційна платформа «За життя»
ОСББ – об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ОТГ – об'єднана територіальна громада
ПАРЕ – Парламентська Асамблея Ради Європи
ПрАТ – приватне акціонерне товариство
ПТСР – посттравматичний стресовий розлад
РУВС – районне управління внутрішніх справ
САП – Спеціалізована антикорупційна прокуратура
СБУ – Служба безпеки України
СІЗО – слідчий ізолятор
СОГІ – сексуальна орієнтація та ґендерна ідентичність
ТСК – тимчасова слідча комісія
УГСПЛ – Українська Гельсінська спілка з прав людини
ЦНАП – центр надання адміністративних послуг

1

ВСТУП

■ Фото: Микола Мирний

Команда Центру прав людини ZMINA рада представити моніторингову доповідь щодо тиску й переслідування активістів у 2021 році, що створена в рамках проєкту «Підвищення ролі та захисту правозахисників в Україні». Цей проєкт ZMINA реалізує в партнерстві з Нідерландським Гельсінгським комітетом за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Мета цього звіту – оцінка ситуації щодо переслідування й тиску на громадських активістів протягом 2021 року, опис інцидентів, що сталися в цей період.

Зважаючи на існування гострої потреби захисту суб'єктів громадянського суспільства, основним призначенням цього звіту є виявлення прогалин у законодавстві та діяльності органів правопорядку, надання повної та актуальної інформації про ситуації з переслідуванням і тиском на правозахисників та громадських активістів представникам влади, медіа, міжнародних місій, партнерам та широкому загалу.

У контексті децентралізації, мобілізації зусиль у солідарній боротьбі з наслідками пандемії COVID-19, соціально-економічних пертурбацій, посилення зовнішніх загроз, зокрема щодо розгортання російської агресії проти України, тема захисту й посилення безпеки активістів і правозахисників, а також боротьби з безкарністю за їх переслідування набуває посиленої актуальності для просування й відстоювання стандартів прав людини, пильнування за виконанням державою власних зобов'язань і захисту суспільних інтересів.

Сподіваємося, що інформація, описана у звіті, буде корисною для аналізу й висновків про безпековий клімат для правозахисників і громадських активістів, які діють на підконтрольній уряду України території.

2

РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

СИТУАЦІЯ З ПЕРЕСЛІДУВАННЯМ АКТИВІСТІВ І ПРАВОЗАХИСНИКІВ У 2021 РОЦІ

Усього за 2021 рік ZMINA задокументувала 108 випадків переслідування за громадську діяльність на підконтрольній Україні території, що дещо більше, ніж у попередньому, 2020 році (тоді було зафіксовано 101 інцидент переслідування).

Найбільше з них сталося в липні (14), серпні (13) та березні (12), найменше – 4 випадки – у грудні.

Серед задокументованих інцидентів найбільш поширеними були спроби залякування активістів (28), знищення чи пошкодження їхнього майна (24) та фізичні напади на них (20). Чимало випадків мали ознаки дискредитаційних кампаній (12) та незаконного юридичного переслідування (7). П'ять інцидентів можна розцінювати як перешкоджання діяльності громадських організацій (здебільшого йдеться про зрив просвітницьких чи інших заходів, що проводили активісти), по чотири випадки мали ознаки незаконного затримання чи обшуку та перешкоджання мирним зібранням, три випадки – порушення приватності (зокрема, йдеться про ситуації, коли активісти заявляли про стеження за ними).

Загалом інциденти переслідування активістів зафіксовані в 17 українських областях, але найбільше серед них відбулося в Києві (майже половина всіх зафіксованих випадків), на Одещині, Харківщині та Луганщині. Така ситуація зберігається з попередніх років.

За результатами моніторингу, протягом 2021 року серед різновидів громадської діяльності найбільш ризикованими були такі: ЛГБТК-активізм, антикорупційна діяльність, протидія незаконному будівництву та захист довкілля.

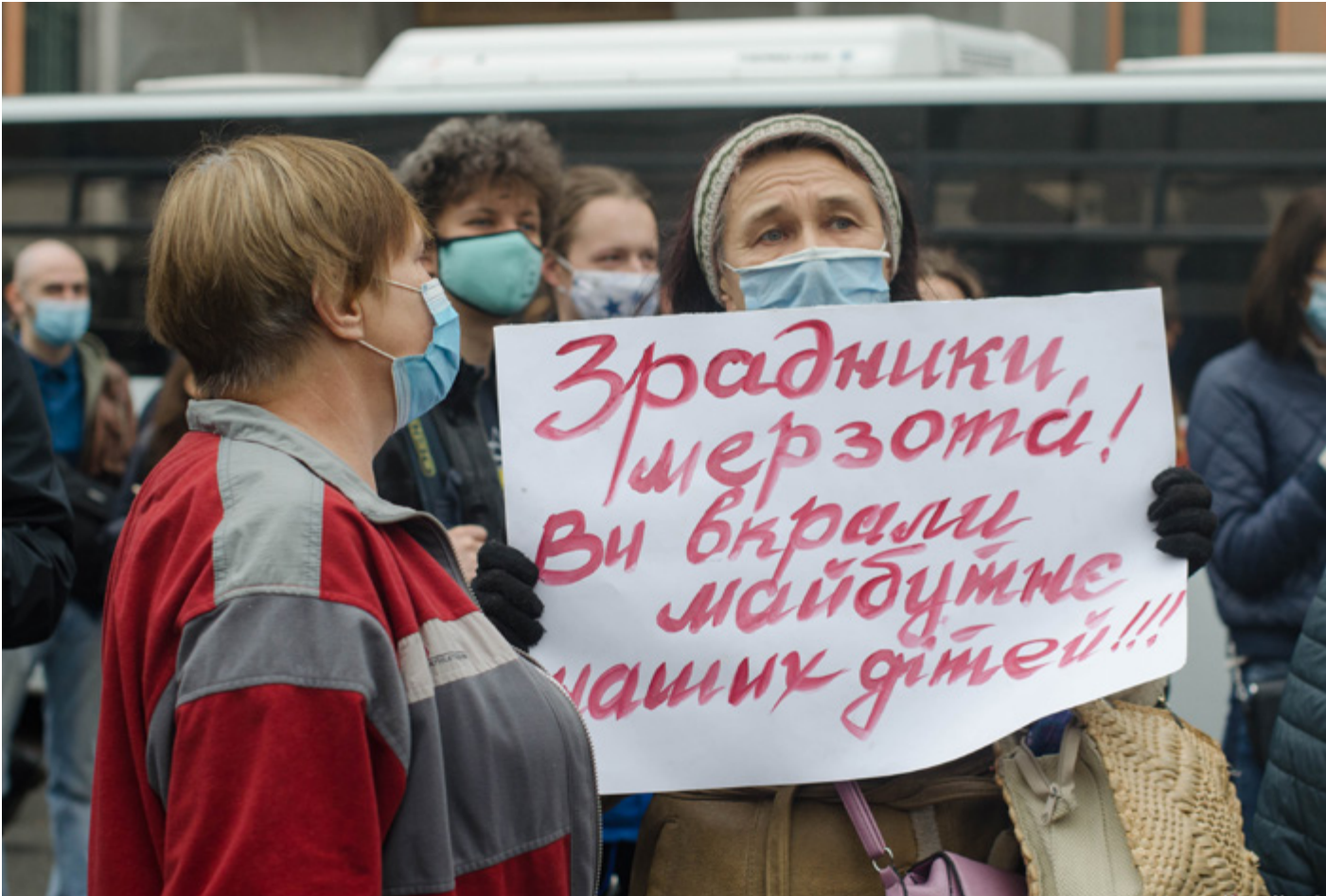
Як і в попередні роки, у 2021 році постраждали не завжди могли одразу домогтися відкриття проваджень за своїми заявами, які поліція всупереч законодавству розглядала як звернення громадян, тож доводилося відкривати провадження через суд. Водночас навіть у відкритих провадженнях активісти часто говорили про бездіяльність слідства або зволікання зі збором доказів. Серед задокументованих насильницьких злочинів проти громадських діячів до суду передано дві справи, в інших наразі ведеться слідство.

ЗАКОНОДАВЧІ ЗАГРОЗИ СВОБОДІ ОБ'ЄДНАНЬ ТА АСОЦІАЦІЙ

Станом на кінець 2021 року на розгляді Верховної Ради України перебувало **13 законопроектів, що є загрозливими для громадянського суспільства**, порушують Конституцію й міжнародні зобов'язання України у сфері прав людини. Серед них є ті, що спрямовані на непропорційне обмеження свободи асоціацій і мирних зібрань, дискримінацію окремих категорій активістів чи підтримку гомофобних ідей.

З них 4 законопроекти було зареєстровано у 2021 році (№ 5496, 6325, 6326, 6327), 9 законопроектів було зареєстровано у 2020 році (№ 3059, 3193-1, 3291, 3326, 3564, 3572, 3916, 3936, 4521).

Низка положень цих законопроектів є дискримінаційними стосовно громадських організацій та активістів і несуть ризики для вільного розвитку громадянського суспільства в Україні, оскільки прирівнюють адвокаційну діяльність ОГС до комерційного лобізму, передбачають люстрацію вихідців із громадського сектору або введення поняття «іноземних агентів», забороняють громадським активістам проводити акції протесту в безпосередній близькості до судів, запроваджують «перевірки на поліграфі» для громадських активістів, які бажають працювати в державних органах чи на підприємствах, афілійованих із державою, передбачають надмірну й невиправдану фінансову звітність для громадських організацій

■ Фото: Микола Мирний

з іноземним фінансуванням, вилучають термін «гендер» із законодавства й забороняють «пропаганду трансгендеризму й гомосексуалізму», ускладнюють процедури залучення іноземних волонтерів тощо.

Ці проекти законів унесені народними депутатами від політичних фракцій «Слуга народу», «Опозиційна платформа – За життя», ВО «Батьківщина», «За майбутнє», позафракційними депутатами, а також Кабінетом Міністрів України. Більшість із цих законопроектів не були розроблені винятково для врегулювання різних аспектів життєдіяльності громадянського суспільства, а стосуються інших сфер (наприклад, законопроекти щодо особливостей формування наглядових рад державних підприємств). Однак деякі положення цих документів, у разі їх прийняття, прямо чи опосередковано вплинуть на діяльність громадських організацій та громадянські права і свободи загалом. Крім того, частина подібних ініціатив синхронізується з дискредитаційною кампанією проти «соросят» і антизахідною риторикою, яку розгортає частина політичних сил.

У разі прийняття навіть одного з наведених вище законопроектів це стане серйозним ударом по ситуації з правами людини та свободою об'єднань і мирних зібрань в Україні. ZMINA слідкуватиме за ситуацією навколо цих проектів законів у 2022 році.

ІНШІ ОБМЕЖУЮЧІ ЯВИЩА ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У 2021 РОЦІ

Упродовж 2021 року низка явищ продовжувала впливати на загальну атмосферу для громадянського суспільства в Україні.

Ключовою серед них була **пандемія COVID-19** та запроваджений в Україні карантин, що стали причиною для звуження форм і можливостей роботи громадських організацій і окремих активістів. Повільні темпи розгортання вакцинації (усього третина населення отримали повний курс вакцинації станом на кінець 2021 року) та її практична недоступність для широких верств населення до кінця весни – початку літа 2021 року стали стримуючим фактором також і для громадського активізму.

Іншим проблемним для громадянського суспільства аспектом стало **подання інформації про кінцевих бенефіціарних власників** у 2021 році, відповідно до вимог Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (FATF). Нечіткість закону в частині визначення того, хто є кінцевими бенефіціарними власниками громадських організацій, призвела до труднощів. Ситуація ускладнювалася надзвичайно короткими термінами подання інформації про КВБ, відсутністю можливості подати таку інформацію онлайн або поштою, великими чергами у ЦНАПах і в державних реєстраторів та неможливістю записатися для подачі відповідних документів. При цьому за неподання або несвоєчасне подання інформації про кінцевого бенефіціарного власника були передбачені суттєві штрафи. 8 жовтня 2021 року Верховна Рада відтермінувала на 9 місяців (до липня 2022 року) строк подання інформації про кінцевих бенефіціарів для українських компаній та громадських організацій.

Крім того, у 2021 році ZMINA продовжувала фіксувати **незаконні та непропорційні дії поліції під час мирних зібрань**. Особливо яскраво це проявилось на прикладі акції протесту проти ультраправого насильства 19 січня 2021 року в Києві, а також акцій на підтримку громадського активіста з Одеси Сергія Стерненка 23 лютого 2021 року в Києві й Житомирі. У другому випадку зафіксовані масові невивіркові затримання мирних учасників зібрання та журналістів (пізніше частину з них відпустили без складання протоколів; інших учасників, стосовно яких протоколи були складені, виправдав суд). У першому випадку поліція завадила проведенню акції, затримавши половину її учасників, які навіть не встигли розгорнути банери. Пізніше складені на активістів протоколи розглянув суд і закритий їх за відсутністю складу адміністративного правопорушення. Керівник «Соціального руху» Віталій Дудін подав заяву до Державного бюро розслідувань (ДБР) щодо неправомірних дій поліції, за якою було відкрито кримінальне провадження за ч. 2 ст. 365 ККУ (перевищення влади працівником правоохоронного органу). Кілька постраждалих активістів подали також цивільні позови за ст. 1174 Цивільного кодексу України (школа, завдана службовою особою). 20 січня 2022 року Шевченківський районний суд Києва присудив компенсацію моральної шкоди одному із затриманих учасників акції Владиславу Лазуто на суму 3 000 гривень у зв'язку з незаконними діями співробітників поліції.

3

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для покращення ситуації щодо роботи правозахисників та активістів, які діють на захист громадських інтересів, органам державної влади в Україні необхідно виконати такі рекомендації.

1. Керуватися у своїй роботі міжнародними стандартами щодо захисту правозахисників, зокрема з Керівними принципами¹ щодо захисту правозахисників Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ).
2. Ліквідувати системні перешкоди захисту й діяльності правозахисників і активістів, які діють на захист громадських інтересів, шляхом проведення ефективної реформи правоохоронної та судової систем, а також упровадження дієвих антикорупційних заходів.

ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ:

3. Утримуватися від прийняття законів, які обмежують свободу об'єднань та асоціацій в Україні та становлять загрозу діяльності правозахисників і громадських активістів.
4. Внести зміни до статті 161 Кримінального кодексу України з метою включення сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності до переліку мотивів, із яких учиняються злочини на ґрунті ненависті.
5. Внести зміни до статті 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення, скасувавши адміністративну відповідальність за порушення порядку мирних зібрань з огляду на фактичну відсутність такого порядку.
6. Розглянути можливість прийняття закону щодо заборони державним органам (національним, регіональним, місцевим) та органам місцевого самоврядування надавати фінансову чи іншу допомогу групам, які виступають за застосування насильства або вдаються до насильства.

ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ:

7. Ініціювати створення посади особливого представника при Президентові України або координаційного міжвідомчого органу щодо захисту правозахисників та активістів, які діють на захист громадських інтересів.
8. Виступати з публічним осудом нападів на активістів та правозахисників, а також дискредитаційних кампаній проти громадянського суспільства.

ОФІСУ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА:

9. Проаналізувати випадки переслідування громадських активістів і визначити причини системності таких переслідувань.
10. Забезпечити проведення розслідування стосовно не лише виконавців, а й організаторів та замовників злочинів, що вчиняються проти правозахисників і громадських активістів у зв'язку з їхньою діяльністю.
11. Запровадити регулярне (щокварталу та в разі потреби – додатково) інформування громадськості про перебіг кримінальних проваджень, пов'язаних зі вчиненням злочинів стосовно правозахисників та громадських активістів у зв'язку з їхньою діяльністю.

¹ Керівні принципи щодо захисту правозахисників / Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ): <http://www.osce.org/uk/odihr/150476?download=true>

■ Фото: Микола Мирний

12. Включити до програм спеціальної підготовки кандидатів на посади прокурорів та підвищення кваліфікації прокурорів питання прав людини, рівності, недискримінації й толерантності.
13. Публічно засуджувати переслідування правозахисників та громадських активістів.

МІНІСТЕРСТВУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ:

14. Включити питання захисту правозахисників та громадських активістів до переліку обов'язкових напрямів реалізації міністерством державної політики.
15. Забезпечити належне регулювання процедур реєстрації повідомлень про вчинення злочинів стосовно правозахисників та громадських активістів у зв'язку з їхньою діяльністю, а також ефективного розслідування таких злочинів, зокрема злочинів, учинених з мотивів ненависті на ґрунті сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.
16. Публічно засуджувати напади на правозахисників та громадських активістів.

НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ:

17. Забезпечити належну реєстрацію повідомлень про вчинення злочинів стосовно правозахисників та громадських активістів у зв'язку з їхньою діяльністю, зокрема:
 - припинити практику реєстрації повідомлень про вчинення злочинів стосовно правозахисників і громадських активістів як звернень громадян та неухильно вносити

- відомості про вчинення злочинів стосовно правозахисників та громадських активістів до Єдиного реєстру досудових розслідувань;
- розробити порядок / алгоритм притягнення реєстратора до відповідальності за несвоєчасність, неповноту та необ'єктивність відомостей, унесених до Єдиного реєстру досудових розслідувань.
18. Покращити наявну методика розслідування злочинів на ґрунті ненависті (з урахуванням міжнародних стандартів, зокрема рекомендацій БДІПЛ для України), приділивши особливу увагу мотивам нетерпимості за тими ознаками, що наразі не згадані в ККУ, зокрема сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності (СОГІ).
19. Забезпечити проведення розслідування стосовно не лише виконавців, а й організаторів і замовників злочинів, що вчиняються проти правозахисників і громадських активістів у зв'язку з їхньою діяльністю.
20. Уживати заходів щодо гарантування фізичної безпеки потерпілим від нападів правозахисникам і громадським активістам, яким загрожує небезпека як учасникам кримінального провадження.
21. Уживати заходів з метою безпечного проведення мирних зібрань та інших подій, а саме:
- утримуватися від незаконного й надмірного застосування сили стосовно учасників мирних зібрань;
 - провести роз'яснювальну роботу з особовим складом, що залучається для охорони мирних зібрань, щодо меж втручання правоохоронців у перебіг проведення мирних зібрань;
 - своєчасно повідомляти організаторів про наявні загрози перед подіями та спільно розробляти політику профілактики загроз;
 - надавати особливу увагу питанням безпеки учасників події під час контрзібрань, уживати заходів з уникнення сутичок між учасниками демонстрацій та контрдемонстрацій;
 - надавати особливу увагу питанню безпеки учасників події не лише під час мирних зібрань, а й до та після них – супроводжувати від точки збору організаторів та учасників до фільтраційних рамок до заходу, до станцій метро й зупинок громадського транспорту після зібрання тощо;
 - після мирного зібрання проводити спільний аналіз дій органів правопорядку й учасників зібрання для покращення забезпечення свободи мирних зібрань в Україні;
 - уживати всіх можливих заходів, щоб організатори подій могли їх продовжувати після спроб зриву.
22. Проаналізувати вплив праворадикальних організацій на безпеку діяльності правозахисників та громадських активістів.
23. Провести моніторинг дій працівників поліції в регіонах щодо швидкості реагування на повідомлення, навмисного затягування чи фальсифікації розслідування у випадках учинення правопорушень стосовно правозахисників і громадських активістів.
24. Забезпечити покарання працівників поліції, причетних до фальсифікації чи затягування розслідувань, а також «очистку» власних рядів від поліцейських, пов'язаних із криміналом і корупційними схемами.
25. Унести зміни до навчальних програм первинної професійної підготовки та підвищення кваліфікації, а також систематично проводити правопросвітницькі заходи для покращення обізнаності поліцейських із темами прав людини, недискримінації й злочинів на ґрунті ненависті.

■ Фото: Наталія Адамович, ZMINA

26. Узяти участь у розробці й виконанні пілотних програм щодо фізичного захисту правозахисників та громадських активістів від насильницьких злочинів.
27. Забезпечити постійну інформаційну взаємодію з правозахисниками, громадськими активістами та їхніми громадськими об'єднаннями на національному та регіональному рівнях для обміну інформацією про інциденти, хід розслідування злочинів та вживання заходів, необхідних для запобігання й мінімізації наслідків інцидентів.
28. Публічно засуджувати переслідування й напади на правозахисників та громадських активістів.

УПОВНОВАЖЕНОМУ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ:

29. Системно брати під особистий контроль справи, де йдеться про переслідування правозахисників та громадських активістів, перевіряти стан дотримання їхніх прав відповідними державними органами, зокрема тими, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, виконання судових рішень тощо.
30. Започаткувати, спільно з правозахисними організаціями, проведення постійного моніторингу випадків переслідування правозахисників та громадських активістів.
31. Створити групи оперативного реагування з можливістю виїзду на місце злочину й вивчення всіх обставин нападу на правозахисників та громадських активістів.
32. Ініціювати, спільно з правозахисниками та громадськими активістами, підготовку в 2022 році спеціальної доповіді, присвяченої питанням їхнього захисту й безкарності за

вчинення злочинів стосовно правозахисників та громадських активістів, а також включення відповідного розділу до щорічних доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні.

33. Публічно засуджувати переслідування правозахисників та громадських активістів.

ПРЕДСТАВНИЦТВАМ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ДИПЛОМАТИЧНИМ МІСІЯМ:

34. Публічно визнавати важливість роботи правозахисників та громадських активістів шляхом використання традиційних і нових методів комунікації.
35. Організовувати регулярні зустрічі правозахисників та громадських активістів, на яких учинені напади або інші види переслідування, з представниками міжнародних організацій і дипломатами.
36. Підтримувати контакт із правозахисниками та громадськими активістами, проводячи прийняття та відвідуючи організовані ними заходи.
37. Відвідувати судові засідання, що стосуються переслідувань правозахисників і громадських активістів, як спостерігачі.
38. Надавати фінансову підтримку діяльності правозахисників і громадських активістів, де це необхідно, включаючи програми моніторингу стану громадянського суспільства в Україні та надання допомоги правозахисникам і громадським активістам, потерпілим через їхню діяльність.
39. Звертати увагу правоохоронних органів на необхідність ужиття всіх можливих заходів для запобігання та реагування на протиправні дії, спрямовані на зрив мирних зібрань та інших заходів громадських ініціатив.
40. Визначити неефективність розслідування випадків порушень прав громадських активістів як реальну загрозу розвитку громадянського суспільства та демократичних трансформацій в Україні й перетворити вирішення цієї проблеми на індикатор якості процесу реформ, ініційованих владою, а також на тему для обговорення на міжнародних майданчиках за участю України.

4

МЕТОДОЛОГІЯ

Загальна методологія моніторингу ґрунтувалася на напрацюваннях з моніторингу й документування, що схвалені Коаліцією на захист громадянського суспільства та опубліковані² 20 листопада 2018 року, а також на оновленій методології моніторингу й аналізу, що використовувалася під час укладання аналітичної доповіді «Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2019 році»³.

Моніторинг містить опис випадків нападів, переслідування й тиску на правозахисників та громадських активістів на підконтрольних уряду України територіях, що відбулися протягом 2021 року, а також нововиявлених у цей час обставин у справах щодо розвитку подібних інцидентів у минулі періоди.

ОБ'ЄКТ МОНІТОРИНГУ

Об'єктом моніторингу є діяльність українських правозахисників і громадських активістів, їхніх об'єднань і організацій у визначенні Керівних принципів⁴ щодо захисту правозахисників Бюро Організації з безпеки та співробітництва з демократичних інститутів і прав людини та Декларації ООН⁵ про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати й захищати загально визнані права людини й основні свободи.

Ґрунтуючись на цих документах, ми розуміємо під **«правозахисниками»**, або **«захисниками прав людини»** (*human rights defenders*), будь-яких осіб, які індивідуально або спільно з іншими заохочують і захищають права людини, зокрема виступають на захист громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав, принципів верховенства права, недискримінації за будь-якою ознакою, незалежно від роду професійної діяльності або іншого статусу⁶, здійснюючи цю діяльність мирними засобами й визнаючи універсальний характер усіх прав людини для всіх осіб (без будь-якого розрізнення за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження, віку або іншої обставини), і не мають на меті відстоювання корпоративних чи бізнес-інтересів. Слідом за Резолюцією Ради ООН з прав людини, у фокусі уваги триматимемо також і тих активістів, які займаються захистом прав жінок і ЛГБТ-спільноти, екологічними й земельними правами, питаннями корпоративної відповідальності, представників пацієнтських організацій та ініціатив, а також тих, які займаються питаннями підвищення прозорості й підзвітності органів влади й місцевого самоврядування, виявляють випадки корупції та застосування насильства з вини держави, комерційних структур та недержавних суб'єктів.

У рамках моніторингу поняття **«правозахисник»** і **«активіст»** розглядалися як взаємопроникні терміни з розумінням, що громадські активісти у своїй діяльності не завжди обмежуються принципом універсальності прав людини й застосуванням винятково мирних методів. Загалом термін «активіст» уживають у таких значеннях: *«діяльний член якогось колективу; громадський діяч»; «людина, яка використовує або підтримує рішучі дії (наприклад, громадські протести) на підтримку або протидію одній зі сторін у спірному питанні»; «людина, яка переконана в необхідності політичних чи суспільних змін і бере участь у таких заходах, як*

² Методологія документування / Коаліція на захист громадянського суспільства, 20.11.2018: <http://cs-coalition.org/ua/dokumenty/metodolohiia-dokumentuvannia>

³ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2019 році: аналітична доповідь / М. Лаврінок, В. Ліхачов; ред. Т. Печончик; Українська Гельсінська спілка з прав людини, ZMINA, Truth Hounds. – Київ, 2020. – 88 с.: https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2020/02/stateofhumanrightsdefenders2019_reportuaweb_.pdf

⁴ Керівні принципи щодо захисту правозахисників Бюро Організації з безпеки та співробітництва з демократичних інститутів і прав людини: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/d/150476.pdf>

⁵ Декларація ООН про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати та захищати загально визнані права людини та основні свободи: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_349#Text

⁶ Інформація про напади й тиск на політичних діячів, чиновників, представників органів самоврядування, адвокатів та юристів, журналістів бралася до уваги в тих випадках, коли мотивом їхнього переслідування була громадська діяльність чи дії на захист прав людини.

громадські протести, щоб спробувати домогтися таких змін»; «люди, які пропагують чи реалізують певну ідею безкорисливо для себе».

Узагальнюючи для цілей моніторингу, поняття **«громадський активіст»** використовується для позначення людей, які індивідуально або спільно з іншими вдаються до рішучих дій, щоб домогтися політичних або суспільних змін, припинення правопорушень чи іншої негативної діяльності, пропагують і реалізують суспільно корисні ідеї, діючи, зокрема, з метою заохочення чи захисту прав людини, суспільних інтересів, без наміру отримання винятково особистої вигоди.

Разом з тим до цієї доповіді не включені випадки переслідування активістів чи організацій, щодо яких є вагомі підстави вважати, що вони застосовували насильницькі дії чи заклики до насильства стосовно третіх осіб. Водночас ми не вважаємо напади чи політично мотивоване переслідування таких осіб правомірними чи законними та жодним чином не схвалюємо подібних дій.

Додатково об'єктом моніторингу була діяльність Верховної Ради України в частині нормотворчої законодавчої діяльності. ZMINA аналізувала законопроекти, що були зареєстровані в українському парламенті, на предмет їхнього потенційного впливу на діяльність правозахисників та громадських активістів в Україні.

ПРЕДМЕТ МОНІТОРИНГУ

Предметом моніторингу є різноманітні **форми перешкодження діяльності правозахисників і громадських активістів**, які діють на захист суспільних інтересів, що трапилися в Україні на підконтрольній уряду території протягом 2021 року. Сюди можуть входити незаконні обмеження у сфері свободи об'єднань, свободи слова, свободи мирних зібрань і свободи пересування стосовно правозахисників і активістів, які діють на захист суспільних інтересів, застосування фізичного насильства (вбивства, побиття), пошкодження майна, випадки політично мотивованого юридичного переслідування (зокрема, у кримінальному, цивільному або адміністративному порядку), дискредитаційні кампанії, стеження, порушення приватності, погрози й інші види тиску.

Для цілей моніторингу в тексті ми використовуємо термін **«інцидент»**, що означає окрему подію чи низку подій, коли правозахисник чи громадський активіст ставав жертвою переслідування внаслідок своєї діяльності.

Під **«фізичним нападом»** розуміється нанесення тілесних ушкоджень різного ступеня – від тих, що спричинили короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, і до ушкоджень, небезпечних для життя в момент заподіяння, чи таких, що спричинили втрату будь-якого органу або його функцій, психічну хворобу або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності, чи непоправне знівечення тіла. Одним з найтяжчих видів фізичних нападів є **«вбивство»** – умисне або з необережності заподіяння смерті іншій людині, насильницьке позбавлення її життя.

Під **«пошкодженням майна»** маємо на увазі умисне знищення або пошкодження майна, що належало потерпілому активісту чи організації або перебувало в його / її користуванні (зокрема, шляхом псування майна, підпалу, вибуху чи іншим способом).

«Дискредитацією» є умисні дії, спрямовані на підрив авторитету, іміджу й довіри до правозахисників, громадських активістів чи їхніх об'єднань шляхом створення й поширення недостовірної інформації, маніпулятивної інформації та / або інформації, що містить чутливі персональні дані. Дискредитаційні кампанії часто розгортаються через соціальні мережі або

ЗМІ із сумнівною репутацією й можуть містити ознаки маніпуляції й «джинси»⁷, а також інших матеріалів з порушенням журналістських стандартів.

Під *«порушенням приватності»* розуміється сукупність дій, коли відносно постраждалих осіб порушується їхнє право на захист персональної інформації, або інформація про особу використовується іншими особами, які не мали права доступу, володіння чи розпорядження такою інформацією; порушення вимог щодо зберігання й розпорядження конфіденційною інформацією та інформацією для службового користування тощо. Одним зі способів порушення приватності є *«стеження»* – незаконне негласне спостереження за активістом або правозахисником, зокрема візуальне спостереження за зазначеним об'єктом або візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження, що проводиться без ухвали слідчого судді.

При визначенні поняття *«юридичне переслідування»* ми спираємося на пункт 3 резолюції ПАРЕ № 1900 (2012)⁸, розуміючи під цим такі випадки: а) коли кримінальні й адміністративні дії було застосовано в порушенні одного з основних прав, гарантованих Європейською конвенцією з прав людини (ЄКПЛ) та протоколами до неї, зокрема свободи думки, совісті й релігії, свободи вираження поглядів та інформації, а також свободи зібрань та об'єднань; б) коли кримінальні й адміністративні дії було застосовано за правомірні дії на захист суспільних інтересів без зв'язку з будь-яким правопорушенням; в) коли кримінальні й адміністративні дії є явно не пропорційними щодо правопорушення, у якому особу було визнано винною або підозрюваною; г) коли кримінальні й адміністративні дії було застосовано до особи на вибірковій, порівняно з іншими особами, основі; г) коли кримінальні й адміністративні дії є результатом очевидно несправедливого розгляду, що, як видається, пов'язане з діями на захист прав людини або суспільних інтересів.

«Перешкоджання мирним зібранням» означає створення перепон, недопущення організації або проведення вказаних мирних заходів, учинене як з боку представників органів державної влади, так і з боку приватних осіб (з огляду на позитивний обов'язок держави гарантувати проведення мирного зібрання). Способами його можуть бути винесення незаконного рішення про заборону їх проведення, погроза застосування до їхніх організаторів чи учасників насильства або фактичне його застосування, спроба підкupu організаторів відповідного заходу чи їх обман тощо.

Під *«перешкоджанням діяльності громадських організацій»* розуміються дії або бездіяльність, що перешкоджають законній діяльності громадських об'єднань і благодійних організацій. Перешкоджання законній діяльності громадських організацій може виявитися в будь-яких діях, зокрема з числа описаних вище, які спрямовані на створення перепон у виконанні громадськими організаціями їхніх статутних завдань, реалізації прав, зокрема право на майно й кошти, придбані в результаті господарської та іншої комерційної діяльності, обмеження прав і свобод громадян у зв'язку з їх належністю або неналежністю до об'єднань громадян. Перешкоджання може виразитися також у погрозах, насильстві або іншому протиправному впливі на керівників чи інших членів громадських організацій та їхніх органів з метою не допустити виконання ними своїх повноважень чи домогтися прийняття неправомірного рішення з боку цього представника. Якщо спосіб перешкоджання сам по собі є злочинним (заподіяння тілесних пошкоджень, погроза вбивством, пошкодження майна організації тощо), то це розглядається як окремий вид інциденту, перелік яких наведено вище.

⁷ Журналістський термін, що означає зумисну приховану рекламу чи антирекламу, подану у вигляді новин, авторських текстів, аналітики й телевізійних програм тощо.

⁸ Парламентська асамблея Ради Європи. Резолюція 1900 (2012): [https://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/\[Russian_documents\]/\[2012\]/\[Oct2012\]/Res1900_rus.asp](https://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/[Russian_documents]/[2012]/[Oct2012]/Res1900_rus.asp)

У рамках моніторингу відслідковуються переслідування як державними, так і недержавними суб'єктами, невстановленими особами; переслідування як власне активістів і правозахисників, так і їхніх родичів, близьких і знайомих осіб, якщо таке переслідування пов'язане з їхньою правозахисною / громадською діяльністю.

Додатково для цілей цього дослідження предметом моніторингу були законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді України, що містять загрози для свободи об'єднань та асоціацій і діяльності правозахисників та громадських активістів в Україні.

Що стосується загроз цифровій безпеці активістів і правозахисників (фішинг, спроби зламу акаунтів, надсилання вірусів, DDoS-атаки тощо), то ZMINA окремо не документувала цих випадків, адже відповідний моніторинг веде ГО «Лабораторія цифрової безпеки». Загальна статистика за 2021 рік та приклади наведені нижче.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ТА СТАНДАРТ ВЕРИФІКАЦІЇ

Моніторинг і збирання інформації містять опис випадків нападів, переслідування й тиску на правозахисників і активістів, перевірку обставин інциденту й вивчення контексту із застосуванням низки індикаторів для визначення зв'язку інциденту з діяльністю постраждалих суб'єктів.

Пріоритетним способом збору інформації є безпосереднє контактування з постраждалими особами, первинні повідомлення безпосередніх жертв і (або) свідків інцидентів, їхніх родичів, законних представників. Документування також відбувається шляхом медіамоніторингу й моніторингу соціальних мереж; аналізу відкритих джерел та інтерв'ювання третіх осіб, зокрема дистанційного; обміну інформацією з іншими громадськими організаціями й ініціативами, органами правопорядку; моніторингу судових процесів, а також збору офіційної інформації від органів влади на запити Центру прав людини ZMINA та партнерів. Для верифікації окремих випадків, що трапилися в інших регіонах України, можуть проводитися виїзні місії.

Збирання інформації відбувається за принципом напівструктурованого інтерв'ю з укладанням протоколу фіксації. За замовчанням підтвердженою інформацією є інформація з офіційних ресурсів органів державної влади та місцевого самоврядування, органів правопорядку, нормативно-правових актів і відповідей на офіційні звернення чи запити на отримання публічної інформації, що надсилалися для цілей моніторингу; від першої особи потерпілого (свідка), його близьких родичів чи осіб, які представляють їхні інтереси.

Документування кожного інциденту відбувається за стандартною операційною процедурою й містить таку інформацію: а) опис інциденту, що трапився (із вказанням дати, місця, виду переслідування, відомостей про суб'єкт переслідування тощо); б) інформація про контекст: об'єкта переслідування та його / її попередню правозахисну / громадську діяльність; в) дані про зв'язок між інцидентом, що трапився, та правозахисною / громадською діяльністю потерпілої сторони; г) інформація про дії, вжиті у зв'язку з інцидентом правоохоронними органами чи іншими органами державної влади або місцевого самоврядування.

Додатковим джерелом для моніторингу законодавчих ініціатив, які можуть становити загрозу свободі об'єднань та асоціацій і діяльності правозахисників та громадських активістів, є база законопроектів⁹, зареєстрованих Верховною Радою України.

⁹ Див.: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2>

ПРИПУЩЕННЯ

Включений до фінальної доповіді перелік випадків перешкоджання діяльності правозахисників та громадських активістів, які діють на захист суспільних інтересів, не є вичерпним, оскільки містить лише ту частину випадків, про які стало відомо Центру прав людини ZMINA та партнерам. У документі відображена лише та інформація, яку вдалося задокументувати й верифікувати як випадки нападів, переслідування й тиску на громадських активістів та правозахисників відповідно до визначень цієї методології. Труднощі збору й документування інформації зумовлені тим, що в низці випадків постраждалі активісти не звертаються до ЗМІ та правоохоронних органів через недовіру та страх погіршення ситуації.

Однак моніторинг дає загальне уявлення про атмосферу, у якій в Україні доводиться працювати акторам громадянського суспільства та професійної спільноти, що захищає права людини та діє на захист суспільних інтересів. Метою доповіді є не стільки вичерпний аналіз усіх випадків, скільки висвітлення й аналіз середовища для роботи правозахисників і громадських активістів, а також виокремлення й узагальнення певних тенденцій.

БЕЗПЕКА

Описи не всіх інцидентів, що сталися в аналізований період часу, можуть бути включені в публічну частину звіту з метою безпеки й захисту постраждалих або у випадках, коли ці особи бажають уникнути поширення такої інформації. У низці випадків інформація у звіті є знеособленою за бажанням постраждалих.

АВТОРСТВО

Цей моніторинг підготовлений Центром прав людини ZMINA в рамках проєкту «Підвищення ролі та захисту правозахисників в Україні» в партнерстві з Нідерландським Гельсінським комітетом за фінансової підтримки Європейського Союзу. Передрук або інше використання цього матеріалу вітається за умови посилання на авторів, а також якщо це здійснюється з некомерційною метою.

5

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД
СИТУАЦІЇ ДЛЯ
ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА
В УКРАЇНІ У 2021 РОЦІ

СТАТИСТИЧНІ ДАНІ ЩОДО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ АКТИВІСТІВ І ПРАВОЗАХИСНИКІВ У 2021 РОЦІ

Усього за 2021 рік ZMINA задокументувала **108 випадків переслідування за громадську діяльність** на підконтрольній Україні території, що дещо більше, ніж у попередньому, 2020 році (тоді було зафіксовано 101 інцидент переслідування). Це може свідчити як про, власне, невелике погіршення ситуації, так і – з іншого боку – про зростання готовності представників громадянського суспільства говорити про труднощі та перешкоди, з якими вони зіштовхуються у своїй діяльності.

Найбільш насиченими на такі події були літні місяці – липень (14 випадків), серпень (13), а також березень (12). Натомість найменше випадків переслідування зафіксовано у грудні (4).

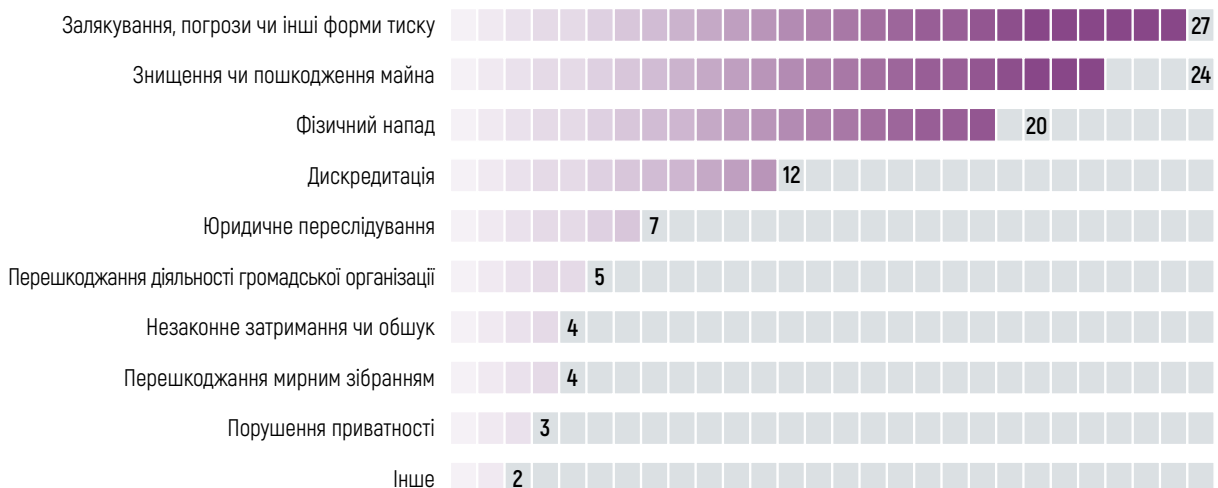
■ ЧАСОВИЙ РОЗПОДІЛ

Серед задокументованих інцидентів найбільш поширеними були спроби залякування активістів (27), знищення чи пошкодження їхнього майна (24) та фізичні напади на них (20). Серед згаданих насильницьких злочинів проти громадських діячів до суду передано дві справи, в інших наразі ведеться слідство.

До того ж чимало випадків мали ознаки дискредитаційних кампаній (12) та незаконного юридичного переслідування (7). П'ять інцидентів можна розцінювати як перешкоджання діяльності громадських організацій (здебільшого йдеться про зрив просвітницьких чи інших заходів, які проводили активісти), по чотири випадки мали ознаки незаконного затримання чи обшуку та перешкоджання мирним зібранням, три випадки – порушення приватності (зокрема, йдеться про ситуації, коли активісти заявляли про стеження за ними).

■ РОЗПОДІЛ ЗА ВИДАМИ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Два випадки, позначені «інше», стосувалися незаконного звільнення з роботи профспілкового активіста у Львові, а також неправомірної спроби з боку СБУ в Києві видворити з України активіста лівого крила з громадянством Білорусі (в обох випадках цьому вдалося запобігти через суд).

У випадках, коли йшлося про декілька видів переслідування одночасно, для статистики виокремлювалися ті, що для кожного інциденту здавалися нам більш значущими.

Окрім описаних у доповіді інцидентів, увагу Центру прав людини ZMINA у 2021 році привертала також принаймні дві смерті громадських діячів правого крила – іммігранта з Білорусі **Віталія Шишова** (співзасновник «Білоруського дому в Україні») та мешканця Сум **Олександра Іваніни** («Правий сектор»), однак в обох випадках на момент публікації дослідження не було виявлено достатньо доказів, аби однозначно пов'язати ці події із законною громадською діяльністю загиблих, тож ми продовжуємо спостерігати за перебігом слідства в цих справах.

Що ж стосується тих випадків, що вміщені в цю моніторингову доповідь, можемо констатувати, що, як і попереднього року, у 2021 році постраждали не завжди могли одразу домогтися відкриття проваджень за своїми заявами, які поліція всупереч законодавству розглядала як звернення громадян, тож доводилося відкривати провадження через суд. Водночас навіть у відкритих провадженнях активісти часто говорили про бездіяльність слідства або зволікання зі збором доказів (що критично важливо, наприклад, для вилучення відеозаписів із камер спостереження, оскільки ті зберігаються обмежену кількість часу).

З іншого боку, в окремих випадках зафіксовано покращення комунікації з поліцією в питаннях забезпечення правопорядку під час мирних зібрань у регіонах, зокрема в Одесі (на відміну від 2020 року, тут зміг мирно відбутись ЛГБТ-марш Одеса Прайду, попри погрози організаторам з боку ультраправого угруповання «Традиція і порядок»). В інших випадках (наприклад, акція пам'яті Станіслава Маркелова та Анастасії Бабурової 19 січня в Києві або низка мітингів на підтримку Сергія Стерненка) монітори фіксували надмірне застосування сили і свавільні затримання учасників мирних зібрань (*див. розділ «Стислий опис інцидентів»*).

На жаль, мусимо констатувати продовження діяльності телеграм-каналів, зокрема платформ ультраправих угруповань та окремих діячів, які публікують персональні дані правозахисників та громадських активістів, організовуючи кампанії з їхнього цькування і дискредитації. Йдеться про телеграм-канали «Катарсис» (на момент публікації моніторингу канал, який сам себе називає «департаментом кібербулінгу», став «приватним», тобто його можуть читати тільки схвалені адміністраторами користувачі), «Вольєр», «Детектор грантів», «Традиція і порядок» (на момент публікації моніторингу перейменований на «Консервативна партія»), «Ходаковський» (належить керівнику ультраправого угруповання «Традиція і порядок» Богдану Ходаковському), StalkerUA (належить Олексію Свиначенку з угруповання «Національний спротив»), «Євген Карась» (належить, відповідно, одному з лідерів ультраправих груп «Основа майбутнього» та «Суспільство майбутнього» (колишня С14) Євгену Карасю) та інші.

Окрім погроз та образливих повідомлень, які надходять людям, чиї профайли публікуються на таких каналах, їхні підписники в аналізованій період почали активно використовувати інші цифрові методи тиску, зокрема так званий «смс-бомбінг», коли алгоритм намагається зареєструвати користувача на максимально великій кількості сервісів за номером телефону, аби відволікти увагу або паралізувати роботу його власника, а також починає здійснювати дзвінки на цей номер (при цьому тут здебільшого, ймовірно, використовувався якийсь російський сервіс, тому що дзвінки надходили нібито з мобільних операторів РФ).

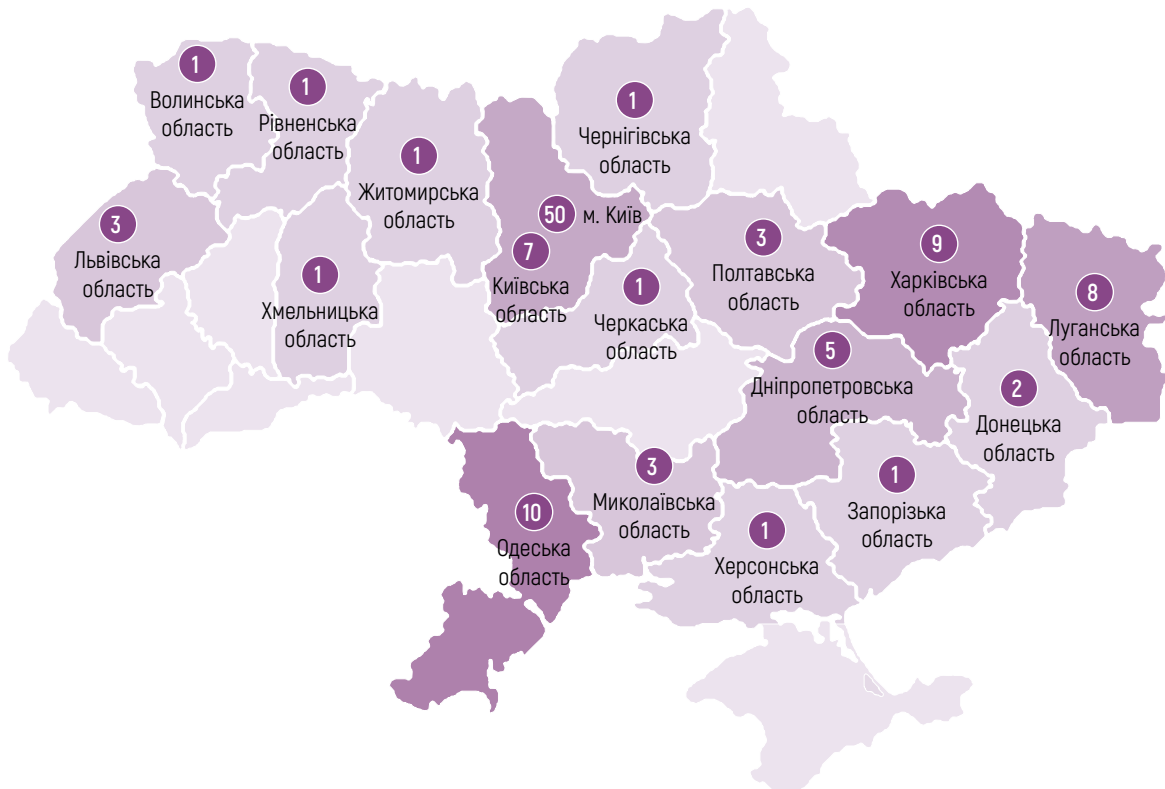
Що стосується дискредитаційних кампаній, то варто зазначити, що 2021 року вони велися не тільки через ЗМІ та соцмережі, а також за допомогою інструментів, які у своїй діяльності застосовує громадський сектор, зокрема йдеться про організацію «акцій протесту» проти

діяльності тих чи інших активістів, що поєднувалися з публікацією їхніх персональних даних і різного роду чуток, які мали на меті посилити неприязнь до об'єкта цькування.

Наприклад, у випадку активістів, які виступають проти забудови або на захист довкілля, їх могли бездоказово звинувачувати у зв'язках із забудовниками або тиску на бізнес із метою отримання хабарів (в обіг потрапляє термін «екотероризм»), а тих, які виступали проти насильства ультраправих, останні почали пов'язувати – так само без наведення будь-яких доказів – із наркоторгівлею.

Загалом інциденти переслідування активістів зафіксовані в 17 українських областях, але найбільше серед них відбулося в Києві (50), на Одещині (10), Харківщині (9) та Луганщині (8). Така ситуація частково зберігається з попереднього 2020 року, коли в Києві та Одеській області також зосереджувалася найбільша частка задокументованих випадків переслідування.

■ ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗПОДІЛ

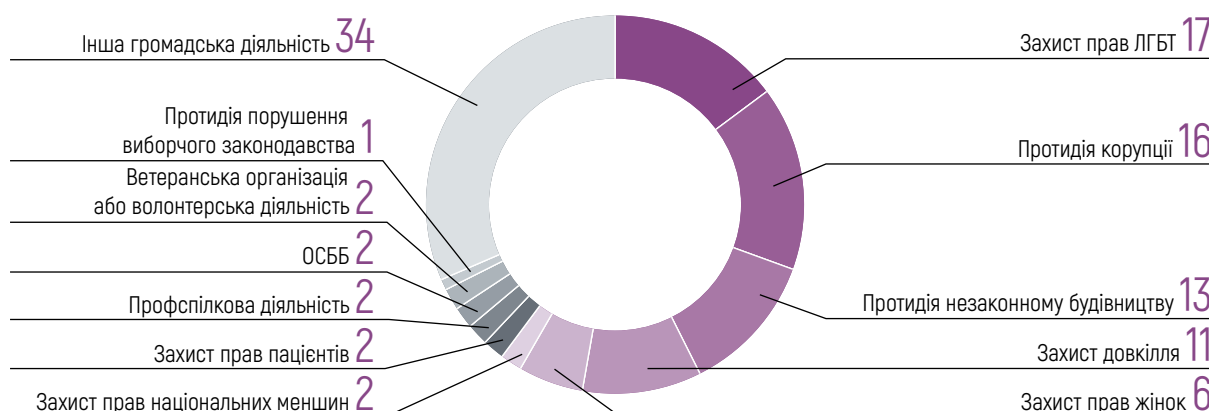

За результатами цього річного моніторингу, серед різновидів громадської діяльності, які вдалось однозначно ідентифікувати, протягом 2021 року найбільш переслідуваними були ЛГБТІК-активізм (17), антикорупційна діяльність (16), протидія незаконному будівництву (13) та захист довкілля (11).

Ця тенденція з невеликими змінами зберігається з попередніх років. Так, у 2020 році найбільш ризикованими були протидія корупції (20), захист прав ЛГБТ (19) та захист довкілля (9), а – для порівняння – у 2019 році найбільше переслідували ЛГБТІК-активістів (22), антикорупціонерів (15) та активістів, які виступають проти незаконного будівництва (14).

Варто також зазначити, що в деяких випадках один епізод стосувався багатьох постраждалих активістів (коли, наприклад, ішлося про мирне зібрання чи організацію, що ставала ціллю зловмисників), а в інших – декілька епізодів могли стосуватись однієї особи, яка неодноразово зазнавала переслідувань.

■ РОЗПОДІЛ ЗА ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ

Окрім того, представники громадського сектору продовжують зіштовхуватися з цифровими загрозами у своїй діяльності. За результатами моніторингу «Лабораторії цифрової безпеки», що відстежує такі інциденти та надає постраждалим допомогу, протягом 2021 року сталася щонайменше 71 атака на громадських активістів та журналістів (у 2020 експерти організації зафіксували 78 інцидентів), що мали на меті отримання доступу до ймовірно чутливих даних, які були в розпорядженні активістів та журналістів, або перешкодження їхній роботі.

Мова йде про фішинг (таргетований і нетаргетований), злами електронної пошти або акаунтів у соціальних мережах (зокрема, через перехоплення смс під час двофакторної авторизації), блокування контенту або тимчасове блокування облікових записів у соцмережах, злам або DDoS сайтів медіа, а також кілька таргетованих атак на громадські організації, коли їхнім представникам на електронну пошту надходили листи з вірусами.

Окрім того, у квітні трапився інцидент смс-спаму з погрозами та спробами зламу акаунтів у соцмережах української журналістки та медіатренерки Олени Дуб після доксингу (публікації особистих даних) у російському телеграм-каналі.

СТИСЛИЙ ОГЛЯД ЗАКОНОПРОЄКТІВ, ЗАГРОЗЛИВИХ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Станом на кінець 2021 року на розгляді Верховної Ради України перебувало **13 законопроектів, що є загрозливими для громадянського суспільства**, порушують Конституцію й міжнародні зобов'язання України у сфері прав людини. Серед них є ті, що спрямовані на непропорційне обмеження свободи асоціацій і мирних зібрань, дискримінацію окремих категорій активістів чи підтримку гомофобних ідей.

З них 4 законопроекти було зареєстровано у 2021 році (№ 5496, 6325, 6326, 6327), 9 законопроектів було зареєстровано у 2020 році (№ 3059, 3193-1, 3291, 3326, 3564, 3572, 3916, 3936, 4521).

Низка положень цих законопроектів є дискримінаційними стосовно громадських організацій та активістів і несуть ризики для вільного розвитку громадянського суспільства в Україні, оскільки прирівнюють адвокаційну діяльність ОГС до комерційного лобізму, передбачають люстрацію вихідців із громадського сектору або введення поняття «іноземних агентів», забороняють громадським активістам проводити акції протесту в безпосередній близькості до судів, запроваджують «перевірки на поліграфі» для громадських активістів, які бажають працювати в державних органах чи на підприємствах, афілійованих із державою, передбачають надмірну

й невинуваченої фінансової звітності для громадських організацій з іноземним фінансуванням, вилучають термін «гендер» із законодавства й забороняють «пропаганду трансгендеризму й гомосексуалізму», ускладнюють процедури залучення іноземних волонтерів тощо.

Більшість із цих законопроектів не були розроблені винятково для врегулювання різних аспектів життєдіяльності громадянського суспільства, а стосуються інших сфер (наприклад, законопроекти щодо особливостей формування наглядових рад державних підприємств). Однак деякі положення цих документів, у разі їх прийняття, прямо чи опосередковано вплинуть на діяльність громадських організацій та громадянські права і свободи загалом. Крім того, частина подібних ініціатив синхронізується з дискредитаційною кампанією проти «соросят» і антизахідною риторикою, яку розгортає частина політичних сил.

Ці проекти законів унесені народними депутатами від політичних фракцій **«Слуга народу»**, **«Опозиційна платформа – За життя»**, **ВО «Батьківщина»**, **«За майбутнє»**, **позафракційними депутатами**, а також **Кабінетом Міністрів України**, зокрема йдеться про:

1. Проект Закону про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні (**№ 3059** від 11.02.2020). Автори: **Юлія Тимошенко**, голова депутатської фракції політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»; **Сергій Власенко**, член депутатської фракції політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина».
2. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних прав та можливостей громадян із представництва у наглядових радах та органах правління державних унітарних підприємств, господарських товариств та державних банків та справедливого формування і ефективної діяльності таких наглядових рад із врахуванням національних інтересів України (**№ 3193-1** від 17.03.2020). Автори: **Андрій Деркач**, **Олександр Дубінський**, позафракційні депутати.
3. Проект Закону про внесення змін до статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо заборони проведення мітингів біля будівель судів (**№ 3291** від 30.03.2020). Автор – **Сергій Демченко**, член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
4. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про очищення влади» (щодо недопущення зовнішнього впливу на інтереси держави) (**№ 3326** від 13.04.2020). Автор – **Федір Христенко**, член депутатської фракції політичної партії «Опозиційна платформа – За життя».
5. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо прозорості діяльності громадських об'єднань з іноземною підтримкою) (**№ 3564** від 29.05.2020). Автор – **Олександр Дубінський**, позафракційний.
6. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо заборони фінансування органів влади та їх посадових (службових) осіб з-за кордону та заборони найвищим посадовим особам держави мати громадянство (підданство) іноземної держави (**№ 3572** від 02.06.2020). Автор – **Вадим Рабінович**, співголова депутатської фракції політичної партії «Опозиційна платформа – За життя».
7. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони сім'ї, дитинства, материнства і батьківства (**№ 3916** від 22.07.2020). Автори – **Георгій Мазурашу**, **Олена Лис**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
8. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення оприлюднення інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань щодо дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини та верховенства права закону (**№ 3936** від 27.07.2020). Автор – **Олександр Дубінський**, позафракційний.

9. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки волонтерської діяльності (№ 4521 від 18.12.2020). Суб'єкт подання – **Кабінет Міністрів України**.
10. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо криміналізації реклами або пропаганди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (№ 5496 від 14.05.2021). Автори – **Наталія Королевська, Юрій Солод, Володимир Мороз, Володимир Кальцев, Валерій Гнатенко**, члени депутатської фракції політичної партії «Опозиційна платформа – За життя».
11. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за пропаганду відхилень від конституційних норм сім'ї, дитинства, материнства і батьківства (№ 6327 від 19.11.2021). Автори – **Георгій Мазурашу, Анатолій Драбовський, Сергій Кузьмініх, Артем Культенко**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу», та **Віктор М'ялик**, член депутатської групи «Партія «За майбутнє».
12. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення у відповідність до Конституції норм про охорону сім'ї, дитинства, материнства і батьківства (№ 6325 від 19.11.2021). Автори – **Георгій Мазурашу, Анатолій Драбовський, Сергій Кузьмініх, Артем Культенко**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу», та **Віктор М'ялик**, член депутатської групи «Партія «За майбутнє».
13. Проект Закону про внесення змін до Бюджетного Кодексу України щодо недопущення витрачання бюджетних коштів на пропаганду педофільї, гомосексуалізму та трансгендеризму (№ 6326 від 19.11.2021). Автори – **Георгій Мазурашу, Анатолій Драбовський, Сергій Кузьмініх, Артем Культенко**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу», та **Віктор М'ялик**, член депутатської групи «Партія «За майбутнє».

Ще 3 законопроекти, зареєстровані у 2020–2021 роках, що становлять загрозу для прав людини і розвитку громадянського суспільства, у 2021 році було відхилено, знято з розгляду чи відправлено авторам на доопрацювання, а саме:

- Проект Закону про лобізм (№ 3059-1 від 28.02.2020). Автори: **Олександр Дубінський**, позафракційний, та **Ольга Василевська-Смаглюк**, член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
- Проект Закону про лобістську діяльність (№ 3059-3 від 03.03.2020). Автори: **Денис Монастирський** та **Павло Фролов**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
- Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за пропаганду гомосексуалізму та трансгендеризму (№ 3917 від 22.07.2020). Автори – **Георгій Мазурашу, Олена Лис**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».

Нижче наведено стислий аналіз законопроектів, зареєстрованих у 2020–2021 роках, що перебувають на розгляді парламенту та становлять загрозу для громадянського суспільства.

ЗАКОНОПРОЄКТ, ЩО ПРИРІВНЮЄ АДВОКАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ГО ДО КОМЕРЦІЙНОГО ЛОБІЗМУ

Протягом лютого–березня 2020 року у Верховній Раді України було зареєстровано чотири законопроекти щодо правового регулювання лобізму й лобістської діяльності.

Основний законопроект «Про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні» № 3059¹⁰ подали 11 лютого 2020 року народні депутати з фракції «Батьківщина» **Юлія Тимошенко** та **Сергій Власенко**.

¹⁰ Проект Закону про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні № 3059 від 11.02.2020 / Верховна Рада України: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68128

Усі три альтернативних законопроєкти – № 3059-1¹¹ (Дубінський О., Василевська-Смаглюк О.), № 3059-2¹² (група депутатів: Качура О., Тарасенко Т., Ясько Є. та інші) та № 3059-3¹³ (Монастирський Д., Фролов П.) – були подані депутатами фракції політичної партії «Слуга народу».

3 березня 2021 року Комітет з правової політики Верховної Ради України визнав¹⁴ такими, що не відповідають Конституції, чотири законопроєкти про лобізм. Перед цим 23 лютого 2021 року низка громадських організацій закликала¹⁵ депутатів відхилити згадані законопроєкти. Зокрема, йшлося про те, що закладені в них підходи становлять загрозу обмеження прав громадян та організацій громадянського суспільства для здійснення і захисту своїх прав і свобод, задоволення своїх громадянських, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, а також права на участь у виробленні рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Після обговорення члени Комітету ВР з питань правової політики більшістю голосів визнали¹⁶ всі запропоновані до розгляду документи такими, що суперечать положенням Конституції України, й рекомендували голові парламенту повернути їх суб'єктам права законодавчої ініціативи на доопрацювання. 17 березня 2021 року всі чотири законопроєкти (№№ 3059, 3059-1, 3059-2, 3059-3) повернуті суб'єктам законодавчої ініціативи.

31 березня 2021 року Сергій Власенко та Юлія Тимошенко переподали проєкт закону № 3059 практично без змін; таким чином він залишився на розгляді парламенту.

Аналізуючи відповідність цього законопроєкту стандартам Ради Європи, важливо вказати, що у 2013 році Венеціанська комісія Ради Європи опублікувала Звіт про роль позаінституційних суб'єктів у демократичній системі (лобіювання)¹⁷, що визначає загальні положення щодо того, як Рада Європи бачить законодавче регулювання лобіювання.

Під «лобістом» у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи розуміється *«будь-яка фізична або юридична особа, яка займається лобіюванням під час прийняття публічних рішень»*. У звіті вказується, що лобіювання зазвичай включає лобістів, які отримують пряму або опосередковану винагороду за свої послуги щодо спроб впливу на політичні рішення, тобто здійснення цієї діяльності на «професійному» рівні. Таким чином, інші форми демократії участі, зокрема петиції до парламенту або повсякденні дії громадян, які можуть намагатися обговорити важливі питання зі своїми представниками, або кампанії з питань, що становлять суспільний інтерес, які проводяться, наприклад, громадськими організаціями в рамках своєї звичайної діяльності, зазвичай виключаються з поняття лобізму.

При цьому використана авторами законопроєкту № 3059 термінологія про лобіювання може мати дуже широке трактування, вона поглинає адвокаційну сферу і стирає тонку грань між цими двома поняттями. У разі його прийняття більшість адвокаційних кампаній, що реалізуються громадськими організаціями в Україні, підпадатиме під сферу правового регулювання.

¹¹ Проект Закону про лобізм № 3059-1 від 28.02.2020 / Верховна Рада України: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68265

¹² Проект Закону про правове та прозоре регулювання діяльності з лобіювання № 3059-2 від 02.03.2020 / Верховна Рада України: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68275

¹³ Проект Закону про лобістську діяльність № 3059-3 від 03.03.2020 / Верховна Рада України: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68279

¹⁴ Засідання Комітету з питань правової політики 3 березня 2021 року / YouTube, 03.03.2021: <https://www.youtube.com/watch?v=I7S4eh53kvc>

¹⁵ Заява щодо законопроєктів про лобізм в Україні / ZMINA, 23.02.2021: <https://zmina.ua/statements/zayava-shhodo-zakonoprojektiv-pro-lobizm-v-ukrayini/>

¹⁶ Див. детальніше: Депутати визнали неконституційними законопроєкти про лобізм, які критикувала громадськість / ZMINA, 04.03.2021: <https://zmina.info/news/komitet-z-pravovoyi-polityky-rady-vyznav-zakonoprojekty-pro-lobizm-takymy-shho-ne-vidpovidayut-konstytuciyi/>

¹⁷ CDL-AD(2013)011-e Report on the Role of Extra-Institutional Actors in the Democratic System (Lobbying) Adopted by the Venice Commission at its 94th Plenary Session (Venice, 8–9 March 2013): <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD%282013%29011-e>

Треба буде реєструватися в Електронному реєстрі суб'єктів лобіювання, який має вести Міністерство юстиції. Не пізніше 5 днів з моменту укладення договору про надання послуг з лобіювання необхідно подати інформацію для включення у вказаний реєстр.

Ще однією загрозою є встановлення суворих санкцій (включно з кримінальною відповідальністю) за невиконання положень закону. Зокрема, йдеться про штраф від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або арешт на строк від трьох до шести місяців, або обмеження волі на строк до п'яти років. Подібні положення створюють ризики можливого зловживання владними повноваженнями задля тиску на громадські організації.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО ЗАБОРОНУ ГРОМАДСЬКИМ АКТИВІСТАМ ВХОДИТИ ДО НАГЛЯДОВИХ РАД ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ І ДЕРЖБАНКІВ

17 березня 2020 року позафракційний народний депутат (на момент подачі входив до фракції «Слуга народу») **Олександр Дубінський** та позафракційний народний депутат **Андрій Деркач** зареєстрували у Верховній Раді проєкт закону № 3193-1 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних прав та можливостей громадян із представництва у наглядових радах та органах правління державних унітарних підприємств, господарських товариств та державних банків та справедливого формування і ефективної діяльності таких наглядових рад із врахуванням національних інтересів України»¹⁸.

Цей документ пропонує заборонити входити до наглядових рад державних підприємств і держбанків особам, які входять або протягом останніх п'яти років входили до керівних органів громадських об'єднань, зокрема тих, що отримують чи протягом останніх п'яти років отримували іноземне фінансування або співпрацювали з іноземними неурядовими організаціями.

Прикінцевими положеннями О. Дубінський та А. Деркач пропонують також звільнити чинних членів наглядових рад, які мали досвід громадської діяльності.

Усі згадані обмеження не вкладаються в логіку чинних Законів України «Про управління об'єктами державної власності» та «Про банки і банківську діяльність», а також є відверто дискримінаційними, необґрунтованими й такими, що обмежують право на свободу об'єднань і не є необхідними в демократичному суспільстві.

До того ж практика Європейського суду з прав людини (ЕСПЛ) щодо застосування статті 11 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (право на свободу об'єднання) йде шляхом визнання порушенням Конвенції законодавчих ініціатив, спрямованих на недопущення осіб до певних посад у державному секторі у зв'язку з їх (колишнім) членством у певних законних асоціаціях.

У зв'язку з практикою щодо порушень статті 14 Конвенції (заборона дискримінації) можна зробити висновок, що обмеження осіб, які були (є) членами неурядових організацій, зокрема таких, що отримували фінансування чи іншу допомогу з-за кордону, на обіймання посад в органах державної влади чи на державних підприємствах може трактуватися додатково як порушення статті 14 Конвенції й визнаватися дискримінацією.

¹⁸ Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних прав та можливостей громадян із представництва у наглядових радах та органах правління державних унітарних підприємств, господарських товариств та державних банків та справедливого формування і ефективної діяльності таких наглядових рад із врахуванням національних інтересів України № 3193-1 від 17.03.2020: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68407

Прикінцеві положення законопроекту (щодо звільнення нині обраних членів наглядових рад на підставі їх невідповідності положенням, прийнятим після їх обрання) не відповідають принципам незворотності дії законів у часі та критерію законності в аспекті передбачуваності законів, як це тлумачить Європейський суд з прав людини (див. справу *Rekvenyi* проти Угорщини [ВП], № 25390 / 94, § 59, ЄСПЛ 1999-III).

Таким чином, законопроект № 3193-1 не відповідає сучасній практиці застосування міжнародних стандартів у сфері прав людини, яка йде по шляху визнання важливості ролі неурядових організацій і правозахисників у побудові демократичного суспільства.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО ЗАБОРОНУ МІТИНГІВ БІЛЯ СУДІВ

30 березня 2020 року член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу» **Сергій Демченко** зареєстрував проєкт закону № 3291¹⁹ про внесення змін до статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо заборони проведення мітингів біля будівель судів.

С. Демченко пропонує доповнити статтю 6 «Незалежність судів» Закону України «Про судоустрій та статус суддів» положенням, відповідно до якого на відстані ближче 50 метрів до приміщень, будівель судів забороняється проведення мітингів, демонстрацій, пікетів, акцій протестів, інших подібних чи аналогічних акцій, устанавлення та функціонування наметів, сцен, інших подібних споруд, розміщення та демонстрація плакатів, банерів, прапорів, політичних символів, гучномовців, звуковідтворювальної, світлової чи аналогічної, зокрема допоміжної апаратури чи приладдя для проведення таких акцій.

Передбачається, що Служба судової охорони зможе припиняти проведення зазначених акцій чи дій без прийняття будь-яких додаткових рішень чи вказівок із залученням, за необхідності, представників Національної поліції України або Національної гвардії України.

Виокремлення на законодавчому рівні периметру суду, ближче якого не можна проводити мирні зібрання, не відповідає статті 21 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та статті 11 Європейської конвенції з прав людини (див., наприклад, справу «Лашманкін та інші проти Росії»).

Що стосується обмежень на спосіб проведення мирних зібрань, то це виняткове право учасників – визначити, чи хочуть вони використовувати таке обладнання, як плакати, мегафони, музичні інструменти чи інші технічні засоби (проекційне обладнання) для передачі своїх повідомлень. Зібрання можуть обумовлювати тимчасове зведення конструкцій, включаючи звукові системи, щоб охопити свою аудиторію або іншим чином досягти своїх цілей (див., наприклад, рішення ЄСПЛ у справі «Фрумкін проти Росії» («*Frumkin v. Russia*»), а також пункт 58 Загального коментаря № 37 Комітету ООН з прав людини).

Необґрунтованим і непропорційним також слід розуміти наділення Служби судової охорони нехарактерними для неї та, окрім цього, необмеженими повноваженнями з припинення мирних зібрань. Зміст права на свободу мирних зібрань передбачає, що держава повинна створити спеціально треновані загони поліції з патрулювання мирних зібрань і використовувати винятково їхній штат для охорони демонстрацій через особливу соціальну значущість питань, які виносять у публічний простір учасники зібрань, і дуже часто підвищену емоційність подібних заходів.

Таким чином, ідея законопроекту щодо виокремлення периметру судів, у межах якого не можуть проводитися мирні зібрання, а також активностей, які не можна здійснювати в

¹⁹ Проєкт Закону про внесення змін до статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо заборони проведення мітингів біля будівель судів № 3291 від 30.03.2020: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68500

рамках проведення мирного зібрання в межах заявленого периметру, не відповідає змісту права на мирні зібрання, як його бачать Комітет ООН з прав людини, Венеціанська комісія, БДІПЛ ОБСЄ і тлумачить у своїй практиці Європейський суд з прав людини. Так само не відповідають міжнародним стандартам та розумінню змісту права на мирні зібрання й положення законопроекту щодо наділення служби судової охорони повноваженнями з припинення мирних зібрань, навіть у прив'язці до безпосередньої близькості до будівель судів.

У цілому цей законопроект установлює неконституційні обмеження права на свободу мирних зібрань та становить загрозу для можливості громадян вільно висловлювати свої погляди, особливо в умовах значної суспільної недовіри до судової системи й системних проблем із судовою реформою в Україні.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО ЛЮСТРАЦІЮ ВИХІДЦІВ ІЗ ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ

13 квітня 2020 року член фракції **«Опозиційна платформа – За життя» Федір Христенко** подав законопроект **№ 3326**²⁰ «Про внесення змін до Закону України «Про очищення влади» (щодо недопущення зовнішнього впливу на інтереси держави)». 15 вересня 2020 року вказаний законопроект був включений до порядку денного сесії Верховної Ради України.

Згідно з цим документом люстрація (заходи з очищення влади²¹) поширюється на осіб, які впродовж останніх 10 років обіймали посаду керівника або були членом громадської організації чи об'єднання, які отримували фінансування з будь-якого джерела, розташованого за межами України, а також на тих фахівців, які більш ніж тричі на рік надавали таким організаціям послуги або виконували для них певну роботу. Окрім цього, прикінцеві положення законопроекту № 3326 передбачають звільнення з органів влади осіб, які підпадають під згадані критерії.

Цей законопроект є дискримінаційним і порушує статтю 11 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (право на свободу об'єднання) і статтю 14 Конвенції (заборона дискримінації).

Запропоноване ним обмеження свободи об'єднань у вигляді недопущення членів законних громадських об'єднань до певних посад державної служби не вважається ЄСПЛ таким, що виправдовує ціль захисту національної безпеки.

Так само і критерій джерела фінансування громадських організацій, який використаний у законопроекті № 3326 як обмежувальний, не може використовуватися для обмеження громадських об'єднань чи їхніх членів у реалізації прав і свобод, інакше це трактуватиметься як дискримінація і стигматизація об'єднань громадян.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО ІНОЗЕМНИХ АГЕНТІВ

29 травня 2020 року нардеп партії **«Слуга народу» Олександр Дубінський** (зараз – позафракційний) зареєстрував у Верховній Раді проєкт закону **№ 3564**²² «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо прозорості діяльності громадських об'єднань з іноземною підтримкою)».

²⁰ Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про очищення влади» (щодо недопущення зовнішнього впливу на інтереси держави) № 3326 від 13.04.2020: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68576

²¹ Перелік посад визначений у статті 2 Закону України «Про очищення влади», а це практично всі посади в органах державної влади, місцевого самоврядування й державних підприємствах.

²² Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо прозорості діяльності громадських об'єднань з іноземною підтримкою) № 3564 від 29.05.2020: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68977

Це спроба поставити під жорсткий контроль діяльність організацій громадянського суспільства, їхніх керівників і працівників, обмежити право членів ОГС бути членами наглядових рад, входити до складу керівних органів державних і комунальних підприємств.

Законопроект № 3564 передбачає введення в обіг нового терміна «громадські об'єднання з іноземною підтримкою». Відповідно до документа такими є об'єднання, що працюють із соціально-політичною та безпековою проблематикою й мають обсяг фінансування за календарний рік понад 50 тисяч євро, половина якого була надана з-за кордону.

Згідно із законопроектом їм потрібно буде зазначити наявність іноземної підтримки в назві та спеціально маркувати створені в межах грантових проєктів інформаційні матеріали. У назві такої ОГС обов'язково мають бути слова «з іноземною підтримкою», що фактично формуватиме упереджене ставлення до таких організацій.

Громадські об'єднання з іноземною підтримкою обов'язково повинні забезпечувати оприлюднення інформації про фінансування своєї діяльності: джерела, обсяги й цілі фінансування, ведення окремого обліку доходів (видатків), отриманих з іноземних джерел, та доходів (видатків), отриманих з інших джерел.

Водночас колишнім керівникам таких об'єднань протягом року після звільнення пропонується заборонити очолювати державні й комунальні підприємства або входити до наглядових рад цих підприємств. Депутат також пропонує заборонити колишнім керівникам громадських об'єднань обіймати посади на державній службі.

Крім того, О. Дубінський хоче, щоб керівники громадських об'єднань щороку проходили перевірку на поліграфі «стосовно можливого вчинення правопорушень у частині зради державних інтересів України», і щоб цей процес знімався на відео.

Цей законопроект пропонує встановити обмеження права на свободу об'єднань та асоціацій, що завідомо суперечитиме Конституції України, є дискримінаційним стосовно громадських активістів та не відповідає сучасній практиці застосування міжнародних стандартів у сфері прав людини, яка йде шляхом визнання важливості ролі неурядових організацій і правозахисників у побудові демократичного суспільства.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО ЗАБОРОНУ ІНОЗЕМНОГО ФІНАНСУВАННЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ

2 червня 2020 року співголова депутатської фракції політичної партії **«Опозиційна платформа – За життя» Вадим Рабінович** зареєстрував у парламенті проєкт закону **№ 3572**²³ «Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони фінансування органів влади та їх посадових (службових) осіб з-за кордону та заборони найвищим посадовим особам держави мати громадянство (підданство) іноземної держави».

Цей законопроект забороняє фінансування органів державної влади та отримання їх посадовими особами грошових коштів чи іншого майна в рамках фінансування з-за кордону або від зареєстрованих в Україні юридичних осіб, які отримують кошти з іноземних джерел, зокрема в рамках програм допомоги Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ.

²³ Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо заборони фінансування органів влади та їх посадових (службових) осіб з-за кордону та заборони найвищим посадовим особам держави мати громадянство (підданство) іноземної держави № 3572 від 02.06.2020: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68997

Оскільки велика частина міжнародної технічної допомоги (МТД) використовується для модернізації та реформ в Україні, зокрема через співпрацю органів влади та громадських організацій, цей законопроект загрожує адвокаційній, освітній та іншим видам діяльності ОГС, що передбачають взаємодію з органами влади.

Адже на сьогодні законодавство України не встановлює прямих заборон щодо використання коштів МТД, які надходять до державного бюджету України, а також будь-яких обмежень щодо використання коштів проєктів (програм), що спрямовані на підтримку розвитку інститутів громадянського суспільства.

Наприклад, зараз не існує обмежень для того, щоб міжнародні міжурядові й неурядові організації, а також українські ГО мали можливість організувати навчальні візити або публічні навчальні заходи для державних службовців з метою підвищення їхньої кваліфікації, обміну досвідом з колегами; натомість державний бюджет України такі навчальні візити для державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування майже ніколи не оплачує.

У разі прийняття законопроекту існує загроза, що подібні ініціативи, що є дуже корисними для покращення державного управління в країні, стануть забороненими, адже на сьогодні в Законі України «Про джерела фінансування органів державної влади» не визначається, що саме (які дії) охоплюється поняттям фінансування органів влади.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО ВИЛУЧЕННЯ ТЕРМІНА «ГЕНДЕР» З УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

22 липня 2020 року члени депутатської фракції політичної партії **«Слуга народу»** **Георгій Мазурашу** та **Олена Лис** зареєстрували в парламенті проєкт закону № 3916²⁴ про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони сім'ї, дитинства, материнства і батьківства.

Цей законопроект передбачає внесення змін до законів «Про захист суспільної моралі», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про видавничу справу», «Про освіту» з метою заборони «пропаганди гомосексуалізму чи трансгендеризму». Цим проєктом закону також передбачені зміни до законів «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» з метою вилучення терміна «гендер» із вказаних законів.

Зміни, пропоновані в законопроекті (зокрема, зміна терміна «гендер» на «жінки й чоловіки») є не тільки необґрунтованими, а й відверто суперечать міжнародним зобов'язанням України, практиці міжнародних договірних органів, членом яких є Україна, позиції, висловленій експертами Ради ООН з прав людини й Верховним Комісаром ООН з прав людини, практиці ЄС у сфері боротьби з дискримінацією, стандартам Ради Європи та практиці ЄСПЛ у сфері захисту від дискримінації.

У разі ухвалення вказаного законопроекту це також стане суттєвим викликом для роботи правозахисних організацій в Україні, зокрема тих, які працюють над захистом прав ЛГБТК-спільноти та утвердження гендерної рівності.

²⁴ Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони сім'ї, дитинства, материнства і батьківства № 3916 від 22.07.2020: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69582

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО НАДМІРНІ ВИМОГИ ДО РОЗКРИТТЯ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

27 липня 2020 року член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу» **Олександр Дубінський** (зараз – позафракційний) зареєстрував у Верховній Раді проєкт закону № 3936²⁵ про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення оприлюднення інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань щодо дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини та верховенства права закону.

О. Дубінський пропонує зобов'язати громадські організації з іноземною підтримкою оприлюднювати на власному вебсайті та подавати суб'єкту державної реєстрації щороку до 1 березня інформацію про: персональний склад керівників та осіб, яких обрали до складу керівного органу ГО; кількість членів ГО, установлену суму внесків на звітний рік та їх фактичне надходження на рахунок ГО; загальну суму отриманих ГО доходів від фізичних осіб, підприємств, установ та організацій; суму та цілі отриманих ГО доходів з-за кордону, а також країну походження коштів; суму та цілі видатків ГО, здійснених за рахунок коштів, отриманих з-за кордону; участь керівників ГО у керівних органах інших громадських об'єднань та політичних партій.

Порушників законопроєкт пропонує виключати з Реєстру неприбуткових установ та організацій і зобов'язати платити податки, штрафи й пеню. Депутат також хоче заборонити бути платниками єдиного податку першої-третьої груп юридичним і фізичним особам, які надають послуги громадській організації або її товариствам, підприємствам.

Подібні за змістом законопроєкти вже вносилися до парламенту попереднього скликання президентом Петром Порошенком. Зокрема, йдеться про проєкти законів № 6674 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення відкритості для суспільства інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань та використання міжнародної технічної допомоги» та № 6675 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення відкритості для суспільства інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань і використання міжнародної технічної допомоги». У 2018 році Венеціанська комісія разом з БДІПЛ ОБСЄ надали Спільний висновок щодо двох зазначених законопроєктів, зареєстрованих у Верховній Раді України минулого скликання. У висновку йшлося²⁶ про те, що *«пропонований режим розкриття фінансової інформації суперечить правам людини та основним свободам, а саме свободі об'єднань, праву на повагу до приватного життя та забороні дискримінації. Венеціанська комісія та ОБСЄ / БДІПЛ не бачать необхідності таких поправок і рекомендують переглянути їх у цілому»*.

Аналіз Центру прав людини ZMINA також свідчить, що законопроєкт № 3936 суперечить правам людини та основним свободам, зокрема свободі об'єднань, праву на повагу до приватного життя та забороні дискримінації; не узгоджується з міжнародними зобов'язаннями, узятими Україною на себе, зокрема передбаченими Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, а також Європейською конвенцією з прав людини; іде врозріз із позицією Спеціального доповідача ООН з питань права на свободу мирних зібрань та об'єднань, висловленою в його численних звітах; суперечить Керівним принципам БДІПЛ ОБСЄ та Венеціанської комісії щодо свободи об'єднання 2014 року тощо.

²⁵ Проєкт Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення оприлюднення інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань № 3936 від 27.07.2020: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69609

²⁶ Ukraine – Joint Opinion on Draft Law No. 6674 «On Introducing Changes to Some Legislative Acts to Ensure Public Transparency of Information on Finance Activity of Public Associations and of the Use of International Technical Assistance» and on Draft Law No. 6675 «On Introducing Changes to the Tax Code of Ukraine to Ensure Public Transparency of the Financing of Public Associations and of the Use of International Technical Assistance» adopted by the Commission at its 114th Plenary Session (Venice, 16–17 March 2018): [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2018\)006-e#](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2018)006-e#)

Можна зробити висновок, що метою цієї ініціативи О. Дубінського є встановлення необґрунтованого податкового контролю з боку держави за діяльністю громадських об'єднань в Україні, що порушує принцип рівності всіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації податковим законодавством України.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО УСКЛАДНЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ВОЛОНТЕРІВ

18 грудня 2020 року у Верховній Раді України був зареєстрований законопроект № 4521 «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки волонтерської діяльності», розроблений Міністерством соціальної політики України й поданий **Кабінетом Міністрів України**. У Мінсоцполітики зазначили, що причиною підготовки цього документа стали звернення про порушення правил залучення до ведення волонтерської діяльності іноземців та осіб без громадянства, а розроблений законопроект спрямований на протидію фіктивній волонтерській діяльності. При цьому законопроект не надсилався на погодження і не обговорювався з жодною організацією, що залучає до своєї роботи волонтерів – іноземців і осіб без громадянства.

Законопроект № 4521 суттєво ускладнює²⁷ наявну процедуру залучення іноземних волонтерів, змінюючи її ключовий принцип: з повідомної вона стає дозвільною. Іншими словами, якщо зараз громадській організації, яка має статус волонтерської, досить проінформувати компетентні органи державної влади про залучення іноземних громадян чи осіб без громадянства як волонтерів, то в разі ухвалення цього законопроекту для цього потрібно буде отримувати дозвіл у Мінсоцполітики, а самих волонтерів перевірятимуть МВС та СБУ.

Не сприятимуть поширенню волонтерського руху в Україні й закладені в законопроекті пропозиції обмеження переліку організацій, які можуть залучати як волонтерів іноземців та осіб без громадянства, лише неприбутковими організаціями.

Цей проєкт закону було розроблено без проведення необхідних досліджень сфери потенційного правового регулювання, у супровідних документах, окрім фрази *«все частіше надходять звернення про порушення»*, не вказано жодної цифри про кількість таких порушень і їхнього аналізу. Не навели цих даних органи влади й на запит громадської організації «Восток-СОС»²⁸.

Назагал різні країни світу мають дуже різні підходи до регулювання волонтерської діяльності. Проте зазвичай питання імміграційного права в подібних законах не згадується взагалі або згадується тільки в аспекті полегшення правил в'їзду для волонтерів. Переважна більшість країн, які мають спеціальне законодавство щодо волонтерства, до іноземних волонтерів застосовують такий самий правовий режим, як і до волонтерів – громадян відповідної країни. Більше того, міжнародні організації у своїх рекомендаціях щодо регулювання державами волонтерської діяльності особливо підкреслюють необхідність запровадження полегшених правил для іноземців, які залучаються для волонтерства, під час отримання в'їзних віз та дозволів на проживання в країні.

Для боротьби з незаконною імміграцією до України уряд мав би робити перевірку іноземців та осіб без громадянства на етапі подання пакета документів до ДМС задля отримання ними в'їзних віз чи тимчасової посвідки на проживання в Україні. Однак аж ніяк не на етапі повідомлення організацією Мінсоцполітики про залучення іноземного громадянина чи особи без громадянства як волонтера.

²⁷ О. Виноградова, Т. Печончик. Чим загрожують зміни до закону про волонтерство / ZMINA, 10.06.2021: <https://zmina.info/articles/chym-zagrozhuut-zminy-do-zakonu-pro-volonterstvo/>

²⁸ Д. Попков. В Україні можуть заборонити іноземних волонтерів / Тиждень, 16.07.2021: <https://tyzhden.ua/Columns/50/252442>

18 травня 2021 року парламентський комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів надав Верховній Раді подання про розгляд вказаного законопроекту й рекомендував прийняти його за основу.

ZMINA також підготувала детальний аналіз²⁹ цього законопроекту.

Крім того, у світлі цієї законодавчої ініціативи потенційні загрози для організацій громадянського суспільства містить законопроект № 4411 про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо вдосконалення законодавства у сфері міграції, внесений до парламенту Кабінетом Міністрів України 20 листопада 2020 року.

Проект закону передбачає внесення змін до статей 203-206 КУпАП, якими встановлена адміністративна відповідальність іноземних громадян та українських громадян – фізичних і посадових осіб за порушення законодавства про правовий статус іноземців та осіб без громадянства, та посилення штрафних санкцій за низку порушень міграційного законодавства.

У поєднанні зі змінами до законодавства щодо волонтерства керівники громадських організацій можуть нести підвищену відповідальність за порушення волонтерами міграційного законодавства.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО КРИМІНАЛІЗАЦІЮ ПРОПАГАНДИ НАРКОТИКІВ

14 травня 2021 року **Наталія Королевська** та чотири інші члени депутатської фракції **«Опозиційна платформа – За життя»** зареєстрували в парламенті законопроект **№ 5496** «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо криміналізації реклами або пропаганди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів».

Законопроектом пропонується доповнити Кримінальний кодекс України новою статтею 315.1, що передбачає покарання у вигляді штрафів від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів або позбавлення волі на строк від двох до п'яти років за рекламу або пропаганду наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів або прекурсорів, нарковмісних рослин або їхніх частин, в інформаційно-телекомунікаційних мережах (включаючи інтернет), у громадських місцях, у засобах масової інформації, соціальних мережах та месенджерах. Передбачено, що дія цієї статті не поширюється на випадки розміщення відомостей про наркотичні засоби, психотропні речовини, їхні аналоги або прекурсори в спеціалізованих наукових виданнях, у науково-методичній та навчальній літературі, на наукових семінарах, конференціях та симпозіумах.

Цей проект закону містить розмиті й широкі формулювання, що дозволять правоохоронцям штрафувати людей, наприклад, за шкарпетки із зображенням канабісу чи за статті в ЗМІ, які містять наукові дані про психоактивні речовини³⁰. Він частково копіює нововведення російського антинаркотичного законодавства, що вважається одним із найбільш репресивних і найменш ефективних у світі.

У разі прийняття цього законопроекту він становитиме загрозу для громадських організацій, що просують легалізацію легких наркотиків у лікувальних цілях в Україні. Фактично він містить заборону адвокації медичного канабісу, а організації та активісти, які будуть цим займатися, підпадатимуть під кримінальну відповідальність.

²⁹ Аналіз проекту Закону про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки волонтерської діяльності, зареєстрованого за № 45211 від 18.12.2020 щодо його відповідності міжнародним стандартам в сфері прав людини: <https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2021/06/analiz-zakonoprojektu-4521-pro-volonterstvo.pdf>

³⁰ Див. також: Осипян А. Наркозалежні: підтримати не можна карати / Дзеркало тижня, 18.07.2021: <https://zn.ua/ukr/LAW/narkozalezni-pidtrimati-ne-mozhna-karati.html>

ЗАКОНОПРОЄКТИ ПРО ЗАБОРОНУ «ПРОПАГАНДИ ГОМОСЕКСУАЛІЗМУ І ТРАНСГЕНДЕРИЗМУ»

19 листопада 2021 року члени депутатської фракції політичної партії **«Слуга народу»** **Георгій Мазурашу, Анатолій Драбовський, Сергій Кузьмініх, Артем Культенко** та член депутатської групи **«Партія «За майбутнє»** **Віктор М'ялик** зареєстрували в парламенті законопроект **№ 6327** «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за пропаганду відхилень від конституційних норм сім'ї, дитинства, материнства і батьківства», а також два пов'язані з ним проекти законів: **№ 6325** «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення у відповідність до Конституції норм про охорону сім'ї, дитинства, материнства і батьківства» і **№ 6326** «Про внесення змін до Бюджетного Кодексу України щодо недопущення витрачання бюджетних коштів на пропаганду педофілії, гомосексуалізму та трансгендеризму».

У новому проекті закону за «пропаганду педофілії і, або гомосексуалізму і, або трансгендеризму» пропонують карати штрафами, доповнивши Кодекс України про адміністративні правопорушення відповідною статтею.

Під «пропагандою гомосексуалізму», серед іншого, розуміється: виготовлення та / або поширення продукції, що містить ЛГБТ-символіку; публічне визнання одним із варіантів норми, реклама або заклик до укладання будь-яких видів шлюбів, не передбачених Конституцією України, публічна демонстрація стосунків сексуального характеру між особами однієї статі, виготовлення, розповсюдження, демонстрація фільмів чи інших відеоматеріалів, що містять стосунки сексуального характеру між особами однієї статі тощо.

Під «пропагандою трансгендеризму» розуміється: реклама гормональної терапії чи хірургічної операції зі зміни статі або заклики до використання такої продукції чи послуг; публічне визнання «трансгендеризму» одним із варіантів норми, промови, вигукання гасел, друк, виготовлення, розповсюдження, демонстрацію плакатів, книг чи інших друкованих або виготовлених власноруч чи електронних матеріалів.

Крім того, законопроект № 6325 вносить зміни до низки законів, зокрема «Про захист суспільної моралі», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про кінематографію», «Про видавничу справу», «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та «Про охорону дитинства», вводячи туди заборону на пропагування «педофілії, гомосексуалізму чи трансгендеризму», замінюючи терміни «гендер», «гендерний» на терміни «статевий», «чоловіки і жінки».

Законопроект № 6326 також забороняє витрачати бюджетні кошти на «пропаганду педофілії, гомосексуалізму та трансгендеризму».

На думку авторів ініціативи, зазначена «пропаганда» становить «реальну загрозу національній безпеці України», «порушує право на свободу слова та віросповідання», призводить до «руйнації сім'ї», «до епідемії ВІЛ / СНІДу» та є «не менш небезпечною, ніж пропаганда комунізму й фашизму».

Вказані законопроекти є дискримінаційними та стигматизуючими з кількох причин.

По-перше, вони ставлять в один ряд розбещення неповнолітніх, педофілію, що є психічним розладом і кримінальним злочином, із гомосексуальністю, що не є психічним розладом чи хворобою, і трансгендерність, що буде депатологізована в майбутній редакції Міжнародної класифікації хвороб (МКХ) і не вважається явищем, що потрібно лікувати.

По-друге, некоректним є використання термінів «гомосексуалізм», «трансгендеризм»³¹, адже префікси -ізм та -іст у визначенні гомосексуальності – атавізми радянських часів, коли різні види сексуальної орієнтації визначалися як злочин або хвороба. Україна в 1991 році вилучила добровільні одностатеві стосунки дорослих людей з Кримінального кодексу, а Всесвітня організація охорони здоров'я в 1990 році виключила гомосексуальність із переліку хвороб (МКХ) і зазначила, що гомосексуальна орієнтація є одним із варіантів серед різноманіття сексуальностей.

По-третє, намір внести до Кодексу України про адміністративні правопорушення новий склад «Стаття 180.2. Пропаганда педофілії, гомосексуалізму та трансгендеризму» із накладенням штрафів не відповідає стандартам прав людини і міжнародним зобов'язанням України. Статті 2, 19, 21 та 26 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, ратифікованого Україною, гарантують право на недискримінацію та рівний захист законом, а також право на свободу думки та вираження поглядів. Так само право на недискримінацію захищене статтею 2 Загальної декларації прав людини, а також положеннями про недискримінацію інших міжнародних договорів.

Правозастосовча практика міжнародних організацій, загальні коментарі й заключні зауваження договірних органів Організації Об'єднаних Націй постійно підкреслюють, що сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність є «захищеними ознаками», і дискримінація на цих підставах заборонена згідно з міжнародним правом. Крім того, спеціальні процедури Ради ООН з прав людини вже давно визнають дискримінацію за цими ознаками.

До того ж договірними органами ООН уже достатньо давно сформована правова позиція, згідно з якою законодавство, що забороняє «пропаганду нетрадиційних сексуальних відносин», повинно бути скасоване, а натомість держави повинні вживати всіх необхідних заходів для гарантування реалізації права на об'єднання та мирні зібрання для ЛГБТ-спільноти (див. ССР/С/РУС/СО/7, Е/С.12/ГС/20, ССР/С/2003/3, ССР/С/2003/4, ССР/С/ГС/13, ССР/С/ГС/28, ССР/С/ГС/35, ССР/С/ГС/2, А/НР/С/19/41)³².

Окрім цього, стаття 13 ратифікованого Україною Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права³³ визнає право кожного на освіту, включаючи право на отримання вичерпної, точної та відповідної до віку інформації щодо сексуальності, задля забезпечення молодих людей можливістю вести здоровий спосіб життя, приймати обґрунтовані рішення та захищати себе та інших від інфекцій, що передаються статевим шляхом. Для того, щоб відповідати критерію всебічності, сексуальне виховання повинно приділяти особливу увагу знанням про поняття сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності та статевих характеристик³⁴.

Таким чином, зміни, запропоновані в згаданих законопроектах суперечать міжнародним зобов'язанням України, практиці міжнародних договірних органів, членом яких є Україна, позиції, висловленій експертами Ради ООН з прав людини й Верховним Комісаром ООН з прав людини, практиці ЄС у сфері боротьби з дискримінацією, стандартам Ради Європи та практиці ЄСПЛ у сфері захисту від дискримінації.

³¹ Див. також: Мостяев О. «Гомосексуалізм» чи «гомосексуальність»: проблема вживання терміна в українській мові / Gender Z: <https://genderz.org.ua/gomoseksualizm-chi-gomoseksualnist-problema-vzhivannya-termina-v-ukrayinskiy-movi/>

³² Див. Mandates of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression; the Special Rapporteur on the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health; the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders and the Independent Expert on protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=24175>

³³ Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

³⁴ Report of the Special Rapporteur on the right to education (A/65/162), 2010, para. 23. See also UNFPA, Comprehensive sexuality education, at <http://www.unfpa.org/comprehensive-sexuality-education>; and World Health Organization Regional Office for Europe and the Federal Centre for Health Education «Standards for Sexuality Education in Europe», 2010, incl. p. 27

Ухвалення будь-якого із вказаних законопроектів стане суттєвим викликом для роботи правозахисних організацій в Україні, зокрема тих, які працюють над захистом прав ЛГБТК-спільноти та утвердження гендерної рівності.

У разі прийняття навіть одного з наведених вище законопроектів це стане серйозним ударом по ситуації з правами людини та свободою об'єднань і мирних зібрань в Україні. ZMINA слідкуватиме за ситуацією навколо цих проектів законів у 2022 році.

ІНШІ ОБМЕЖУЮЧІ ЯВИЩА ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У 2021 РОЦІ

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ГРОМАДСЬКУ АКТИВНІСТЬ І ПРАВОЗАХИСНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Як і в попередньому 2020 році, однією з визначальних подій для активізму та правозахисної роботи у 2021 році стало продовження пандемії коронавірусної інфекції COVID-19 та профілактичних заходів у рамках карантину для подолання поширення коронавірусу SARS-CoV-2. Продовження дії правового режиму надзвичайної ситуації та періодичні локдауни для протидії пандемії призвели до обмежень у роботі громадських організацій та окремих активістів.

В умовах обмеження пересування й перебування в громадських місцях, установлення необхідності дотримуватися самоізоляції та соціального дистанціювання, заборон на збирання груп людей значно звузилися можливості громадянського сектору реалізовувати власну діяльність на тому ж рівні ефективності, проводити адвокаційні зустрічі, освітні заходи тощо.

Разом з тим переважна більшість громадських організацій і активістів у своїй роботі перейшли до онлайн-взаємодії, дистанційних моніторингових, аналітичних чи нормотворчих форматів діяльності, розширили використання електронних засобів комунікації та взаємодії тощо.

Повільні темпи розгортання вакцинації (усього третина населення отримали повний курс вакцинації станом на кінець 2021 року) та її практична недоступність для широких верств населення до кінця весни – початку літа 2021 року стали стримуючим фактором для громадського активізму й накладатимуть відбиток на громадську активність і правозахисну діяльність і в 2022 році.

НЕЗАКОННІ ДІЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС МИРНИХ ЗІБРАНЬ

У першому кварталі 2021 року ZMINA фіксувала незаконні та непропорційні дії поліції під час проведення двох мирних зібрань у Києві – акцій протесту проти ультраправого насильства 19 січня 2021 року в Києві, а також акцій на підтримку громадського активіста з Одеси Сергія Стерненка 23 лютого 2021 року в Києві й Житомирі.

■ АКЦІЇ ПРОТЕСТУ ПРОТИ УЛЬТРАПРАВОВОГО НАСИЛЬСТВА 19 СІЧНЯ 2021 РОКУ

19 січня 2021 року в Києві із застосуванням сили поліція незаконно перешкодила проведенню двох мирних зібрань: «Ні – безкарності ультраправих» на Контрактовій площі, а також акції на цю ж тему на Михайлівській площі (вона анонсувалася двічі – як Антифашистська акція та «Проти ультраправого терору»). Такі події щороку проходять до дня вшанування пам'яті журналістки з Криму Анастасії Бабурової та російського правозахисника, адвоката Станіслава Маркелова, вбитих неонацистами 19 січня 2009 року в Москві.

Акція на Контрактовій площі почалася близько 9-ї ранку, але учасники навіть не встигли розгорнути банери, як їх почали затримувати³⁵ поліцейські. 13 людей – приблизно половину учасників мирного зібрання проти ультраправого насильства, які мали намір узяти в ньому участь – були затримані й доставлені у відділок. Водночас правоохоронці застосували силу: активістів, які сперечалися з поліцейськими, били по голові.

На обґрунтування своїх дій поліція стверджувала, що мирне зібрання порушує правила карантину. У той самий час учасники зібрання мали на обличчях медичні та подібні маски, а до того, як почалися затримання, намагалися дотримуватися фізичної дистанції в 1,5 метра згідно з правилами карантину. Крім цього, свідки повідомляють, що від поліцейських можна було почути, що Конституція під час карантину не працює.

Пізніше складені на активістів протоколи розглянув Подільський районний суд Києва й закритий їх за відсутністю складу адміністративного правопорушення.

Слід зазначити, що 14 січня між організаторами мітингу «Ні – безкарності ультраправих» та поліцією відбулася зустріч щодо гарантування безпеки мирного зібрання та його учасників. Під час розмови поліція не висловлювала намірів затримати учасників зібрання за порушення карантинних обмежень, а натомість узгодила з організаторами місце його проведення, маршрут і взаємодію на місці.

Поліція також перешкодила проведенню ще одного мирного зібрання проти ультраправого насильства, що мало відбутися того ж дня на Михайлівській площі, однак активістів на місце проведення не пустили³⁶ правоохоронці: поліція та військовослужбовці Національної гвардії України завадили учасникам акції, які зібралися біля станції метро «Поштова площа», піднятися на фунікулері на анонсоване місце проведення акції на Михайлівській площі. Зі слів організаторів, ще перед початком заходу представники групи превентивної комунікації поліції (поліція діалогу) попередили, що поліція затримуватиме його учасників за порушення правил карантину.

Проте згодом організація «Червоні» заявила, що їхня акція все ж відбулася на Поштової площі, оскільки поліція попередила їх про можливі затримання на Михайлівській. Затримання на Поштової площі не відбулися.

22 січня 12 правозахисних організацій (серед яких і ZMINA) випустили заяву³⁷, у якій зазначили, що два наведені інциденти свідчать про застосування вибіркового умисного тиску на учасників акцій проти ультраправого насильства. Адже учасників інших мирних зібрань, що проводяться в Києві, не затримували за сам факт їхнього проведення, а

³⁵ Поліція затримала учасників акції проти ультраправого насильства на Подолі / ZMINA, 19.01.2021: <https://zmina.info/news/policziya-zatrymuje-uchasnykiv-akcziyi-na-podilli-proti-ultrapravogo-nasylstva/>

³⁶ Правоохоронці не пустили активістів на місце проведення другої акції проти ультраправого насильства / ZMINA, 19.01.2021: <https://zmina.info/news/u-kyievi-ne-provely-shhe-odnu-akcziyu-proti-ultrapravogo-nasylstva-cherez-rekomendacziyi-policziyi/>

³⁷ Правозахисники вимагають від влади відреагувати на зрив поліцією мирних заходів 19 січня / ZMINA, 22.01.2021: <https://zmina.ua/statements/pravozahysnyky-vymagayut-vid-vlady-vidreaguvaty-na-zryv-policziyeyu-myrnyh-zahodiv-19-sichnya/>

після запровадження посиленних карантинних заходів 8 січня 2021 року мирні зібрання продовжували відбуватися (як, наприклад, зібрання Save ФОП на майдані Незалежності).

Правозахисні організації вимагали припинити протизаконну практику перешкоджання мирним зібранням та затримання учасників за сам лише факт проведення зібрань, провести розслідування за фактом незаконних дій працівників поліції та притягнути винних у порушенні прав людини та закону до відповідальності.

Група громадського спостереження OZON, що також моніторила ці мирні зібрання, у своєму звіті теж заявила³⁸, що дії поліції стосовно учасників акцій мають ознаки незаконного перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, і що правоохоронці не мали й не мають жодних додаткових правових підстав, особливо з посиланням на постанову Кабінету Міністрів, перешкоджати проведенню заявлених мирних зібрань чи фізично припиняти проведення акції на Конtrakтовій площі через затримання. Заборона мирного зібрання може відбуватися лише через рішення суду.

Керівник «Соціального руху» Віталій Дудін подав заяву до Державного бюро розслідувань (ДБР) щодо неправомірних дій поліції. 24 лютого 2021 року бюро почало провадження за ч. 2 ст. 365 ККУ (перевищення влади працівником правоохоронного органу). Улітку відомство зафіксувало свідчення постраждалих. Станом на кінець року даних про поступ у розслідуванні активісти не мають, однак дані про закриття справи також відсутні.

Окрім того, відомо, що кілька постраждалих активістів подали цивільні позови. Правова підстава – стаття 1174 Цивільного кодексу України (школа, завдана службовою особою). 20 січня 2022 року Шевченківський районний суд Києва присудив компенсацію моральної шкоди одному із затриманих під час антифашистської акції Владиславу Лазуто на суму 3 000 гривень у зв'язку з незаконними діями співробітників поліції.

(Див. також детальний опис цієї ситуації в розділі «Стислий огляд інцидентів»).

■ АКЦІЇ НА ПІДТРИМКУ СЕРГІЯ СТЕРНЕНКА 23 ЛЮТОГО 2021 РОКУ

23 лютого 2021 року після оголошення рішення Приморського райсуду Одеси про позбавлення волі Сергія Стерненка, координатора ГО «Небайдужі» й колишнього керівника обласного відділення організації «Правий сектор» (див. нижче опис справи Сергія Стерненка), активісти анонсували акції на його підтримку щонайменше у 20 містах України.

Під час акції в Києві, за даними поліції, було затримано 24 мітингувальники. Затримання активістів були вибірковими – поліція висмикувала з натовпу протестувальників, які не вчиняли протиправних дій. Цьому передувала штовханина: учасники зібрання, пройшовши поверхневу перевірку, зібралися біля воріт до ОП, перед кордоном з Нацгвардії, однак усередину активістів не пропускали. Серед затриманих опинився журналіст, стажер видання KyivPost Олександр Бабенко, який вів відеозйомку з даху адміністративної будівлі біля Офісу Президента.

Як повідомили спостерігачі групи OZON³⁹, затримання почалися після того, як одному з представників Нацгвардії потрапив запалений фаєр за бронезилет. За цими даними, з боку протестувальників у бік силовиків кидали сніжки, петарди й фаєри, і було зафіксовано,

³⁸ Акції до дня пам'яті Станіслава Маркелова та Анастасії Бабурової: звіт за результатами спостереження / OZON, 19 січня 2021 року: <http://ozon.monitoring.tilda.ws/19january2021> (на момент публікації доповіді сайт не працює).

³⁹ Акція на підтримку Сергія Стерненка. Звіт за результатами спостереження, Київ, 23 лютого 2021 року / Вебсайт: <http://ozon.monitoring.tilda.ws/page17578615.html>

що ті іноді перекидали ці предмети назад, часом теж влучаючи в кордон поліцейських і нацгвардійців. За даними Національної поліції Києва, опіки очей отримали 27 поліцейських та військовослужбовців Нацгвардії. Окремо спостерігачі наголосили, що поліція недостатньо комунікувала з протестувальниками, не пояснювала, чому їх не пропускають, яких саме дій від них очікують, а також пізніше не пояснювала причин затримання.

Затриманих без пояснення причин та їхнього процесуального статусу доставили до Печерського територіального управління ГУНП в місті Києві, завели в актову залу й пізніше відпустили (декому дали повістку про виклик як свідка в кримінальному провадженні, декому нічого не дали).

Іншу частину затриманих на акції протестувальників завели в автозак, потримали там, записали дані, зробили фото й відпустили.

Поліція заявила про початок провадження за ст. 342 (опір представникові правоохоронного органу) Кримінального кодексу України, але станом на сьогодні невідомо, щоб комусь було оголошено про підозру в його рамках.

Крім того, затримання в цей вечір відбулися і під час аналогічної акції на підтримку Сергія Стерненка в Житомирі. Двох учасників акції, Валерія Арушаняна та Сергія Григорчука, які вирішили символічно підпалити шину, скрутили поліцейські й повели до машини. У відділку на них склали протокол про адміністративне правопорушення за статтею 185 КУпАП (злісна непокора законній вимозі поліцейського). У травні 2021 року суд виправдав обох затриманих протестувальників, не виявивши у їхніх діях складу адміністративного правопорушення.

(Див. також детальний опис цієї ситуації в розділі «Стислий огляд інцидентів»).

ПОДАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО КІНЦЕВИХ БЕНЕФІЦІАРНИХ ВЛАСНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Після приєднання України до повноправних учасників глобальної мережі протидії фінансовим злочинам у грудні 2019 р. був прийнятий новий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (закон №361-IX).

Цей закон прийнятий для виконання вимог Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (FATF), а також директиви 2015/849/ЄС Європейського парламенту та Ради від 20 травня 2015 р. «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму».

Він спрямований на захист прав, законних інтересів громадян, суспільства й держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення.

Новий закон зобов'язав більшість юридичних осіб (включаючи громадські організації і благодійні об'єднання) внести до ЄДР інформацію про кінцевого бенефіціарного власника (КБВ) та структуру власності.

Разом з тим від внесення інформації про КБВ були звільнені політичні партії, профспілки, організації роботодавців та їхні об'єднання, творчі спілки, адвокатські об'єднання, ОСББ, торгово-промислові палати, релігійні організації, державні органи та органи місцевого самоврядування, державні та комунальні підприємства, установи та організації.

При цьому на подання інформації про КБВ було відведено тримісячний строк, що розпочався 11 липня та спливав 11 жовтня 2021 року.

Нечіткість закону в частині визначення того, хто є кінцевими бенефіціарними власниками організацій громадянського суспільства (ОГС), призвела до труднощів. При цьому уповноважені органи влади не надавали офіційних роз'яснень щодо порядку заповнення відповідних форм та подання документів, що на практиці призводило до відмов у внесенні інформації про кінцевих бенефіціарних власників або внесення до ЄДР недостовірних відомостей.

Ситуація ускладнювалася надзвичайно короткими термінами подання інформації про КБВ, відсутністю можливості подати таку інформацію онлайн або поштою, великим чергами у ЦНАПах і у державних реєстраторів та неможливістю записатися для подачі відповідних документів.

При цьому за неподання або несвоєчасне подання інформації про кінцевого бенефіціарного власника або про його відсутність чи документів для підтвердження відомостей про кінцевого бенефіціара юридичної особи передбачено штраф у розмірі від 17 000 до 51 000 грн, які, відповідно до ст. 166-11 КУпАП, мають сплачувати керівники юридичної особи.

Фактично ОГС та інші юридичні особи були поставлені в умови, за яких вчинення ними дій, спрямованих на приведення відомостей про них у відповідність до вимог законодавства, опосередковано блокувалося державою.

Ситуація ускладнювалася ще й недостатньою інформаційною кампанією і тим, що велика частина БО і ГО не знали про необхідність подавати дані про КБВ.

Зважаючи на ці проблеми та практичну відсутність КБВ у громадських організацій, понад 200 ОГС вийшли із заявою⁴⁰, у якій закликали Верховну Раду України виключити громадські об'єднання зі статусом юридичної особи та благодійні організації з переліку юридичних осіб, які не подають інформації про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи.

Водночас 8 жовтня 2021 року Верховна Рада підтримала законопроект № 5807 та відтермінувала на 9 місяців (до липня 2022 року) строк подання інформації про кінцевих бенефіціарів для українських компаній та громадських організацій.

ХІД РОЗСЛІДУВАННЯ Й СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ РЕЗОНАНСНИХ СПРАВ

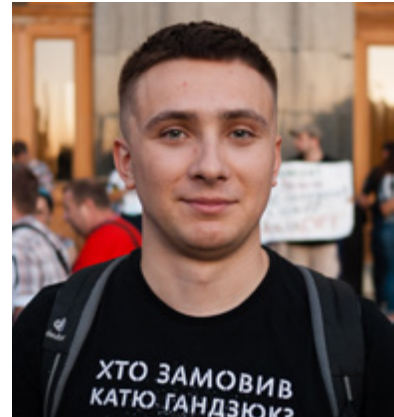
Упродовж 2021 року ZMINA здійснювала моніторинг резонансних кримінальних справ, що стосувалися правозахисників і громадських активістів. Зокрема, йдеться про розслідування й судовий розгляд справ щодо вбивств херсонської активістки Катерини Гандзюк і київської правозахисниці Ірини Ноздровської, кримінальної справи за звинуваченням одеського активіста Сергія Стерненка у вбивстві його нападника Івана Кузнецова та справи про викрадення Сергія Щербича, а також справи за звинуваченням київського активіста Романа Ратушного в хуліганстві біля Офісу Президента України.

⁴⁰ Заява щодо визначення та державної реєстрації кінцевих бенефіціарних власників громадських організацій / ZMINA, 01.10.2021: <https://zmina.ua/statements/zayava-shhodo-vyznachennya-ta-derzhavnoyi-reyestraciyi-kinczevyh-beneficziarnyh-vlasnykiv-gromadskiyh-organizacij/>

Справи Сергія Стерненка

■ СПРАВА ПРО ВБИВСТВО ІВАНА КУЗНЕЦОВА

У 2018 році в Одесі було вчинено три напади на Сергія Стерненка, координатора ГО «Небайдужі» й колишнього керівника обласного відділення організації «Правий сектор», який також захищав Міський сад Одеси від нелегальної забудови. 7 лютого 2018 року активіста побили й завдали йому різаних ран, 1 травня 2018 року влучили гумовою кулею в шию. У ході третього нападу, 25 травня 2018 року, Стерненко смертельно поранив одного з двох нападників, Івана Кузнецова.

Щодо першого нападу на Стерненка поліція не встановила замовника, виконавців та інших співучасників, і про підозру нікому не повідомлялося. Щодо другого нападу підозру оголосили тільки раніше засудженому Абзалу Баймукашеву (якого на місці нападу затримав сам Стерненко). Крім виконавця злочину, про підозру нікому не повідомлялося. Щодо третього нападу на Сергія Стерненка підозру було оголошено Олександрю Ісайкулу й померлому Івану Кузнецову. Їхні дії кваліфіковано як хуліганство, учинене із застосуванням зброї чи іншого предмета, пристосованого для заподіяння тілесних ушкоджень. Пізніше справу проти Кузнецова закрили у зв'язку з його смертю.

Разом з тим 11 червня 2020 року самому Стерненку повідомили про підозру в умисному вбивстві Кузнецова й незаконному носінні холодної зброї. 15 червня Шевченківський районний суд Києва ухвалив рішення про запобіжний захід активістові у вигляді цілодобового домашнього арешту на 60 днів. 6 серпня Шевченківський районний суд Києва пом'якшив запобіжний захід Стерненкові: змінив цілодобовий домашній арешт на нічний. У кінці серпня 2020 року слухання справи Стерненка передали до Одеси, де її слухав Приморський районний суд, який 28 вересня як запобіжний захід призначив Стерненку нічний домашній арешт.

У 2021 році Приморський райсуд Одеси продовжував вивчати докази в цій справі.

На судовому засіданні 19 лютого 2021 року досліджували відеодокази, зокрема слідчий експеримент зі свідком інциденту Мариною Суисловою. Обвинувачення також долучило до справи відеозапис розповіді невідомої особи адвокату Стерненка Віталію Коломійцю⁴¹ про ймовірну роль міського голови Геннадія Труханова та Олександра Подобєдова. На відео людина зі зміненим голосом і схованим обличчям розповідає, що загиблий Кузнецов був його другом та погодився на напад на Стерненка через проблеми з грошима й наркотиками. Дружина загиблого Олесь Кузнецова це заперечила. Прокуратура заявила, що особу на записі не встановлено, а викладені факти є фейком. Сторона захисту повідомила⁴², що особистість «свідка» відома одному з адвокатів Стерненка, але прокуратура не зверталася до них, щоб дізнатися його ім'я.

29 січня 2021 року суд скасував домашній арешт активістові Сергію Стерненку, передавши його на поруки народному депутатові Роману Лозинському (фракція «Голос»).

⁴¹ Напад на Стерненка: ексклюзивні покази свідка / Youtube ZN.ua: <https://www.youtube.com/watch?v=2TjloPzhGQ>

⁴² Прокурорів у справі Стерненка не відвели, але зробили їм зауваження / Радіо Свобода, 19.02.2021: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sternenko-sud-prokurory/31111836.html>

На засіданні 5 березня, що відбулося після ув'язнення Сергія Стерненка в іншій справі – Сергія Щербича (*див. нижче*), – захист вимагав звільнити активіста з-під варти, однак суд залишив без розгляду це клопотання, а активіста відвезли в СІЗО.

На інших засіданнях у цій справі (5 січня, 19 березня) суд розглядав медичні експертизи.

На засіданні 17 вересня 2021 року суд допитував⁴³ двох експертів Київського міського клінічного бюро судово-медичної експертизи – директора Олександра Михайленка та завідувача Володимира Зосименка – щодо двох експертиз, здійснених навесні 2020 року на замовлення слідчого Служби безпеки України й прокурора Генпрокуратури.

Одне з питань, яке ставилося органом досудового розслідування, стосується місця, де саме Іван Кузнецов отримав смертельні удари ножом у серце: біля будинку на Фонтанській дорозі, 9-е, де стався напад, чи поруч із будинком на Фонтанській дорозі, 7, де виявили тіло Кузнецова. Відстань між цими будівлями становить майже 100 метрів. І від встановлення цих фактів залежить кваліфікація справи: самооборона біля будинку № 9 чи умисне вбивство біля будинку № 7.

За словами експерта Володимира Зосименка, у перших висновках комісія прийшла до думки, що Кузнецов міг отримати смертельні травми між двома будинками, без конкретизації певного місця. Однак у наступній експертизі фахівці зазначили більш конкретну локацію. Так, на думку експертів, після отримання смертельних ран Кузнецов приблизно через 19–21 секунду втратив 30 % об'єму циркулюючої крові та знепритомнів, тому не міг подолати відстань у 100 метрів, тобто від одного будинку до іншого. Тому, за даними експертизи, смертельні ножові поранення загиблій отримав біля будинку № 7, а приблизно через 4 хвилини він помер від різкої крововтрати.

Сторона захисту ставила під сумнів⁴⁴ розрахунок часу, за який Кузнецов втратив 30 % крові: «приблизно» 20 секунд, на думку адвокатів, є не надто точним показником. Експерт Зосименко пояснив, що припускати під час експертиз – це нормальна практика.

Адвокати також критикували інженерну програму Solidworks Premium 2019, у якій експерти змоделювали витікання крові з пошкодженого лівого шлуночка, зауважуючи, що вона не застосовується в медицині. Претензії в адвокатів були й до моделі – у ній більшість крові витікала з вузького місця порізу, що вужче за природні канали.

Крім того, за словами захисту Стерненка, експертна комісія залучила до побудови моделі інженера, хоча не мала права залучати сторонніх експертів за законом. У суді Зосименко назвав його ім'я – Євген Стратівінов, старший науковий співробітник Інституту газу Національної академії наук.

На засіданні 22 жовтня 2021 року розглядалося питання, чи є ніж, яким захищався Стерненко і яким був смертельно поранений Кузнецов, холодною зброєю⁴⁵. На цьому ж засіданні сторони дослідили ще один речовий доказ – годинник Стерненка, який був на ньому під час бійки.

⁴³ Івлева О. Третій напад на Стерненка в Одесі. Експерти розповіли про деталі загибелі одного з нападників / Суспільне, 18.09.2021: <https://suspihne.media/164633-tretij-napad-na-sternenka-v-odesi-eksperti-rozpovili-pro-detali-zagibeli-odnogo-z-napadnikov/>

⁴⁴ Фарионова А. За розрахунком. Експерти обвинувачення в справі Сергія Стерненка зібрали модель пораненого серця / Грати, 24.09.2021: <https://graty.me/uk/news/za-rozrakhunkom-eksperty-obvynuvachennya-v-spravi-serhiya-sternenka-zibraly-model%CA%B9-poranenoho-sertsya/>

⁴⁵ Фарионова А. «Кухонним ножом також вбивають». У суді дослідили ніж Сергія Стерненка, яким він відбивався від нападу і від якого загинув Іван Кузнецов / Грати, 27.10.2021: <https://graty.me/uk/news/kukhonnym-nozhem-takozh-vbyvayut%ca%b9-u-sudi-doslidyly-nizh-serhiya-sternenka-yakym-vin-vidbyvavsya-vid-napadu-i-vid-yakoho-zahynuv-ivan-kuznyetsov/>

5 листопада 2021 року допитали есперта Одеського бюро судово-медичної експертизи Віктора Магринчука, який досліджував тіло Івана Кузнецова⁴⁶. На тілі Кузнецова зафіксували п'ять ножових поранень. Три з них – біля ключиці, живота та на правому плечі – належать до легких ушкоджень. У Кузнецова також був поріз живота, який не зачепив внутрішніх органів – його віднесли до тяжких ушкоджень. Експертиза встановила, що смерть настала внаслідок гострої крововтрати через удар ножом у ділянку серця. Магринчук зазначив, що не існує жодних методологічних рекомендацій чи наукових розробок щодо розрахунку швидкості руху та відстані, яку може подолати людина з пораненням серця.

30 листопада 2021 року Київський апеляційний суд зобов'язав СБУ видалити інформацію⁴⁷ щодо нібито умисного вбивства Сергієм Стерненком свого нападника Івана Кузнецова 2018 року в цивільному позові щодо честі, гідності та ділової репутації активіста Стерненка.

Під час засідання 3 грудня 2021 року захисники Стерненка заявили⁴⁸, що справа має політичне підґрунтя і попросили долучати до справи докази (Звіт Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради для здійснення парламентського контролю за розслідуваннями нападів на Катерину Гандзюк та активістів упродовж 2017–2018 років; відеозаписи з висловлюваннями Президента України Володимира Зеленського та Генпрокурорки Ірини Венедіктової про справу Стерненка; таблицю на 59 сторінках із 200 цитатами нардепів та вищих посадовців про нього та його справу; щорічну доповідь Уповноваженої Верховної Ради України з прав людини Людмили Денисової про напад на активістів у 2018 році). Усі представлені захистом матеріали суддя долучив до справи, однак зазначив, що оцінить їх пізніше.

На наступному судовому засіданні⁴⁹ сторона захисту продовжувала наполягати на політичному характері справи, продемонструвавши ще одне відеоінтерв'ю Ірини Венедіктової, інтерв'ю колишнього генпрокурора Руслана Рябошапки, лист від відстороненого прокурора Андрія Радіонова, інтерв'ю колишнього заступника генпрокурора Віктора Трепака.

17 грудня захист зосередився⁵⁰ на звинуваченні в носінні холодної зброї та доводив, що ніж Стерненка – побутовий.

Водночас розслідування по кримінальних провадженнях, де Стерненко є потерпілим, розслідуються повільно, а єдина передана справа до суду, де обвинувачуваним у нападі на Стерненка є Абзал Баймукашев, не розглядається вже третій рік.

19 квітня 2021 року Стерненко повідомив⁵¹, що Нацполіція закрила кримінальне провадження щодо другого нападу на нього, що стався в травні 2018 року, і зробила це без відома потерпілого. При цьому не були встановлені організатори та замовники цього

⁴⁶ Фарионова А. «З такими пораненнями люди часто виживали». У суді в справі Сергія Стерненка допитали єдиного експерта, який досліджував тіло загиблого Івана Кузнецова / Грати, 5.11.2021: <https://graty.me/uk/news/z-takymi-poranennyamy-lyudy-chasto-vyzhyvaly-u-sudi-v-spravі-serhiya-sternenka-dopytaly-yedynoho-eksperta-yakyy-doslidzhuvav-tilo-zahyblogo-ivana-kuznyetsova/>

⁴⁷ СБУ має видалити інформацію про «умисне вбивство» Стерненком свого нападника / ZMINA, 03.12.2021: <https://zmina.info/news/sbu-maye-vydalyty-informaciyu-pro-umysne-vbyvstvo-sternenkom-svogo-napadnyka/>

⁴⁸ Фарионова А. «Я політичні справи не слухаю». Захист Сергія Стерненка розпочав наводити свої аргументи. Але почав із доказів політичного підґрунтя справи / Грати, 4.11.2021: <https://graty.me/uk/news/ya-politichni-spravi-ne-sluhayu-zahist-sergiya-sternenka-rozpochav-navoditi-svo%d1%97-argumenti-ale-pochav-iz-dokaziv-politichnogo-pid%d2%91runtya-spravi/>

⁴⁹ Фарионова А. «Ваші міркування дуже важливі». Захист Стерненка знову говорив у суді про політичне підґрунтя справи / Грати, 13.12.2021: <https://graty.me/uk/news/vashi-mirkuvannya-dуже-vazhlyvi-zahist-sternenka-znovu-govoriv-u-sudi-pro-politichne-pidgruntya-spravi/>

⁵⁰ Фарионова А. З доставкою до дверей. Захист Стерненка наполягає, що його ніж – побутовий і у вільному продажі / Грати, 17.12.2021: <https://graty.me/uk/news/z-dostavkoyu-do-dverej-zahist-sternenka-napolyaga%d1%94-shho-jogo-nizh-pobutovij-i-u-vilnomu-prodazhi/>

⁵¹ Поліція закрила справу про напад на Стерненка: активіст дізнався про це випадково / ZMINA, 19.04.2021: <https://zmina.info/news/policziya-zakryla-spravu-pro-drugyj-napad-na-sternenka-aktyvist-diznavsya-pro-cze-vypadkovo/>

нападу. Адвокат активіста Віталій Титич сказав, що під час досудового розслідування представників потерпілого не інформували про перебіг розслідування, слідчі ігнорували запити про ознайомлення зі справою та клопотання про проведення допитів осіб, на яких вказував Стерненко.

■ СПРАВА ПРО ВИКРАДЕННЯ СЕРГІЯ ЩЕРБИЧА

23 лютого 2021 року Приморський районний суд Одеси визнав громадського активіста і блогера з Одеси Сергія Стерненка, а також Руслана Демчука винними у справі про викрадення у 2015 році депутата Комінтернівської районної ради Одеської області Сергія Щербича. Їх затримали в залі суду та відправили до СІЗО, присудивши кожному по сім років і три місяці позбавлення волі з конфіскацією половини майна.

Вирок стосується інциденту, що стався 24 квітня 2015 року, коли невідомі викрали Сергія Щербича й завдавали йому тілесних ушкоджень, як заявляв сам потерпілий, з вимогою скласти мандат. У вересні 2015 року в цій справі затримали Сергія Стерненка та Руслана Демчука, які на той момент були серед лідерів «Правого сектору» Одещини, але пізніше відпустили: спочатку під заставу, потім – під особисте зобов'язання.

У справі Щербича Сергія Стерненка визнали винним у повному обсязі за ч. 2 ст. 146 («Незаконне позбавлення волі або викрадення людини»), ч. 2 ст. 187 («Розбій») та ч. 1 ст. 263 («Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами») Кримінального кодексу України.

Водночас 17 громадських організацій, серед яких і ZMINA, 25 березня вийшли із заявою⁵² про те, що переслідування Сергія Стерненка та Руслана Демчука в справі Щербича має політичні мотиви, а судова система, розглядаючи цю справу, не керувалася принципами незалежності та безсторонності. Так, обох обвинувачених засудили за ч. 2 ст. 187 Кримінального кодексу («Розбій»). Суб'єктивна сторона цього злочину характеризується прямим умислом та корисливим мотивом, а обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони розбою є мета, з якою вчиняється напад, – заволодіння чужим майном. Мета, як вбачається з матеріалів справи та вироку суду, була іншою. Належних та припустимих доказів щодо вчинення розбою в справі немає, а тому ця стаття не може вважатися доведеною. Що ж до іншої статті Кримінального кодексу, за якою засудили Стерненка й Демчука, – ч. 2 ст. 146 («Незаконне позбавлення волі або викрадення людини»), – то за нею обвинувачених звільнено від покарання через закінчення строку давності притягнення до відповідальності за цією статтею.

Громадські організації звернули увагу й на непропорційність покарання Сергієві Стерненку й Руслану Демчуку у вигляді семи років та трьох місяців ув'язнення з конфіскацією половини майна. Для порівняння: вбивцям громадської активістки з Херсона Катерини Гандзюк (*див. нижче опис справи Катерини Гандзюк*), які вилили на неї літр сірчаної кислоти, що призвело до тяжких мук і загибелі активістки, дали від трьох до шести років в'язниці; Щербич же, за даними прокуратури, отримав легкі тілесні ушкодження, що спричинили короточасний розлад здоров'я, а також, за даними слідства, йому завдано матеріальної шкоди в 330 гривень (менш ніж 15 євро станом на 2015 рік).

5 березня Сергій Стерненко подав апеляційну скаргу на цей вирок суду.

Після оголошення обвинувального вироку Сергію Стерненку та Руслану Демчуку, у низці міст 23 і 26 лютого, а також 20 березня 2021 року відбувалися акції невдоволених рішенням

⁵² Вимагаємо правосуддя для Сергія Стерненка: позиція громадських організацій / ZMINA, 25.02.2021: <https://zmina.ua/statements/vmagayemo-pravosuddya-dlya-sergiya-sternenka-pozycziya-gromadskiyh-organizacij/>

суду. Під час акції 23 лютого⁵³, що відбулася спонтанно в день оголошення вироку Сергієві Стерненку, поліція затримала два десятки протестувальників. За свідченнями очевидців, затримання були вибірковими і стосувалися протестувальників, які не вчиняли протиправних дій (*детальніше див. вище розділ «Незаконні дії поліції під час мирних зібрань»*).

Друга акція «Справедливість Стерненку – справедливість усім!» 26 лютого 2021 року⁵⁴ відбулася без інцидентів і була наймасовішою: до Офісу Президента України на знак протесту проти вироку активісту Сергію Стерненку прийшли щонайменше десять тисяч людей (ZMINA була серед співorganizаторів акції), потім колона вирушила до Офісу Генерального прокурора України.

Наступна, третя, акція «Не чуєш? Побачиш» відбулася біля Офісу Президента України в Києві 20 березня 2021 року, у день народження Сергія Стерненка. Під час неї окремі учасники вчиняли хуліганські дії, розмалювали аерозолями стіни ОП, розбили скло у дверях та закидали всередину будівлі фаєри. Після акції поліція вручила підозри в скоєнні кримінального злочину 7 особам, серед яких і екоактивіст Роман Ратушний (*див. нижче опис справи Романа Ратушного*).

31 травня 2021 року Апеляційний суд Одеси ухвалив вирок у справі Сергія Стерненка та Руслана Демчука. За статтею 187 ККУ («Розбій») справу закрито, обвинувачених виправдали в цій частині. За статтею 146 ККУ («Незаконне позбавлення волі або викрадення людини») обох визнано винними, але покарання не застосовано через строки давності, що минули. За статтею 263 ККУ («Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами»), що стосувалася лише Стерненка, активіста визнано винним та призначено покарання у вигляді трьох років позбавлення волі із заміною на один рік умовно.

Фактично в призначеному апеляційною інстанцією покаранні епізод про зберігання зброї став основним. Однак тепер ідеться не про пістолет і вісім патронів, що раніше фігурували у справі, а лише про єдиний патрон калібру 5,45 мм, адже тільки його визнали таким, що підпадає під визначення зброї чи боєприпасів.

Згідно з вироком апеляційного суду, Сергій Стерненко отримав три роки ув'язнення, що замінили на один рік іспитового строку. Протягом цього строку за Стерненком спостерігатиме орган пробачії, куди активіст має періодично з'являтися, а також повідомляти про зміну місця проживання, роботи чи навчання. У разі порушення цих правил чи скоєння іншого правопорушення суд може замінити Стерненку умовне покарання на три роки реального ув'язнення.

Руслан Демчук повністю вільний. Обом також скасували домашній арешт, призначений раніше як запобіжний захід, і зняли електронні браслети.

Прокуратура вирішила не подавати до Верховного Суду касаційної скарги на рішення Одеського апеляційного суду, який звільнив активіста. Натомість сам Сергій Стерненко не погодився з рішенням апеляційної інстанції та 27 серпня повідомив, що подав касаційну скаргу до Верховного Суду.

Верховний Суд призначив розгляд касаційної скарги адвокатів активіста Сергія Стерненка на 10 лютого 2022 року.

⁵³ У Києві на акції під ОП на підтримку Стерненка затримали понад десяток людей / ZMINA, 23.02.2021: <https://zmina.info/news/u-kyievi-na-akcziji-pid-op-na-pidtrymku-sternenka-zatrymaly-bilshе-desyatka-lyudej/>

⁵⁴ Анонс акції «Справедливість Стерненку – справедливість усім!» у Фейсбукці: <https://www.facebook.com/events/337750624239956>

Справа Романа Ратушного

Голова громадської ініціативи «Захистимо Протасів Яр» **Роман Ратушний** брав участь в акції протесту прихильників одеського активіста Сергія Стерненка, що відбулася під стінами Офісу Президента на вулиці Банковій у Києві 20 березня 2021 року. Під час акції окремі мітингувальники залили стіни й бруківку фарбою, спрямовували аерозолями вогонь на табличку «Президент України» та розбили скло у дверях на вході. Правоохоронці, які працювали на мітингу, не втручались у перебіг акції.

23 березня 2021 року заступник міністра внутрішніх справ Антон Геращенко розповсюдив відеоматеріали⁵⁵, з яких може скластися враження, що Роман Ратушний під час участі в акції тримає в руці фальшфаєр (піротехнічний засіб, що не вважається суспільно небезпечним та часто застосовується під час мирних зібрань). Однак на відео, яке поширила Нацполіція і де нібито ідентифікувала Ратушного, за його словами, зображена інша людина.

25 березня Ратушному вручили підозру на хуліганство, вчинене групою осіб, із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для заподіяння тілесних ушкоджень (за ч. 4 ст. 296 ККУ). Санкція статті передбачає покарання від трьох до семи років позбавлення волі. Крім Ратушного, підозри вручили ще 6 особам: Владиславу Гранецькому-Стафійчуку (псевдонім Влад Сорд, про належність його до громадських об'єднань невідомо), Сергію Філімонову, Олексію Білковському, Давиду Гаджимурадову («Гонор»), Євгену Строканю та Артему Лісовцю («Невідомий патріот») (див. також «Стислий огляд інцидентів»).

29 березня 2021 року Печерський районний суд Києва обрав Роману Ратушному запобіжний захід у вигляді цілодобового домашнього арешту до 24 травня. Водночас доказів, що підтверджують участь Романа Ратушного в хуліганських діях, у судовому засіданні продемонстровано не було⁵⁶. Цього ж дня 15 громадських організацій, зокрема ZMINA, вийшли із заявою⁵⁷ про безпідставне кримінальне переслідування Романа Ратушного у зв'язку з подіями на вул. Банковій у Києві 20 березня 2021 року.

Сторона захисту подала апеляцію на це рішення суду. 21 квітня Київський апеляційний суд відпустив Ратушного з-під домашнього арешту без обрання іншого запобіжного заходу. Проте з активіста своєчасно браслет не зняли: контроль за пересуванням Ратушного продовжувався ще більше доби. За скаргами, поданими стороною захисту, порушено кримінальні провадження.

Роман Ратушний також оскаржив повідомлення про підозру, оскільки, згідно з експертним дослідженням, була підроблена дата підозри, що свідчить про порушення порядку її вручення. Однак Печерський районний суд Києва не став розглядати цю скаргу протягом трьох діб, як вимагає КПК. Засідання було відкладено на 31 серпня, утім воно не відбулося, бо прокурор з'явився без повноважень. 9 вересня засідання знов не відбулось. Суддя відмовив Ратушному в задоволенні скарги, але лише в наступному засіданні, коли вже

⁵⁵ Фейсбук-сторінка Антона Геращенко, 23.03.2021: <https://www.facebook.com/anton.gerashchenko.7/posts/3810276822392470>

⁵⁶ Ратушного відправили під цілодобовий домашній арешт / ZMINA, 29.03.2021: <https://zmina.info/news/ratushnogo-vidpravly-pid-czilodobovij-domashnij-aresht/>

⁵⁷ Громадськість вимагає припинити тиск і невмотивоване переслідування активіста Романа Ратушного / ZMINA, 29.03.2021: <https://zmina.ua/statements/gromadskist-vymagaye-prypnyty-tysk-i-nevmytovovane-peresliduvannya-aktyvista-romana-ratushnogo/>

обвинувальний акт передали до суду. Таким чином, Ратушного позбавили права на апеляцію.

Під час ознайомлення з матеріалами справи сторона захисту також з'ясувала, що відносно Ратушного проводили негласні слідчі дії. Проте протоколи таких слідчих дій і аудіо-, відеозаписи слідчий відмовився надати. Слідство також засекретило частину матеріалів справи й не надало на ознайомлення стороні захисту. Захист Ратушного також заявив про приховування доказів невинуватості слідством.

29 вересня 2021 року під час чергового розгляду скарги на повідомлення про підозру до слідчого судді надійшов лист від прокурора Мрачка, де він повідомив, що 26 вересня 2021 року прокуратура передала обвинувальний акт у справі до суду. На підставі цієї інформації суд відмовив у задоволенні скарги на підозру, адже скасувати підозру можна лише до передачі обвинувального акту до суду. Проте виявилось, що прокурор надав неправдиву інформацію: на запит адвоката Ратушного Печерський суд перевірів дані автоматизованої системи розподілу справ і зафіксував, що обвинувальний акт до суду не надходив. Відтак захист Ратушного подав клопотання про закриття справи.

Справу Романа Ратушного має слухати Печерський районний суд Києва. Підготовче засідання заплановано на 17 лютого 2022 року.

Сам Ратушний вважає це кримінальне переслідування «помстою» за його діяльність щодо захисту зелених зон Києва й заявив, що за врученням підозри стоїть заступник голови Офісу Президента України Андрій Смирнов, з яким у Ратушного був конфлікт: у 2019 році Смирнов як юрист представляв інтереси компанії-забудовника Протасового Яру, а Ратушний разом із групою місцевих активістів протистояв цій незаконній забудові⁵⁸ та домігся її зупинки через суд⁵⁹. Наразі за позовом Романа Ратушного суд взагалі скасував рішення Київської міської ради про передачу цієї ділянки під забудову і повернув її в зелену зону.

Відразу після повідомлення про підозру Роману Ратушному в кримінальному провадженні Геннадій Корбан подав до активіста й очолюваної ним ГО «Захистимо Протасів Яр» цивільний позов про захист честі й гідності, де вимагав визнати недостовірною інформацію про його причетність до забудови в Протасовому Яру в дописах у фейсбуці, а також сплатити йому 500 тисяч гривень. Корбан стверджував, що не має жодного стосунку до забудовника, ТОВ «Дайтона Груп», і до проєкту високоповерхової забудови в Протасовому Яру, адже формально не є учасником товариства й не є стороною в судових справах. При цьому сторона захисту посилається на те, що директор ТОВ «Дайтона Груп» в програмі «24 каналу» особисто підтвердив, що Корбан є фактичним засновником компанії забудовника і вкладав у неї гроші. У грудні 2021 року Солом'янський районний суд Києва частково задовольнив позов Корбана, постановивши стягнути з Романа Ратушного і ГО «Захистимо Протасів Яр» 50 тисяч гривень і зобов'язавши спростувати згадки про Геннадія Корбана на фейсбук-сторінці Ратушного та ініціативи «Захистимо Протасів Яр». Адвокати Романа Ратушного й громадської організації подали апеляцію⁶⁰.

⁵⁸ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2019 році: аналітична доповідь / М. Лаврінок, В. Ліхачов; ред. Т. Печончик; Українська Гельсінська спілка з прав людини, ZMINA, Truth Hounds. – Київ, 2020. – С. 88: https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2020/02/stateofhumanrightsdefenders2019_reportuaweb_.pdf

⁵⁹ Суд визнав недійсним договір суборенди ділянки в Протасовому Яру / ZMINA, 25.03.2021: <https://zmina.info/news/sud-vyznav-nedijnsnym-dogovir-suborendy-dilyanky-korbana-u-protasovomu-yaru/>

⁶⁰ Суд зобов'язав активістів «Захистимо Протасів Яр» спростувати зв'язок Корбана із забудовою цієї зеленої зони / ZMINA, 09.12.2021: <https://zmina.info/news/sud-zobov'yazav-aktyvistiv-zahystymo-protasiv-yar-sprostuvaty-zvyazok-korbana-iz-zabudovoyu-ctiyeyi-zelenoyi-zony/>

Справа Катерини Гандзюк

Херсонську активістку **Катерину Гандзюк** облили сірчаною кислотою біля її будинку 31 липня 2018 року. 4 листопада того ж року вона померла в лікарні внаслідок опіків 40 % тіла. 6 червня 2019 року п'ятьом особам, організатору й виконавцям нападу – Сергію Торбіну, Микиті Грабчуку, Володимиру Васяновичу, В'ячеславу Вишневському та Віктору Горбунову – присудили від трьох до шести років ув'язнення.

11 лютого 2019 року Генпрокуратура оголосила підозру в організації вбивства Гандзюк голові Херсонської обласної ради Владиславу Мангеру. Сплативши заставу, Мангер вийшов на волю. У січні 2020 року на території Болгарії за організацію нападу на Гандзюк затримали Олексія Левіна, помічника-консультанта депутата Херсонської облради. 16 березня Левіна екстрадували з Болгарії в Україну.

19 червня 2020 року Печерський районний суд Києва заарештував Мангера без права внесення застави. 28 липня Офіс Генерального прокурора скерував до суду обвинувальний акт щодо підозрюваних в організації вбивства Гандзюк – Владислава Мангера та Олексія Левіна. 28 серпня Дніпровський районний суд Києва заслухав обвинувальний акт Мангеру та Левіну щодо організації нападу на Катерину Гандзюк, унаслідок чого вона загинула. Як зазначили представники прокуратури, Мангер обвинувачується в замовленні злочину, а Левін – у його безпосередній організації.

За версією слідства, обвинувачені за попередньою змовою мали намір завдати потерпілій тяжких тілесних ушкоджень, щоб її залякати: виконавцям пропонували за винагороду облили її кислотою або зламати їй руки й ноги. За даними слідства, Мангер вирішив організувати напад на Катерину Гандзюк, бо бачив у ній загрозу своїй політичній репутації, через системне висвітлення Катериною незаконних дій обласної і міської влади, у яких вона прямо звинувачувала, зокрема Владислава Мангера. Гандзюк вийшла з партії «Батьківщина» після того, як туди вступив Мангер, заявивши, що такі люди не гідні бути в політичній силі. Катерина Гандзюк також публічно заявляла про неприпустимість підпалів та вирубки лісів, організації штучних мітингів на захист влади. Разом із Сергієм Нікітенком Катерина Гандзюк створили й випустили фільм «Хто ви, містер Мангер?» із дуже критичною оцінкою його діяльності. Мангер доклав багато зусиль, щоб заборонити його показ, звертався до суду. Однак напередодні нападу Верховний Суд остаточно відмовив Мангеру й виніс рішення на користь Сергія Нікітенка, який виступав відповідачем у справі.

1 жовтня 2020 року один із фігурантів справи про напад на Катерину Гандзюк, помічник колишнього народного депутата Миколи Паламарчука Ігор Павловський на засіданні Приморського районного суду Одеси дав свідчення про причетність до злочину Владислава Мангера та Олексія Левіна як замовника й організатора відповідно. 16 жовтня суд визнав Ігоря Павловського винним у приховуванні злочину й за умовами угоди з обвинуваченням призначив йому покарання у вигляді двох років позбавлення волі з іспитивним строком в один рік. 24 листопада 2020 року Павловський вийшов на волю.

У 2021 році справу продовжував слухати Дніпровський районний суд Києва, де триває вивчення доказів. Зокрема, суд досліджував протоколи допитів та впізнання нападників на Катерину Гандзюк, документи про залучення потерпілих у справу, медичні документи,

результати експертиз, що свідчать про причину смерті активістки, протоколи експертиз поліграфу виконавців і організаторів вбивства, дані про історію пошуку на техніці нападників і організатора, відеодокази та інші матеріали.

Захисники Мангера та Левіна подавали клопотання щодо скасування рішення про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для своїх підзахисних, посилаючись на їхній стан здоров'я, однак Київський апеляційний суд залишив підозрюваних у справі вбивства Катерини Гандзюк за ґратами.

Крім того, нардеп від партії «Опозиційна платформа – За життя» Ілля Кива заявляв, що хоче взяти на поруки ймовірного організатора вбивства Катерини Гандзюк Владислава Мангера, однак не з'явився на відповідне засідання 15 червня, оскільки, за словами адвоката, «був зайнятий питаннями своєї дисертації».

Суд допитав слідчого СБУ Максима Саєнка щодо погроз від Мангера фігурантові справи – Ігорю Павловському, переглядав відео слідчих експериментів щодо одного з нападників Володимира Васяновича, свідків Сергія Браги та Павла Пилипенка.

Активісти ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?» також постійно наголошують, що до змови стосовно нападу на Гандзюк причетні ще ексголова Херсонської обласної державної адміністрації Андрій Гордєєв та його заступник Євген Рищук. Проте в Генпрокуратурі неодноразово заявляли, що в них бракує доказів для вручення їм підозри. 18 серпня 2021 року під час допиту обвинувачений в організації нападу Олексій Левін розповів⁶¹, що до нього нібито звертався Євген Рищук і просив «провчити» її. При цьому, за його словами, з Андрієм Гордєєвим таких розмов не було.

26 жовтня 2021 року активісти ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?» звинуватили⁶² адвокатів Владислава Мангера в затягуванні розгляду справи.

4 листопада 2021 року Верховна Рада схвалила звіт тимчасової слідчої комісії (ТСК), створеної для здійснення парламентського контролю за розслідуваннями нападів на Катерину Гандзюк та інших громадських активістів упродовж 2017–2018 років. За результатами роботи члени Тимчасової слідчої комісії звернулися до Президента України Володимира Зеленського щодо проведення невідкладної зустрічі з ними для обговорення інформації, отриманої під час роботи комісії.

20 грудня 2021 року суд вивчав протоколи допитів Катерини Гандзюк, проведених після нападу на активістку, у серпні та жовтні 2018 року. У розмові зі слідчим Гандзюк назвала прізвища людей, які могли бути ймовірними замовниками нападу на неї. Серед цих людей вона вказала на Владислава Мангера, Андрія Гордєєва та Євгена Рищука.

За даними «Громадського»⁶³, згідно з інформацією, вилученою з телефона підозрюваного Олексія Левіна, він стежив за активісткою до облиття її кислотою та розвитком слідства після. Він також спілкувався з підозрюваним у замовленні нападу ексголовою Херсонської облради Владиславом Мангером, хоча раніше говорив про протилежне. За частотою телефонних з'єднань Владислав Мангер у Левіна на другому місці після дружини.

⁶¹ Убивство Гандзюк: обвинувачуваний Левін заявив, що її просив «провчити» Євген Рищук / ZMINA, 19.08.2021: <https://zmina.info/news/ubyvstvo-gandyuk-obvynuvachuvanyj-levin-zayavyv-shho-provchyty-yiji-prosyv-yevgen-ryshhuk/>

⁶² Убивство Гандзюк: активісти звинуватили адвокатів Мангера в затягуванні розгляду справи / ZMINA, 27.10.2021: <https://zmina.info/news/ubyvstvo-gandyuk-aktivisty-zvynuvatily-advokativ-mangera-u-zryvi-dvoh-sudovyh-zasidan/>

⁶³ Рощина В. «Бос», «Миколайович» та довідка про Гандзюк. hromadske публікує нові деталі у справі нападу на херсонську активістку / Hromadske, 20.12.2021: <https://hromadske.ua/posts/bos-mikolajovich-ta-dovidka-pro-gandyuk-hromadske-publikuye-novi-detali-u-spravi-napadu-na-hersonsku-aktivistku>

21 грудня 2021 року відбувся допит батька активістки Віктора Гандзюка як потерпілого, під час якого він повідомив, що Катерина Гандзюк із самого початку називала Владислава Мангера найбільш імовірним замовником злочину, оскільки мала з ним тривалу історію протистояння. Катерина також була впевнена, що до злочину причетні Рищук і Гордєєв. Віктор Гандзюк також повідомив особливості лікування опікової хвороби, яке отримувала Катерина Гандзюк, та зазначив, що при таких ушкодженнях у його дочки фактично не було шансів на виживання, хоча всі сподівалися на одужання як на диво.

Упродовж 2021 року суд неодноразово продовжував тримання підозрюваних під вартою. На останньому засіданні Владислава Мангера та Олексія Левіна залишили в СІЗО до 27 березня 2022 року.

Справа Ірини Ноздровської

Правозахисниця **Ірина Ноздровська** кілька років працювала над справою про загибель своєї сестри Світлани Сапатинської, яку 30 вересня 2015 року в селі Демидів на смерть збив автівкою племінник голови суду Вишгородського району Дмитро Россошанський. У травні 2017 року Россошанського засудили до семи років ув'язнення. У листопаді 2019 року його звільнили від відбування покарання. Ноздровська добивалася справедливого покарання для Россошанського.

Її тіло 1 січня 2018 року знайшли у водоймі біля села Демидів Вишгородського району на Київщині. За даними експертизи, жінка загинула від множинних колото-різаних ран. За підозрою в її вбивстві 8 січня затримали 63-річного Юрія Россошанського, батька засудженого Дмитра Россошанського.

У Нацполіції заявили, що Юрій Россошанський зізнався у вбивстві правозахисниці. Однак його захист стверджує, що Россошанського змусили зізнатись у злочині, якого він не скоював, пообіцявши натомість допомогти його синові.

У 2021 році справа про вбивство Ірини Ноздровської слухалась у Шевченківському районному суді Києва, що продовжує досліджувати докази у справі.

Суд вивчав відеоматеріали, зняті під час слідчих дій, зокрема обшуку господарських споруд, що належать підозрюваному Юрієві Россошанському. Відбувалися допити експертів, чії висновки розглядали на попередніх засіданнях, а також суд вивчав⁶⁴ мобільний трафік телефонів з номерами, що належали загиблій Ірині Ноздровській та обвинуваченому Юрію Россошанському.

На засіданні 30 червня суд вирішив⁶⁵ застосувати примусовий привід до слідчої Головного слідчого управління Нацполіції України Лідії Лучинської, оскільки вона вже вдруге не з'явилася для допиту, хоча місяць тому пообіцяла прибути на судові засідання. Колегія ухвалила рішення доставити Лучинську примусово на засідання 21 липня.

⁶⁴ Справа Ноздровської: на суді допитали експерта, що вивчав переміщення мобільних телефонів загиблої і обвинуваченого / ZMINA, 03.06.2021: <https://zmina.info/news/sprava-nozdrowskoyi-na-sudi-dopytaly-eksperta-shho-vyvchav-peremishhennya-mobilnyh-telefoniv-zagybloyi-i-obvynuvachenogo/>

⁶⁵ Слідчу поліції примусово доставлять до суду для допиту в справі Ноздровської / Судовий репортер, 30.06.2021: <https://sudreporter.org/slidchu-policiyi-prymusovo-dostavlyat-do-sudu-dlya-dopytu-v-spravi-nozdrowskoyi/>

Разом із тим донька вбитої правозахисниці Анастасія Ноздровська зазнала⁶⁶ цькування і погроз у соцмережах після публікації анонсу допиту на суді щодо вбивства її матері нинішнього начальника поліції Київської області Андрія Небитова (див. детальніше в розділі «Стислий огляд інцидентів»).

14 липня Шевченківський районний суд Києва також не зміг допитати Небитова: той надіслав до суду листа про те, що перебуває у відрядженні в зоні проведення Операції об'єднаних сил і клопотав про перенесення допиту та проведення його у форматі відеоконференції. Із клопотанням про допит через відеозв'язок до суду звернулася і слідча Лідія Лучинська. За словами поліцейської, вона також перебуває у відрядженні, але в Житомирі. Потерпілі – родина загиблої активістки Ірини Ноздровської – та обвинувачений висловилися проти допиту обох представників поліції у форматі відеоконференції. Порадившись, колегія суддів вирішила допитати їх наживо згодом, коли з'явиться така можливість.

Мати загиблої активістки Катерина Дуняк продовжувала наполягати, що її дочку Россошанський убив не сам, а у складі групи осіб. Між тим судмедексперт Вадим Шевчук, який у складі комісії проводив дослідження ушкоджень загиблої активістки, під час допиту зазначив, що ушкодження відповідно до їхніх характерних особливостей, найімовірніше, завдавала одна особа. На запитання судді, чи відкидає експерт, що ударів усе ж завдавали кілька осіб, Шевчук відповів, що перед ними не ставили такого завдання для дослідження.

23 вересня планувався допит слідчої Лідії Лучинської, яка не з'являлася на кілька попередніх засідань, аби дати свідчення. Через це їй навіть призначили виплатити штраф. Цього разу Лучинська прийшла до суду, однак допитати її все одно не змогли, бо був відсутній представник колегії суддів, а без повного складу це неможливо.

На засіданні 6 жовтня відбувся допит Лідії Лучинської⁶⁷. Мати Ірини Ноздровської Катерина Дуняк запитувала, чи відпрацьовувало слідство інші версії, окрім пов'язаної з обвинуваченим Юрієм Россошанським, зокрема, щодо причетності до вбивства депутата кількох попередніх скликань Антона Яценка та кількох інших осіб. У відповідь Лучинська заявила, що слідство реагувало на всі клопотання адвокатів потерпілих і відпрацьовувало всі версії, однак більше не конкретизувала.

Своєю чергою адвокат обвинуваченого Олексій Цибенко запитав, як слідство реагувало на зафіксовану під час проведення негласних слідчих дій розмову вже заарештованого на той момент Россошанського зі своїм співкамерником, у якій він говорить, що поліцейські йому погрожували розправою над сином. У відповідь Лучинська зазначила, що призначала психолого-психіатричну експертизу тих матеріалів, де зафіксовані зізнання Юрія Россошанського у вбивстві, і ця експертиза засвідчила, що заяви він робив добровільно, а на запитання відповідав більш розлого, ніж було необхідно.

Протягом року суд також кілька разів продовжував термін перебування під вартою Юрія Россошанського, останній раз – на засіданні 20 грудня – до 18 лютого 2022 року.

На цьому засіданні Катерина Дуняк також заявила, що її онуці, Анастасії Ноздровській, так і не була забезпечена державна охорона. Проте суддя зазначив, що раніше суд направив листа до поліції задля вирішення цього питання, на що мати вбитої Ноздровської відповіла, що реакції немає три місяці, та що вона не свідчитиме, поки онуці не нададуть охорони.

⁶⁶ Дочці загиблої активістки Ноздровської погрожують у соцмережах через анонс допиту начальника поліції Київщини / ZMINA, 09.07.2021: <https://zmina.info/news/dochczy-zagybloyi-aktyvistky-nozdrovskoyi-pogrozhuuyut-u-soczmerezhah-cherez-anons-dopytu-nachalnyka-policyziy-kyivshhyny/>

⁶⁷ Справа Ноздровської: суд почав допит Лучинської, яка очолювала слідство у справі про вбивство активістки / ZMINA, 06.20.2021: <https://zmina.info/news/sprava-nozdrovskoyi-sud-pochav-dopyt-luchynskoyi-yaka-ocholyuvala-slidstvo-u-spravi-pro-vbyvstvo-aktyvistky/>

6

СТИСЛИЙ ОГЛЯД ВИПАДКІВ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ПРАВОЗАХИСНИКІВ І ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ У 2021 РОЦІ

СІЧЕНЬ 2021 РОКУ

#перешкоджання_діяльності_громадської_організації

- **4 січня 2021 року** у **Старокостянтиніві** Хмельницької області під час засідання Старокостянтинівської міської ради депутат від «Батьківщини» Андрій Поліщук показав жест образливого характеру й зіштовхнув зі сцени громадського активіста **Сергія Худого**, який знімав на відео процес підрахунку голосів щодо призначення секретаря міської ради.

Як пояснив Худий Центру прав людини ZMINA, голоси депутатів розділились, і ті, хто був проти цього призначення, не прийшли на засідання, тому йому було важливо зафіксувати кількість голосів за призначення.

На відео, яке активіст оприлюднив на ютуб-каналі, видно, що його просили зійти зі сцени, де відбувався підрахунок голосів, а коли він відмовився, його штовхнув інший чоловік. Худий не втримав рівноваги й упав зі сцени⁶⁸.

Станом на кінець 2021 року за фактом описаних подій поліція розслідує провадження за ч. 1 ст. 296 (хуліганство) та ст. 170 (перешкоджання законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій) Кримінального кодексу України.

Сергій Худий – засновник і керівник громадської організації «Старокостянтинів небайдужий». Організація діє з 2015 року. Окрім того, є однойменний сайт, а також ютуб-канал і група на фейсбуці, де публікуються та обговорюються локальні новини та проблеми.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **14 січня 2021 року** громадський активіст із **Полтави Олекса Коба** повідомив⁶⁹ про спроби тиску на себе як потерпілого у справі так званої «кривавої арки», коли 5 квітня 2017 року під час акції проти забудови на її учасників напали представники охоронної фірми, завдавши Кобі й ще одному активістові, Дмитру Юденку, ножових поранень.

3 червня 2017 року Октябрський районний суд Полтави почав розгляд справи Анатолія Прядка та Євгена Усенка, яких звинувачують у завданні тілесних ушкоджень активістам. У жовтні 2020 року суд мав заслухати останнє слово обвинувачених, але засідання перенесли спочатку на грудень⁷⁰, потім на березень 2021 року і, нарешті, на травень 2021 року⁷¹. Окрім кримінальної справи, у суді розглядався також цивільний позов з боку потерпілих для відшкодування збитків на 1 мільйон гривень.

У цей час, за словами Коби, інша сторона намагалася домовитися з ним (зокрема, як розповідає активіст, до нього після одного із засідань підходив невідомий чоловік), щоб той погодився на примирення, і пропонувала гроші (500 тисяч гривень), а тоді стала пересилати гроші його батькам, про що на суді заявили представники обвинувачених. Однак постраждалі від нападу активісти на суді говорили, що вони не погоджуються на примирення і вимагають максимального покарання нападникам.

⁶⁸ Старокостянтинів небайдужий. Ютуб-канал, 4 січня 2021 року: https://www.youtube.com/watch?v=R2sQTb_dwU

⁶⁹ Oleksa Koba. Особиста фейсбук-сторінка, 14 січня 2021 року: <https://www.facebook.com/true.paddy/posts/1819656698194133>

⁷⁰ У Полтаві суд у справі «кривавої арки» перенесли на кінець року / Деро. Полтава, 6 жовтня 2020 року: <https://poltava.depo.ua/ukr/poltava/u-poltavi-sud-u-spravi-krivavoi-arki-perenesli-na-kinets-roku-202010061225690>

⁷¹ Адамович Н. «Кривава арка» в Полтаві: суд три роки не може ухвалити вирок нападникам на активістів – ветеранів АТО / ZMINA, 18 березня 2021 року: <https://zmina.info/articles/kryvava-arka-u-poltavi-sud-try-roky-ne-mozhe-vynesty-vyrok-napadnykam-na-aktyvistiv>

Як розповів Олекса Коба, у середині січня 2021 року йому почали говорити різні знайомі, зокрема побратими (Коба і Юденко – ветерани), що на них стали виходити якісь люди, які називалися представниками обвинувачених. Вони просили вплинути на потерпілих, розповідаючи, що «не все так однозначно», і що потерпілі беруть гроші, але відмовляються вибачити обвинувачених у суді.

Урешті 20 травня 2021 року суд ухвалив вирок у цій справі⁷²: Анатолія Прядка виправдали у зв'язку з відсутністю в його діях складу кримінального правопорушення, а Євгена Усенка засудили на 5 років тюремного ув'язнення. Справу Усенка перекваліфікували, знявши з нього обвинувачення в замаху на активіста Юденка, тобто з обвинувачення зник пункт про «групу осіб».

Потерпілі подали апеляцію, однак станом на кінець 2021 року розгляд так і не почався.

Олекса Коба – підприємець у сфері ІТ, учасник Євромайдану в Полтаві та ветеран війни на Донбасі. До акцій протесту проти зведення конструкції в центрі Полтави, що перекривала прохід людям («арка», про яку йшлося спочатку), долучився не відразу, але був присутній на одній із них – 5 квітня 2017 року. Як повідомляють у місцевих медіа⁷³, акція почалася мирно, але в певний момент із приміщення, що будувалося, вибігли охоронці з кийками й ножами, почавши бити мітингувальників. Олексі Кобі завдали більше десятка ножових поранень і продовжували його бити, навіть коли він упав.

#дискредитація

- **14 січня 2021 року** адвокат і громадський активіст із **Чугуєва** на Харківщині **Роман Лихачов** заявив про нову хвилю дискредитаційної кампанії проти нього, у рамках якої чоловіка пов'язували з наркоторговцями.

У низці локальних телеграм⁷⁴- та інстаграм-публік (на момент публікації деякі з них недоступні) з'явилося відео, де його називають «адвокатом диявола» і звинувачують у наданні адвокатських послуг наркоторговцям, наводячи запис розмови нібито між Лихачовим та фігурантом кримінальної справи.

Лихачов це заперечує. За його словами, відео змонтоване таким чином, що там дві різні події: вилучення товару одного з його клієнтів Г. у 2018 році (тут використаний запис розмови, датований 2018 роком, з його клієнтом Г. і фрагменти ухвали суду в цій справі) та кримінальна справа за грудень 2020 року стосовно іншої людини, Б., яку представляє інший адвокат.

А сама розмова, як стверджує Лихачов, стосується не наркоторгівлі, а звичайної торгівлі на базарі: у постанові суду йдеться про обшук на ринку, внаслідок якого вилучили звичайний

⁷² «Кривава арка» в Полтаві: суд оголосив вирок у справі, прокуратура готує апеляцію / ZMINA, 20 травня 2021 року: <https://zmina.info/news/poltavskiy-sud-ogolosy-vyrok-u-spravi-krivavoyi-arky-odnogo-z-napadnykiv-vypravdaly-inshomu-prysudyly-pyat-rokiv/>

⁷³ МИРНА АКЦИЯ БИЛА АРКИ «ГАЗЕТНОГО РЯДУ» ПЕРЕТВОРИЛАСЯ НА КРИВАВУ БИЙНЮ / Інтернет-видання «Полтавщина», 5 квітня 2017 року: <https://poltava.to/news/42437/>

⁷⁴ Харьков Live / Телеграм-канал, 14 січня 2021 року: <https://t.me/livekharkov/14398>

харчовий мак, який пізніше повернули власнику, бо жодних заборонених речовин у ньому не знайшли.

Водночас, як зауважує Лихачов, запис розмови, що фігурує в ролику, найімовірніше є частиною негласних слідчих дій, які проводились або щодо нього, або щодо його тодішнього підзахисного, і під питанням залишається те, хто саме «злив» ці матеріали авторам ролика для дискредитації.

Відео, про яке йдеться, є продовженням публікацій у грудні 2020 року про те, що Роман Лихачов представляє інтереси наркомафії, що було описано в попередній моніторинговій доповіді Центру прав людини ZMINA⁷⁵. Постраждалий пов'язує цю кампанію проти себе з тим, що в лютому 2021 року органи правопорядку повинні були ухвалити рішення, чи продовжувати розслідування справи про погрози активісту та чи надавати йому й надалі державну охорону через справу про погрози (уночі 26 серпня 2019 року невідомі доставили вінок і сокиру до будинку, де розташована Чугуївська правозахисна група, а також труну до квартири правозахисника⁷⁶). За словами Лихачова, складно сказати, хто саме є автором відео, але розміщення його в пабліках коштувало цим людям грошей.

Інша озвучена Лихачовим версія – що комусь не подобається його діяльність у громадському патрулі (у відео кілька разів показують Лихачова в жилетці з символікою патруля), що здійснює різні акції проти наркобізнесу, зокрема зафарбовує графіті з назвами телеграм-каналів, через які продають наркотики.

До поліції за фактом описаного Лихачов не звертався.

Роман Лихачов – адвокат і громадський активіст, засновник Чугуївської правозахисної групи. Раніше (до 2018 року) був також директором ГО «Мережа антикорупційних центрів».

#злякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **19 січня 2021 року миколаївська** громадська організація «Асоціація ЛГБТ “Ліга”» повідомила про продовження тиску на неї з боку невідомих осіб через надсилання погроз⁷⁷.

18 січня на адресу електронної пошти організації надійшов лист із заголовком «*Ви завжди будете озиратися*», що містив погрози фізичною розправою представникам організації та їхнім родичам: «*Ми будемо відловлювати вас по одному. На вечірніх вулицях, у дворах і під'їздах. Ми будемо палити ваші будинки, різати ваших рідних і близьких*».

Автори листа також згадують минулорічний інцидент (28 грудня 2020 року активісти отримали лист про нібито замінування їхнього офісу, описаний у моніторинговій доповіді Центру прав людини ZMINA за 2020 рік⁷⁸) і зазначають, що «*то було попередження*», тобто фактично визнають свою причетність і до попередньої атаки на «Лігу».

До листа додано відео, що містить кадри розправ над невідомими підлітками (дітей б'ють по обличчю, одному хлопцю підпалюють волосся тощо) і спалення веселкового прапора.

⁷⁵ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкіна; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 131

⁷⁶ Правозахисник заявив про погрози: невідомі принесли під двері вінки, труну і сокиру / Українська правда, 26 серпня 2019 року: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/08/26/7224487/>

⁷⁷ LGBT Association LiGA / Фейсбук-сторінка організації, 19 січня 2021 року: <https://www.facebook.com/Association.LiGA/photos/a.317730514917584/3900499686640631/>

⁷⁸ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкіна; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 137

Останній зі згаданих відеофрагментів – з акції псевдомистецького об'єднання «Білі кров'яні тільця» (White blood cells) поблизу Києво-Могилянської академії, зняте з того самого ракурсу, що й те, що розміщене в телеграм-каналі Conservator journal, що видає праворадикальна організація «Традиція і порядок»⁷⁹.

Поліція Миколаївської області (сектор дізнання) розслідує провадження за фактом отримання листа за ч. 1 ст. 129 Кримінального кодексу України (ККУ) (погроза вбивством). Окремо розслідується і згаданий інцидент за 2020 рік із фальшивим мінуванням офісу організації за ч. 1 ст. 259 ККУ (завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності). Станом на кінець 2021 року нікого до відповідальності притягнуто не було.

Асоціація геїв, лесбійок та бісексуалів «Ліга» була заснована в Миколаєві ще в 1993 році, спершу як артоб'єднання, а згодом розвинувши правозахисний і просвітницький напрями діяльності. Головний осередок розташований у Миколаєві, але організація також має представництва в Херсоні, Одесі та Києві.

У 2020 році зазнавала систематичного тиску з боку праворадикальної організації «Традиція і порядок»: представники ультраправих псували замки в центральному офісі та офісі одеського осередку «Ліги», обклеювали стіни гомофобними плакатами тощо⁸⁰.

#перешкоджання_мирним_зібранням

- **19 січня 2021 року в Києві** поліція перешкоджала проведенню мирної акції проти безкарності за насильство з боку ультраправих, яка щороку відбувається до дня загибелі в Москві активіста Станіслава Маркелова та журналістки Анастасії Бабурової. Було затримано **13 учасників акції**, зокрема одного неповнолітнього. При затриманні поліція застосовувала силу: затриманим викручували руки, декого несли до автобуса.

Силовики мотивували свої дії порушенням п. 2 пп. 7 постанови Кабміну 1236 (діяльність культових споруд та приміщень, облаштованих для молитовних потреб, які не забезпечують можливість обмежити кількість відвідувачів з розрахунку одна особа на 5 кв. метрів споруди чи приміщення; проведення релігійних заходів на відкритому повітрі, під час яких не забезпечено дотримання дистанції 1,5 метра між присутніми) або не вказували в протоколі, яким саме пунктом постанови керуються.

■ Затримання на Контрактовій площі в Києві (Фото: Анастасія Москвичова, ZMINA)

Усіх затриманих відвезли до Подільського управління поліції Києва. Як повідомила Центру прав людини ZMINA речниця цього райуправління Анна Страшок, на них склали протоколи

⁷⁹ Conservator journal / Телеграм-канал, 14 грудня 2020 року: <https://t.me/conservatorjournal/1257>

⁸⁰ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 102

про адміністративне правопорушення за ст. 44-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) (порушення правил карантину).

Щодо затримання, то вона каже, що 11 осіб затримали, а ще двох запросили. За словами Анни Страшок, поліція оголосила учасникам акції, що проведення акцій заборонено. Оскільки ті відмовлялися розходитися, то до них були вжиті згадані заходи.

Один із постраждалих, Матвій Мисяк (на момент подій – неповнолітній), розповів Центру прав людини ZMINA, що в автобусі поліцейський ударив його по обличчю.

20 січня 2021 року Група спостереження «ОЗОН» оприлюднила свої висновки щодо подій на Подолі⁸¹, засудивши дії поліцейських і вказавши на їхню неправомірність (заборонити мирні зібрання може тільки суд), вибірковість (паралельно з цією акцією відбувалися також інші, зокрема протести ФОПів на майдані Незалежності, яких поліція не розганяла) та потенційну шкоду для подальшої комунікації з громадськістю.

Пізніше згадані протоколи розглянув Подільський районний суд Києва й закриття їх за відсутністю складу адміністративного правопорушення.

Акцію проти безкарності ультраправих на Конtrakтовій площі організувала громадська організація «Соціальний рух» (активісти лівого крила). Вибір локації вони пояснили тим, що на Подолі останнім часом зафіксована велика кількість нападів з боку праворадикалів.

За словами організаторів, під час підготовки до акції вони комунікували з представниками поліції щодо безпекових питань для учасників, і ті їм нічого не казали про заборону збиратися, до якої пізніше апелювали.

Низка правозахисних організацій виступила із заявою, у якій засудила зрив поліцією цього мирного зібрання⁸².

Керівник «Соціального руху» Віталій Дудін подав заяву до Державного бюро розслідувань (ДБР) щодо неправомірних дій поліції. 24 лютого 2021 року бюро почало провадження за ч. 2 ст. 365 ККУ (перевищення влади працівником правоохоронного органу). Улітку відомство зафіксувало свідчення постраждалих. Станом на кінець року даних про поступ у розслідуванні активісти не мають, однак дані про закриття справи також відсутні.

Окрім того, відомо, що кілька постраждалих активістів подали цивільні позови. Правова підстава – стаття 1174 Цивільного кодексу України (шкода, завдана службовою особою).

20 січня 2022 року Шевченківський районний суд Києва присудив компенсацію моральної шкоди одному із затриманих під час антифашистської акції Владиславу Лазуто на суму 3 000 гривень⁸³ у зв'язку з незаконними діями співробітників поліції.

Окрім акції «Соціального руху», 19 січня 2021 року також була запланована ще одна акція, анонсована «Комітетом 19 січня» та організацією «Червоні» (керівник – Володимир Чемерис) на Михайлівській площі на 11 годину ранку, але вона не відбулася. За словами Чемериса, це сталося через перешкоджання з боку поліції, яка зустріла учасників на Поштовій площі біля фунікулера й заявила, що складатиме на них протоколи про адміністративне

⁸¹ Ozon / Озон – громадське спостереження. Фейсбук-сторінка, 20 січня 2021 року: <https://www.facebook.com/OZON.monitoring/posts/2727837327469738>

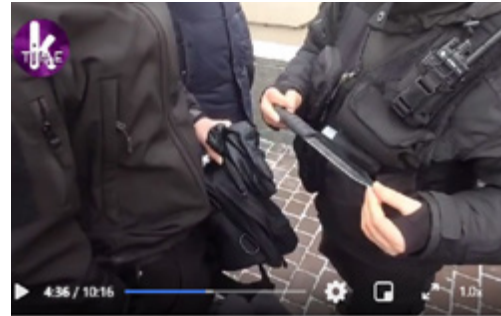
⁸² Правозахисники вимагають від влади відреагувати на зрив поліцією мирних заходів 19 січня / ZMINA, 22 січня 2021 року: <https://zmina.ua/statements/pravozahysnyky-vymagayut-vid-vlady-vidreaguvaty-na-zryv-policiyeyu-myrynh-zahodiv-19-sichnya/>

⁸³ Соціальний рух. Фейсбук-сторінка, 20 січня 2022 року: <https://www.facebook.com/social.ruh/posts/296667562504593>

правопорушення, якщо вони підніматимуться на Михайлівську площу (у поліції натомість заявили, що учасники самі вирішили залишитися біля фунікулера)⁸⁴.

У цей же час на Михайлівській площі праворадикальна організація «Традиція і порядок» планувала провести контракцію. Вона також не відбулася, хоча прихильники угруповання все ж зібралися на площі окремими групами й потім пересувалися містом⁸⁵.

Між тим, як повідомила Національна поліція на запит Центру прав людини ZMINA, 19 січня було почато провадження про незаконне поводження зі зброєю. У фейсбук-групі «Червоні» було опубліковано відео, на якому з-поміж іншого можна побачити, що на Поштової площі в чоловіків, які, ймовірно, мали намір протидіяти акції Чемериса, виявили ніж і лом⁸⁶.

Ірина Лютікова разом з Русланом Коцабою і Володимиром Чемерисом.
19 січня · 🌐

■ Скриншот із відео Klymenko time, що поширив Володимир Чемерис

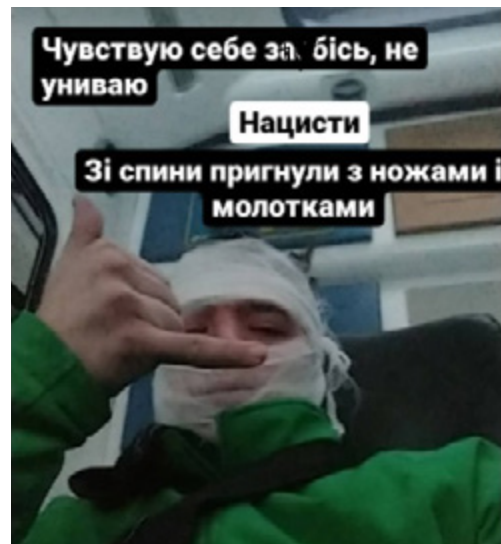
Акції до 19 січня відбуваються в різних країнах для вшанування пам'яті вбитих російськими неонацистами в Москві активіста Станіслава Маркелова та журналістки Анастасії Бабурової та інших жертв ультраправого насильства. ZMINA кілька років поспіль фіксує напади на учасників таких акцій у Києві з боку ультраправих та неправомірні дії поліції щодо них⁸⁷.

#фізичний_напад

- Увечері **19 січня 2021 року** поблизу будівлі головної пошти у **Львові** кілька невідомих осіб у балаклавах напали на неповнолітнього лівого екоактивіста **Антон Грибницького** (ім'я змінене на прохання потерпілого): спочатку до нього застосували газовий балончик, а коли він став тікати, то наздогнали й почали бити.

За словами постраждалого, йому завдали кілька ударів молотком по голові й кілька ножових поранень ноги.

На місце приїхала поліція, Грибницького відвезли в лікарню, куди приїхав, крім поліції, чоловік, який назвався «співробітником СБУ». Він, за словами постраждалого й свідків (свідки самого нападу, а також знайомі Грибницького, які приїхали до нього в лікарню), говорив, що є якесь розслідування про нібито екстремізм із боку Антона Грибницького. Хлопцю надали першу допомогу й відвезли до Галицького райвідділу поліції Львова. (У поліції Центру прав людини ZMINA підтвердили прибуття такої людини як потерпілого, але сказали, що не можуть встановити його особу,

■ Це фото опублікував у сторіз Антон Грибницький після нападу

⁸⁴ Правоохоронці не пустили активістів на місце проведення другої акції проти ультраправого насильства / ZMINA, 19 січня 2021 року: <https://zmina.info/news/u-kyievi-ne-provely-shhe-odnu-akcziyu-proty-ultrapravogo-nasylstva-cherez-rekomendacziyi-policziji/>

⁸⁵ Ходаковський / Телеграм-канал, 19 січня 2021 року: <https://t.me/BKhadakovsky/1422>

⁸⁶ Червоні / Фейсбук-група, 19 січня 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/chervoni/permalink/3399093896861972/>

⁸⁷ Як учасників акції пам'яті незаконно затримала поліція, а потім «впольовували» ультраправі – свідчення / ZMINA, 22 січня 2018 року: https://zmina.info/news/jiak_uchasnikiv_akciji_pamjati_nezakonno_zatrimala_policzija_a_potim_vpolovuvali_ultrapravi_svichennja-2/

оскільки хлопець постійно називається різними іменами). Потім приїхав опікун Грибницького (встановили, що постраждалому 15 років) – і активіста відпустили.

Після інциденту інформація про напад з'явилася в телеграм-каналі STALKERUA (ймовірний адміністратор якого – Олексій Свинаренко з праворадикальної організації «Національний спротив»). У дописі використано фото зі сторіз Грибницького й бездоказово заявлено, ніби той сам напав на групу праворадикалів⁸⁸.

26 січня 2021 року поліція Львівщини почала провадження за ч. 2 ст. 296 ККУ (групове хуліганство) після того, як родичі активіста подали заяву про злочин. Станом на кінець 2021 року про підозру нікому не повідомлено.

30 березня 2021 року Львівська правозахисниця Ірина Юзик, яка стала очевидцею нападу та приїжджала до лікарні, де надавали допомогу постраждалому, повідомила про те, що за її скаргою поліція встановила особи поліцейських та «співробітника СБУ» (який також виявився поліцейським). Це – лейтенант патрульної поліції Павло Кравець та оперуповноважений відділу кримінальної поліції Львівського районного управління поліції Сергій Стабрин⁸⁹. За словами Юзик, їм оголосили догани.

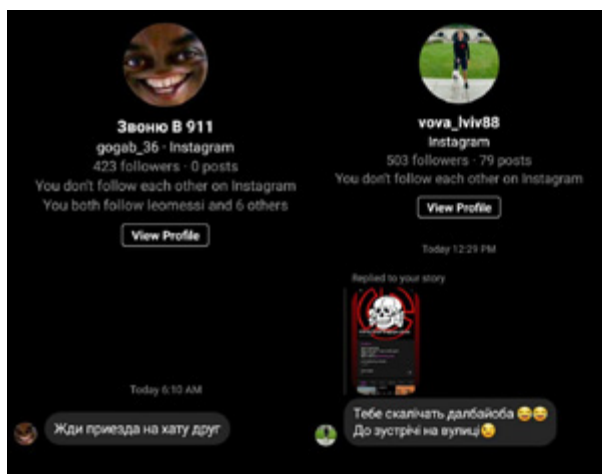
Антон Грибницький – активіст анархістської організації «Чорний стяг» та організації «Екологічна платформа». Цікавиться екологічною проблематикою, бере участь у акціях щодо змін клімату, проти вбивства і вживання в їжу тварин тощо.

Упродовж 2020 року на нього двічі нападали праворадикали – улітку й восени. Окрім того, ZMINA документувала спробу цькування в соцмережах його дівчини, яка також є екоактивісткою і блогеркою.

Обставини нападу 19 січня 2021 року можуть свідчити про його спланований характер. За словами представників «Чорного стягу», напади на Антона Грибницького, ймовірно, зумовлені його діяльністю проти праворадикалів: хлопець замальовує графіті з їхньою символікою, пише дописи в соціальних мережах із критикою тощо.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **21 січня 2021 року** телеграм-канал ультраправого спрямування «Концтабір. Інформ.блок» (на момент публікації моніторингової доповіді – заблокований) розмістив фото й контактні дані громадського активіста з **Одеси Валентина Тирнавського** з висновком, що його «потрібно посадити в клітку». Після того, як Тирнавський поскаржився на цей канал адміністрації соцмережі та закликав у сторіз інших так само це зробити, на «Концтаборі» з'явився ще один допис, у якому його бездоказово звинувачують у збуті наркотиків, споюванні малолітніх дівчат, убивстві тварин.

■ Скриншоти повідомлень з погрозами Валентину Тирнавському

⁸⁸ STALKERUA / Телеграм-канал, 19 січня 2021 року: https://t.me/ua_stalker/704

⁸⁹ Ірина Юзик / Особиста фейсбук-сторінка, 30 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/iryna.yuzyk/posts/2126359000840226>

Після цього Тирнавському стали надсилати погрози фізичною розправою невідомі йому люди. Зокрема, йому писали таке: «тебе скалічать», «чекай приїзду на хату» тощо.

У березні 2021 року телеграм-канал «Концтабір. Інформ.блок» знову опублікував пости про Тирнавського (бо той у своїх соцмережах закликав скаржитися на цей канал), однак сам активіст повідомив, що відтоді йому більше погроз не надходило. За його словами, він бачить, що його сторіз переглядають люди з правого середовища, і блокує їх.

Валентин Тирнавський – одеський активіст, раніше був у складі «Асоціації ЛГБТ “Ліга”», але, як сам говорить, від початку карантину в 2020 році майже припинив будь-яку громадську активність (хіба онлайн щось публікує).

До цього брав участь в акціях на підтримку ЛГБТ, закликав людей тестуватися на ВІЛ та виходив на Марші рівності в Києві та Одесі. Саме після одеського прайду в 2019 році його почали переслідувати (він тоді вийшов в образі Ісуса, що викликало бурхливу реакцію з боку правих). До Валентина Тирнавського приходили додому та залякували через соцмережі. Тоді адвокатка приймальні Української Гельсінської спілки з прав людини (УГСПЛ) в Одесі Юлія Лісова через суд змусила поліцію відкрити кримінальну справу за його заявою (заяву про погрози від підписників праворадикальних телеграм-каналів додали до цього, вже існуючого, провадження).

За даними УГСПЛ, справа розслідувалася без особливого прогресу⁹⁰, однак восени поліцейські змінили статус Тирнавського зі свідка на потерпілого. Станом на кінець року про підозру нікому не повідомили.

Як розповів постраждалий, він стежив за телеграм-каналом «Концтабір» уже певний час, оскільки там викладали персональні дані ЛГБТ-активістів (зокрема тих, хто брав участь у подіях «Одеса Прайду»), після чого ті могли стати об'єктами атак з боку його підписників. Тирнавський намагався попереджати про такі публікації своїх знайомих. Коли публікацій стало дуже багато, він опублікував пост із закликом скаржитися на цю групу.

У цьому телеграм-каналі також публікували дописи про заперечення Голокосту, антисемітські пости (зокрема, з критикою «Правого сектора» за те, що ті не є антисемітами), расистські дописи про темношкірих людей, пости схвалення побиття Антона Грибницького 19 січня 2021 року у Львові (там, зокрема, вказується, що його «попереджали»), дописи зі схваленням домашнього та гендерно зумовленого насильства, а також заклики спалити офіс Центру прав людини ZMINA.

#юридичне_переслідування

- **26 січня 2021 року** поліція **Камінь-Каширського** на Волині почала провадження за заявою головного редактора інформаційного агентства «Журналісти проти корупції» Сергія Кота стосовно голови Комісії з журналістської етики **Андрія Куликова**⁹¹ за ст. 171 (перешкодження професійній діяльності журналістів), ст. 206 (протидія законній господарській діяльності) та ст. 355 (примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань) ККУ.

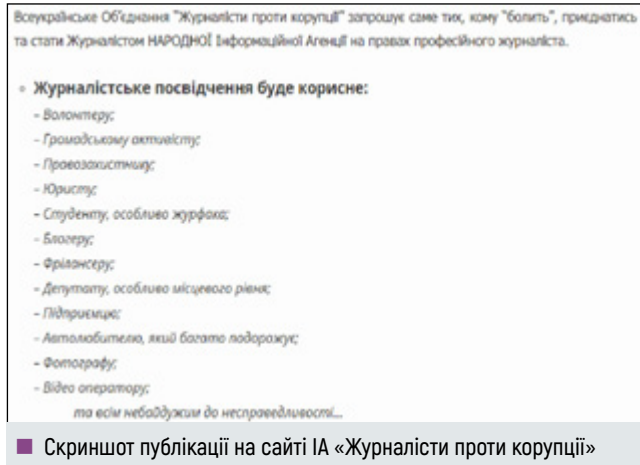
Причиною таких дій стало те, що Комісія з журналістської етики (КЖЕ) виступила із заявою про неприпустимість торгівлі журналістськими посвідченнями, зокрема з боку ІА «Журналісти

⁹⁰ Українська Гельсінська спілка з прав людини / Фейсбук-сторінка організації, 27 січня 2021 року: <https://www.facebook.com/Ugspl/posts/3692496847464911>

⁹¹ Проти КЖЕ відкрили справу за заявою голови «Журналістів проти корупції». Андрій Куликов не здивований / Детектор медіа, 5 лютого 2021 року: <https://detector.media/community/article/184627/2021-02-05-proty-kzhe-vidkryly-spravu-za-zayavoyu-golovy-zhurnalistiv-proty-koruptsii-andriy-kulykov-ne-zdyvovanyy/>

проти корупції», і закликала поліцію провести перевірку його діяльності⁹², після того, як згадане інформгентство звернулося до комісії зі скаргою на виконавчу директорку «Інституту масової інформації» (ІМІ) Оксану Романюк, яка також критикувала їх за торгівлю журналістськими посвідченнями.

Йдеться, зокрема, про те, що на сайті організації «Журналісти проти корупції» було розміщено повідомлення (яке також ставилося на рекламу у фейсбуці), у якому пропонується за сплату членських внесків видати будь-кому журналістське посвідчення, а ця людина тоді зобов'язується брати участь у громадських заходах організації та публікувати на її сайті не менш ніж одну статтю на місяць. Там також було сказано, що мати журналістське посвідчення буде корисно переліку осіб, куди внесено «юристів», «підприємців», «місцевих депутатів» та «автолюбителів, які люблять подорожувати».

Раніше директорка «Інституту масової інформації» Оксана Романюк у коментарі «Детектору медіа» розкритикувала таку практику, і у відповідь Сергій Кот написав заяву в поліцію стосовно неї, звинувативши в завідомо неправдивому повідомленні про злочин. 31 грудня 2020 року поліція Камінь-Каширського почала відповідне провадження. ZMINA розглядає це провадження як таке, що має ознаки невмотивованого юридичного переслідування⁹³.

Окрім поліції, Сергій Кот також звернувся до КЖЕ, аби та засудила заяву Оксани Романюк, а коли комісія його не підтримала, написав заяву про злочин у поліцію і щодо КЖЕ. При цьому, після висловлювань Оксани Романюк або висновку КЖЕ про ІА «Журналісти проти корупції», провадження не починалися, а продаж журналістських посвідчень продовжувався.

25 лютого 2021 року Головне управління Нацполіції повідомило у відповідь на запит Центру прав людини ZMINA, що провадження щодо КЖЕ та Романюк були об'єднані ще з трьома провадженнями (на час публікації доповіді невідомо, чого саме вони стосуються) та передані 28 січня на розслідування слідчому відділу Шевченківського управління поліції Києва, а тоді 10 лютого – назад до поліції Камінь-Каширського.

Тим часом у серпні 2021 року стало відомо про закриття провадження щодо керівництва Комісії з журналістської етики через закінчення терміну на досудове розслідування⁹⁴, а в грудні 2021 року – про закриття провадження щодо Оксани Романюк з аналогічних причин⁹⁵.

Комісія з журналістської етики – всеукраїнська громадська організація, орган саморегуляції роботи журналістів та редакцій, що розглядає скарги на порушення професійних етичних

⁹² Заява Комісії з журналістської етики щодо незаконної видачі прес-карт і зловживання статусом журналіста / Комісія з журналістської етики, 27 січня 2021 року: <http://www.cje.org.ua/ua/news/zayava-komisiyi-z-zhurnalistskoyi-etyky-shchodo-nezakonnoyi-vydachi-pres-kart-i-zlovzhvannya>

⁹³ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкіна; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 139

⁹⁴ Поліція закрила справу проти КЖЕ: на комісію скаржився чоловік, якого критикували за продаж журналістських посвідчень / ZMINA, 11 серпня 2021 року: <https://zmina.info/news/policiya-zakryla-spravu-shchodo-kzhe-z-zayavoyu-predstavnyka-organizacziyi-yakogo-ta-krytykuvala-za-torgivlyu-zhurnalistskymy-posvidchennyamy/>

⁹⁵ Поліція закрила провадження щодо Оксани Романюк за коментар у медіа про торгівлю журналістськими посвідченнями / ZMINA, 6 грудня 2021 року: <https://zmina.info/news/policiya-zakryla-provadhennya-shchodo-oksany-romanyuk-za-komentar-u-media-pro-torgivlyu-zhurnalistskymy-posvidchennyamy/>

стандартів у медіа, а також є майданчиком для обговорення шляхів вирішення конфліктних ситуацій, базуючись на «Кодексі етики українського журналіста», статуті та положенні ВГО «Комісія з журналістської етики».

#знищення_чи_пошкодження_майна

- У ніч на **27 січня 2021 року** невідомі розбили бічне скло й пошкодили салон машини журналіста і громадського активіста з **Дніпра Івана Красікова**. За словами постраждалого, при цьому зловмисники нічого звідти не забрали, тож спроба пограбування виключена.

■ Фото з фейсбук-сторінки Івана Красікова

Як розповідає Красіков, він приїхав до своєї матері. Пригадує, що чув, як близько 6–7 години спрацювала сигналізація, а коли виходив уранці, то побачив розбите вікно з боку водія й викликав поліцію. На думку постраждалого, за ним стежили.

Активіст звернувся до органів правопорядку у зв'язку з інцидентом, однак згодом поліція Дніпропетровщини повідомила Центру прав людини ZMINA, що зареєструвала заяву Івана Красікова як звернення громадян.

Сам Красіков має дві версії ймовірних мотивів псування його майна: конфлікт, який він мав у місцевій лікарні з іншими активістами, або його критика місцевої влади в Дніпрі чи вихідців із Дніпра в центральній владі.

На користь другої версії активіст наводить приклад з низкою дискредитаційних публікацій про нього взимку 2020 року, що нібито він врізався машиною у «швидку допомогу». Пізніше Красіков визнав через суд цю інформацію такою, що не відповідає дійсності⁹⁶.

■ Зразок публікації, яку активіст розцінює як погрозу

У 2020 році в соцмережах також було опубліковано низку дописів, ніби Красіков помер (в одному випадку йшлося нібито про виявлення тіла активіста⁹⁷, в іншому – публікація про виявлення тіл активістів Івана Красікова й Миколи Кожушко ілюструвалася статтею з фотографією останків кількох неідентифікованих людей, знятою середнім планом, аби було детально видно значні сліди розпаду, хоча в самому матеріалі не було інформації, що йдеться саме про нього⁹⁸); окремі дописувачі навіть пропонували підвезти на похорон охочих попрощатися з Красіковим⁹⁹.

⁹⁶ Кіровський районний суд Дніпропетровська. Рішення від 27 листопада 2020 року / Оpendатабот: <https://opendatabot.ua/court/93442430-ae36cdf9642adff05e3d2859ccc0f3b7>

⁹⁷ Маша Скворцова / Особиста фейсбук-сторінка, 9 серпня 2020 року: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=173115324268369&id=100047097063031

⁹⁸ Маша Скворцова / Особиста фейсбук-сторінка, 8 серпня 2020 року: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=172813370965231&id=100047097063031 (на момент публікації доповіді посилання не активне).

⁹⁹ Как «разгосударственны» СМИ могут «похоронить» вас за бюджетные деньги / Бизнес Цензор, колонки, 27 жовтня 2020 року: https://biz.censor.net/columns/3227148/kak_razgosudarstvennye_smi_mogut_pohoronit_vas_za_byudjetnye_dengi

Іван Красіков – керівник ГО «Неурядова медійно-адвокаційна група» (раніше називалася Дніпропетровська обласна громадська організація «Незалежна асоціація журналістів»). Є автором низки журналістських матеріалів на правозахисну тематику, проводить журналістські розслідування.

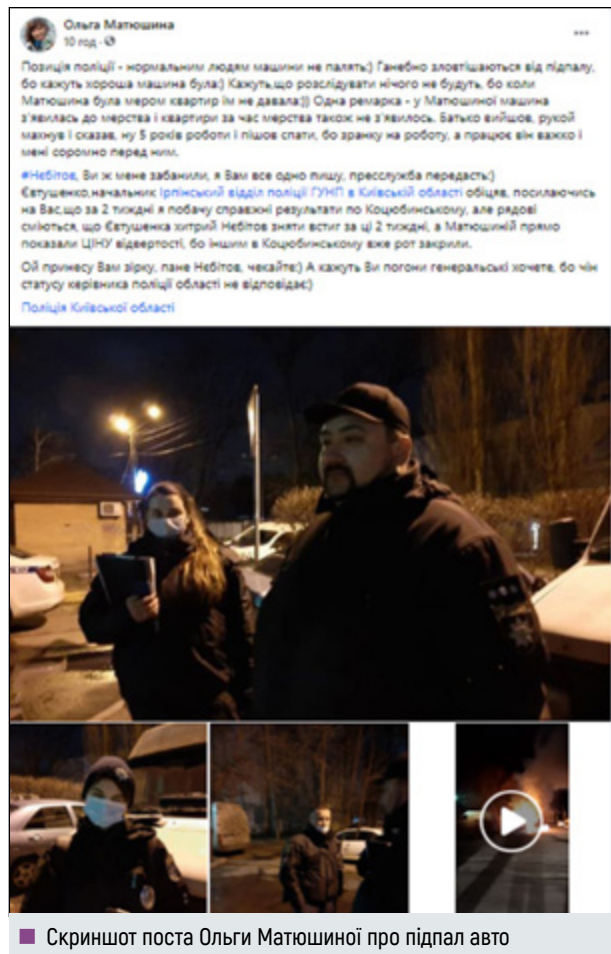
Раніше співпрацював із БО «100 ВІДСОТКІВ ЖИТТЯ» (тоді – Мережа людей, які живуть з ВІЛ) в окремих проєктах у Дніпрі, займався моніторингом закупівель ліків та медичного обладнання місцевою владою, аналізом надання дніпрянам паліативної допомоги (зокрема, є публікації про це за 2017–2018 роки). У 2020 році в публікаціях медіа також титується як політолог.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **27 січня 2021 року** близько пів на третю ранку невідомі підпалили авто, яким користувалася колишня селищна голова **Коцюбинського**, громадська активістка **Ольга Матюшина** (офіційно машина належить батькові активістки). За її словами, пожежників викликав хтось із перехожих.

Активістка вважає те, що сталося, помстою за її попередню громадську діяльність і намаганням придушити активність інших людей через показове «покарання» когось більш-менш відомого в селищі та регіоні.

За словами Матюшиної, у грудні 2020 року вона склала мандат депутатки селищної ради Коцюбинського та займалася своїм приватним життям, дитиною та освітою (на момент інциденту – завершувала навчання в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка). Іноді вона писала на своїй фейсбук-сторінці про політичне та суспільне життя в Коцюбинському або репостила матеріали, але якоїсь активної офлайн-діяльності останнім часом не вела.

Поліція Київщини повідомила про початок кримінального провадження за ч. 2 ст. 194 ККУ (умисне знищення чи пошкодження майна)¹⁰⁰.

16 лютого 2021 року поліція оголосила про підозру у вчиненні цього підпалу 35-річному раніше судимому киянину¹⁰¹ Віталію Федоренку. За інформацією потерпілої, цей чоловік

¹⁰⁰ За фактом загоряння автомобіля в селищі Коцюбинське поліція Київщини відкрила кримінальне провадження / Головне управління Національної поліції в Київській області, 27 січня 2021 року: <https://kv.npu.gov.ua/news/Informacziya/za-faktom-zagoryannya-avtomobilya-v-selishhi-koczyubinske-policzziya-kijivshhini-vidkrila-kriminalne-provadhzhennya/>

¹⁰¹ Поліцейські Київщини встановили зловмисника, причетного до організації та здійснення підпалу авто у селищі Коцюбинське та повідомили йому про підозру / Головне управління Національної поліції в Київській області, 16 лютого 2021 року: <https://kv.npu.gov.ua/news/Informacziya/policejski-kijivshhini-vstanovili-zlovmsnika-prichetnogo-do-organizaczi-ta-zdijsnennya-pidpalu-avto-u-selishhi-koczyubinske-ta-povidomili-jomu-pro-pidozru/>

є організатором злочину, а ймовірний виконавець її також відомий, але йому підозри не вручали, хоча поліція кілька разів направляла відповідний документ на узгодження до прокуратури¹⁰².

Станом на кінець 2021 року справа Федоренка розглядається в Ірпінському міському суді Київської області.

Ольга Матюшина – громадська активістка з селища Коцюбинське на Київщині, колишня голова селища (обрана у 2015 році). Виступала проти забудови Біличанського лісу, розташованого поблизу Коцюбинського й завдяки зусиллям активістів з 2014 року включеного до складу Голосіївського національного природного парку, та за приєднання селища до Києва¹⁰³ (у липні 2020 року Верховна Рада відмовилася це робити). Через це частина місцевих депутатів звинувачували її в тому, що вона начебто хоче відкрити доступ до Біличанського лісу столичним забудовникам, про неї з'явилися дискредитаційні матеріали на сайті «Правда Ірпеня»¹⁰⁴, де, як повідомляла ZMINA, у 2020 році також розміщувалася дискредитаційна кампанія проти головної редакторки сайту «Рух Чесно» Ірини Федорів¹⁰⁵.

У 2016 році на Ольгу Матюшину було здійснено напад¹⁰⁶.

#інше: звільнення з роботи профспілкового активіста

- **28 січня 2021 року у Львові** керівництво Львівської обласної дитячої клінічної лікарні «Охматдит» звільнило з роботи невролога **Василя Штибеля**, який є головою первинної профспілкової організації лікарів цієї установи.

При цьому Штибеля звільнили з обох обійманих ним посад – лікаря-невролога консультативної практики та лікаря-невролога відділення анестезіології (там він – внутрішній сумісник на 0,25 посадового окладу).

Зазначена в документах офіційна причина – прогул 31 грудня 2020 року. Водночас сам Штибель говорить, що подавав заяву на відпустку на цей день (він опублікував на своїй фейсбук-сторінці скан цієї заяви¹⁰⁷), де зазначена дата подачі – 30 грудня 2020 року – та підпис посадової особи, яка її прийняла. Водночас із боку адміністрації йому закидають, що ця заява була подана в неналежній формі¹⁰⁸, а також зазначають, що прийняття заяви передувє її розгляду, але не гарантує останнього. Тож працівник не міг йти у відпустку до ухвалення рішення щодо його заяви.

На переконання лікаря, звільнення передусім пов'язане з його профспілковою діяльністю та протидією корупції: зокрема, Штибель висвітлював і публікував на фейсбук-сторінці

¹⁰² «Час боротьби ідейних і хитродупих»: ексголова Коцюбинського Матюшина про корупцію, негаразди децентралізації та тиск на активістів / ZMINA, 18 жовтня 2021 року: <https://zmina.info/articles/spravy-olgy-matyushynoyi-chomu-vlada-kocyubynskogo-tak-boyitsya-aktyvistku/>

¹⁰³ #ЖіночаСправа: Ольга Матюшина – про «переворот» в Коцюбинському, приєднання до Києва та закони фізики / Радіо Свобода, 10 вересня 2020 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zhinocha-sptava-olha-matyushyna/30829480.html>

¹⁰⁴ Коцюбинські «активісти» замовчують факт вирубки Біличанського лісу / Правда Ірпеня, 29 листопада 2018 року: <https://irpin.news/kocyubinski-aktivisti-zamovchuyut-fakt-virubki-bilichanskogo-lisu/>

¹⁰⁵ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкіна; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – С. 53

¹⁰⁶ Невідомі напади на активістку та селищну голову Коцюбинського. Активістку сильно побили / ZMINA, 2 листопада 2016 року: https://zmina.info/news/nevidomi_napali_na_aktivistku_ta_selishhnu_golovu_kocjubinskogo_aktivistku_silno_pobili-2/

¹⁰⁷ Вільна профспілка ЛОДКЛ «ОХМАТДИТ». Фейсбук-сторінка, 8 лютого 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2744680339082577&id=168249445301176

¹⁰⁸ Василь Штибель. Особиста фейсбук-сторінка, 15 лютого 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=4303831132977297&id=100000513579620

документи про призначення собі премій адміністрацією лікарні¹⁰⁹, звертався з приводу непрозорості цієї процедури до Держпраці тощо.

Активіст звернувся до Личаківського суду з метою скасування наказу про його звільнення та поновлення на посаді. 6 квітня суд почав відповідне провадження¹¹⁰.

18 липня 2021 року було ухвалено рішення про поновлення Василя Штибеля на роботі¹¹¹: суд установив, що роботодавець діяв свавільно та не вивчив усіх обставин до ухвалення рішення.

Василь Штибель очолює первинну профспілку згаданої лікарні з 2016 року. Окрім того, він був два періоди (2017–2019; 2019–2021 рр.) членом Громадської ради при Львівській облдержадміністрації.

ЛЮТИЙ 2021 РОКУ

#фізичний_напад

- **2 лютого 2021 року** в барі «Живе пиво» в **Пирятині** Полтавської області було вчинено напад на місцевого блогера **Вадима Кирпиченка**. У заклад він прийшов разом з товаришем, і поки вони робили замовлення, до них почав чіплятися чоловік із компанії, що вже там сиділа.

За словами постраждалого, це був Олександр Бугайов, один зі свідків у справі про адміністративне правопорушення стосовно Кирпиченка, якого звинувачували в дрібному хуліганстві та злісній непокорі законній вимозі поліцейського 23 грудня 2020 року, коли Кирпиченко намагався пройти на сесію міськради з пластиковим вінком, аби висловити протест проти неправомірного, на його думку, розподілу бюджетних коштів. Як з'ясувалося у процесі розгляду адмінпротоколу, Бугайов брав участь у акції проти підвищення тарифів під стінами міської адміністрації, де відбувалася сесія, зайшов у фойє і, побачивши Кирпиченка з вінком, обурився й вирішив не пускати його до сесійної зали.

Як розповідає Кирпиченко, Бугайов побачив його в барі й почав кричати щось в образливій формі стосовно нього, його зовнішності та діяльності, зокрема, що нібито Кирпиченко критикує мера. Після цього один чоловік з цієї компанії підійшов і вдарив Кирпиченка по обличчю (це зафіксовано на відео¹¹²). За словами Кирпиченка, вся компанія була нападпитку. Активіст викликав поліцію. Коли приїхали правоохоронці, то він вийшов на вулицю з поліцейською написати заяву, а коли повернувся, то побачив, що його товаришу розбили ніс (імовірно, той же нападник, який накинувся й на Кирпиченка), але той відмовився давати щодо цього пояснення чи писати заяву в поліцію.

¹⁰⁹ Вільна профспілка ЛОДКЛ «ОХМАТДИТ». Фейсбук-сторінка, 22 жовтня 2020 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2662448563972422&id=1682494455301176

¹¹⁰ У Львові звільнили лікаря, який боровся з корупцією та зловживаннями: як він відстоює права в суді, й що каже керівництво / ZMINA, 13 липня 2021 року: <https://zmina.info/articles/u-lvovi-dytyachogo-likarya-zvilnyly-z-roboty-vin-vvazhaye-cze-pomstoyu-za-gromadsku-diyalnist-i-namagayetsya-ponovytysya-cherez-sud/>

¹¹¹ Суд поновив на посаді незаконно звільненого лікаря львівського «Охматдиту», який боровся з корупцією / ZMINA, 5 серпня 2021 року: <https://zmina.info/news/sud-ponovyv-na-posadi-nezakonno-zvilnenogo-likarya-lvivskogo-ohmatdytu-yakyj-borovsya-z-korupciyeyu-ta-zlovzhvannamy/>

¹¹² OrangeTV / Ютуб-канал, 4 лютого 2021 року: <https://www.youtube.com/watch?v=iZlfuJamBol>

10 лютого 2021 року на Вадима Кирпиченка знову напали. За словами постраждалого, йому подзвонив невідомий і призначив зустріч біля будинку культури в Пирятині, а коли Кирпиченко вийшов до нього, виявилось, що це Олександр Бугайов. Як зазначає Вадим Кирпиченко, чоловік спочатку кричав на нього, а тоді збив з ніг і кілька разів ударив. Активіст викликав поліцію і написав заяву про злочин, але коли поліцейські поїхали, нападник повернувся з кількома людьми, піднявся до нього в кабінет і знову побив, після чого хтось у будівлі, що бачив ситуацію, знову викликав поліцію¹¹³.

За кілька годин до інциденту у фейсбук-групі «Апельсин» про локальні новини Пирятини й регіону, яку модерує активіст, з'явився допис із фото трьох чоловіків, один із яких стискає долоню в кулак, із підписом «Привіт, Кирпиченко». Це активіст розцінює як погрозу перед нападом.

Пізніше на суді щодо адміністративного протоколу, що відбувся 18 лютого, Олександр Бугайов заявив, що йому теж погрожували, а 15 лютого на нього напали. У відповідь на запит Центру прав людини ZMINA в поліції Полтавщини повідомили, що 18 лютого зареєстрували відповідну заяву від Бугайова, але до ЄРДР не вносили (станом на 1 березня).

■ Будинок культури в Пирятині, де трапився інцидент (Фото: Анастасія Москвичова, ZMINA)

Справу про напад на Вадима Кирпиченка, що стався 10 лютого, передали до суду, перекваліфікувавши на статтю 345-1 (погроза або насильство щодо журналіста) Кримінального кодексу України, однак до відповідальності нікого не притягнули, бо сам постраждалий у вересні відмовився від обвинувачення, як сам зазначає – через продовження тиску на нього й публічне засудження його діяльності в міській раді.

Вадим Кирпиченко – пирятинський журналіст, засновник локального видання «Апельсин». Кілька разів Інститут масової інформації фіксував випадки перешкоджання його журналістській діяльності та погроз.

23 грудня 2020 року його затримали під час спроби провести акцію на засіданні Пирятинської міськради і склали на нього протокол за статтями про злісну непокору законній вимозі поліцейського та дрібне хуліганство. Цей інцидент був внесений до моніторингової доповіді Центру прав людини ZMINA за 2020 рік як такий, що має ознаки невмотивованого юридичного переслідування¹¹⁴.

17 березня 2021 року Пирятинський суд ухвалив рішення в цій справі: оштрафував активіста на 51 гривню¹¹⁵. За словами Вадима Кирпиченка, суддя визнала, що він мав право зайти на засідання органу місцевого самоврядування із вінком, однак за іншою частиною – щодо нецензурної лайки – суддя взяла до уваги тільки свідчення ймовірних потерпілих і не врахувала відео, на якому видно, що Кирпиченко вимагає його пропустити, але не лається.

¹¹³ Пирятинський активіст Вадим Кирпиченко заявив про побиття і погрози / ZMINA, 10 лютого 2021 року: <https://zmina.info/news/pyryatynskiy-aktivyst-vadym-kyrpychenko-zayavyv-pro-pobyttya-i-pogrozy/>

¹¹⁴ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкіна; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – С. 136.

¹¹⁵ Суд у Пирятині оштрафував за дрібне хуліганство активіста Кирпиченка, якого не пускали на сесію міськради / ZMINA, 17 березня 2021 року: <https://zmina.info/news/sud-u-pyryatyni-oshtrafuvaly-za-dribne-huliganstvo-aktivista-kyrpychenka-yakogo-ne-puskaly-na-sesiyyu-miskrady/>

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **4 лютого 2021 року** близько другої години ночі в **Одесі** невідомі розбили вікна й пошкодили зовнішню частину машини, що належить дружині місцевого підприємця **Дмитра Єгоренка**, припаркованої неподалік від їхнього дому.

За словами постраждалого, він почув, що спрацювала сигналізація, і, виглянувши на вулицю, побачив 3–4-х осіб, які тікали. Єгоренко викликав поліцію і написав заяву, але пізніше виявив, що вона зареєстрована як звернення громадян і передана до дільничного. Тому 9 лютого він подав заяву в поліцію повторно.

Інцидент Дмитро Єгоренко пов'язує зі своєю громадською діяльністю проти продажу сигарет без акцизних марок¹¹⁶. За його словами, 11 листопада 2020 року він зафіксував на відео факт такої торгівлі на Слобідському ринку в Одесі та звернувся до поліції, але коли правоохоронці приїхали, виявилось, що продавчиня збрала товар і пішла геть. Пізніше він ще кілька разів викликав поліцію або подавав відповідні заяви. Як розповідає Єгоренко, щоразу, коли поліцейські приїжджали на виклик, вони не заставали там продавців, але якщо з певних причин екіпаж патрульних не виїжджав, то ті продовжували торгувати (тому він висловлює підозру щодо витоку інформації від поліції).

22 грудня 2020 року Дмитро Єгоренко знову зняв на відео, як жінка торгує такими сигаретами, а коли йшов із ринку, його наздогнали двоє осіб, накинули йому на голову його ж каптур із куртки й завдали кілька ударів у потилицю. Єгоренко чинив опір і намагався сфотографувати когось із нападників, але ті втекли. За словами постраждалого, він подав заяву в поліцію, і було відкрито провадження за ст. 125 ККУ (умисне завдання легких тілесних ушкоджень), але потім справу закрили, після чого активіст оскаржив це в суді (є постановва Суворовського районного суду Одеси від 1 лютого 2021 року, якою було скасоване рішення про закриття провадження).

1 лютого, у день, коли відбулося друге засідання у згаданій судовій справі, невідомі порізали шини на автівці його дружини (пізніше саме цю машину розбили).

Наступного дня, **2 лютого**, йому зателефонував невідомий і сказав: *«Ты не переживай. Мы к тебе за поселок Котовского приедем»*. Як пояснив Єгоренко, там розташований бар «Open beer» (Лічанка, Одеська область). Цей бізнес зареєстрований на його товариша, але сам він також до нього дотичний. Цього ж дня туди прийшли «громадські активісти», зробили контрольну закупку й перевірили документи, але порушень, за словами Єгоренка, не знайшли.

Поліція Одеси (сектор дізнання) розслідує два кримінальні провадження, де Єгоренко є потерпілим – за ч. 1 ст. 296 ККУ (хуліганство) – за фактом пошкодження машини дружини Єгоренка, а також за ч. 1 ст. 125 ККУ (умисне легке тілесне ушкодження) від 23 грудня 2020 року – за фактом нападу на нього.

5 березня 2021 року Суворовський районний суд Одеси задовольнив клопотання Дмитра Єгоренка про надання йому державної охорони.

30 вересня 2021 року поліція Одеси закрила провадження за фактом пошкодження машини дружини Єгоренка через відсутність складу злочину, бо вона як власниця автівки подала заяву, що не має ні до кого претензій і не хоче надалі брати участь у досудовому розслідуванні (через те, що сума збитків – 108 037 грн – не перевищує у 250 і більше разів

¹¹⁶ Один против системы. Как торговцы сигаретами вместе с полицией уничтожают жизнь человека в Одессе / Евгений Плинский. Ютуб-канал: <https://www.youtube.com/watch?v=3fM0oW80y7o>

неоподаткований мінімум доходів громадян). Активіст оскаржив це рішення, і 29 жовтня 2021 року суд ухвалив поновити розслідування. Зараз воно триває.

Дмитро Єгоренко – підприємець із Одеси, до громадських організацій чи ініціатив не належить. За словами Єгоренка, цю всю діяльність він веде просто як громадянин, який побачив правопорушення¹¹⁷. Проблемою торгівлі сигаретами без акцизів після розголосу з боку активістів цікавились і медіа, але журналісти також зазнавали атак з боку таких «підприємців»¹¹⁸.

#знищення_чи_пошкодження_майна

#залякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- У ніч на **5 лютого 2021 року** між першою і другою годиною невідомі кинули гранату в будинок у селі **Сороківка** на Харківщині, що належить подружжю активістів – **Михайлові Зубкову** та **Наталії Шibaєвій**, які виступають проти розбудови піщаних кар'єрів неподалік. Подружжя вибігло на вулицю, почувши вибух, і побачило, що дві їхні машини палають, вогонь перекинувся на гараж.

■ Фото після підпалу опублікував на фейсбуці активіст Олег Іваниченко

Як розповідає Наталія Шibaєва, ймовірно, що вибуховий пристрій намагалися закинути у вікно на другому поверсі, але не влучили. Михайло Зубков вважає інцидент замахом на їхні життя.

Поліція, що прибула на місце події, виявила там запал і уламки корпусу гранати РГД-5, яка, за їхніми даними, вибухнула на даху будинку.

Поліція почала провадження за ч. 2 ст. 194 (умисне знищення або пошкодження майна) ККУ. Після проведення слідчих дій правоохоронці також прийняли рішення про відкриття кримінального провадження за ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 115 ККУ (замах на умисне вбивство)¹¹⁹. Станом на кінець року про підозру нікому оголошено не було.

Михайло Зубков і Наталія Шibaєва є активними учасниками акції «Ні – пісковозам» мешканців сіл Вільхівка й Сороківка на Харківщині. Вони вимагають побудувати об'їзну дорогу, щоб важка техніка, що прямує до піщаних кар'єрів, не проїжджала через села (це єдина дорога до міста). Тривалий час мешканці зверталися до місцевої та центральної влади з такими вимогами, а наприкінці січня почали виходити на протести, що врешті вилилися в перекриття траси (чотири дні вона була заблокована). Каталізатором протесту стала новина, що, крім діючого кар'єру ТОВ «Харківнерудпром», планується відкрити ще один – корпорацію «Криниця»¹²⁰.

¹¹⁷ Напад та понівечене авто: як одесит бореться проти нелегальної точки продажу цигарок / Українська Гельсінська спілка з прав людини, 10 лютого 2021 року: <https://helsinki.org.ua/articles/napad-ta-ponivechene-avto-uk-odesyt-boretsia-proti-nelegalnoi-tochky-prodazhu-tysharok/>

¹¹⁸ На одесских журналистов напали во время съемки сюжета о торговле безакцизными сигаретами / Грати, 11 лютого 2021 року: <https://graty.me/news/na-odesskih-zhurnalistov-napali-vo-vremya-semki-syuzheta-o-torgovle-bezakcziznymi-sigaretyami/>

¹¹⁹ Поліція відкрила два кримінальних провадження за фактом події у селі Сороківка на Харківщині (ОНОВЛЕНО) / Поліція Харківської області, 5 лютого 2021 року: <https://hk.npu.gov.ua/news/vbivstva/policziya-vidkrila-dva-kriminalnix-provazhennya-za-faktom-podiji-u-seli-sorokivka-na-xarkivshhini-onovleno/>

¹²⁰ Zubkov Mikhail / Фейсбук-сторінка, 2 лютого 2021 року: <https://www.facebook.com/photo?fbid=10219287063750762&set=pcb.850456672464138>

Як говорить представник ініціативної групи жителів Вільхівської громади Сергій Мінченко, інциденту з підпалом передували погрози учасникам протестів. За його словами, на другий день після початку перекриття дороги до протестувальників під'їхала біла «Шкода» із, як вони зрозуміли, представниками ТОВ «Харківнерудпром» (але пізніше на підприємстві це заперечили). Один з них у нецензурній формі погрожував спалити активістам машини та демонстративно почав робити фото їхніх номерних знаків (учасники протесту, серед яких були Зубков і Мінченко, тоді вивели цього чоловіка геть).

#дискредитація

- **15 лютого 2021 року** було зафіксовано кілька публікацій колонки, першочергово надрукованої у виданні Lenta UA під заголовком «Бревно в глазу: почему «соросята» терпят коррупцию у своего подшефного», про антикорупційного активіста **Віталія Шабуніна**¹²¹.

Інформаційним приводом у цьому випадку було висловлювання Віталія Шабуніна: «...За перші 40 днів цього року ДБР повідомило про майже 20 злочинів, учинених орлами Авакова». Автор матеріалу Іван Сергієнко називає цю репліку «вкидом», тому що, за його словами, йдеться здебільшого про ті випадки, про які поліція сама повідомила ДБР.

Через це автор звинувачує Віталія Шабуніна (якого він називає «одним із головних «соросят» в Україні») у маніпуляції інформацією і, щоб нібито навести ще один аргумент на підтримку цієї ідеї, говорить про відсутність громадських розслідувань і заяв ЦПК стосовно очільника НАБУ Артема Ситника з критикою останнього. Сергієнко також повідомляє про те, що Шабунін нібито не з'являється на суд у справі за статтею Кримінального кодексу про погрозу або насильство стосовно журналіста Всеволода Філімоненка (у 2018 році Шабунін ударив Філімоненка по обличчю, а той застосував проти нього газовий балончик¹²²).

Згаданий матеріал був принаймні двічі передрукований – виданнями «Багнет» під заголовком «Шабунин ради скандала пошел по пути манипуляции»¹²³ та «Рупор» під заголовком «Шабунин и «орлы Авакова»: как борец с коррупцией загремел в громкий скандал»¹²⁴.

ПОЛИТИКА ★ СКАНДАЛ

ШАБУНИН ПРОМАХНУЛСЯ: ПОЧЕМУ БОРЕЦ С КОРРУПЦИЕЙ ПОДДЕРЖАЛ ВАНДАЛОВ ПОД ОФИСОМ ПРЕЗИДЕНТА

09:25 22 мар. 634 Читайте на: УКР РУС

■ Скриншот однієї зі згаданих публікацій

¹²¹ БРЕВНО В ГЛАЗУ: ПОЧЕМУ «СОРОСЯТА» ТЕРПЯТ КОРРУПЦИЮ У СВОЕГО ПОДШЕФНОГО / Lenta UA, 15 лютого 2020 року: <https://lenta.ua/brevno-v-glazu-pochemu-sorosyata-terpyat-korrupsiyu-u-svoego-podshefnogo-86496/>

¹²² Суд над Шабуніним: про що розповіли свідки з боку Філімоненка / Радіо Свобода, 3 травня 2018 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/29207137.html>

¹²³ ШАБУНИН РАДИ СКАНДАЛА ПОШЕЛ ПО ПУТИ МАНИПУЛЯЦИИ / Багнет, 15 лютого 2021 року: <http://www.bagnet.org/news/society/1303648/shabunin-radi-skandala-poshel-po-puti-manipulyatsii>

¹²⁴ ШАБУНИН И «ОРЛЫ АВАКОВА»: КАК БОРЕЦ С КОРРУПЦИЕЙ ЗАГРЕМЕЛ В ГРОМКИЙ СКАНДАЛ / Рупор, 15 лютого 2021 року: <https://www.rupor.info/news/169737/shabunin-i-orly-avakova-kak-borets-s-korrupsiyey-zagremel-v-gromkiy-skandal/>

Ознак «скандалу», у який втрапив активіст, у жодній із публікацій не наводиться. У двох із них, де теги публічні, серед них зазначені імена Віталія Шабуніна та Артема Ситника, а також аббревіатури НАБУ і (в одному випадку – першій публікації) МВС. Таким чином, ці тексти має побачити читач, який шукатиме інформацію саме за цими ключовими словами.

Згаданий матеріал з'являється того ж дня, коли Віталій Шабунін повідомив на своїй фейсбук-сторінці, що Кабмін на позачерговому засіданні розглянув законопроект про НАБУ, до якого однією з правок була додана норма, за якою має бути звільнений чинний керівник відомства Артем Ситник¹²⁵.

Водночас фраза Віталія Шабуніна, про яку йдеться, взята з відеоблогу активіста, розміщеного на сайті телеканалу «24» 11 лютого¹²⁶. Там Шабунін цитує новини з сайту ДБР щодо їхніх розслідувань зловживань з боку працівників інших органів правопорядку й доходить висновку про необхідність, на його думку, відставки нинішнього міністра внутрішніх справ Арсена Авакова, під час роботи на посаді якого це все відбувалося.

Інформаційним приводом для створення цього блогу стала розміщена на сайті ДБР інформація про катування чоловіка в Черкасах 7 лютого 2021 року: поліцейських підозрюють у побитті постраждалого стільцем і шлангом від вогнегасника, причому йому було завдано значних ушкоджень, зокрема вибито передні зуби¹²⁷. До того ж Шабунін згадує і колишні випадки, зокрема побиття і згвалтування жінки в Кагарлику, яку викликали до відділку як свідка.

Згодом, 22 березня, видання Lenta UA опублікувало інший текст про Віталія Шабуніна «Шабунин промахнувся: почему борец с коррупцией поддержал вандалов под Офисом президента»¹²⁸ того ж автора, Івана Сергієнка. Наступного дня цей матеріал було передруковано виданням «Рупор» під заголовком «Силовые атаки на власть и игры в оппозицию со стороны Шабунина: почему антикоррупционер поддержал протестующих под ОП»¹²⁹.

Текст не можна однозначно визначити як фейк, оскільки він складається з оціночних суджень і спекуляцій щодо того, чому Шабунін опублікував на своїй приватній фейсбук-сторінці анонс акції під ОП 20 березня на підтримку Сергія Стерненка, а потім ніяк не коментував її результат. При цьому відомо, що Шабунін ніколи не був заявлений серед організаторів цієї акції, тому неочевидно, чому він має її коментувати. Загалом матеріал виглядає так, ніби його написали для того, аби просто ще раз згадати ім'я Віталія Шабуніна в негативному ключі. У бекграунді до статті згадується справа за заявою позафракційного депутата Андрія Деркача¹³⁰ щодо нібито розкрадання коштів американської допомоги, але в такому формулюванні, ніби ЗМІ провели розслідування і встановили факт злочину і причетність до нього Шабуніна (доказів згаданого в матеріалах за наведеними в тексті лінками не заявлено, і суд також на момент публікації жодних рішень не виніс, тобто факти не встановлені).

¹²⁵ Vitaliy Shabunin / Особиста фейсбук-сторінка, 15 лютого 2021 року: <https://www.facebook.com/vitaliy.shabunin/posts/10158038974659537>

¹²⁶ Прикривали наркодилерів і гамселили кийками до смерті: потворні вчинки «орлів» Авакова / 24 новини, 11 лютого 2021 року: https://novyny.24tv.ua/skandalni-vchinki-orliv-arsena-avakova-ukrayina-novini_n1540184

¹²⁷ Побиття залізним стільцем та шлангом від вогнегасника – двох Черкаських поліцейських підозрюють у катуванні (ВІДЕО) / Державне бюро розслідувань, 8 лютого 2021 року: <https://dbr.gov.ua/news/pobittya-zaliznim-stilcem-ta-shlangom-vid-vognegasnika-dvoh-cherkaskikh-policejskikh-pidozryuyut-u-katuvanni>

¹²⁸ ШАБУНИН ПРОМАХНУЛСЯ: ПОЧЕМУ БОРЕЦ С КОРРУПЦИЕЙ ПОДДЕРЖАЛ ВАНДАЛОВ ПОД ОФИСОМ ПРЕЗИДЕНТА / Lenta UA, 22 березня 2021 року: <https://lenta.ua/shabunin-promahnuhsya-pochemu-borets-s-korruptsией-podderzhal-vandalov-pod-ofisom-prezidenta-91451/>

¹²⁹ СИЛОВЫЕ АТАКИ НА ВЛАСТЬ И ИГРЫ В ОППОЗИЦИЮ СО СТОРОНЫ ШАБУНИНА: ПОЧЕМУ АНТИКОРРУПЦИОНЕР ПОДДЕРЖАЛ ПРОТЕСТУЮЩИХ ПОД ОП / Рупор, 23 березня 2021 року: <https://www.rupor.info/news/171486/silovye-ataki-na-vlast-i-igry-v-oppozitsiyu-so-storony-shabunina-pochemu-antikorrupsioner-podderzhal-protestuuyushchih-pod-op>

¹³⁰ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – С. 57.

Це все дає можливість Центру прав людини ZMINA робити припущення про розгортання дискредитаційної кампанії проти Віталія Шабуніна – у продовження зафіксованої дослідниками центру в 2020 році¹³¹.

Віталій Шабунін – співзасновник громадської організації «Центр протидії корупції», що займається розробкою та адвокацією законодавчої бази для протидії корупції (зокрема, щодо антикорупційних органів НАБУ, САП, ВАКС та АРМА, криміналізації незаконного збагачення тощо), моніторингом держзакупівель та ініціює розслідування зловживань.

#фізичний_напад

- **16 лютого 2021 року** в приміщенні міськради **Рубіжного**, що на Луганщині, на громадську активістку **Ольгу Феленко** напав міський голова Сергій Хортів. За словами жінки, він ударив її в живіт, а тоді вихопив з її рук телефон і кинув об стіну – конфлікт частково був зафіксований на відео¹³².

Як пояснює Феленко, вона вже кілька років разом з іншими активістами домагалася передання земельної ділянки, на якій розташований ринок у Рубіжному, у комунальну власність, а міський голова, на переконання активістки, любіював здачу всієї цієї ділянки в оренду місцевому бізнесмену.

За словами постраждалої, у день, коли стався інцидент, вона прийшла в черговий раз до міськради з'ясувати якісь питання, пов'язані з землею під ринком (її все ж таки передали в комунальну власність, і тепер нею розпоряджається комунальне підприємство), і зустріла там же інших активістів, які прийшли з інших питань (зокрема, щодо закриття шкіл¹³³).

Вирішили, що разом піднімуться в приймальню до міського голови. Їм сказали, що Хортіва немає, тому вони сподівалися на зустріч з його заступником, але коли Феленко заглянула в кабінет, то виявила, що він там сидів. Вона спочатку вийшла, а тоді зайшла знову, щоб домовитися про зустріч з ними всіма, але, як стверджує активістка, міський голова був налаштований агресивно й напав на неї.

Як з'ясували журналісти «5 каналу»¹³⁴, до цього ще кілька активістів з Рубіжного заявляли про насильство з боку Сергія Хортіва.

Ольга Феленко висловлює побоювання щодо продовження тиску на неї. За її словами, у 2018 році стався підпал магазину, що належить їй (він також розташований на ринку, про який ішлося на початку), а в ніч на 26 лютого 2021 року горіли ще два торговельні павільйони на цьому ж ринку¹³⁵. У медіа повідомляють¹³⁶, що принаймні один з них належить місцевому

¹³¹ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкіна; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – С. 72.

¹³² Файне Рубіжне / Фейсбук-група, 16 лютого 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/374580119589298/permalink/1337019843345316/>

¹³³ Закриття шкіл в Луганской области на совести Шахова и его «голово поля» / 6451.com.ua. Сайт города Лисичанска, 26 лютого 2021 року: <https://www.6451.com.ua/news/3033171/zakrytie-skol-v-luganskoj-oblasti-na-sovesti-sahova-i-ego-gologo-pola>

¹³⁴ У РУБІЖНОМУ МІСЬКИЙ ГОЛОВА-ДЕБОШИР СИСТЕМАТИЧНО КИДАЄТЬСЯ З КУЛАКАМИ НА АКТИВІСТІВ – ПОДРОБИЦІ / 5 канал, 19 лютого 2021 року: <https://www.5.ua/regiony/u-rubizhnomu-miskyi-holova-deboshyr-sistematychno-kydaetsia-z-kulakamy-na-aktivistiv-podrobytsi-237276.html>

¹³⁵ На Луганщині поліцейські розслідують факт займання торговельних павільйонів / Офіційний сайт Національної поліції Луганської області, 26 лютого 2021 року: <https://lg.npu.gov.ua/news/Informaciya/na-luganshhini-policejski-rozsliduyut-fakt-zajmannya-torgivelnix-paviljoniv/>

¹³⁶ Страх и ненависть в Рубежном: на центральном рынке продолжают гореть торговые павильоны / 6451.com.ua. Сайт города Лисичанска, 26 лютого 2021 року: <https://www.6451.com.ua/news/3034406/strah-i-nenavist-v-rubezhnom-na-centralnom-rynke-prodolizaut-goret-torgovye-pavilyony>

депутату від «Нашого краю» (куди належить і Хортів, але цей депутат (Олександр Коваленко), за словами Феленко, не підтримував ініціативи передати ринок у приватну власність).

Ольга Феленко також каже, що в серпні 2020 року отримувала усні погрози. За її словами, до неї підійшли на вулиці двоє незнайомих чоловіків у медичних масках і погрожували розправою, якщо вона не перестане писати пости про Хортіва.

Сам Сергій Хортів ситуацію не коментував.

Поліція Луганщини за фактом нападу на Ольгу Феленко почала провадження за ч. 1 ст. 125 ККУ (умисне завдання легких тілесних ушкоджень).

У вересні рубіжанська поліція повідомила Центру прав людини ZMINA, що було винесено постанову про закриття згаданого провадження, про підозру нікому не повідомили. Водночас, як повідомили в Офісі Генерального прокурора, 24 листопада 2021 року розслідування цього випадку знову було поновлено.

На запит Центру прав людини ZMINA у поліції також повідомили про те, що за фактом погроз, що надходили Феленко в серпні 2020 року, розслідується провадження за ч. 1 ст. 129 ККУ (погроза вбивством).

Водночас, як зазначили в поліції, провадження за фактом пожежі в магазині «Матрьошка», що належить Ользі Феленко, яке почали 31 грудня 2018 року, станом на 5 березня 2021 року закрили у зв'язку із закінченням строків досудового розслідування. У згаданому провадженні нікому про підозру не повідомлялося.

Ольга Феленко – голова ГО «Майбутнє України м. Рубіжне», заснованої в березні 2015 року, волонтерка, підприємця. У 2017 році очолила Громадську раду при міськвиконкомі Рубіжного. Адмініструє локальні фейсбук-спільноти «Файне Рубіжне», «Рубежное. Грехи мера».

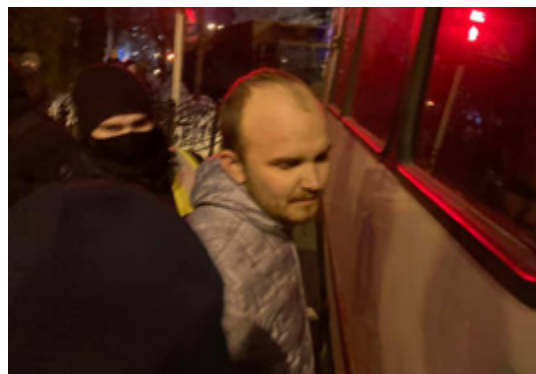
#перешкоджання_мирним_зібранням

#незаконне_затримання_чи_обшук

- Увечері **23 лютого 2021 року** під час акції на підтримку Сергія Стерненка під стінами Офісу Президента в **Києві** було затримано, за даними поліції, **24 мітингувальники**.

Поліція заявила про початок провадження за ст. 342 (опір представникові правоохоронного органу) Кримінального кодексу України¹³⁷, але станом на кінець року невідомо, щоб комусь було оголошено про підозру в його рамках.

Частина із затриманих відвезли до Печерського райвідділу поліції, завели в актову залу й пізніше відпустили (декому дали повістку про виклик як свідка в кримінальному провадженні, декому нічого не дали).

■ Затримання Івана Басюка (Фото: Тетяна Безрук)

¹³⁷ За фактом сутичок на вулиці Банковій у Києві розпочато кримінальне провадження / Управління поліції Києва, 23 лютого 2021 року: <https://kyiv.npu.gov.ua/news/publicna-bezpeka-ta-poryadok/za-faktom-sutichok-na-vuliczi-bankovij-u-kijevi-rozpochato-kriminalne-provadhzhennya/>

Іншу частину затриманих на акції протестувальників (за словами очевидиці, представниці Центру прав людини ZMINA Людмили Янкіної, йдеться про 8 людей) завели в автозак, потримали там, записали дані, зробили фото й відпустили.

За даними поліції Києва, протестувальники застосовували фаєри й газові балончики, унаслідок чого опіків очей зазнали 27 поліцейських і нацгвардійців¹³⁸.

Як повідомили спостерігачі групи «ОЗОН»¹³⁹, затримання почалися після того, як одному з представників Нацгвардії потрапив запалений фаєр за бронезилет. За цими даними, з боку протестувальників у бік силовиків кидали сніжки, петарди й фаєри, і було зафіксовано, що ті іноді перекидали ці предмети назад, часом також влучаючи в кордон поліцейських і нацгвардійців. Окремо спостерігачі наголосили, що поліція недостатньо комунікувала з протестувальниками, не пояснювала, чому їх не пропускають, яких саме дій від них очікують, а також пізніше не пояснювала причин затримання.

Затримання активістів відбувалося досить жорстко, йому передувала штовханина (журналісти видання «Грати» зафільмували людей у цивільному з тілесними ушкодженнями, але ті на відео відмовлялися від коментарів¹⁴⁰).

За словами одного з затриманих, **Івана Басюка**, він не вчинив жодних протиправних дій, а просто перебував у натовпі, коли на нього наскочили ззаду спецпризначенці, заламали руки й повели в автозак, нічого не пояснюючи. Басюк говорить, що людей вихоплювали з натовпу випадковим чином. Сутічок чи сварок з силовиками, за словами активіста, перед затриманням він не бачив і не брав у них участі. Разом із Басюком в автозаку було 12 осіб, у декого, як він бачив, був розірваний верхній одяг, але його самого не били¹⁴¹. Басюк розповів, що його та інших протестувальників привезли до Печерського райвідділу, потримали в актовій залі й відпустили, нічого не інкримінуючи.

Ще один із затриманих, **Максим Кривцов**, розповідає, що стояв прямо перед кордоном поліції та Нацгвардії, коли один з нацгвардійців поскаржився, що його кілька разів вдарили палицею. За словами Кривцова, він йому поспівчував, тоді вони далі говорили, мова зайшла за політику, і в якийсь момент нацгвардієць почав його бити. Як розповідає активіст, його вихопили з натовпу і, завдаючи стусанів, повели «коридором» із силовиків у автозак. Кривцов розповів, що удари були несильні – швидше, щоб дезорієнтувати, ніж завдати болю. Перед автозаком він зупинився і сказав, що не може туди зайти, бо після війни зазнає панічних атак у закритому просторі, але його заштовхали всередину в комірку ще з одним хлопцем, але потім перевели в іншу, де було більш просторо. Повезли в Печерський райвідділ, спочатку тримали разом з усіма іншими в актовій залі, а тоді сказали, що хтось його впізнав, і повели до слідчого.

За словами Кривцова, слідчий йому заявив, що він нібито під час протестів ударив поліцейську, але коли з нею зв'язалися, вона заперечила, сказала, що то був не він. Максим Кривцов каже, що дійсно бачив у приміщенні райвідділу двох поліцейських, чоловіка й жінку, у яких були синці на обличчі, і навіть говорив із ними, але про обставини отриманих ними травм нічого не знає.

¹³⁸ Під час забезпечення правопорядку на вулиці Банковій постраждало 27 правоохоронців / Поліція Києва, 23 лютого 2021 року: <https://kyiv.npu.gov.ua/news/Informacziya/pid-chas-zabezpechennya-pravoporядku-na-vuliczi-bankovij-postrazhdalo-27-pravoohoroncziw/>

¹³⁹ Акція на підтримку Сергія Стерненка. Звіт за результатами спостереження, Київ, 23 лютого 2021 року / Вебсайт: <http://ozon.monitoring.tilda.ws/page17578615.html>

¹⁴⁰ Грати / Фейсбук-сторінка видання, 23 лютого 2021 року: <https://www.facebook.com/graty.me/posts/464894371540053>

¹⁴¹ У Києві на акції під ОП на підтримку Стерненка затримали понад десяток людей / ZMINA, 23 лютого 2021 року: <https://zmina.info/news/u-kyjevi-na-akcziyi-pid-op-na-pidtrymku-sternenka-zatrymaly-bilsh-desyatka-lyudej/>

Далі, за словами активіста, поліцейські записали його паспортні дані, номер IMEI мобільного, а також сфотографували його з різних ракурсів (зробили 5–6 фото, просили одягнути куртку), дали три повістки на виклик як свідка в кримінальній справі на три дні й відпустили. Увесь цей час до приміщення райвідділу не пускали його адвоката Миколу Ореховського. Станом на 24 лютого з тілесних ушкоджень активіст мав гюлю на голові, яка болить, але загалом свій стан оцінював задовільно.

Під час акції також був затриманий журналіст, стажер видання KyivPost **Олександр Бабенко**, який вів відеозйомку з даху адміністративної будівлі біля Офісу Президента. Бабенко розповів, що йому не пояснювали, чому відбувається затримання, і куди його ведуть. За словами журналіста, в автозаку записали його паспортні дані (при собі в Бабенка був студентський квиток), сфотографували й відправили світлину в якийсь чат. Він також розповідає, що поліція «сканувала телефони протестувальників, щоб встановити їхній IP» (ймовірно, так само записувала код IMEI), але сам він вимкнув телефон, і цього з ним зроблено не було. Адміністративного протоколу стосовно нього не склали.

Акції на підтримку Сергія Стерненка відбувалися 23 лютого 2021 року в різних українських містах та закордоном у відповідь на рішення Приморського районного суду Одеси, яким його та Руслана Демчука (у 2015 році обоє були серед очільників «Правого сектора» Одещини), вважають винними у справі про викрадення в 2015 році депутата Комінтернівської районної ради Одеської області Сергія Щербича. Їм присудили по сім років і три місяці позбавлення волі з конфіскацією половини майна.

31 травня 2021 року Апеляційний суд Одеси виправдав обох у справі про розбійний напад у 2015 році на депутата Комінтернівської райради Одещини Сергія Щербича, але залишив у силі вирок за ст. 146 Кримінального кодексу України – незаконне позбавлення волі або викрадення людини (обвинувачених звільнили від покарання через строк давності)¹⁴².

Окрім того, відбулися затримання активістів під час акцій на підтримку Сергія Стерненка в Житомирі (див. далі), а також затримання під Приморським судом Одеси правого активіста Ігоря Бєю. Як повідомив ZMINA його соратник Дем'ян Ганул, на Бєю також склали протокол про адміністративне правопорушення.

#перешкодження_мирним_зібранням

- **23 лютого 2021 року в Житомирі** під час акції на підтримку Сергія Стерненка та за відставку Генпрокурорки Ірини Венедіктової поліція затримала двох учасників – **Валерія Арушаняна** та **Сергія Григорчука**.

Відео з місця події опублікував на своїй фейсбук-сторінці очевидець подій Олександр Швецов¹⁴³.

За словами Валерія Арушаняна, мітинг відбувався мирно, але коли учасники вирішили символічно підпалити шину, поліцейські, нічого не пояснюючи, скрутили їх двох і повели до машини, а тоді

■ Фото з фейсбук-сторінки Валерія Арушаняна після одного із засідань на оскарження адміністративного протоколу

¹⁴² Апеляційний вирок у справі Щербича: чи настала справедливість для Сергія Стерненка? / ZMINA, 1 червня 2021 року: <https://zmina.info/articles/apelyaczijnij-vyrok-u-spravii-shherbycha-chy-nastala-spravedlyvist-dlya-sergiya-sternenka/>

¹⁴³ Oleksandr Shvetsov / Особиста фейсбук-сторінка, 23 лютого 2021 року: <https://www.facebook.com/oleksandr.shvetsov/videos/3962215827175995/>

привезли у відділок і склали протокол про адміністративне правопорушення за ст. 185 КУпАП (злісна непокоря законній вимозі поліцейського).

Арушанян повідомив, що тілесних ушкоджень у процесі не зазнав ні він, ні Григорчук.

Свою чергою поліція заявила, що встановлює обставини інциденту, і що правоохоронці висловили зауваження протестувальникам, а тоді спробували забрати шину, але мітингувальники їм перешкождали¹⁴⁴.

У травні 2021 року стало відомо, що суд виправдав обох затриманих протестувальників, не виявивши у їхніх діях складу адміністративного правопорушення¹⁴⁵.

26 лютого 2021 року Арушанян та Григорчук подали заяву щодо зловживання з боку поліцейських, але пізніше з'ясували, що провадження за їхньою заявою так і не почали, а зареєстрували її як звернення громадян. Валерій Арушанян 26 березня отримав листа від поліції, що його звернення розглянуто, і викладені там факти «не знайшли підтвердження».

#порушення_приватності

- **26 лютого 2021 року** близько 11 години ранку в **Києві** поліція прийшла до офісу аналітичного центру «Фундація DEJURE», розшукуючи громадського активіста, адвоката **Романа Маселка**. Йому почали зачитувати протокол про адміністративне правопорушення за статтею про конфлікт інтересів (ст. 172-7 КУпАП), але не закінчили: на відеотрансляції, яку у фейсбуці вели самі активісти¹⁴⁶, видно, що в певний момент до співробітника поліції, який зачитує, підійшов його колега, сказав йому збиратися, і вони всі пішли геть.

За оприлюдненими цього дня даними¹⁴⁷, 28 січня 2021 року до поліції з відповідною заявою звернулася суддя Тетяна Скочок. Виявилось, що вона розглядала скаргу на відмову Печерського суду відповісти на інформаційний запит Романа Маселка й відхилила цю скаргу. Оскільки пізніше, у грудні 2020 року, Громадська рада доброчесності оголосила висновок про її недоброчесність, то суддя пов'язала це з участю в раді Маселка (який мав би подати самовідвід і не брати участі в розгляді кейсу цієї судді) й побачила в цьому помсту з його боку.

Сам Роман Маселко каже, що навіть не зауважив, хто саме тоді ухвалював рішення щодо його запиту. Що ж до самого змісту скарги він зазначає, що не може йтися про конфлікт інтересів, бо тоді в поданні запиту мав бути його приватний інтерес, а його не було – запит стосувався того, яким чином суддя Руслан Козлов тричі поспіль став головою Печерського суду Києва, попри пряму заборону законодавства робити це більше двох разів.

¹⁴⁴ У Житомирі поліцейські встановлюють обставини інциденту під час масового заходу / Головне управління Національної поліції в Житомирській області, 23 лютого 2021 року: <https://zt.npu.gov.ua/news/policziya-informuje/u-zhitomiri-policzejski-vstanovlyuyut-obstavini-incidentu-pid-chas-masovogo-zaxodu/>

¹⁴⁵ Суд у Житомирі виправдав обох активістів, яких звинувачували в «злісній непокорі» під час акції на підтримку Стерненка / ZMINA, 19 травня 2021 року: <https://zmina.info/news/sud-u-zhytomyri-vypravdav-oboh-aktivistiv-yakyh-zvynuvachuvaly-u-zlisnij-nepokori-pid-chas-akcziyi-na-pidtrymku-sternenka/>

¹⁴⁶ Фундація Dejure / Фейсбук-сторінка, 26 лютого 2021 року: https://www.facebook.com/watch/live/?v=1397288477274851&ref=watch_permalink

¹⁴⁷ Чому поліція шукала Романа Маселка? / Dejure, 26 лютого 2021 року: <https://dejure.foundation/news/chomu-politsia-shukala-romana-maselka>

Окремо представники «Фундації DEJURE» звертають увагу на те, що незрозумілим залишається те, як поліцейські встановили місцеперебування Романа Маселка. Так, з одного боку, він дійсно входить до складу правління центру. Водночас він міг перебувати й за іншими адресами організацій, до яких входить, а поліцейські, коли їм сказали, що Маселка в офісі немає (він каже, що прийшов о восьмій ранку й не виходив з кабінету, тому його могли не бачити), сказали, що точно знають, що він присутній. На трансляції ж вони пояснюють свою впевненість «оперативним везінням». Сам Роман Маселко висловлює підозру, що стосовно нього проводили негласні слідчі дії («пробили» телефон або стежили), але використання оперативних інструментів (зовнішнього стеження, відстеження мобільних телефонів) у адміністративному провадженні є незаконним¹⁴⁸.

Антикорупційний активіст Сергій Миткалик висловив думку, що метою складання згаданого протоколу було внесення Романа Маселка до реєстру корупціонерів, як це раніше було зроблено з Віталієм Шабуніним та Артемом Ситником¹⁴⁹.

Окрім загальної репутаційної шкоди, як пояснює Роман Маселко, такий крок міг би створювати перепони й для подальшої участі активіста в конкурсах на участь у наглядових радах або на посади, на які б він теоретично міг потім претендувати.

Маселко подав заяву про ймовірне незаконне стеження за ним поліцейських до ДБР, але те не почало провадження, тож він оскаржив бездіяльність у Печерському суді Києва. 30 березня стало відомо, що Печерський суд зобов'язав ДБР почати провадження за заявою активіста¹⁵⁰.

Роман Маселко – юрист, активіст Автомайдану, член правління «Фундації DEJURE», член Громадської ради доброчесності. Виступає за судову реформу.

«Фундація DEJURE» заснована в 2016 році для сприяння розвитку правовладдя (верховенства права) та реформ у сфері правосуддя в Україні.

БЕРЕЗЕНЬ 2021 РОКУ

#дискредитація

- **7 березня 2021 року** на фейсбук-сторінці спільноти «**Військові ЛГБТ та наші союзники**» з'явилося оголошення про намір створити у Збройних силах України (ЗСУ) взвод, дружній до ЛГБТ, шляхом доукомплектування його військовослужбовцями з числа ЛГБТ-спільноти та їхніх союзників. Їм пропонувалося сконтактувати з представниками спільноти й отримати більш точні інструкції щодо процедури (назва підрозділу не називалась)¹⁵¹.

Як пояснив Центру прав людини ZMINA засновник ініціативи **Віктор Пилипенко**, йшлося про неформальну домовленість із керівництвом конкретного підрозділу, у якого не було упереджень до військових ЛГБТ. Деякі ЗМІ зробили новини про цю ініціативу,

¹⁴⁸ Вимагаємо покарати правоохоронців за незаконне стеження за громадськими активістами / ZMINA, 4 березня 2021 року: <https://zmina.ua/statements/vymagayemo-pokaraty-pravoohoronziv-za-nezakonne-stezhennya-za-gromadskymy-aktyvistamy/>

¹⁴⁹ Сергій Миткалик / Особиста фейсбук-сторінка, 26 лютого 2021 року: <https://www.facebook.com/smitkalik/posts/4013313622041856>

¹⁵⁰ Суд зобов'язав ДБР розслідувати факт незаконного стеження за Романом Маселком / Dejure, 30 березня 2021 року: <https://dejure.foundation/tpost/vo25xm1ja1-sud-zobov'yazav-dbr-rozsliduvati-fakt-neza>

¹⁵¹ Військові ЛГБТ та наші союзники Ukrainian LGBT Soldiers and our Allies / Фейсбук-сторінка ініціативи, 7 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/LGBTmilitary/posts/443849960368802>

а телеканал «24»¹⁵² при цьому взяв коментар у речника Генштабу ЗСУ Богдана Сеника, який заявив, що Генштаб ЗСУ нічого такого не ініціював, і вказав на нібито зв'язки «Військових ЛГБТ» із Москвою. Доказом цього є те, що сайт організації розміщений на сервері, фізично розташованому в Росії. У матеріалі також цитувався допис Сергія Медведька (представник ГО «Спілка ветеранів війни з Росією», раніше був членом ультраправої організації «С14») про те, що *«заяву про створення ЛГБТ-підрозділів у ЗСУ форсять люди з Москви»*.

Після цих заяв «Військові ЛГБТ» пояснили, що причиною такої ситуації стало те, що їхній сайт робили за допомогою російського конструктора сайтів Tilda, і повідомили, що вони перенесли сайт на український сервер. Станом на 9 березня сайт «Військових ЛГБТ» дійсно розміщувався на українському сервері (IP 185.68.16.12). Водночас, за даними ресурсу Riskiq, що дозволяє переглянути DNS record history, до 7 березня сайт був за IP-адресою 185.165.123.36 (Росія).

Варто зазначити, що сайти з використанням російських серверів – це швидше про вразливість інформації (бо російські силовики можуть, наприклад, отримати фізичний доступ до серверів), аніж про афілійованість власників сайту з Росією. Як виявилось, багато українських організацій роблять сайти з допомогою Tilda. Ця компанія має сервери в Росії, Швейцарії та Казахстані (наприклад, сайт ГО «Точка опори» та «Національної ЛГБТ конференції» – на сервері у Швейцарії).

Тим часом історія з ЛГБТ-підрозділом і російським сервером отримала продовження: її намагалися використати представники коаліції «Праві ветерани», щоб мобілізувати своїх прибічників на голосування за їхніх кандидатів до громадської ради при Міністерстві у справах ветеранів: *«У той же час наші ідейні вороги, яких на війні було менше, ніж пальців на руці – активно лізуть у ветеранське середовище. Створюють неіснуючі ЛГБТ-батальйони, пишуть «ветерани за канабіс» та іншу дичину. Ми мусимо зіпсувати їм це свято життя»*¹⁵³.

Паралельно в маргінальних ультраправих телеграм-публіках розгорнулося цькування «Ветеранів ЛГБТ»¹⁵⁴ та самого Віктора Пилипенка¹⁵⁵ (там поширювалися бездоказові меседжі образливого характеру про нього і його особисте життя, але погрози не зафіксовано).

Об'єднання «Українські ЛГБТ військові за рівні права» було створено 2018 року після виставки Антона Шебетка «Ми були тут». Під час виставки один з військових, Віктор Пилипенко, зробив перший камінгаут як ветеран-учасник бойових дій. Наразі об'єднання налічує значно більше відкритих та закритих ЛГБТ військових. У 2018 році об'єднання йшло окремою колоною на Марші рівності.

У 2019 році було скоєно фізичні напади на двох учасників об'єднання – Віктора Пилипенка та Василя Давиденка¹⁵⁶.

¹⁵² Розганяють зраду та дискредитують ЗСУ: у Генштабі заперечили створення «ЛГБТ-підрозділів» / 24 Новини, 7 березня 2021 року: https://novyny.24tv.ua/lgbt-pidrozdzili-zsu-rizka-reaktsiya-novini-rosiyi-i-ukrayini_n1562168

¹⁵³ Андрій Тарасенко / Фейсбук-сторінка, 9 березня 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=3750101888439097&id=100003179677216

¹⁵⁴ Методички по ЛГБТ / Телеграм-канал, 7 березня 2021 року: <https://t.me/stopthefaggots/227>

¹⁵⁵ Хто оголосив про ЛГБТ-взвод в армії? / J K. Телеграм-канал, 7 березня 2021 року: <https://telegra.ph/Hto-ogolosiv-pro-LGBT-vzvod-v-arm%D1%96i-03-07>

¹⁵⁶ «Потім він писав, що я маю покаятися»: як розслідуються гомофобні напади в Україні / Радіо Свобода, 15 жовтня 2019 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/yak-rozslidujutsia-homofobni-napady-v-ukraini/30218028.html>

#фізичний_напад

- **8 березня 2021 року** після завершення Маршу жінок на Подолі в Києві було скоєно низку нападів на учасниць та учасників ходи. Станом на зараз відомо про три окремі епізоди.

Одна з постраждалих, журналістка **Поліна Вернигор**, розповідає, що після завершення маршу разом із друзями (усього їх було шестеро) на Поштової площі вирішили піти далі на Конtrakтову площу, намагалися рухатись в обхід, щоб не наштотхнутися на праворадикалів, які могли бути десь поряд.

■ Напад на Поліну Вернигор. Фото надала потерпіла

За словами Вернигор, активістки мали згорнуті плакати, але коли вони зустріли знімальну групу, то та попросила для кадру їх розгорнути, а коли журналісти пішли, то на активісток напала група молодиків у балаклавах. Як розповідає Вернигор, ще коли записували коментар, вона бачила когось із них, але не звернула уваги, а коли все почалося, то вона спочатку не зрозуміла, що їх намагаються оточити: кілька хлопців пройшли вперед, а тоді ззаду підійшли ще декілька, почали хапати її за руки, викрикуючи образи й намагаючись відібрати плакати. За словами постраждалої, у її подруги плакат забрали, а коли почали забирати плакат у неї, то вона стала кричати й кликати на допомогу. Нападники побачили, що до них підходять перехожі, і втекли.

Ще одна постраждала, **Віра Коваленко**, розповіла, що йшла разом зі своїм хлопцем і двома подругами після маршу повз метро «Конtrakтова площа», коли на них напала група молодиків, намагаючись відібрати плакати, які вони мали з собою. Нападники штовхали дівчат, а один із них намагався вдарити ногою в обличчя хлопця Віри Коваленко, але той ухилився. У постраждалої був при собі газовий балончик, але вона його не використала, бо, за її словами, нападників було надто багато – більше десятка.

Як розповіла активістка **Анна Дацюк**, яка була в компанії Віри Коваленко, нападники сиділи групою перед виходом з метро «Конtrakтова площа». Дацюк припускає, що вони очікували на учасниць і учасників маршу й потім, відібравши плакати, повернулися туди ж. Постраждала також говорить, що впізнала свій плакат на світліні, яку пізніше опублікували праворадикали, повідомляючи про вчинене. За словами Дацюк, вона ніяк не могла скласти свій плакат після ходи, бо він був заламінований.

Окрім того, очевидиця ще одного інциденту, **Марія Губернік**, розповіла Центру прав людини ZMINA, що коли вона разом зі своїм партнером, сестрою та ще однією подругою йшли після маршу додому, біля оглядового колеса на Конtrakтовій площі до них підбіг незнайомий хлопець, вихопив плакат з рук її сестри і втік у бік Поштової площі. Партнер Губернік побіг за ним, але наздогнати не зміг. Коли це все відбувалося, за словами активістки, неподалік перебували ще кілька молодиків, які їм щось кричали і, ймовірно, знімали на відео, але не підходили близько. Як повідомила Губернік, нападник був дуже високий (на думку активістки, більше двох метрів на зріст).

Відповідальність за інцидент узяв на себе «Національний спротив» (керівник – Олексій Свиначенко, який, імовірно, причетний до адміністрування телеграм-каналу «Вольєр», щодо якого правозахисники виходили у 2020 році з відкритою заявою через оприлюднення цим каналом персональних даних окремих активістів та заклики до насильства¹⁵⁷). Вони

¹⁵⁷ Заява про неприпустимість тиску на правозахисників з боку ультраправих організацій / ZMINA, 3 березня 2020 року: <https://zmina.ua/statements/zayava-pro-nepriypustymist-tysku-na-pravozahysnykiv-z-boku-ultrapravvyh-organizacij/>

опублікували допис про це на своєму телеграм-каналі¹⁵⁸, але приховали обличчя людей на фото.

8 березня Поліна Вернигор написала заяву в поліцію щодо нападу на неї, але провадження не було розпочато. Тоді активістка оскаржила бездіяльність поліції через суд. 18 березня стало відомо про початок провадження за ч. 2 ст. 296 (хуліганство, вчинене групою осіб) ККУ¹⁵⁹. Станом на кінець 2021 року нікому про підозру не повідомлено.

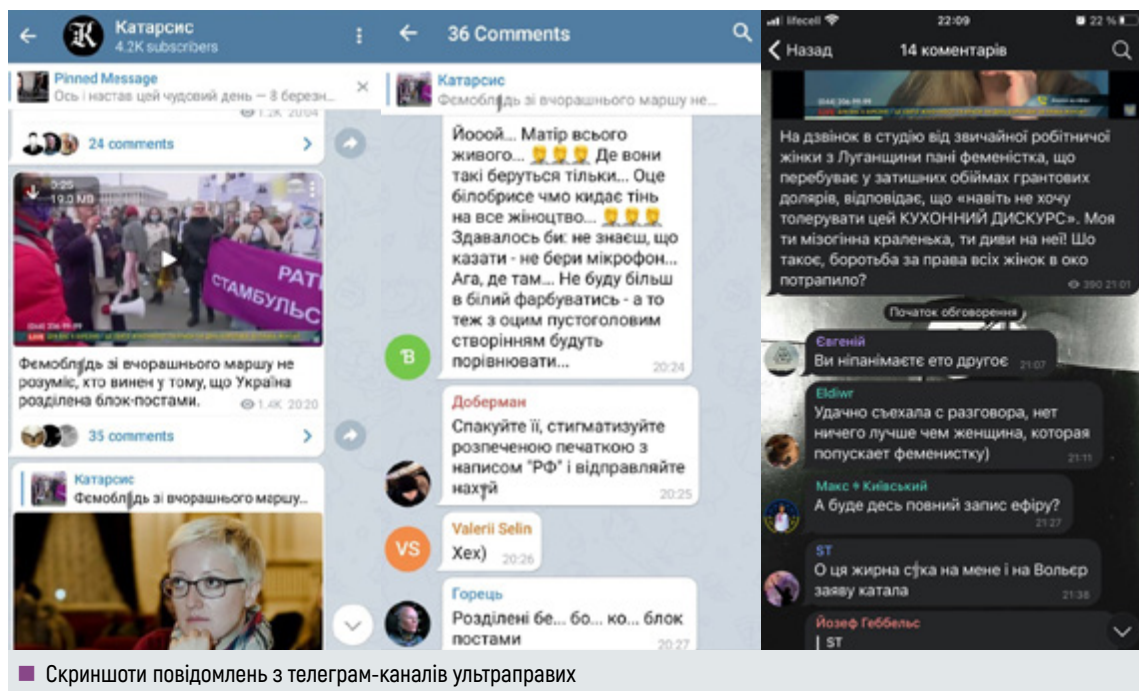
Як відомо, 8 березня в Києві відбувся щорічний Марш жінок, який, за даними організаторів, зібрав понад 4 тисячі людей. Хода стартувала на Михайлівській площі, тоді учасники через майдан Незалежності і Хрещатик прямували на Поштову площу, після чого розходились. Акція відбулася відносно мирно, крім двох епізодів.

Як зазначила співорганізаторка Маршу жінок **Олена Шевченко**, перед початком акції поліція не дозволила розгорнути банер за ратифікацію Стамбульської конвенції проти домашнього насильства біля пам'ятника княгині Ользі, а коли феміністки відійшли, це місце зайняли представники ультраправого угруповання «Традиція і порядок»¹⁶⁰.

Уже після завершення ходи повідомлялося, що декілька молодиків намагалися перекрити вхід до метрополітену учасникам правозахисної акції, але поліція запобігла провокації.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **9 березня 2021 року в Києві** після участі в ефірі телеканалу «Магнолія ТВ» «Националист спорит с феминисткой о ЛГБТ, извращениях, роли женщин, патриархате, феминизме, абортах» громадські активістки **Ніна Потарська** та **Людмила Янкіна** зазнали цькування у соцмережах з боку праворадикалів.

¹⁵⁸ Національний спротив / Телеграм-канал, 8 березня 2021 року: https://t.me/national_resistance_ua/143

¹⁵⁹ Київська поліція відкрила провадження щодо нападу на учасницю Маршу жінок / ZMINA, 18 березня 2021 року: <https://zmina.info/news/kyivska-policiya-vidkryla-provadhennya-shhodo-napadu-na-uchasnyczyu-marshu-zhinok/>

¹⁶⁰ У Києві поліція не дала учасницям Маршу жінок розгорнути банер за Стамбульську конвенцію біля пам'ятника княгині Ользі / ZMINA, 9 березня 2021 року: <https://zmina.info/news/u-kyievi-politsiya-ne-dala-uchasnykiv-marshu-zhinkam-rozrobyty-baner-dlya-stambul%ca%b9s%ca%b9koyi-konventsii-bilya-pam%ca%bayatnyka-knyaziv-ol%ca%b9zi/>

На телеграм-каналах відповідного спрямування, зокрема «Традиція і порядок», «Ходаковський» та «Катарсис», опублікували фрагменти відео з ефіру, до яких додавалися зневажливі коментарі щодо зовнішності та діяльності обох спікерок, а у випадку Потарської – також заклики до насильства (*«Спакуйте її, стигматизуйте розпеченою печаткою з написом «РФ» і відправляйте нах*й», «Не, тут би в рабство десь на ферму, до свиней і на гектари раком. Хоче ж чоловічу роботу виконувати – най спробує»*).

Окрім того, деякі коментатори під публікаціями про обох постраждалих публікували гіф-анімацію, де умовний персонаж-чоловік б'є персонажа-жінку в обличчя, а також таку, що зображує сцену повішення темношкірої дівчини на фоні прапора американських конфедератів.

Ніна Потарська також розповіла про те, що час від часу отримувала в особисті повідомлення нагадування, що за нею спостерігають (коли праві бачать її десь у місті, це відбувається), і погрози.

До поліції активістки не зверталися.

Сам ефір ток-шоу «Відкритим текстом» з ведучим Олександром Васильєвим розкритикували медіаексперти за підміну балансу думок наданням платформи для маніпуляцій, поширення неправдивої інформації та мови ворожнечі¹⁶¹.

Людмила Янкіна – координаторка проєктів із захисту громадських активістів та правозахисників Центру прав людини ZMINA, феміністка, учасниця Маршу жінок до 8 березня в Києві.

Ніна Потарська – соціальна дослідниця, координаторка Міжнародної жіночої ліги за мир і свободу (WILPF) в Україні, феміністка, співорганізаторка Маршу жінок до 8 березня в Києві, активістка лівого крила.

#дискредитація

- **9 березня 2021 року** представниця ініціативи «Самооборона Херсона» Інна Усачова (Інка Українка) написала в однойменній фейсбук-групі про те, що подала заяву в поліцію про нібито поширення порнографії з боку директорки херсонської феміністичної ЛГБТ-інклюзивної організації **«Інша» Марини Усманової**¹⁶².

Приводом до цього, за словами заявниці, стали світлини, на яких зображена Усманова. Як установив Центр прав людини ZMINA, Марина Усманова брала участь у проєкті фотохудожника Станіслава Остроуса «When Dan was born, mom was told «you have a girl»...», де дійсно знялася ню разом із ще однією особою і написала текст. Там не йдеться про секс узагалі, а розповідається історія людини, яка робить трансгендерний перехід і відчувається при цьому самотньо й відторгнуто і з чоловіками, і з жінками. Зараз ці світлини розміщені на сайті художника в розділі «Проєкти»¹⁶³.

¹⁶¹ Баланс думок чи зустріч потерпілої з аб'юзером: Янкіну цькують після ефіру / Повага, 11 березня 2021 року: <https://povaha.org.ua/balans-dumok-chy-zustrich-poterpihoi-z-ab-yuzerom-yankinu-tskuyut-pislya-efiru/>

¹⁶² Самооборона Херсона / Фейсбук-група, 9 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/138497833285450/permalink/1069499896851901/>

¹⁶³ When Dan was born, mom was told «you have a girl» / Stanislav Ostrous, вебсайт фотографа: <https://ostrous.com/when-dan-was-born-mom-was-told-you-have-a-girl/>

Раніше, 6 березня, Інна Усачова викликала поліцію на лекцію про Розу Люксембург, присвячену 150-річному ювілею згаданої діячки, і звинуватила Марину Усманову в порушенні закону про декомунізацію¹⁶⁴. За словами Усманової, поліція взяла в неї пояснення, але про те, чи відкрили провадження за цією заявою, їй невідомо.

Як повідомили в поліції Херсонщини на запит Центру прав людини ZMINA, поліція проваджень за цими заявами не починала.

Благодійна організація «Інша» заснована в Херсоні у 2014 році. Виступає організатором різноманітних культурних і просвітницьких заходів, а також мирних зібрань, зокрема феміністичних та на захист і підтримку ЛГБТІК-спільноти (до 17 травня – Дня проти трансфобії та гомофобії).

#фізичний_напад

- **16 березня 2021 року** на 54-й день блокування траси на знак протесту щодо руху важковагового транспорту через села **Сороківка** та **Вільхівка** на Харківщині учасники блокування зазнали нападу¹⁶⁵.

Як розповідає очевидиця подій, місцева активістка **Наталія Шibaєва**, близько одинадцятої ранку до протестувальників, які ходили по пішохідному переходу, під'їхала легкова машина, звідки вийшли двоє молодиків, які почали штовхати мітингувальників, зокрема її саму.

Один із активістів, 39-річний **Павло**, заступився за свою матір, яка також брала участь в акції, і його спочатку вдарили в обличчя, а тоді, поваливши на землю, стали бити ногами.

Шibaєва каже, що нападники були озброєні ножами, але не застосовували їх, а тільки погрожували. Поки тривала штовханна, хтось із активістів спробував сфотографувати машину, якою приїхали нападники, і вона поїхала, а самі нападники втекли, коли учасники блокування стали кричати, що викликали поліцію.

За словами Наталії Шibaєвої, двом мітингувальникам старшого віку стало погано. Один з них упав, потім, коли приїхала швидка, виявилось, що в них сильно піднявся тиск. Постраждалого Павла швидка забрала з собою. Як зазначає Шibaєва, у нього були травми ноги й голови.

Поліція Харківщини повідомила, що зафіксувала інцидент¹⁶⁶. Чи було почато провадження, невідомо.

Постраждалий відмовився контактувати з правозахисниками й журналістами.

Акція «Ні – пісковозам» тривала в Сороківці з січня 2021 року. За цей час учасникам погрожували, а 5 лютого в будинок Наталії Шibaєвої та її чоловіка Михайла Зубкова невідомі кинули гранату (*див. вище*).

¹⁶⁴ Самооборона Херсона / Фейсбук-група, 6 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/138497833285450/permalink/1067904470344777/>

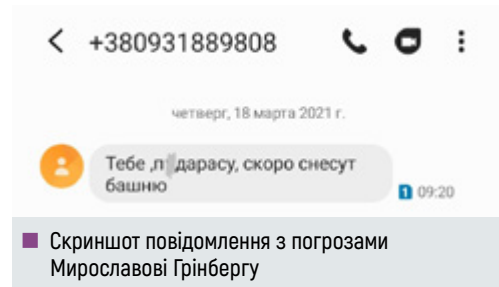
¹⁶⁵ Все про всех Ольховская ОТГ / Фейсбук-група, 16 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/773477573495382/permalink/876174043225734/>

¹⁶⁶ Поліція встановлює обставини події, яка сталася в селі Вільхівка Харківського району / Управління поліції у Харківській області, 16 березня 2021 року: <https://hk.npu.gov.ua/news/tileni-ushkodzhennya/policiya-vstanovlyuje-obstavini-podiji-yaka-stalasya-v-seli-vilxivka-xarkivskogo-rajonu/>

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#дискредитація

- **17 березня 2021 року** дослідник та громадський активіст **Мирослав Грінберг** почав отримувати по телефону та в месенджери погрози фізичною розправою, а також повідомлення образливого характеру щодо його етнічної приналежності, після публікації його статті про символіку ультраправих.

За словами Грінберга, був телефонний дзвінок, у якому поцікавилися, як він *«почуває себе, допомагаючи москалям»*, а також декілька дзвінків з невідомих телефонів, але трубку кидали без слів. Активіст був змушений заблокувати телефон для дзвінків із невідомих номерів.

Окрім того, фейсбук-сторінка «Авангард культурна спілка» опублікувала допис¹⁶⁷, у якому без наведення будь-яких доказів висловлювалася думка, що він – педофіл. На переконання активіста, таким чином автори допису намагалися зашкодити його освітній діяльності, адже він працює з дітьми.

Атака на Мирослава Грінберга почалася після того, як він опублікував матеріал «Символи ненависті» на сайті Reporting radicalism¹⁶⁸. Окрім свастики, окремих рун і деякої іншої символіки часів нацистської Німеччини, там також згадувалися логотипи сучасних полку «Азов», парамілітарних об'єднань «Національні дружини», угруповання «Традиція і порядок» тощо.

У дописі сторінки «Авангард культурна спілка» прямо зазначалося, що причиною допису є саме авторство згаданої статті про символіку.

Мирослав Грінберг – психолог, співзасновник та голова правління Київського освітнього центру «Простір толерантності», методист і вихователь таких дитячих таборів: «Джерела толерантності» (2002–2016), «Європейський табір» (2015–2016), «Джерела толерантності – Кавказ» (з 2012), «Будуємо мости, а не стіни» (з 2014). Викладав курс «Толерантність та недискримінація» для Національної поліції України.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **17 березня 2021 року** близько пів на першу ночі двоє невідомих облили запалювальною сумішшю і підпалили паркан будинку в **Слов'янську** на Донеччині, де мешкає громадський активіст і блогер **Артем Соценко**.

Інцидент зафіксовано на відео з камер спостереження, встановлених на будинку¹⁶⁹. На ньому двоє чоловіків (один – у чорному, інший – у білій куртці, обличчя закриті) здійснюють підпал, а потім кидають щось у будинок, при цьому під час підпалювання через необережність в одного з них зайнялися перчатки або рукав куртки. Після цього нападники тікають.

¹⁶⁷ Авангард культурна спілка / Фейсбук-сторінка, 17 березня 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=267216051556613&id=100779498200270 (на момент публікації доповіді посилання неактивне).

¹⁶⁸ Символи ненависті / Reporting radicalism, вебсторінка ініціативи: <https://reportingradicalism.org/ua/symvol-y-nenavysti>

¹⁶⁹ KDS / Ютуб-канал, 17 березня 2021 року: <https://www.youtube.com/watch?v=3vA0EYhlyU>

Постраждалих у будинку не було, сама будівля теж уціліла. Однак, за словами Соценка, шум розбудив і налякав його дітей. Тієї ж ночі активіст разом із соратниками їздили містом, сподіваючись знайти нападників за характерними прикметами, але не знайшли. Соценко припускає, що палії – немісцеві: те, як вони поводитись і куди тікали, ймовірно, свідчить про те, що вони погано орієнтувалися в районі.

Інцидент постраждалий пов'язує зі своєю громадською діяльністю, оскільки, як сам стверджує, побутових конфліктів ні з ким не мав. За словами Соценка, напередодні інциденту він сперечався з двома патрульними поліцейськими з Краматорська і Слов'янська (ті виписували постанови водіям із великими штрафами, а активісти їх оскаржували як неправомірні). Відбувалася словесна перепалка, але постраждалий висловив сумнів, що це могло би призвести до підпалу.

Соценко написав заяву в поліцію в день інциденту, 17 березня. Йому сказали, що провадження почали, але витяг станом на вечір 18 березня не дали, оскільки того дня було повідомлення про начебто мінування поліцейського відділку, через що співробітників евакуювали. Між тим, 18 березня на своєму сайті поліція повідомила, що почала провадження за ст. 194 ККУ (умисне знищення чи пошкодження майна)¹⁷⁰.

Станом на грудень 2021 року розслідування триває, про підозру нікому не повідомлено.

Артем Соценко – активіст ініціативи «Громадський контроль Слов'янськ – Краматорськ», журналіст. Моніторить здебільшого діяльність місцевої поліції та висвітлює на ютуб-блогі (там матеріали про штрафи за порушення правил дорожнього руху, які активісти вважають неправомірними, сюжети про забудову, про перебіг окремих судових засідань, є сюжет про недопуск у суд заявника нібито через карантин).

«Громадський контроль Слов'янськ – Краматорськ» діє як спільнота однодумців, як громадську організацію не реєстрували. Зворотній зв'язок і звернення від громадян отримують через телеграм-канал, відео публікують на ютуб-каналі.

#незаконне_затримання_чи_обшук

- **19 березня 2021 року в Києві** близько сьомої години ранку представники Департаменту внутрішньої безпеки Нацполіції провели обшук удома в лівого активіста **Сергія Рубана** та його дружини, блогерки **Ірини Львової**.

За словами Рубана, постанову суду про проведення такої слідчої дії їм не показали, пославшись на ст. 233 КПК (яка насправді регламентує допустимість проникнення в житло з метою порятунку людей чи переслідування злочинця). Після проведення обшуку, що тривав до 15:00, правоохоронці склали протокол. Вилучили техніку (мобільні телефони тощо), деякі предмети, власниками яких є родичі активіста, а також колекцію стікерів Рубана з символікою анархістів.

Обом вручили повістки на допит як свідків у справі про нібито неправдиве повідомлення про мінування Печерського райвідділу поліції Києва, яке їм надійшло за день до описаних подій (у відкритих джерелах ZMINA не знайшла інформації про цей інцидент).

Однак на допиті Сергія Рубана та Ірину Львову запитували щодо цього повідомлення про мінування тільки побіжно (за словами Рубана, його запитали, де він був у цей час, а він відповів, що на роботі), а натомість розпитували про його знайомого активіста лівого крила

¹⁷⁰ Слов'янські поліцейські встановлюють осіб, які підпалили паркан біля будинку журналіста / Управління поліції Донеччини, 18 березня 2021 року: <https://dn.npu.gov.ua/news/Informacziya/slovyanski-policzejski-vstanovlyuyut-osib-yaki-pidpalili-parkan-bilya-budinku-zhurnalista/>

Олексія Боленкова (також відомого як Макс Білорус), який у цій справі ніяк не фігурував, і з яким поліція на момент описаних подій не контактувала. За словами Рубана, поліцейські наполягали на розмові наодинці з ним та його дружиною (без адвоката), а коли вони відмовилися, то їм вручили по ще одній повістці на допит як свідків – але вже в іншій справі на інші дні (цей допит узагалі не відбувся).

Через усі ці події активісти розцінюють залучення їх до низки процесуальних дій як тиск через їхню громадську діяльність.

Сергій Рубан – анархіст і антифашист (наже, що бере участь в акціях, але не вважає себе дуже активним діячем).

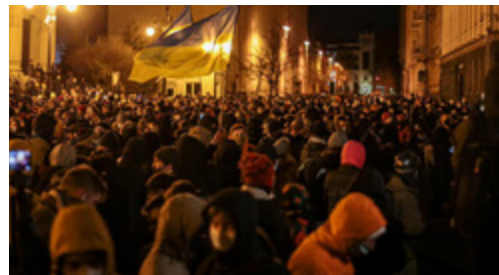
Ірина Львова позиціонує себе як блогерка, яка пропагує фемінізм і бодіпозитив.

Олексій Боленков (Макс Білорус) – білоруський анархіст і антифашист, переїхав в Україну під час подій Євромайдану, брав участь у протестах (зокрема, коли студенти займали Міносвіти). Каже, що певний час мав стосунок до «Ревдії», але через ідеологічні суперечності перестав з ними спілкуватись. Очолює кооператив LaRevolte¹⁷¹, що позиціонується як експеримент зі створення етичного бренду одягу.

Розповідає, що брав участь у мирній акції під посольством Туреччини, деякі учасники якої пізніше заявляли про стеження з боку поліції та злам телеграм-акаунтів¹⁷²; акції КиївПрайду (разом із Сергієм Рубаном) під Кабміном проти поліцейського свавілля¹⁷³, де вони обоє були випадково затримані разом з молодиками, які прийшли зривати акцію (через «підозрілий вигляд», як їм пізніше сказали в поліції, але тоді їм нічого не інкримінували, тільки записали дані й відпустили).

#юридичне_переслідування

- **20 березня 2021 року** ввечері в **Києві** біля Офісу Президента України відбулась акція «Не чуєш? Побачиш», організатори та учасники якої вимагали звільнення з-під варти громадського активіста Сергія Стерненка та реформи судової системи. Після акції сімом особам було оголошено про підозру в груповому хуліганстві й пошкодженні майна, а ще стосовно чотирьох склали протоколи про адміністративне правопорушення. Тим часом правозахисники мають підстави вважати, що переслідування принаймні декого з них, зокрема активіста ініціативи «Захистимо Протасів Яр» **Романа Ратушного**, є надмірним і таким, що викликає сумніви в достатності доказової бази.

■ Акція «Не чуєш? Побачиш» на Банковій (Фото: Станіслав Юрченко, «Грати»)

За оцінками групи громадського спостереження OZON, в акції взяло участь 700–900 осіб¹⁷⁴. Загалом правозахисники у звіті оцінюють згадане зібрання як мирне, про що

¹⁷¹ La Révolte / Телеграм-канал, 7 червня 2019 року: <https://telegra.ph/Krushy—Sozidaj-06-07>

¹⁷² Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкіна; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – С. 75.

¹⁷³ Молодиків з ножами, які хотіли зірвати акцію правозахисників проти поліцейського свавілля, затримали / ZMINA, 5 червня 2020 року: <https://zmina.info/news/molodykiv-z-nozhamy-yaki-hotily-zirvaty-akcziyu-pravozahysnykiv-proty-policejskogo-svavillya-zatrymaly/>

¹⁷⁴ Події 20 березня 2021 року біля Офісу Президента. Звіт за результатами громадського спостереження моніторами OZON: <http://ozon-monitoring.org.ua/sternenko20032021>

в анонсі й на початку мітингу в коментарях журналістам говорили й організатори, але вказують на те, що серед мітингувальників була група осіб, які запалювали фаєри й петарди, залили стіни Офісу Президента і брукувку фарбою, розписали графіті стіни та деякі вікна будівлі, підпалювали двері в будівлю, розбили на них шибку й закинули всередину фаєр, а також спрямовували аерозолями вогонь на табличку «Президент України».

Окрім того, на деяких фото й відео з місця подій видно ознаки займання на горішніх поверхах будівлі, куди також кидали фаєри¹⁷⁵. На стіні Офісу Президента хтось намалював свастику. Як установили спостерігачі OZON, а пізніше підтвердили в Нацполіції, це відбулося після офіційного завершення мітингу – між дев'ятою і пів на десяту вечора.

■ Вигляд фасаду Офісу Президента після акції (Фото: Станіслав Юрченко, «Грати»)

30 березня під час позачергового засідання Верховної Ради, на якому депутати засудили згадані події¹⁷⁶, голова Нацполіції Ігор Клименко

заявив про вручення підозр сімом особам. Як встановила ZMINA, йдеться про Владислава Гранецького-Стафійчука (псевдонім Влад Сорд, про належність його до громадських об'єднань невідомо), Сергія Філімонова («Гонор»), Олексія Білковського («Гонор»), Євгена Строканя («Невідомий патріот»), Давида Гаджимурадова («Гонор»), Романа Ратушного («Захистимо Протасів Яр») та Артема Лісовця («Невідомий патріот»).

Їх звинуватили за ч. 4 ст. 296 ККУ (хуліганство, вчинене із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень) та ч. 2. ст. 194 (псування майна шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, що або заподіяло майнову шкоду в особливо великих розмірах, або спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки), декого – за обома статтями, декого – за однією з двох.

Водночас незрозуміло, у чому саме, з точки зору органів правопорядку, полягає різниця між діями тих осіб, яким повідомили про підозру в кримінальних провадженнях, та тих, на кого склали адміністративні протоколи.

Варто зазначити, що повідомлень про завдання тілесних ушкоджень комусь, зокрема представникам органів правопорядку, під час акції 20 березня не було виявлено.

29 березня ZMINA спільно з 14 іншими правозахисними організаціями вийшли із заявою на підтримку активіста «Захистимо Протасів Яр» Романа Ратушного, якого звинуватили за обома наведеними нижче статтями, базуючись на показах поліцейських і скріншотах з відео, знятого в темряві, через що на ньому об'єктивно складно розрізнити будь-що і впізнати будь-кого¹⁷⁷.

Сам Ратушний підтвердив, що брав участь у мітингу, але заперечив свою причетність до інкримінованих йому дій. Серед іншого, активіст зазначив, що одна зі свідків-поліцейських описала, що бачила чоловіка в чорній куртці з каптуром, тоді як він заявив, що був у темній

¹⁷⁵ Oleksandra Matviychuk / Особиста фейсбук-сторінка, 20 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/oleksandra.matviychuk/posts/10157942317462304>

¹⁷⁶ Проект Постанови про засудження подій, що відбулись 20 березня 2021 року біля Офісу Президента України / Верховна Рада, 22 березня 2021 року: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71501

¹⁷⁷ Громадськість вимагає припинити тиск і невмотивоване переслідування активіста Романа Ратушного / ZMINA, 29 березня 2021 року: <https://zmina.ua/statements/gromadskist-vymagaye-prypynyty-tysk-i-nevmyvovane-peresliduvannya-aktyvysta-romana-ratushnogo/>

куртці без каптура (на відео з трансляції «Руху опору капітуляції» з-під Печерського райвідділу, куди привезли одного з затриманих, Владислава Гранецького-Стафійчука, можна розгледіти чоловіка, схожого на Романа Ратушного в зеленій куртці без каптура – той підтверджує, що це він на відео)¹⁷⁸.

Станом на грудень 2021 року справу Ратушного передали до суду, але засідання ще не почалися.

Акція «Не чуєш? Побачиш» відбулася під стінами Офісу Президента до дня народження активіста і блогера Сергія Стерненка, який на той момент перебував під арештом у СІЗО. Нагадаємо, що 23 лютого 2021 року Приморський районний суд визнав Сергія Стерненка й Руслана Демчука винними у справі про викрадення в 2015 році депутата Комінтернівської районної ради Одещини Сергія Щербича. Їм присудили по сім років і три місяці позбавлення волі з конфіскацією половини майна. Пізніше це вдалося частково оскаржити в апеляційному суді: з обох активістів зняли звинувачення в розбої та пом'якшили вирок Стерненку за обвинуваченням у незаконному володінні зброєю, залишивши третій пункт – щодо, власне, викрадення Щербича – без змін (за цією статтею, однак, сплинув термін давності). Таким чином, обоє активістів нині перебувають на волі, але подали касаційну скаргу (зараз рішення ще немає).

Після оголошення вироку Стерненку в першій інстанції акції невдоволених переслідуванням активіста відбулися в низці міст, зокрема в Києві (згадана акція під ОП була вже третьою поспіль) та Одесі. Мітингувальники серед іншого вимагали завершити в Україні судову реформу, оскільки припускали політичну вмотивованість вироку.

Роман Ратушний очолює громадську ініціативу «Захистимо Протасів Яр», що протестувала проти будівництва трьох багатоповерхівок компанією «Дайтона груп» у парковій зоні Києва й домоглася припинення будівельних робіт. Наприкінці вересня 2019 року Ратушний заявив, що змушений переховуватися через погрози, не користується мобільним телефоном та не живе вдома, тому що має інформацію, що за будинком стежать. За словами активіста, за місяць до того йому усно погрожував заступник голови ОП Андрій Смирнов, а в коментарях на фейсбуці користувач Gennady Korban писав Ратушному пропозицію «*з'їздити на фронт разом з другом Рудиком*» (ідеться про зникнення в 2014 році тодішнього голови Держземагентства Сергія Рудика, який пізніше звинувачував у цьому Геннадія Корбана). Своєю чергою Корбан у коментарі ГО «Рух Чесно» заперечив, що йдеться про його акаунт, а Андрій Смирнов у коментарі «Радіо Свобода» заявив, що спілкувався з Ратушним як адвокат компанії-забудовника й мав на меті врегулювання конфлікту¹⁷⁹.

Водночас донині відбуваються засідання в судах різних інстанцій щодо Протасового Яру, в яких Роман Ратушний бере участь як заявник¹⁸⁰.

Судова справа проти нього та, зокрема, його домашній арешт унеможливають участь в інших засіданнях, чим суттєво перешкоджають активісту в його діяльності із захисту зеленої зони.

¹⁷⁸ Рух опору капітуляції / Фейсбук-сторінка, запис трансляції: https://www.facebook.com/watch/live/?v=1090524084775669&ref=watch_permalink

¹⁷⁹ Заступник голови ОП прокоментував аудіозапис розмови з активістом, через яку той переховується / Радіо Свобода, 4 грудня 2019 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-smynov-ratushnyi-zabudova-protasiv-yar/30307249.html>

¹⁸⁰ Суд визнав недійсним договір суборенди ділянки в Протасовому Яру / ZMINA, 25 березня 2021 року: <https://zmina.info/news/sud-vyznav-nedijnsnym-dogovir-suborendy-dilyanky-korbana-u-protasovomu-yaru/>

#фізичний_напад

- Пізно ввечері **20 березня 2021 року** в **Києві** Національна поліція та Національна гвардія відтіснили протестувальників, які зібралися під Печерським райвідділом Києва на підтримку затриманого на Банковій мітингувальника Владислава Гранецького-Стафійчука (псевдонім Влад Сорд), і побила окремих із них. При цьому нікого не було затримано, і не склалися жодні протоколи.

На відео, розміщеному на телеграм-каналі «Самозахист»¹⁸¹, видно, що коли прибула колона Нацгвардії (у жовтому), протестувальники почали вигукувати кричалку «А ну-ка, давай-ка, у*бывай отсюда», і поліція (у чорному) почала відтісняти протестувальників. Потім до кадру потрапив момент, де видно, що люди в темних одностроях (на спині відсвічує напис, тому, ймовірно, це поліція) б'ють ногами лежачого чоловіка.

Одесит **Кирило Негатуров** підтвердив, що це він на відео, і повідомив, що його повалили на землю і побили, але не затримували й не склали протоколу. За словами Негатурова, протестувальники почали збиратися біля входу, коли їм сказали, що всередину до затриманого не пускають адвоката, самі вони всередину не намагалися прорватись, а «просто стояли». Окрім нього, як стверджує Негатуров, було ще принаймні двоє постраждалих, щодо яких застосували газові балончики (ці люди на зв'язок із Центром прав людини ZMINA не виходили).

Повернувшись до Одеси, Негатуров звернувся до лікаря, щоб зафіксувати побої (синці на спині й ногах), і подав заяву про інцидент до ДБР.

15 червня 2021 року ДБР почало провадження за ознаками ч. 2 ст. 365 (перевищення влади або службових повноважень, що супроводжувалося насильством) Кримінального кодексу України, однак, як зазначає Кирило Негатуров, у справі він фігурує як свідок, а не як потерпілий. За словами активіста, улітку з ним один раз контактував слідчий, і з того часу щодо просування розслідування йому нічого не повідомляли.

20 березня під Печерським райвідділом збиралися активісти, які дізналися про затримання після акції Владислава Гранецького-Стафійчука (письменник і видавець, відомий під псевдонімом Влад Сорд, учасник бойових дій під позивним «Змій»), якому поліція повідомила про підозру в хуліганстві через розбиту шибку у дверях Офісу Президента.

#дискредитація

- **21 березня 2021 року** в низці видань і телеграм-каналів з'явився матеріал¹⁸² про те, що представник ініціативи «Захистимо Протасів Яр» **Роман Ратушний** нібито намалював свастику на стіні Офісу Президента під час акції на підтримку Сергія Стерненка 20 березня. Доказів (відео або фото, як він це робить) при цьому не наводилося, джерелом вказувалася «Страна.УА», але в матеріалі, що там опублікований, не йшлося про свастику, тож цей акцент був зроблений уже в передруку навмисно.

У всіх згаданих матеріалах Ратушного називали організатором акції разом з Миколою Виговським («Рух Чесно»), Назарієм Кравченком («Речовий доказ», «Гонор») та Сергієм

¹⁸¹ Самозахист / Телеграм-канал, 21 березня 2021 року: https://t.me/selfdefense_sternenko/76

¹⁸² Сын Перуна и экс-кандидат в нардепы от «Голоса». Стало известно, кто координировал погром Офиса президента / Страна UA, 21 березня 2021 року: <https://strana.ua/news/323906-filimonov-kravchenko-ratushnyj-vihovskij-radikaly-atakavavshie-ofis-prezidenta-20-marta-.html>; Шептун / Телеграм-канал, 22 березня 2021 року: <https://t.me/shepton/10453>

Філімоновим («Гонор»)¹⁸³. В одному з матеріалів¹⁸⁴ його також називали радником міського голови Києва, що не відповідає дійсності.

Як з'ясувала група спостереження OZON, напис з'явився між 21:00 і 21:38, після того, як організатори заявили про закінчення акції. Керівниця Центру громадянських свобод Олександра Матвійчук заявила про провокацію¹⁸⁵ (хоча, враховуючи, що учасники акції там усе одно були в той час, це могла бути чиясь приватна ініціатива).

Пізніше, 29 березня, видання «Вести» опублікувало матеріал «СМИ связывают Ратушного и Филимонова с неонацистами из РФ»¹⁸⁶, де без посилання на джерело, що начебто встановило такий зв'язок, бездоказово зазначалося, нібито діяльність Романа Ратушного та Сергія Філімонова фінансує керівник ультраправого угруповання «Вотан'югенд» Олексій Левкін.

У тексті є посилання на розслідування групи Bellingcat¹⁸⁷, де вказувалося на зв'язок Левкіна з полком «Азов», у складі якого служив Філімонов, але його прізвище в цьому ключі там не згадувалося. Тим паче жодним чином не згадувалося ім'я Романа Ратушного, який у своїй діяльності не має стосунку ні до «Азову», ні до війська, ні до правих рухів.

30 березня без посилання на «Вести» згаданий текст майже дослівно перепублікував «Багнет»¹⁸⁸ під заголовком «Российские неонацисты из организации “Вотанюгенд” финансируют Ратушного и Филимонова» із посиланням на сайт from-ua.com, що не відкривалося.

31 березня цей текст знову був перепублікований – на телеграм-каналі «Украина сейчас»¹⁸⁹ із посиланням на «Багнет».

Роман Ратушний очолює громадську ініціативу «Захистимо Протасів Яр», що протестувала проти будівництва трьох багатопверхівок компанією «Дайтона груп» у парковій зоні Києва й домоглася припинення будівельних робіт. У 2020 році балотувався до Київради від партії «Удар», але не пройшов. Станом на 2021 рік продовжує громадську діяльність на захист зеленої зони, а також як громадянин бере участь в акціях протесту різного спрямування.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **28 березня 2021 року в Києві** сталася пожежа на будівництві центру для онкохворих дітей «Дача», де пацієнти могли би перебувати разом з батьками в період реабілітації: пошкоджено стіни і вхідні двері, а також від високої температури тріснули шибки у вікнах.

Як розповіла Центру прав людини ZMINA **Наталія Оніпко**, керівниця благодійного фонду «Запорука», яка створює згаданий центр, пожежа почалася о пів на дванадцяту ночі: полум'я

¹⁸³ Стало известно, кто нарисовал свастику на стенах Офиса президента (Фото) / Днепровская панорама, 22 березня 2021 року: <https://dnpr.com.ua/post/stalo-izvestno-kto-narisoval-svastiku-na-stenah-ofisa-prezidenta-foto>

¹⁸⁴ Погром офиса Зеленского: свастику на стенах ОП рисовал советник Кличко Роман Ратушный / Днепр Главное, 22 березня 2021 року: <https://glavnoe.dp.ua/articles/pohrom-ofysa-zelenskoho-svastyku-na-stenakh-op-rysoval-sovetnyk-kllychko-roman-ratushnyi/>

¹⁸⁵ Olexandra Matviychuk / Особиста фейсбук-сторінка, 22 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/olexandra.matviychuk/posts/10157945117727304>

¹⁸⁶ СМИ связывают Ратушного и Филимонова с неонацистами из РФ / Vesti, 29 березня 2021 року: <https://vesti.ua/strana/smi-svyazyvayut-ratushnogo-i-filimonova-s-neonatsistami-iz-rf>

¹⁸⁷ «Жесткая» группировка российских неонацистов обосновалась в Украине / Bellingcat, 14 жовтня 2019 року: <https://ru.bellingcat.com/novosti/ukraine/2019/10/14/hardcore-russian-nazis-in-kyiv/>

¹⁸⁸ РОССИЙСКИЕ НЕОНАЦИСТЫ ИЗ ОРГАНИЗАЦИИ «ВОТАНЮГЕНД» ФИНАНСИРУЮТ РАТУШНОГО И ФИЛИМОНОВА / Багнет, 30 березня 2021 року: <http://www.bagnet.org/news/accidents/1306839/rossiyskie-neonatsisty-iz-organizatsii-votanyugend-finansiruyut-ratushnogo-i-filimonova>

¹⁸⁹ Украина сейчас / Телеграм-канал, 31 березня 2021 року: https://t.me/u_now/10861

перед входом у будівлю виявив один з будівельників і розбудив решту (всього в будівлі на момент інциденту перебували троє людей). Ті спочатку спробували погасити його самотужки, але виявилось, що вибило електрику, й не працював насос, а потім вони побачили, що за ними через паркан спостерігає сусід – той у результаті й викликав пожежників.

За словами Оніпко, під час будівництва використовувалися матеріали, які в разі займання мали тліти, але не горіти так сильно, як це відбувалося, тому пожежний інспектор їй неофіційно сказав, що, ймовірно, йдеться про підпал.

30 березня 2021 року поліція Києва почала провадження за ч. 2. ст. 194 ККУ (умисне пошкодження майна). Станом на час публікації моніторингу про підозру нікому не оголошено.

За словами Наталії Оніпко, сама вона не може вказати на когось конкретного, але припускає, що підпал може бути пов'язаний з їхнім конфліктом із сусідами: ті відкрито їй заявляли про небажання бачити поряд онкохворих дітей.

У липні 2020 року один із сусідів зрізав болгаркою замок на воротах будмайданчика: тоді активісти зверталися до поліції щодо пошкодження майна, але та зареєструвала заяву як звернення громадян¹⁹⁰.

Благодійний фонд «Запорука» засновано 2008 року – працює в Києві та Львові, допомагаючи онкохворим дітям. «Дача» – це дім для онкопацієнтів та їхніх родин, де вони живуть безкоштовно й відпочивають від виснажливого лікування. Раніше фонд винаймав будівлю для цієї мети, але 2018 року почав збір коштів, щоб придбати ділянку і збудувати центр, що зможе приймати одночасно 15 таких родин.

■ Фото надала Наталія Оніпко

КВІТЕНЬ 2021 РОКУ

#знищення_чи_пошкодження_майна

#юридичне_переслідування

- У ніч на **2 квітня 2021 року** невідомі розбили каменем вікно в офісі в **Рубіжному** на Луганщині, який орендує місцева підприємця та громадська активістка **Ганна Соколова**. Це відбулося напередодні анонсованого нею мітингу проти закриття місцевої школи¹⁹¹, де створені спеціальні умови для навчання дітей, які мають сколіоз.

Під час акції близько трьох десятків людей перекрили трасу Рубіжне – Кременна: активісти мовчки ходили по дорозі, тримаючи в руках плакати. Мітинг пройшов мирно, порушень

¹⁹⁰ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкіна; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – С. 96.

¹⁹¹ Рубежанской санаторной школе – быть. Фейсбук-група, 1 квітня 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/1691875807661589/permalink/1726266274222542/>

правопорядку під час акції зафіксовано не було, що підтвердила в коментарі «Суспільному телебаченню» речниця поліції Луганщини Тетяна Погукай¹⁹².

Тим часом 8 квітня Ганна Соколова повідомила про візит представників поліції Кременної, які заслухали пояснення активістки щодо акції. Десь приблизно через пів години після цих подій Соколовій стали надходити дзвінки від людей, які називалися представниками поліції Кременної та Сєверодонецька. Вони заявили про намір скласти та вручити їй адміністративний протокол за статтями: ч. 1 ст. 185 (злісна непокора законній вимозі поліцейського) та ст. 139 КУпАП (пошкодження шляхів, залізничних переїздів, інших шляхових споруд та технічних засобів регулювання дорожнього руху, створення перешкод для руху та невжиття необхідних заходів для їх усунення).

Самого протоколу їй не вручили. Ті, хто дзвонили, хотіли говорити з нею без адвоката, але Соколова відмовлялась. Продовження ця історія не мала.

Ганна Соколова – представниця батьківського комітету Рубіжанської обласної санаторної школи для дітей, хворих на сколіоз. Разом з іншими батьками вона бореться проти закриття згаданого освітнього закладу, яке за рішенням Луганської обласної військово-цивільної адміністрації мало відбутися 1 липня 2021 року. З цією метою батьки ініціювали переговори з місцевою владою, готували звернення і проводили мітинги¹⁹³.

Усього в школі навчалось 123 дитини. За словами Соколової, раніше учнів було на пів сотні більше, але деякі батьки вирішили превентивно перевести своїх дітей до інших навчальних закладів.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **5 квітня 2021 року** близько другої години ночі невідомі підпалили авто керівнику громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» **Валерію Харчуку** в **Рубіжному** на Луганщині.

Авто Chevrolet Caprice було припарковане біля місця його роботи. Поліцію і пожежників викликали сусіди.

Поліція почала провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 194 ККУ (умисне знищення або пошкодження майна)¹⁹⁴.

■ Фото з фейсбук-сторінки Валерія Харчука

За словами Харчука, напередодні інциденту активісти «Антикорупційного фронту» розслідували можливі корупційні схеми в міській лікарні та теплокомуненерго, а також непрозорі торги у сфері житлово-комунального господарства.

За два тижні до підпалу, 15 березня, невідомі облили кислотою інше його авто¹⁹⁵.

¹⁹² «Діти залишаться без медичної допомоги». На Луганщині протестувальники перекрили дорогу / Суспільне, 2 квітня 2021 року: <https://suspilne.media/119208-diti-zalisatsa-bez-medicnoi-dopomogi-na-lugansini-protestuvalniki-perekрили-dorogu/>

¹⁹³ МІСЦЕВА ВЛАДА ГОВОРИТЬ – РЕФОРМА, КОЛЕКТИВ ТА БАТЬКИ ПРОТИ: В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗАКРИЛИ ЄДИНУ ДЛЯ ХВОРИХ НА СКОЛІОЗ ДІТЕЙ ШКОЛУ / ТСН, 4 квітня 2021 року: <https://tsn.ua/exclusive/misceva-vlada-govorit-reforma-kolektiv-ta-batki-proti-v-luganskiy-oblasti-zakrili-yedinu-dlya-hvorih-na-skolioz-ditey-shkolu-1756762.html>

¹⁹⁴ В м. Рубіжному поліцейські розслідують факт загоряння автомобіля / Національна поліція. Луганська область, 5 квітня 2021 року: <https://lg.npu.gov.ua/news/Informacziya/v-m-rubizhnomu-policejski-rozsliduyut-fakt-zagoryannya-avtomobilya/>

¹⁹⁵ Рубежное: Авто Харчука облили кислотой (фото, видео) / Трибун, 15 березня 2021 року: <https://tribun.com.ua/78674>

Станом на кінець 2021 року про підозру нікому повідомлено не було.

Валерій Харчук – керівник громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» (діє з 2013 року), що проводить моніторинг закупівель органів місцевого самоврядування, розподілу земель тощо. «Антикорупційний фронт» публікує результати своїх розслідувань на фейсбук-сторінці, оскаржує рішення, які визнають незаконними, через звернення до органів правопорядку.

■ Скриншот із відео видання «Трибун»

Харчук був депутатом двох попередніх скликань міськради Рубіжного. У 2020 році балотувався на посаду міського голови, але програв Сергію Хортіву.

7 травня 2014 року представники угруповання «ЛНР» захопили його в заручники, але Харчук зміг утекти, коли його транспортували з будівлі СБУ до приватного будинку.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **8 квітня 2021 року** представники громадської організації «Асоціація ЛГБТ «Ліга»» повідомили про ще один лист із погрозами підірвати їхній офіс у **Миколаєві** від невідомих осіб, які також обіцяли «палити будинки» тих, хто їх підтримує¹⁹⁶.

Цей лист, як і в попередніх задокументованих випадках (ZMINA зафіксувала надсилання таких погроз «Лізі» в грудні 2020 р. та січні 2021 р.), був надісланий із пошти на proton mail, хоча цього разу не містив спроб перекласти відповідальність за погрози на іноземні праві політичні партії. Зате цього разу копію листа розіслали по миколаївських медіа.

■ Одна зі світилин, прикріплена до листа з погрозами, якого надіслали організації

До листа було додано фото пляшок із невідомою речовиною і ганчіркою всередині, схожих на так званий «коктейль Молотова», а також конструкції зі сміттьєвого пакета з примотаними до нього пляшками та дротами.

За словами керівника «Ліги» **Олега Альохіна**, поліція вибухівки в приміщенні не виявила, але перекрила вулицю і проводила перевірку три години. Таким чином, активіст припускає, що метою зловмисників було не тільки заякування представників організації, а й ускладнення їм роботи.

19 травня Асоціація ЛГБТ «Ліга» повідомила, що поліція 9 квітня відкрила провадження про неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян (ч. 1 ст. 259 ККУ), але їх не визнала потерпілою стороною¹⁹⁷. Станом на грудень 2021 року розслідування триває, про підозру нікому не оголосили.

¹⁹⁶ LGBT Association LiGA. Фейсбук-сторінка, 8 квітня 2021 року: <https://www.facebook.com/Association.LiGA/posts/4129498633740734>

¹⁹⁷ LGBT Association LiGA. Фейсбук-сторінка, 19 травня 2021 року: <https://www.facebook.com/Association.LiGA/posts/4254366714587258>

Асоціація геїв, лесбійок та бісексуалів «Ліга» була заснована в Миколаєві у 1993 році, має сервісний центр для спільноти, а також розвиває правозахисний та просвітницький напрями діяльності. Головний осередок розташований у Миколаєві. Організація також має представництва в Херсоні, Одесі та Києві.

#знищення_чи_пошкодження_майна

#дискредитація

- **13 квітня 2021 року** невідомі особи розписали стіну магазину, що належить громадській активістці із села **Мошни** на Черкащині **Катерині Онопрієнко** та її чоловікові, залишивши там напис «С*ка, віддай гроші»¹⁹⁸. При цьому, як стверджує активістка, вона не має жодних боргів, а цей інцидент пов'язує виключно зі своєю громадською діяльністю в Мошнах і конфліктом із представниками місцевої влади.

За словами Онопрієнко, вона зверталася з приводу написів до поліції. Водночас поліція Черкаської області на запит Центру прав людини ZMINA повідомила, що провадження за заявою активістки не починали.

■ Скриншот із відео, яке опублікувала на своїй фейсбук-сторінці Катерина Онопрієнко 13 квітня 2021 року

11 червня Катерина Онопрієнко повідомила про те, що їй знову написали на стіні «Віддай гроші» (попереднього разу напис зафарбували)¹⁹⁹.

Катерина Онопрієнко входить до ініціативної групи мошнівчан, що здійснює громадський контроль над рішеннями місцевої влади, зокрема щодо розподілу фінансування і земель (здійснюють моніторинг, пишуть звернення, адмініструють фейсбук-групу «Кузня думок»). Представники ініціативи мали намір реєструватись як громадська організація.

Онопрієнко також є волонтеркою громадської організації «Екодія». Виступала проти спорудження птахофабрики «Наша Ряба» неподалік села Мошни та за включення частини земель ОТГ до природоохоронної території, де заборонено будувати підприємства, що забруднюють довкілля (як пояснює активістка, курники завдали б місцевій природі значної шкоди).

На думку Онопрієнко, написи на стіні є помстою за її попередню публічну діяльність та спробою дискредитації, аби у випадку подальших спроб віддати землю в Мошнах під птахоферму або інших подібних дій на її заяви менше звертали увагу.

¹⁹⁸ Катерина Онопрієнко. Особиста фейсбук-сторінка, 13 квітня 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=959762044771754&id=100022139030042

¹⁹⁹ Катерина Онопрієнко. Особиста фейсбук-сторінка, 11 червня 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=996190721128886&id=100022139030042

#дискредитація

- 14 квітня 2021 року в Одесі локальне видання «Монітор» опублікувало допис²⁰⁰ про те, що представник ГО «Автомайдан Одеса» Віталій Устименко працює в інтересах забудовника (у пості йдеться про Kadorr group). Доказів при цьому не наводилося, припущення обґрунтовувалося тим, що активіст виступав проти забудови, яка нібито не вигідна очільнику компанії Аднану Ківану, бо «закриває йому краєвид з вікна».

■ Скриншот публікації видання «Монітор»

Йдеться про будівництво житлового комплексу на Приморському бульварі в Одесі компанією ТОВ «Варда плюс», проти якого виступав активіст, заявляючи, що забудовник отримав відповідні дозволи незаконно (той це заперечує)²⁰¹, тривають судові процеси щодо цієї ситуації. Тим часом, як зазначає Віталій Устименко, попри те, що з грудня 2019 року суд наклав арешт на згадану ділянку, заборонивши проводити там будівельні роботи, забудовник ігнорував це рішення.

Напередодні появи дискредитаційного допису, 10 квітня, відбулася акція проти цієї забудови, що блокує пляж для одеситів²⁰².

Бездоказові припущення, що Віталій Устименко працює на Kadorr Group, з'являлись і раніше: є матеріал за 2017 рік видання Odnews, яке заявляє, що активіст може мати такі зв'язки, бо він нібито раніше протестував проти забудов, які веде згадана компанія, а потім перестав²⁰³.

Сам Устименко розповів, що раніше був жертвою нападу, коли виступав проти будівництва одного з об'єктів Kadorr Group. За повідомленнями в ЗМІ, йдеться про події у травні 2015 року, коли під час протестів біля бізнес-центру «Наполеон» в Одесі, де на той час розташовувався офіс згаданої компанії, Устименко як представник на той час «Самооборони Одеси» намагався пройти всередину із судовим приписом про зупинення будівництва, яке велось на той час (у активістів були приписи на зупинення будівництва кількох компаній, Kadorr Group – одна з них), а його вдарив в обличчя охоронець²⁰⁴. За словами Устименка, до відповідальності нападника притягнуто не було.

Після інциденту, за словами активіста, проти нього та інших протестувальників запустили дискредитаційні ролики на «7 каналі», що належить до Kadorr Group²⁰⁵.

²⁰⁰ Монітор. Фейсбук-сторінка, 14 квітня 2021 року: <https://www.facebook.com/monitorodessa/posts/2895468794105336>

²⁰¹ Рішення з судовими наслідками: як одеські депутати віддали частину французького бульвару під будівництво / Ізбірком, 24 січня 2020 року: <https://izbirkom.org.ua/publications/attestatsiia-mestnykh-deputatov-29/2020/rishennya-z-sudovimi-naslidkami-yak-odeski-deputati-viddali-chastinu-francuzkogo-bulvaru-pid-budivnictvo/>

²⁰² Благоустройство по-одесски: на побережье начали незаконную стройку на Трассе здоровья, – ФОТО / 048 UA. Сайт города Одессы, 14 квітня 2021 року: <https://www.048.ua/news/3076529/blagoustrojstvo-po-odesski-na-pobereze-nacali-nezakonnuu-strojku-na-trasse-zdorova-foto>

²⁰³ Кто такой Виталий Устименко? / Od-news, 15 липня 2017 року: <http://odnews.info/2465-kto-takoy-vitaliy-ustimenko.html>

²⁰⁴ Драка в центре Одессы: евромайдановцы хотят наказать мужчину, избившего журналиста (обновлено, фото) / 368.media, 29 травня 2015 року: <https://368.media/2015/05/29/draka/>

²⁰⁵ Самооборона Одессы и журналисты телеканала обменялись обвинениями из-за драки в «Наполеоне» / Маяк, 2 червня 2015 року: <https://mayak.org.ua/news/samooborona-odessy-i-jurnalisty-telekanala-obmenyalis-obvineniyami-iz-za-draki-v-napoleone/>

Віталій Устименко – керівник одеського осередку «Автомайдану», раніше – прессекретар «Самооборони Одеси», телеведучий. Виступає проти корупції та незаконної забудови.

5 червня 2018 року на Устименка напали з ножом двоє невідомих поблизу одеської філії «Суспільного телебачення», де він вів програму «Тема дня». Поліція кваліфікувала справу як замах на вбивство та оприлюднила фото підозрюваних. 25 вересня того ж року поліція затримала двох чоловіків – Станіслава Руденка та Юрія Гаврилюка – у Донецькій та Дніпропетровській областях. Їм оголосили підозру та заарештували. Обидва провину заперечували. У червні 2019 року справу почали розглядати по суті²⁰⁶.

У грудні 2020 року Приморський районний суд Одеси оголосив їм вирок – чотири роки позбавлення волі – і відпустив їх у залі суду²⁰⁷: вони відсиділи два роки в слідчому ізоляторі, а ще два роки відбуватимуть умовно. Станіслава Руденка та Юрія Гаврилюка визнали винними в хуліганстві (ч. 4 ст. 296 ККУ). Руденка також визнали винним у зберіганні зброї (ч. 1 ст. 263 ККУ): під час затримання в нього знайшли 30 набоїв різних калібрів. Сам він заявив, що ніс їх здавати в поліцію, – за це він отримав три роки в'язниці. Однак менший термін був поглинутий більшим – за «хуліганство».

Наразі триває розгляд апеляції: Устименко наполягає, що напад на нього був замовним.

#інше: видворення з України

- **21 квітня 2021 року** вранці в **Києві** представники Нацполіції провели обшук у активіста лівого крила, громадянина Білорусі **Олексія Боленкова** (також відомий як Макс Білорус), вилучивши техніку (лептоп). Після цього до Боленкова додому прийшли представники СБУ і повідомили, що відвезуть на кордон для видворення в Білорусь на основі постанови СБУ (без рішення суду)²⁰⁸. Активіст із ними не поїхав, а натомість подав скаргу на це рішення до Шевченківського районного суду.

■ Олексій Боленков (скриншот з відео ютуб-каналу «Анархисти Білоруси»)

Пізніше на телеграм-каналі праворадикала Свиначенка STALKERUA²⁰⁹ з'явилося повідомлення, що також видворяють іншого білоруса – **Артура Кондратовича**. Проєкт «Без кордонів» перевірів цю інформацію і з'ясував, що в Кондратовича вдома поліція проводила обшук у справі про підпал телефонних вишок у Київській області, а потім прибула СБУ і, так само, як і у випадку Боленкова, хотіла видворити активіста, але не змогла, оскільки той подав документи й перебуває у процесі отримання притулку в Україні.

Зазначимо, що Свиначенко посилався²¹⁰ на інший телеграм-канал, «Прамень», але там немає згадок про Кондратовича.

²⁰⁶ Як в Одесі судять нападників на керівника «Автомайдану» Віталія Устименка / ZMINA, 26 серпня 2020 року: <https://zmina.info/articles/yak-v-odesi-sudyat-napadnykiv-na-kerivnyka-avtomajdanu-vitaliya-ustymenka/>

²⁰⁷ Нападники на одеського активіста Устименка вийшли на волю в залі суду / ZMINA, 7 грудня 2020 року: <https://zmina.info/news/napadnyku-na-odeskogo-aktivista-ustymenka-vyjshly-na-volyu-v-zali-sudu/>

²⁰⁸ No borders project / Без кордонів. Фейсбук-сторінка, 21 квітня 2021 року: <https://www.facebook.com/nobordersua/posts/3872699829432573>

²⁰⁹ STALKERUA / Телеграм-канал, 21 квітня 2021 року: https://t.me/ua_stalker/873

²¹⁰ Прамень. Телеграм-канал, 21 квітня 2021 року: <https://t.me/pramenby/4416>

Окрім згаданих повідомлень про білоруських активістів, на телеграм-каналі ультраправих «Вольєр» з'явилося повідомлення про українського активіста **Павла Бондаренка** (бере участь у акціях ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?» та на підтримку Сергія Стерненка) як такого, що підтримує антифашистські ініціативи, через його допис на підтримку Боленкова.

Праворадикали також виходили на мітинги під Шевченківським районним судом Києва, коли там розглядалася скарга Олексія Боленкова, вигукуючи «*Боленков – терорист*», «*Анархії не буде*» та «*Геть з України*», а окремі з них проходили всередину за журналістськими посвідченнями (зокрема, вже згаданий Олексій Свиначенко) й намагалися спровокувати позивача на бійку.

Як було з'ясовано під час судового розгляду, СБУ вважала Олексія Боленкова таким, що загрожує суверенітету та територіальній цілісності України, на основі, зокрема, дописів згаданого вже анонімного телеграм-каналу ультраправих «Вольєр», який неодноразово критикували правозахисні організації через публікацію персональних даних активістів та заклики до насильства²¹¹.

За даними, на які посилалася СБУ, Боленков є анархістом, а в Україні він нібито був причетний до нападів на діячів правого крила та ветеранів (один із них, Дмитро Іващенко (Дмитро Вербич), ім'я якого згадувалося в цьому контексті, у відповідь записав відеозвернення²¹², у якому заявив про непричетність Боленкова до нападу на нього, що ставить під сумнів достовірність усієї інформації, якою оперував «Вольєр»), а також брав участь в акціях біля посольств Білорусі й Туреччини, на яких, як зазначив представник СБУ на засіданні 16 червня, був ризик застосування насильства з боку протестувальників (водночас даних про те, що демонстранти його застосовували, відомство не наводило). СБУ також стверджувала, що Боленков на акціях «*критикував українських правоохоронців*» та «*відкрито пропагував силові методи зміни влади в Білорусі*».

Окрім того, СБУ посилалася на дані Інтерполу, за якими Боленкова розшукує Білорусь нібито у зв'язку з імовірною причетністю до підпалу будівлі податкової інспекції в Гомелі у 2017 році. Сам він це заперечив, зазначаючи, що на той час уже мешкав в Україні. Водночас адвокати активіста – Яна Мороз та Євген Чекар'юв – стверджували, що цю справу щодо нього білоруські силовики закрили. До того ж вони наводили інформацію, отриману від Офісу Генерального прокурора, за якою їхній підопічний не є підозрюваним у жодному кримінальному провадженні в Україні.

²¹¹ Заява про неприпустимість тиску на правозахисників з боку ультраправих організацій / ZMINA, 3 березня 2020 року: <https://zmina.ua/statements/zayava-pro-neprypustymist-tysku-na-pravozahysnykiv-z-boku-ultrapravvyh-organizacij/>

²¹² Дмитро Вербич. Особиста фейсбук-сторінка, 21 квітня 2021 року: <https://www.facebook.com/verbych22/posts/3746367328818641>

Попри це, 22 червня 2021 року суддя Дмитро Мальцев відмовив у задоволенні скарги Олексія Боленкова²¹³.

Це також було оскаржено. 21 липня 2021 року Шостий апеляційний адміністративний суд скасував рішення Шевченківського суду й задовольнив скаргу Олексія Боленкова на рішення Служби безпеки України, тож він міг залишитися в Україні²¹⁴.

Згодом СБУ двічі зверталася до Верховного Суду з касаційною скаргою, однак той відмовив відомству в початку касаційного провадження: спочатку вказав на те, що скажчик не конкретизував і не обґрунтував підстави, через які звертається до Верховного Суду²¹⁵, а потім – що СБУ без поважної причини пропустила належні строки подання такої заяви²¹⁶.

Білоруський активіст Олексій Боленков переїхав до України під час Євромайдану, тривалий час постійно тут мешкає, має посвідку на проживання та перебуває у шлюбі з громадянкою України. Брав участь у протестах на Майдані, певний час входив до ліворадикальної організації «Революційна дія», з якої вийшов. Наразі організував кооператив La Revolte²¹⁷, що позиціонується як експеримент зі створення етичного бренду одягу (СБУ його називає «угрупованням»), а також бере участь у акціях протесту правозахисного та соціального характеру.

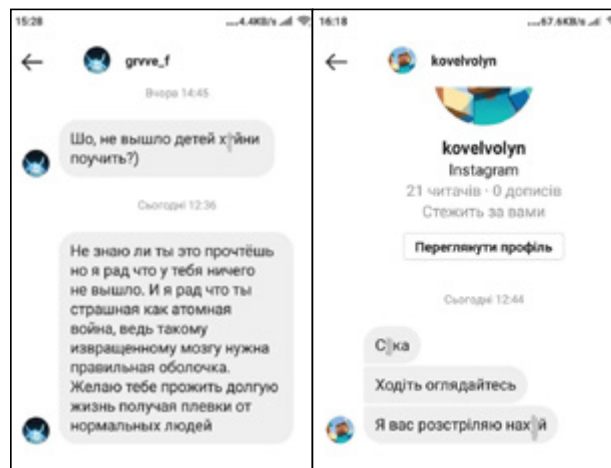
ТРАВЕНЬ 2021 РОКУ

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#перешкоджання_діяльності_громадської_організації

- **11 травня 2021 року** громадська організація «Феміністична майстерня» повідомила про вимушене скасування лекції у Львові для школярів на тему сексуальної освіти через тиск із боку ультраправого угруповання «Традиція і порядок»²¹⁸. Лекцію повинна була проводити активістка і блогерка **Ксенія Термасіна**.

За словами Термасіної, вона планувала розповідати про перший секс і контрацепцію, про що повідомила у сторіз на своїй інстаграм-сторінці. Після цього їй стали надходити повідомлення

■ Скриншот повідомлень із погрозами, які надсилають

²¹³ Суд не скасував рішення СБУ про примусове повернення до Білорусі анархіста Боленкова / ZMINA, 22 червня 2021 року: <https://zmina.info/news/kyivskiy-sud-ne-skasuvav-rishennya-sbu-pro-prymusove-povernennya-do-bilorusi-aktyvista-bolenkova/>

²¹⁴ Суд задовольнив скаргу білоруського активіста Олексія Боленкова, якого збиралися видворити з України / ZMINA, 21 липня 2021 року: <https://zmina.info/news/sud-zadovolnyv-skargu-biloruskogo-aktyvista-oleksandra-bolenkova/>

²¹⁵ Верховний Суд України. Ухвала від 6 вересня 2021 року: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99392402>

²¹⁶ Верховний Суд України. Ухвала від 20 жовтня 2021 року: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100440021>; Верховний Суд України. Ухвала від 18 листопада 2021 року: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101191081>

²¹⁷ La Revolte. Телеграм-канал, 7 червня 2021 року: <https://telega.ph/Krushy—Sozidaj-06-07>

²¹⁸ Феміністична майстерня / Feminist workshop. Фейсбук-сторінка, 11 травня 2021 року: <https://www.facebook.com/feministworkshop/posts/3980773381968416>

з погрозами та образами, через що вона була змушена зробити контент на своїй сторінці неpubлічним.

Окрім того, як повідомляють у «Феміністичній майстерні», «Традиція і порядок» оголосила про намір провести мітинг біля міської ратуші з вимогою заборонити згадану лекцію. В анонсі до акції ультраправі безпідставно звинуватили активістку в «психічних порушеннях», «ненависті до православних та греко-католиків» і назвали її «збоченою».

Однак акція праворадикалів так і не відбулася. Спочатку її перенесли з технічних причин, а потім і зовсім видалили анонс про подію, пославшись на публікацію Управління освіти департаменту гуманітарної політики Львівської міської ради про звернення до поліції через намір провести лекцію, бо, як мовиться в повідомленні, у випадку проведення уроків чи лекцій для учнів сторонніми особами чи представниками громадських організацій обов'язково потрібен дозвіл кабінету практичної психології обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, а також необхідною умовою є присутність практичного психолога закладу освіти²¹⁹.

У «Феміністичній майстерні» зазначили, що конкретні домовленості зі школою були, однак ще вирішувалися певні деталі. Зрештою школа відмовилася від співпраці після розголосу, якого набула ситуація.

Серед іншого, про це висловився депутат міськради від партії «Голос» Ігор Шолтис. Він опублікував у своєму фейсбуці скриншоти з інстаграму Термасіної та назвав активістку «аморальною субстанцією, яка агресивно пропагує знищення сімейної цінності та етичних норм серед підлітків». Як пояснив депутат у коментарях до допису, він вважає аморальними фото активістки з інстаграму: на одному з них на її тілі намальовано статеві органи та слова «секс», «вульва», «клітор» тощо. Після скарг користувачів його пост видалила адміністрація Facebook.

«Феміністична майстерня» – громадська організація, яка займається проведенням культурно-просвітницьких подій для впровадження гендерної рівності. Як низова ініціатива утворилася у червні 2014 року.

У березні 2021 року у Львові розпочав діяльність клуб «Дівчата можуть!», який організовує «Феміністична майстерня» у своєму просторі: проводить там освітні та культурні заходи на різні теми (ненасильницьке спілкування, протидія мові ворожнечі тощо). Окрім цих зустрічей, також планувалися кілька подій у львівських школах.

#юридичне_переслідування

- **24 травня 2021 року** керівниця благодійного фонду «Запорука» **Наталія Оніпко**, яка ініціювала створення Центру для онкохворих дітей «Дача» в **Києві**, повідомила про відкриття стосовно неї провадження за заявою про те, ніби це будівництво самочинне²²⁰.

За словами активістки, відповідну заяву в поліцію подав ще в жовтні минулого року їхній сусід, який уже тривалий час виступає проти будівництва центру й одного разу навіть пошкодив болгаркою його ворота. Однак слідство надіслало їй листа в березні цього року – приблизно тоді, коли на будмайданчику трапилася пожежа.

²¹⁹ Управління освіти ДГП Львівської міської ради. Офіційна фейсбук-сторінка, 9 травня 2021 року: <https://www.facebook.com/EducationOfficeLviv/posts/1680347285498969> (на момент публікації доповіді посилання неактивне).

²²⁰ Ініціаторку створення центру для онкохворих дітей «Дача» викликали на допит щодо нібито самочинного будівництва / ZMINA, 25 травня 2021 року: <https://zmina.info/news/inicziatorku-stvorennya-czentru-dlya-onkohvoryh-ditej-dacha-vyklykaly-na-dopyt-shhodo-nibyto-samochynnogo-budivnytva/>

24 травня Онішко ходила на допит до поліції Солом'янського району, а також надала слідчим дозвільні документи, які має для будівництва центру. За її словами, це не вперше, коли відбуваються перевірки документів щодо центру, і фонд має висновок ДАБІ про легітимність будівництва.

22 липня Солом'янське управління поліції ухвалило постанову про закриття провадження у зв'язку з відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення, оскільки отримало від Онішко всі необхідні дозвільні документи.

Благодійний фонд «Запорука» засновано 2008 року – працює в Києві та Львові, допомагаючи онкохворим дітям. «Дача» – це дім для онкопацієнтів та їхніх родин, де вони живуть безкоштовно й відпочивають від виснажливого лікування. Раніше фонд винаймав будівлю для цієї мети, але 2018 року почав збір коштів, щоб придбати ділянку і збудувати центр, що зможе приймати одночасно 15 таких родин.

28 березня 2021 року в Києві сталася пожежа на будівництві цього центру: пошкоджено стіни й вхідні двері, а також від високої температури тріснули шибки у вікнах. Активісти підозрюють підпал. Триває розслідування.

А в липні 2020 року один із сусідів зрізав болгаркою замок на воротах будмайданчика й закрив у приміщенні охоронця. Поліція зареєструвала заяву про це як звернення громадян.

#фізичний_напад

- **27 травня 2021 року** о 19:00 під час презентації в **Києві** документального фільму «Будьмо, гей! Діалоги про гідність» режисера **Євгена Лесного** про те, як змінилася ситуація з правами ЛГБТ-спільноти після подій Майдану, на подвір'я освітнього центру Dialog Hub прийшло з десяток молодиків у масках із черепами та з чорними прапорами з логотипом Solaris та увімкнули на гучномовці психоделічну музику.

За словами очевидців, молодики постукали у вікна, спершу мирно стояли з гучно увімкненою музикою, а через пів години розбили вікно та закинули фаєр та шашку зі сльозогінним газом. У приміщенні було 20 осіб, усі вони зазнали легких опіків очей і ще близько години мали кашель.

Згадана подія відбувалася одночасно в онлайн- та офлайн-форматах, причому в офлайні це був закритий преспоказ, де були присутні герої фільму (ЛГБТ-активісти) та журналісти²²¹.

Керівник ультраправого угруповання «Традиція і порядок» Богдан Ходаковський після інциденту написав у своєму телеграм-каналі допис, присвячений нападу, заявивши, що не знає, хто за цим стоїть, а також що *«грантодавцям час замислитися, поки їхніх пішаків не почали стріляти по під'їздах»*²²².

Поліція почала провадження за ст. 296 ККУ (хуліганство).

Фільм «Будьмо, гей! Діалоги про гідність» розповідає про те, як Євромайдан та бойові дії на Донбасі вплинули на чотирьох ЛГБТ-людей, героїв фільму, їхнє відчуття гідності, а також про те, як українське суспільство змінило думку щодо ЛГБТ²²³.

²²¹ Kyiv pride. Фейсбук-сторінка, 27 травня 2021 року: <https://www.facebook.com/kyivpride/posts/3789216584521876>

²²² Ходаковський. Телеграм-канал, 27 травня 2021 року: <https://t.me/BKhadakovsky/1807>

²²³ «Будьмо, гей!»: фільм, який розпочинає діалог про гідність в українському суспільстві / Українська правда. Життя, 27 травня 2021 року: <https://life.prawda.com.ua/columns/2021/05/27/245021/>

#фізичний_напад

- **27 травня 2021 року** після сесії в селищі **Коцюбинське** на Київщині блогера **Юрія Устіновського**, який перед цим робив відеозапис засідання для свого ютуб-каналу, вдарив по голові депутат Бучанської районної ради Богдан Слюсаренко, проходячи повз. Почалася сутичка, під час якої його ззаду ще вдарив ногою інший депутат Коцюбинської ради від «Нових облич» – Олексій Олійник.

Це помітила депутатка від «Удару» Олена Сокотюк, яка не бачила сутички спочатку, але теж намагалася фільмувати те, що відбувається. Вона крикнула Олійнику, що бачить, як він б'є людину, і тоді третій депутат, теж від «Нових облич», Олександр Хвостенко вибив у неї з рук телефон і вдарив її по голові навідмаш²²⁴.

Пізніше Сокотюк стало погано, вона поїхала в лікарню з підозрою на струс мозку, але її діагностували гіпертонічний криз.

Устіновський каже, що в нього немає тілесних ушкоджень. За фактом нападу він викликав поліцію, та приїхала і прийняла в нього заяву. Наступного дня, 28 травня, поліція Київщини почала провадження за ч. 1 ст. 125 ККУ (умисне легке тілесне ушкодження), але паралельно також розслідує аналогічні провадження за заявами Слюсаренка і Хвостенка.

Згодом стало відомо про закриття провадження за заявою Устіновського. Він оскаржив це в суді. 22 грудня 2021 року Ірпінський міський суд зобов'язав поліцію поновити розслідування в цій справі. Водночас, за словами постраждалого, поліція з того часу з ним не зв'язувалась, і йому нічого не відомо про подальший перебіг розслідування.

Що стосується провадження за заявами Слюсаренка і Хвостенка, то, як зазначає Устіновський, з ним жодних слідчих дій не проводили і про підозру не повідомляли.

Юрій Устіновський – мешканець Коцюбинського, виступає проти забудови Біличанського лісу. За його словами, уже близько п'яти років документує сесії селищної ради й викладає на ютуб²²⁵, аби громада була поінформована про рішення, які щодо неї ухвалюються.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#дискредитація

- **28 травня 2021 року** громадський активіст, який виступає проти незаконної забудови в **Києві**, **Марк Зельдіч** повідомив Центру прав людини ZMINA про переслідування і спроби заякування його з боку невідомих осіб, що тривали з кінця грудня попереднього року приблизно до кінця квітня поточного.

За його словами, спочатку йому телефонували, встановлювали, чи він проживає саме за його адресою, уточнювали ім'я, потім стали дзвонити з погрозами (чоловік називався то Асланом, то Артемом, але голос, як вважає Зельдіч, був одним і тим же), мовляв, ще раз поткнешся на будівництво на вулицю Січових Стрільців – відріжемо голову.

²²⁴ З'явилося відео нападу депутата Коцюбинської селищної ради на представницю УДАРу / Українська правда, 11 червня 2021 року: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/fedoriv/60c31bd57429b/>

²²⁵ Юрій Устіновський. Ютуб-канал: https://www.youtube.com/channel/UCKL_t61JRa_5AIFVdJHDt8Q

Ще пізніше, 21 січня, кілька чоловіків прийшли до квартири, де живе активіст, стали дзвонити в двері, щоб «поговорити», але він не відчинив. Ті довго стукали, викрикували, що вони знають, що він хоче 50 тисяч доларів (це активіст розцінює як провокацію).

Як розповідає постраждалий, йому також кілька разів ламали замки, обливали двері клеєм, різали домофон з камерою (відеодзвінок), розбивали вікна.

Марк Зельдіч каже, що був змушений звернутися до охоронної фірми та встановити у квартирі «тривожну кнопку».

Апогеєм переслідувань, за словами постраждалого, став випадок, коли невідомий чоловік увірвався до нього у квартиру слідом за його матір'ю, з якою Зельдіч разом живе. Однак оскільки всередині був представник охоронної фірми, який приїхав налаштувати «кнопку», то зловмисник утік.

Окрім того, перед запланованими зборами мешканців будинків у районі розклеювали листівки, на яких Марка Зельдіча й ще одну активістку, яка бореться з цією ж забудовою і також позивалася до суду, **Анжеліку Юркевич**, називають шахраями.

Анжеліка Юркевич розповіла про те, що їй у квітні також телефонували з різних номерів та фізично розшукували невідомі (розпитували в сусідів), хотіли про щось поговорити, але вона відмовлялася, намагалися таким же чином зв'язатися і з її сином. За словами активістки, їй уночі кидали каміння у вікно, але не розбили, бо удар пом'якшила москітна сітка. До поліції Юркевич не зверталася (ї не планувала), станом на кінець травня 2021 року тиск припинився.

21 січня 2021 року поліція Києва почала провадження за ч. 1 ст. 129 (погроза вбивством) ККУ, у якому Марк Зельдіч є потерпілим (станом на кінець року про підозру нікому повідомлено не було). Водночас він говорить, що до поліції звертався неодноразово – і щодо пошкодження майна, і щодо інших епізодів, але провадження по них так і не почали.

■ Листівки з дискредитацією (фото надали постраждалі активісти)

Про тиск на активістів Марка Зельдіча й Анжеліку Юркевич, які борються проти незаконної забудови, повідомили «Наші гроші»²²⁶ 26 травня 2021 року, посилаючись, серед іншого, на пост користувачки фейсбуку Olga Simi (Ольги Семиренко). ZMINA звернулася до неї, і та пояснила, що є сусідкою Зельдіча й може підтвердити, зокрема, факти псування йому замків, а також розповіла, що в її квартирі, ймовірно, помилково розбили вікно 19 квітня 2021 року, коли кидали каміння у вікно Зельдічу (говорить, що сама до поліції не зверталася, бо якраз планувала демонтувати рами, які були пошкоджені).

Марк Зельдіч та Анжеліка Юркевич подали декілька позовів до суду, завдяки яким було зупинено будівництво житлового комплексу на ділянці на вул. Січових Стрільців, 59 у Києві. За словами Зельдіча, ініціативна група мешканців бореться з цією забудовою з 2005 року (вони обидва входять до цієї групи).

²²⁶ «Тітушки» тероризують активістів, які зупинили незаконну забудову у центрі Києва / Наші гроші, 26 травня 2021 року: <https://nashigroshi.org/2021/05/26/titushky-teroryzuiut-aktyvistiv-iaki-zupynnyly-nezakonnuzabudovu-u-tsentri-kyieva/>

Як повідомляли «Наші гроші», раніше на цій ділянці розташовувався військкомат, але потім цю ділянку передали в оренду забудовнику (як встановили активісти – з порушеннями), у 2017 році цю будівлю знесли й почали зводити ЖК «Покрова» під егідою «Укрбуду». Збудовники встигли звести перші кілька поверхів ЖК, після чого ДАБІ анулювало дозвіл. Свій припис про зупинення робіт також видало Міністерство культури, з яким забудовник не погоджував жодних документів щодо будівництва в історичному ареалі Києва, де діє обмеження щодо висотності (не вище 27 м). Вказаний припис забудовник намагався скасувати в судовому порядку, проте справу не виграв, припис залишився чинним.

#перешкодження_діяльності_громадської_організації

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

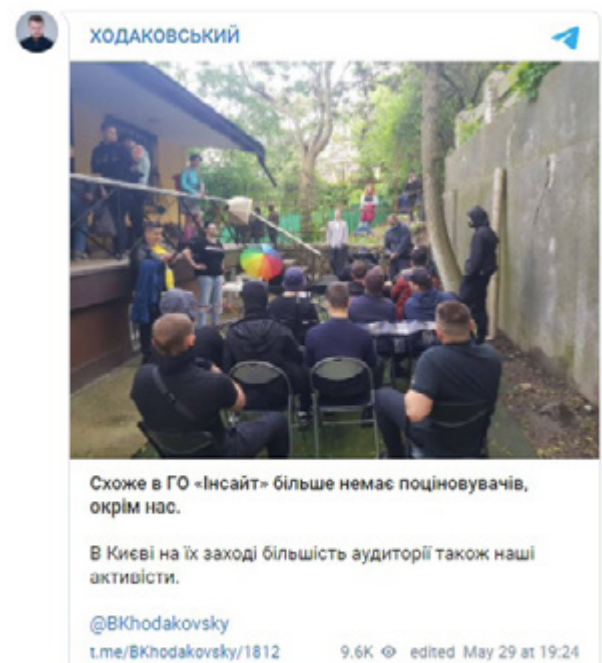
- **29 травня 2021 року в Києві** група молодиків, перелізши через паркан, незаконно проникла на святкування з нагоди завершення освітнього заходу, що відбувався на подвір'ї офісу ЛГБТІК-організації «Інсайт», і намагалася його зірвати.

За словами представниці організації **Анни Литвинової**, нападників було 25–30 осіб. У деякого з них були при собі металеві палиці. Вони зайняли місця для учасників заходу, вигукували гомофобні образи й погрози.

Активістки викликали поліцію, і поки та їхала, нападники пішли. Пізніше вони все ж подали заяву про злочин, однак поліція зареєструвала її як звернення громадян. Організація оскаржила невідкриття провадження через суд, і той зобов'язав поліцію таки розслідувати цю справу²²⁷.

Нападники мали на собі символіку ультраправого угруповання «Традиція і порядок». Пізніше воно підтвердило це, взявши на себе відповідальність за інцидент і виклавши відео на своєму ютуб-каналі²²⁸ та телеграм-каналах²²⁹ окремих його членів. На переконання Литвинової, метою нападників було заякування.

Громадська організація «Інсайт» займається правозахисною та просвітницькою діяльністю, надає юридичну допомогу та психологічну підтримку, медичні консультації ЛГБТКІ-людям. Кілька років організовує Марші жінок у Києві та інші заходи.

- Скриншот поста з телеграм-каналу керівника ультраправого угруповання «Традиція і порядок» Богдана Ходаковського

²²⁷ Подільський районний суд міста Києва. Ухвала від 11 червня 2021 року: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97641956>

²²⁸ Традиція і порядок. Ютуб-канал, 30 травня 2021 року: <https://www.youtube.com/watch?v=bW61sxMwS5k> (на момент публікації доповіді посилання неактивне).

²²⁹ Кузьмич. Телеграм-канал, 29 травня 2021 року: <https://t.me/cusemooii/11>

#перешкодження_діяльності_громадської_організації

#залякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **29 травня 2021 року** група осіб в **Одесі** намагалася зірвати дискусію FemTalks, яку організувала організація **«Інсайт»** у співпраці з «Українським жіночим фондом», присвячену фемінізму, маршам жінок та Стамбульській конвенції проти домашнього та гендерно обумовленого насильства²³⁰.

■ Фото з фейсбук-сторінки користувача Жана Само

За два тижні до цього, за словами керівниці ГО «Інсайт» **Олени Шевченко**, така дискусія відбулася в Чернівцях – мирно й без ексцесів.

Однак коли організатори створили онлайн-форму реєстрації на одеський захід, туди почали заходити невідомі, залишати коментарі образливого характеру та погрози. Окрім того, на дискусію зареєструвався Ілля Попков, представник одеського осередку угруповання «Традиція і порядок», яке минулого року, зокрема, неодноразово організовано приходило і псувало майно одеських осередків «Гей-Альянс Україна» та Асоціації ЛГБТ «Ліга», а також було причетним до нападу на Марші рівності в рамках Одеса Прайду.

Через це «Інсайт» за день до події звернувся до Головного управління Нацполіції в Києві, і там, за словами Шевченко, їм пообіцяли повідомити поліції Одеси про ризики нападу на захід, але та або не отримала повідомлення, або просто ніяк не відреагувала.

За дві-три години до заходу біля готелю, де планувалася дискусія, стали збиратися радикали, а потім намагалися зайти всередину, чому перешкоджала Олена Шевченко й ще одна організаторка. Викликали поліцію, за 15 хвилин приїхала одна патрульна машина, у якій було двоє поліцейських, які, за словами Шевченко, відмовилися вживати будь-яких заходів, мотивуючи це тим, що їх мало («Нас же двоє»). Тоді обидві організаторки вирішили поїхати з ними у відділення написати заяву, яку, за словами Шевченко, у них спочатку не хотіли приймати, оскільки ні в кого не було тілесних ушкоджень.

У цей час, як стало пізніше відомо Шевченко, до готелю приїхали спецпризначенці, але ультраправі вже звідти пішли²³¹. Після написання заяви активістки повернулися до готелю, де все ж таки провели дискусію.

Наступного дня Шевченко знову прийшла до відділення поліції, щоб отримати талон про реєстрацію своєї заяви та заяви своєї колеги, але виявилось, що їхні пояснення переплутали: її пояснення підшили до заяви колеги, а колежине – до її заяви. Урешті талон віддали, але провадження так і не почали: 9 червня 2021 року поліція Одеси у відповідь на запит Центру прав людини ZMINA повідомила, що зареєструвала заяву Олени Шевченко як звернення громадян. «Інсайт» оскаржив це через суд, і, як повідомили Центру прав людини ZMINA в Офісі Генерального прокурора в січні 2022 року, за фактом описаних подій поліція відкрила провадження за ст. 161 (порушення рівноправності громадян) ККУ, але станом на кінець 2021 року нікому не повідомила про підозру.

²³⁰ У суботу в Одесі та Києві праворадикали зірвали два заходи та напали на офіс ЛГБТ-організації / ZMINA, 31 травня 2021 року: <https://zmina.info/news/u-subotu-v-riznyh-mistah-ukrayiny-zirvaly-feministychni-dyskusiyyi-a-takozh-napaly-na-lgbt-organizaciyu/>

²³¹ Olena Shevchenko. Особиста фейсбук-сторінка, 29 травня 2021 року: <https://www.facebook.com/olena.shevchenko.5876/posts/4565362196827041>

Відповідальність за інцидент узяло на себе угруповання «Традиція і порядок». Його очільник Богдан Ходаковський написав на своєму телеграм-каналі, що його соратники прийшли «подискутувати»²³².

Громадська організація «Інсайт» займається правозахисною та просвітницькою діяльністю, надає юридичну допомогу та психологічну підтримку, медичні консультації ЛГБТКІ-людям. Кілька років бере участь в організації Маршів жінок у Києві та інших заходів.

Керівниця організації Олена Шевченко неодноразово була постраждалою від цькування і нападів ультраправих груп, зокрема після публікації її даних на телеграм-каналі «Вольєр» (відомо, що ймовірним адміністратором або одним з адміністраторів цього каналу є Олексій Свиначенко), де ультраправі позначають своїх ідеологічних опонентів, зокрема правозахисників, як мішені для атак.

#знищення_чи_пошкодження_майна

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **29 травня 2021 року** близько десятої години вечора в **Одесі** група з семи молодиків атакувала офіс одеського осередку Асоціації ЛГБТ «Ліга»: розбито два вікна. На відео з камери відеоспостереження видно, що нападники кидали каміння у вікна будівлі, а також намагалися пошкодити відеокамеру.

■ Скриншот із камери відеоспостереження біля офісу Асоціації ЛГБТ «Ліга» в Одесі

Раніше, як розповідає керівник організації **Олег Альохін**, невідомі приходили й розповідали орендарям сусідніх офісних приміщень, зокрема закладу харчування, що будуть щось робити, аби позбавити їх сусідства з ЛГБТ-організацією.

Загалом за два роки це – четвертий інцидент агресії щодо організації. У 2020 році офіс одеського осередку неодноразово зазнавав атак від представників угруповання «Традиція і порядок», які займалися псуванням фасаду. Співробітникам центрального офісу організації, розташованого в Миколаєві, надходили погрози терактом у 2020 і 2021 роках.

Що ж до цього нападу, Альохін висловлює підозру, що нападники – ті ж молодики, які перед цим атакували в Одесі захід іншої ЛГБТК-організації, «Інсайт», намагаючись його зірвати, але безрезультатно.

Тим часом 31 травня відповідальність за інцидент узяло на себе угруповання «Небайдужа молодь», виклавши своє відео інциденту на однойменному телеграм-каналі та опублікувавши повідомлення з погрозами *«ліберальним структурам»*.

На іншому ультраправому телеграм-каналі «Опусти левого» також з'явилися погрози й запевнення, що їхнім представникам відомі «всі адреси» ідеологічних опонентів (наразі дописи недоступні).

Асоціація ЛГБТ «Ліга» була заснована в Миколаєві в 1993 році, має сервісний центр для спільноти, а також розвиває правозахисний та просвітницький напрями діяльності. Головний осередок розташований у Миколаєві, але також організація має представництва в Херсоні, Одесі та Києві.

²³² Ходаковський. Телеграм-канал, 29 травня 2021 року: <https://t.me/BKhadakovsky/1809>

ЧЕРВЕНЬ 2021 РОКУ

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **1 червня 2021 року** невідомі облили кислотою два автомобілі, що належать керівнику громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» **Валерію Харчуку** в **Рубіжному** на Луганщині. Як розповів постраждалий, автівки були припарковані у дворі будинку, де він живе.

За словами Харчука, окрім громадської діяльності, він займається також підприємницькою, і ці машини йому потрібні для роботи. Водночас інцидент він пов'язує саме зі своїм активізмом і критикою місцевої влади.

Поліція почала провадження за статтею 353 (умисне знищення або пошкодження майна). Станом на кінець року нікому про підозру повідомлено не було.

«Антикорупційний регіональний фронт» активно протидіє зловживанням чиновників з Рубіжного, пише заяви в поліцію, висвітлює регіональні проблеми. Раніше цього року Харчуку вже обливали авто кислотою, а інше – підпалили.

Валерій Харчук – керівник громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» (діє з 2013 року), що проводить моніторинг закупівель органів місцевого самоврядування, розподілу земель тощо. Учасники об'єднання публікують результати своїх розслідувань на фейсбук-сторінці «Антикорупційний фронт», оскаржують рішення, які визнають незаконними, через звернення до органів правопорядку.

Окрім того, Харчук був депутатом двох попередніх скликань міськради Рубіжного.

#юридичне_переслідування

- **12 червня 2021 року** під час акції проти знищення будівлі типографії в **Одесі** поліція намагалася зачитати протокол про адміністративне порушення активістові «Автомайдану» **Віталію Устименку** через його участь в іншій акції – 1 травня 2021 року – проти знищення історичної будівлі дачі Маразлі: нібито активіст образив забудовника²³³.

Устименко нічого не підписував і вважає, що протокол йому не вручили. Поліцейські також відмовилися пояснити, що саме інкримінують Устименку, на запитання іншого одеського активіста, Олега Михайлика, який вів пряму трансляцію описаних подій²³⁴.

Акцію біля дачі Маразлі висвітлювало одеське видання «Думская»: журналісти зазначають, що під час акції відбулася суперечка між «Автомайданом» та підприємцем «Бульвар-1906», який намагався разом із групою людей в уніформі приєднатися до толоки, а також про те, що Віталій Устименко намагався вигнати журналістів «Думской»²³⁵.

²³³ Полиция пыталась составить админпротокол на одесского активиста Виталия Устименко, – ФОТО, ВИДЕО / 048UA. Сайт города Одессы, 13 червня 2021 року: <https://www.048.ua/news/3128336/policia-pytalas-sostavit-adminprotokol-na-odesskogo-aktivista-vitalia-ustimenko-foto-video>

²³⁴ Олег Михайлик. Особиста фейсбук-сторінка, 12 червня 2021 року: <https://www.facebook.com/oleg.myhailik/videos/620092762300549/>

²³⁵ Субботник на даче Маразли закончился скандалом / Думская, 1 травня 2021 року: <https://dumskaya.net/news/subbotnik-na-dache-marazli-aktivisty-dvuh-organi-142473/>

Водночас у липні 2021 року стало відомо про призначення судового засідання за цим протоколом у Приморському районному суді Одеси²³⁶. Станом на час підготовки цієї моніторингової доповіді засідання так і не відбулося.

Віталій Устименко – керівник одеського осередку «Автомайдану», раніше – прессекретар «Самооборони Одеси», телеведучий. Виступає проти корупції та незаконної забудови.

Дача Маразлі – комплекс історичних будівель на Лідерсівському бульварі в Одесі, упритул до якого хочуть звести багатоповерхівки, що може їх пошкодити (за даними з медіа, тільки одна з трьох будівель XIX століття має охоронюваний статус)²³⁷. За цією інформацією, у 2018 році ці споруди, що перебували у власності міста, були продані приватним особам. Одеська облрада продала комплекс дачі Маразлі фірмі «Бульвар-1906», а та своєю чергою продала комплекс третім особам, що обнесли особняки парканом. У НАБУ нині розслідують законність згаданих рішень.

Проти знищення пам'яток виступають активісти. Вони ініціювали групу «Дача Маразлі дає сдачу»²³⁸ і проводять мітинги та інші події на цій території, а також звертаються до судів та органів правопорядку із заявами та скаргами.

У лютому 2021 року Вищий антикорупційний суд заборонив будівельні роботи на території пам'ятки архітектури Дачі Маразлі²³⁹.

У 2018 році на Віталія Устименка відбувся напад, йому завдали ножових поранень. У квітні 2021 року ZMINA зафіксувала появу публікації, що має ознаки дискредитації активіста (*див. вище*).

#незаконне_затримання_чи_обшук

#перешкоджання_мирним_зібранням

- **18 червня 2021 року** в місті **Куп'янськ** на Харківщині під час проведення акції проти закриття шкіл поліцейські брутально затримали демонстрантів – **Юлію Іващенко** та ще одного чоловіка, який намагався за неї заступитися (з ним ZMINA не змогла зв'язатись), а також журналіста Богдана Черемського, який висвітлював акцію та знімав затримання активістів на відео (у нього вибили з рук телефон).

Як розповідає постраждала, уже ближче до завершення пікету до неї підійшов чоловік у цивільному і, не назвавшись, почав її обзивати, а після словесної перепалки заламав їй руки та повів до машини. При цьому, за словами Іващенко, вона не чинила опору, а лише намагалася поправити на собі одяг, але підійшли поліцейські, щоб тримати її, а хтось із силовиків штовхав її в спину.

Активістка зазначає, що їй не пояснили причини її затримання, а також не склали щодо неї жодних адмінпротоколів.

²³⁶ Віталій Устименко. Особиста фейсбук-сторінка, 1 липня 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=3026004050990001&id=100007413061867

²³⁷ Висотки з бетону та скла замість Дачі Маразлі: Як одесити борються із забудовою історичного комплексу / Деро Одеса, 10 лютого 2021 року: <https://odesa.depo.ua/ukr/odesa/dolya-dachi-marazli-v-odesi-yak-aktivisti-berezhut-misto-vid-nezakonnoi-zabudovi-202102091282597>

²³⁸ Дача Маразлі дає сдачу. Фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/dachamarazli/>

²³⁹ Дача Маразлі в Одесі. Суд заблокував будівництво довкола пам'яток архітектури / Суспільне, 5 лютого 2021 року: <https://suspijne.media/102477-daca-marazli-v-odesi-sud-zablokuvav-budivnictvo-dovkola-pamatok-arhitekturi/>

Юлія Іващенко написала заяву в поліцію та зверталася до медиків. Повідомляє, що мала кілька синців на руках і перебувала в стані, близькому до нервового зриву – через це заяву з її слів писала офіцерка поліції. Окрім того, активістка подала заяву до ДБР.

До того ж у відповідь на запит Центру прав людини ZMINA в Головному управлінні Національної поліції Харківської області заявили, що не отримували від Іващенко заяви про побиття. Про цей інцидент їх повідомила інша особа (Брус Л. В.), але її заяву розцінили та опрацювали як звернення громадян.

За інформацією поліції, Юлія Іващенко начебто вчиняла злісну непокору проханням поліцейського (Степаненка А. Ю.) покинути проїжджу частину, плюнула йому в обличчя і намагалася повалити на землю, через що стосовно неї склали протокол про адміністративне правопорушення за ст. 185 КУпАП (злісна непокоря законній вимозі поліцейського).

7 вересня 2021 року Куп'янський міськрайонний суд Харківської області розглянув цей адмінпротокол і закриття справу щодо Юлії Іващенко через відсутність складу правопорушення²⁴⁰. Суд дослідив відео з місця подій, а також узяв до уваги низку процесуальних порушень: протокол був складений пізніше ніж через 24 години з моменту встановлення особи правопорушника, підозрюваній у правопорушенні не роз'яснили її прав, документ поліцейський склав без свідків, прямо на лавці біля будівлі поліції, куди Іващенко викликали телефоном.

Юлія Іващенко – матір п'ятох дітей, один з її синів якраз навчається в школі, яку місцева влада має намір закрити. Працює на залізниці, бере участь в акціях, присвячених проблемним питанням Куп'янська.

18 червня після того, як місцеві депутати ухвалили стратегію розвитку територіальної громади, що передбачала «реорганізацію» шкіл, активісти перекрили трасу Чугуїв – Мілове, вимагаючи не закривати Куп'янської гімназії № 1 та гімназії сіл Осинове і Пристін. Міська влада планувала приєднати їх до Куп'янської школи № 4. Однак, як зауважують активісти, ніхто не подбав про те, щоб діти могли безпечно діставатися до навчальних закладів, а також про їхнє відповідне оснащення, яке, за словами місцевих мешканців, є гіршим, ніж у школах, які планували закрити²⁴¹.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- У ніч на **18 червня 2021 року в Одесі** невідомі підпалили гараж, що належить екоактивісту **Леонідові Колесниченку**, який бореться проти стихійного звалища й незаконного видобутку піску неподалік від нього. Підпалом було пошкоджено будівлю та припарковану всередині автівку дочки активіста²⁴².

За словами постраждалого, він почув вибух, вибіг гасити полум'я, а потім уже на згарищі виявив, що будівлю облили горючою речовиною. До того ж, як зазначає Колесниченко, приблизно через тиждень після інциденту він виявив неподалік невикористаний саморобний смолоскип – дерев'яну палицю, обмотану ганчіркою. Активіст підозрює, що таким або схожим інструментом підпал і здійснювався.

²⁴⁰ На Харківщині активістку, яка протестувала проти закриття шкіл, суд визнав невинною в злісній непокорі поліції / ZMINA, 10 вересня 2021 року: <https://zmina.info/news/na-harkivshhyni-aktivistku-yaka-vyhodyla-na-protesty-proti-zakryttya-shkil-vyznaly-ne-vynnoyu-u-zlisnij-nepokori-policiyi/>

²⁴¹ На Харківщині під час акції «люди у цивільному» затримали активістів / Українська Гельсінська спілка з прав людини, 1 липня 2021 року: <https://helsinki.org.ua/articles/na-harkivshhyni-pid-chas-aktsii-lyudy-u-tsyvilnomu-zatrymaly-aktivistiv/>

²⁴² Олег Михайлик. Особиста фейсбук-сторінка, 21 червня 2021 року: <https://www.facebook.com/oleg.myhailik/videos/625374938438998>

Через описані події поліція Одещини почала провадження за ч. 2 ст. 194 (умисне знищення або пошкодження майна) ККУ. Станом на грудень 2021 року про підозру нікому не було повідомлено.

Леонід Колесниченко вже багато років бореться з незаконним видобутком брудного піску та звалюванням сміття на колишніх полях фільтрації, що розташовані за три кілометри від центральної вулиці Одеси – Дерibasівської. За його словами, там скидають не тільки будівельне сміття, а й органічні відходи тваринництва, світлодіодні лампи, ртуть, які потім через ґрунтові води потрапляють у Хаджибеївський лиман. Зокрема, він подавав скарги й заяви до органів правопорядку про це, а також ініціював зйомки документального фільму про ситуацію²⁴³.

Сам активіст пов'язує підпал виключно зі своєю громадською діяльністю, говорить, що інцидент не перший. Зокрема, як розповів Леонід Колесниченко, з 28 на 29 серпня 2020 року невідомі підпалили його автомобіль, що стояв на вулиці біля будинку, а також напередодні тогорічного інциденту йому погрожували гранатою та стріляли біля нього з пістолета, коли активіст проводив відеозйомку на звалищі. За словами Колесниченка, особи зловмисників так і не встановили.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **19 червня 2021 року у Кременчуці** на Полтавщині невідомий підпалив автівку антикорупційному та екоактивісту **Геннадію Тертичному**. За словами постраждалого, він почув сигналізацію, виглянув у вікно і побачив зловмисника, коли той тікав.

За словами Тертичного, машина була облита якоюсь горючою речовиною, тому полум'я довго не вдавалося подолати, машина сильно пошкоджена.

Викликали поліцію і пожежників. Постраждалий стверджує, що спочатку поліція не хотіла починати провадження, але врешті йому вдалося домогтися початку розслідування²⁴⁴ двох проваджень: за ч. 1 ст. 129 (погроза вбивством) та ч. 2 ст. 194 (знищення чи пошкодження майна) ККУ.

Через деякий час йому повідомили, що органи правопорядку встановили особу палія (але він не може сказати, хто це, бо йому нібито про це не сказали) і мають підозри стосовно замовника. Однак невдовзі після цієї розмови, як розповідає Тертичний, слідчих перевели працювати до Києва, а його справа «зависла». Станом на кінець грудня 2021 року, за його словами, нікому про підозру не повідомили.

Геннадій Тертичний пов'язує епізод зі своєю громадською діяльністю. Як розповідає активіст, десь за тиждень до інциденту він подавав запити до міськвиконкому та міського голови щодо п'яти земельних ділянок у центрі Кременчука, де зараз триває зведення багатоповерхівок.

Геннадій Тертичний – керівник ініціативи «Антикорупційний, реформаторський, соціально-економічний альянс Україна» та ГО «Екологічний рух “Зелена планета”». У рамках діяльності останньої намагається досягти запровадження мораторію на проведення будівництва в центрі міста. У 2020 році балотувався на пост міського голови Кременчука.

²⁴³ В Одесі підпалили гараж активіста: він виступає проти незаконного видобутку піску / ZMINA, 23 червня 2021 року: <https://zmina.info/news/v-odesi-pidirvaly-garazh-gromadskogo-aktivista-vin-vystupaye-proti-nezakonnogo-vydobutku-pisku/>

²⁴⁴ Геннадій Олександрович. Фейсбук-сторінка, 18 жовтня 2021 року: <https://www.facebook.com/photo?fbid=1262253767553996&set=a.113383425774375>

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **22 червня 2021 року в Києві** близько третьої години ночі двоє невідомих підпалили авто голови громадської організації «Парки Дарниці» **Олександра Сільченка** (відомого також як Олексій Кіт), припарковану у дворі багатоповерхівки, де мешкає активіст²⁴⁵.

■ Фото після інциденту, опубліковане постраждалим у фейсбук-групі «Нова Дарниця/ New Darnitsa/Новая Дарница»

Сільченко каже, що ймовірних противників, які могли би бути причетні до цих незаконних дій, може бути кілька. За словами активіста, десь із літа 2020 року він виступав проти будівництва

в парку Партизанської слави закладу харчування з літньою терасою: спочатку це була тимчасова споруда, потім у грудні минулого року вона згоріла, а на її місці почали будувати капітальну – з фундаментом та цегляними стінами, але ще пізніше її знесли комунальники й Муніципальна варта. Увесь цей час активісти зверталися до різних представників влади зі скаргами, аби припинити діяльність згаданого закладу на території парку.

Як пригадує постраждалий, їхня організація виступала проти встановлення атракціонів на березі озера (Сільченко стверджує, що ділянка має природоохоронний статус), що могло не подобатися власникам конструкцій.

Окрім того, уже після інциденту, 29 червня Сільченку дзвонили через Whatsapp і погрожували, бо він написав коментар до якогось допису на фейсбучі про альтанки в парку. Дзвінок активіст не зміг записати, але зауважив, що це свідчить про те, що за всією його діяльністю стежать.

У поліції Києва повідомили на сайті, що за фактом підпалу автомобіля відкрите кримінальне провадження за ч. 2 ст. 194 (умисне знищення або пошкодження майна) ККУ²⁴⁶. Станом на грудень 2021 року про підозру нікому не було повідомлено.

ГО «Парки Дарниці» офіційно заснована 2021 року, раніше існувала як ініціативна група. Активісти перешкоджали незаконній торгівлі на території парку Партизанської слави, виступали за знесення незаконних споруд, протидіяли організації в парку. Зверталися до керівництва Дарницького району, міського голови Києва Віталія Кличка, Офісу Генерального прокурора, Президента України.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#порушення_приватності

- **25 червня 2021 року в Дніпрі** в офіс організації «Спільнота активної молоді – САМ» прийшли співробітники СБУ для того, щоб провести, як вони зазначили, «профілактичну бесіду» із заступником голови організації **Вірославом Цюп'яком** через його участь в акції на підтримку Сергія Стерненка 30 травня (акцію влаштовували за день до того, як Одеський апеляційний суд мав проголосити своє рішення у справі Щербича²⁴⁷).

²⁴⁵ Нова Дарниця/New Darnitsa/Новая Дарница. Фейсбук-група, 22 червня 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/382557432390117/permalink/768333063812550/>

²⁴⁶ За фактом підпалу автомобіля в Дарницькому районі столиці слідчі відкрили кримінальне провадження / Поліція Києва: <https://kyiv.npu.gov.ua/news/novini/za-faktom-pidpalu-avtomobilya-v-darniczkomu-rajoni-stoliczi-slidchi-vidkrili-kriminalne-provazhennya/>

²⁴⁷ Суд виправдав Стерненка у справі про розбій, але залишив у силі вирок щодо вогнепальної зброї / ZMINA, 31 травня 2021 року: <https://zmina.info/news/sud-shhodo-sternenka-ta-demchuka/>

За словами Цюп'яка, приблизно через тиждень після акції до нього зателефонував чоловік, який назвався Артемом Вікторовичем, і сказав, що він із СБУ і що хоче провести з ним «бесіду». На прохання активіста пояснити офіційну причину запрошення, чоловік сказав, що це пов'язано з акцією, і це «просто бесіда», без якогось юридичного статусу, тож Цюп'як відмовився туди йти. Після цього, за словами активіста, йому ще кілька разів телефонували з незнайомих номерів. 22 червня 2021 року зателефонувала людина, яка представилася керівником Артема Вікторовича, також запрошувала його на «бесіду» й погрожувала в разі відмови прийти до нього на навчання.

25 червня 2021 року приблизно о 13:50 двоє невідомих осіб зайшли в офіс, який орендує громадська організація «Спільнота активної молоді – САМ», у якому перебував Вірослав Цюп'як, також назвавшись співробітниками СБУ, але не дозволивши сфотографувати посвідчення.

При цьому активіст звертає увагу на два моменти. По-перше, адреса цього офісу не була у вільному доступі, а на запитання, звідки вони її дізналися, прибулі заявили, що «Дніпро – маленьке місто». По-друге, сам Цюп'як не завжди працює в офісі, часто призначає зустрічі десь у місті, тож є ймовірність, що прибулі з'ясували факт його присутності саме там через якісь негласні дії (стеження або встановлення розташування його мобільного).

Прибулі попросили всіх, крім Цюп'яка, вийти з приміщення, але двоє колег відмовились. Тоді вони заборонили знімати їх на відео. При цьому, як згадує активіст, одну з колег вони називали на ім'я.

Співробітники СБУ ставили йому запитання про акцію на підтримку Стерненка й записували його пояснення (але про інших активістів, як говорить Цюп'як, його не питали). На зауваження, що він не був організатором акції і не подавав повідомлення про неї органам влади, силовики вказали, що він був ведучим акції і тому, за їхніми словами, на ньому – відповідальність, якби раптом щось «пішло не так».

Активіст зазначає, що вони тиснули на нього, говорили, що на акції лунали заклики, які могли би спричинити радикальні дії протестувальників, і те саме начебто могло статися на майбутніх акціях.

Окрім того, за словами Цюп'яка, його критикували за те, що не йшов на контакт із тими, хто йому телефонував: «Чому ви не берете слухавку?», «Ви знаєте, що буває з людьми, які так ставляться до СБУ?».

Написане зі слів Цюп'яка пояснення вони не дозволили сфотографувати. Той відповів, що підпише, лише якщо вони нададуть копію. Вони відмовилися це робити, тож він відмовився підписувати. Приблизно о 14:40 ці люди пішли.

У СБУ підтвердили факт візиту в офіс, де працює Вірослав Цюп'як. У коментарі «Українській правді»²⁴⁸ пояснили, що постановою № 1370-ІХ, яку Верховна Рада прийняла після інциденту на акції 20 березня 2021 року біля Офісу Президента, коли демонстранти обмалювали графіті будівлю і кидали фаєри крізь розбиту шибку дверей, серед іншого СБУ зобов'язали вивчити обставини, що супроводжували ці події, на предмет організації чи участі в реалізації зазначених подій будь-яких політичних партій України або пов'язаних із ними осіб.

²⁴⁸ У Дніпрі до учасника акцій за Стерненка із «бесідою» навідалась СБУ / Українська правда, 25 червня 2021 року: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/06/25/7298504/>

Цюп'яка при цьому у відповіді спецслужби охарактеризували як особу, що «є організатором та учасником відповідних масових акцій протесту на території Дніпропетровського та інших регіонів України, а також у м. Києві».

Вірослав Цюп'як – заступник голови САМ, учасник акцій з вимогою ефективного розслідування та притягнення до відповідальності причетних до вбивства херсонської активістки Катерини Гандзюк та на підтримку Сергія Стерненка, мовного закону та декомунізації.

«Спільнота активної молоді – САМ» – громадська організація у Дніпрі, що проводить освітні та нетворкінгові заходи (молодіжна політична школа тощо).

ЛИПЕНЬ 2021 РОКУ

#юридичне_переслідування

#перешкоджання_діяльності_громадської_організації

- **5 липня 2021 року** поліція міста **Бровари** на Київщині почала провадження за статтею про підроблення документів (ч. 3 ст. 359 Кримінального кодексу України) через те, що активісти **громадської організації «Берегиня»** надсилали їм запити і звернення нібито з метою паралізувати роботу та в подальшому подавати в суд і отримати вигоду.

Заяву подав голова ОТГ Віталій Крупенко. Як розповідає голова організації **Вікторія Губська**, її та ще чотирьох членів викликали на допит до поліції як свідків. При цьому, за словами активістки, під час допиту їм дали зрозуміти, що в поліції був доступ до листування організації.

Губська зазначає, що вони зустрілися з новообраним головою Зазимської ОТГ цього року, і той начебто висловлював готовність до співпраці й виконання рішень судів щодо надання ветеранам земельних ділянок, але нічого не відбувалось. Активістка розповідає, що надсилала після цього запити на Зазимську сільську раду щодо тих чи інших рішень, що стосуються цієї ситуації з земельними ділянками.

Станом на грудень 2021 року справа щодо підроблення досі розслідується. Водночас Вікторія Губська подала заяву щодо дій Крупенка, і за цією заявою поліція почала провадження.

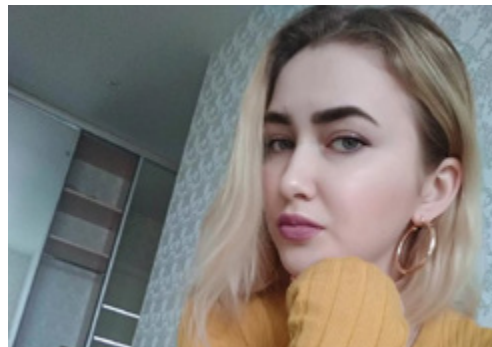
Вікторія Губська очолює громадську організацію «Жінок ветеранів, інвалідів, учасників АТО «Берегиня»», засновану у 2016 році для допомоги людям, які воювали, та їхнім родинам. Організація зареєстрована в Києві, але працює з ветеранами у всій Київській області.

З-поміж іншого «Берегиня» займається питаннями виділених для учасників бойових дій земельних ділянок: пише відповідні запити і звернення до органів місцевого самоврядування, за потреби надає ветеранам юридичну підтримку в судах.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#дискредитація

■ **7 липня 2021 року** розпочалося цькування в соціальних мережах громадської активістки з **Демидова** на Київщині **Анастасії Ноздровської**. Це трапилося після того, як вона опублікувала анонс про допит у цій справі нинішнього начальника поліції Київської області Андрія Небитова після засідання суду щодо вбивства її матері, правозахисниці Ірини Ноздровської²⁴⁹. У своєму дописі Анастасія згадала про розмови між Небитовим та обвинуваченим Юрієм Россошанським, під час яких перший переконував другого зізнатися (це є в матеріалах справи), говорив на його підтримку, а той у відповідь висловлювався про домовленості щодо менш жорсткої кваліфікації злочину.

■ Анастасія Ноздровська (фото з фейсбук-сторінки активістки)

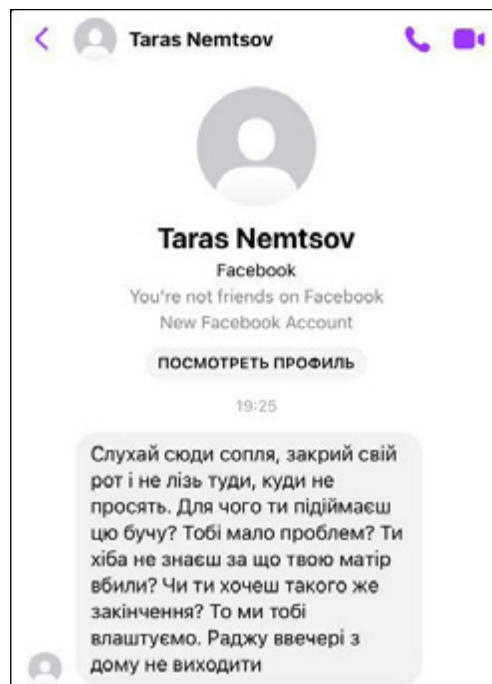
Як розповідає Анастасія Ноздровська, приблизно через годину після публікації в коментарі до неї прийшли користувачі фейсбуку, почали писати їй образливі повідомлення, звинувачуючи в «піарі на смерті матері» та зведенні наклепу на поліцейських. За словами активістки, коментарі надходили як від порожніх акаунтів (без дописів і особистих фото), які виглядали як боти, так і від облікових записів чинних співробітників органів правопорядку.

Увечері 8 липня активістці також надійшло приватне повідомлення з погрозами вбивством від невідомого їй користувача Taras Nemtsov²⁵⁰.

Анастасія Ноздровська – дочка громадської активістки Ірини Ноздровської, яка загинула у 2017 році. Є потерпілою в цій справі, що розглядається в Шевченківському районному суді Києва.

Ірина Ноздровська кілька років працювала над справою про загибель своєї сестри Світлани Сапатинської, яку 30 вересня 2015 року в селі Демидів на смерть збив небіж голови суду Вишгородського району Дмитро Россошанський. У травні 2017 року Россошанського засудили до семи років ув'язнення. Пізніше, у листопаді 2019 року, його звільнили від відбування покарання. Ухвала набрала законної сили 29 січня 2020 року, після оскарження прокурора.

Тіло самої Ірини Ноздровської 1 січня 2018 року знайшли у водоймі біля села Демидів Вишгородського району на Київщині. За попередніми даними експертизи, жінка загинула від

■ Скриншот повідомлення, наданий постраждалою

²⁴⁹ Анастасія Ноздровська. Особиста фейсбук-сторінка, 7 липня 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=886902315228847&id=100017272599465

²⁵⁰ Дочці загиблої активістки Ноздровської погрожують у соціальних мережах через анонс допиту начальника поліції Київщини / ZMINA, 9 липня 2021 року: <https://zmina.info/news/dochczi-zagybloyi-aktyvistky-nozdrowskoyi-pogrozhuut-u-soczmerezhah-cherез-anons-dopytu-nachalnyk-policziyi-kyivshhyny/>

множинних колото-різаних ран. За підозрою в її вбивстві вже 8 січня затримали 63-річного Юрія Россошанського, батька засудженого Дмитра Россошанського. У Нацполіції заявили, що Юрій Россошанський зізнався у вбивстві правозахисниці. Однак його захист стверджує, що чоловіка змусили зізнатись у злочині, якого він не скоював, пообіцявши натомість допомогти його синові.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **7 липня 2021 року в Києві** студенту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (КНУ) **Остапові Тивоновичу**, який позиціонує себе як ініціативного члена ЛГБТК-спільноти, почали надходити погрози через те, що він напередодні вивісив із вікна в гуртожитку веселковий прапор²⁵¹.

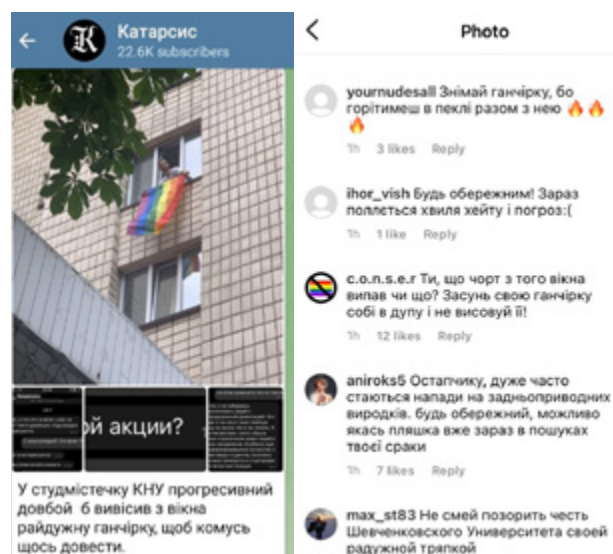
■ Фото надав Остап Тивонович

Як розповідає постраждалий, він зробив це 5 липня для того, щоб показати, що по завершенню прайд-місяця потрібно продовжувати привертати увагу до утисків прав ЛГБТК-спільноти. Наступного дня йому в телеграм написав заступник декана факультету, де навчається хлопець, мовляв, дирекція студмістечка цікавиться, для чого на гуртожитку розмістили ЛГБТ-символіку, і чи не збирається він таким чином «рекламувати цей напрям». Як пояснює Остап Тивонович, бесіда відбувалася мирно, але формулювання здалися йому дотепними (вони там далі дискутували про те, що саме можна вважати рекламою, якщо ЛГБТ – це не товар і не послуга), тож він опублікував скриншоти повідомлень на своїй сторінці у твітері. Допис став вірусним (кілька сот ретвітів).

Скриншоти розмови поширили в телеграм-каналі «Червоний губер»²⁵² (спільнота студентів та випускників КНУ) з коментарем «Шева все ще найкраща», де, на думку постраждалого, їх побачили адміністратори ультраправого телеграм-каналу «Катарсис» (бо серед коментарів були й гомофобні) та зробили про це допис у себе з образливим коментарем і посиланням на інстаграм-акаунт Тивоновича.

Після цього він також почав отримувати в приватні повідомлення образливі коментарі й погрози розпорою (зокрема, згвалтуванням і вбивством: «Готуйся, тебе вже шукають», «Умри, п*дорас» тощо), деякі писали «Привіт від дітей катарсису», ймовірно, засвідчуючи таким чином зв'язок із публікаціями в однойменному телеграм-каналі.

Остап Тивонович звернувся через погрози до поліції, однак усупереч вимогам законодавства провадження так і не було почато, тож активіст оскаржив бездіяльність органів правопорядку через суд.

■ Скриншот погроз, які надходили Остапу Тивоновичу

²⁵¹ Студент КНУ вивісив з вікна гуртожитку ЛГБТ-прапор – тепер йому погрожують праворадикали / ZMINA, 9 липня 2021 року: <https://zmina.info/news/student-knu-vyvisyv-z-vikna-gurtozhytku-lgbt-prapor-teper-jomu-pogrozhyut-pravoradykaly/>

²⁵² Червоний губер. Телеграм-канал, 7 липня 2021 року: <https://t.me/rektorguberski/2393>

29 жовтня 2021 року прокуратура Києва внесла до Єдиного реєстру досудових розслідувань провадження за ч. 1 ст. 129 (погроза вбивством) Кримінального кодексу України. Станом на грудень 2021 року розслідування триває.

#перешкоджання_мирним_зібранням

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#дискредитація

- **8 липня 2021 року в Києві** учасників акції під КМДА за збереження озера Вирлиця атакувала група контрдемонстрантів: у мітингувальників виривали з рук плакати, а побиттю, зі слів очевидців, удалося запобігти тільки завдяки поліції²⁵³.

Як розповіла одна з учасниць мітингу, представниця ініціативи за збереження озера Вирлиці **Анастасія Гмирянська**, представники контрдемонстрації заявили, що вони – ветерани війни на Сході України, і що вони підтримують забудову Вирлиці, оскільки забудовник має намір зробити там реабілітаційний центр. Таку інформацію сама активістка заперечує, каже, що раніше зведення реабілітаційного центру там ніяк не артикулювалось, і дозволів на це не було. Натомість вона висловлює припущення, що мітинг за забудову був проплачений, і зауважує, що серед його учасників були неповнолітні.

Ще один з учасників мітингу, кінокритик **Олександр Гусєв**, пригадує, що спікер контрмітингу почав звинувачувати екоактивістів у тому, що ті начебто працюють на депутата Верховної Ради від ОПЗЖ Віктора Медведчука й через це саботують будівництво інфраструктури для ветеранів. При цьому, за його словами, на сходах КМДА почали збиратися молоді люди в тактичному одязі, деякі – з символікою у вигляді сварг та інших «слов'янських міток», один із них підійшов сваритися з антизабудовниками, кричав, намагаючись вихопити чийсь плакат та апелюючи до власного бойового досвіду на Донбасі, і хтось із учасників нецензурно щодо нього висловився, після чого чоловік почав поводитися ще більш агресивно, аж його була змушена відтіснити поліція.

Як зазначає Гусєв, у якийсь момент з'явилася молода дівчина (пізніше він з'ясував, що це була ультраправа діячка ГО «Невідомий патріот» Віта Заверуха), яка керувала іншими контрмітингувальниками, даючи їм вказівки оточити антизабудовників і рвати їхні плакати, і сама активно брала в цьому участь. Поліція при цьому, за словами Олександра Гусєва, намагалася розмежувати протестувальників. Екоактивісти зайшли в приміщення КМДА, а близько другої години дня контрмітингувальники розійшлися, хоча дехто з ініціативної групи екоактивістів остерігалися виходити з приміщення. Поліція провела їх до машин, щоб ті могли безпечно повернутися додому.

Після цього інциденту, як зазначає Анастасія Гмирянська, почалося її цькування з бездоказовими звинуваченнями у проплаченості та характеристика на зразок «псевдоеколог»: пости й коментарі такого змісту з'являлись у соцмережах, а також такі тези висловлювались на мітингу праворадикалів біля одного з маєтків Віктора Медведчука²⁵⁴.

²⁵³ Під КМДА напали на учасників мітингу проти забудови озера Вирлиця (фото) / Хмарочос, 8 липня 2021 року: <https://hmarochos.kiev.ua/2021/07/08/pid-kmda-napaly-na-uchasnykiv-mityngu-proty-zabudovy-ozera-vyrlyczya-foto/>

²⁵⁴ Ветерани АТО пікетували особняк Медведчука: вимагали заборонити агентів Кремля / Big Kyiv, 14 вересня 2021 року: <https://bigkyiv.com.ua/veterany-ato-piketuvaly-osobnyak-medvedchuka-vymagaly-zaboronyty-agentiv-kremlya>

Анастасія Гмирянська – активістка ініціативної групи проти знищення озера Вирлиця в Дарницькому районі Києва, яка діє з весни 2021 року, коли компанія «Мрія-Інвест» анонсувала будівництво на цій території торговельно-розважального комплексу²⁵⁵.

За даними «Радіо Свобода», у 2004 році компанія «Мрія-Інвест» уклала з Департаментом економіки та інвестицій КМДА договір про будівництво на Вирлиці «спортивно-оздоровчого комплексу з зоною відпочинку, закладами торгівлі та громадського харчування»²⁵⁶. Забудовник отримав в оренду, зокрема, дві ділянки, одна з яких фактично накладається на саму водойму, друга – на берегову лінію. Загальна площа ділянок – понад 25 гектарів. Тривалий час роботи там не велися. Із 2012 року міська влада через суди намагалася повернути ділянки у власність громади, однак безуспішно. У лютому 2021 року Київрада вирішила не продовжувати договір оренди на одну з ділянок.

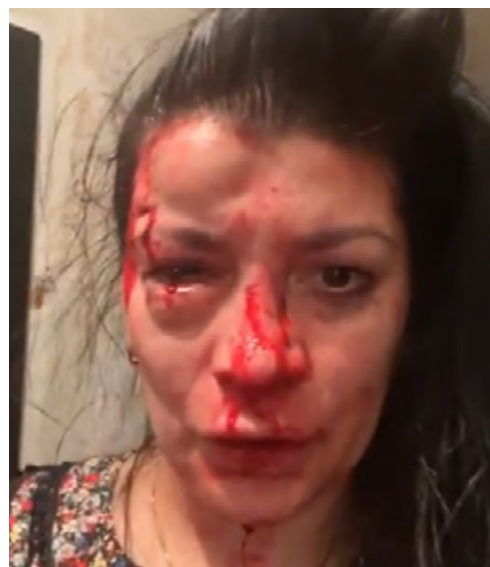
У червні депутати Київради на засіданні комісії з питань екологічної політики запропонували створити на Вирлиці ландшафтний заказник площею близько 98 гектарів, що дозволило б захистити ділянку від забудови. Однак рішення не зібрало необхідної кількості голосів, хоча вносилося на голосування двічі: спочатку наприкінці серпня, вдруге – у вересні.

У серпні 2021 року Державна екологічна інспекція заборонила компанії здійснювати будь-які роботи до отримання висновку про їхній вплив на довкілля.

#фізичний_напад

- **15 липня 2021 року** близько 20:00 у **Дніпрі** двоє невідомих напали на громадську активістку **Наталію Ешонкулову** в під'їзді її будинку. За словами постраждалої, вона піднялася до себе на поверх і відчиняла двері квартири, коли це сталося: активістку вдарили по голові, і на короткий час вона втратила свідомість, а коли отямилася, то побачила, що вибігли сусіди, і нападники стали тікати, але жінка встигла побачити, що в одного з нападників був ніж.

За словами Ешонкулової, у неї пошкоджено кілька зубів, зламано ніс, струс мозку, а також синці й садна на обличчі. Одразу після нападу вона вийшла в прямий ефір на своїй фейсбук-сторінці, щоб повідомити про напад, поки чекали на швидку й поліцію²⁵⁷. Активістку госпіталізували, серед іншого їй довелося робити операцію на носі, щоб нормально дихати.

■ Скриншот із трансляції, яку почала Наталія Ешонкулова після нападу

Наталія Ешонкулова переконана, що нападники хотіли її вбити, і пов'язує напад зі своєю громадською діяльністю. Версію пограбування виключає. За її словами, у неї з собою була сумка зі значною сумою готівки, але зловмисники не взяли її.

²⁵⁵ Природа чи будмайданчик. Яке воно, озеро Вирлиця, що хочуть засипати піском / The village| Україна, 21 вересня 2021 року: <https://www.the-village.com.ua/village/city/cityplace/315925-zahist-virlitsi-vid-zabudovi>

²⁵⁶ Битви за Київ: як активісти захищають столичні зелені зони від забудови / Радіо Свобода, 6 жовтня 2021 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/bytvy-za-kyiv-zahyst-zelenyh-zon/31494055.html>

²⁵⁷ Наташа Ешонкулова. Особиста фейсбук-сторінка, 15 липня 2021 року: <https://www.facebook.com/100009317015475/videos/192078172887068>

16 липня поліція Дніпропетровської області повідомила, що кваліфікувала напад на активістку як замах на вбивство (ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 115 Кримінального кодексу України)²⁵⁸.

24 липня стало відомо про затримання двох чоловіків за підозрою у причетності до нападу на Наталію Ешонкулову. Як повідомив начальник Національної поліції Ігор Клименко²⁵⁹, їх упізнала потерпіла. Це – мешканці Дніпропетровщини: одному з нападників 36 років, іншому – 28.

Станом на кінець грудня 2021 року справу з двома підозрюваними передали до суду, але розгляд ще не почався.

Постраждала наполягає на замовному характері злочину²⁶⁰. За її словами, розслідування щодо замовників і третього нападника виділили в окреме провадження, у якому ще триває слідство.

Наталія Ешонкулова – підприємця з Дніпра, юристка, голова громадської організації «Укри», заснованої 2014 року. Була однією з організаторок протестів малих підприємців проти карантинних обмежень у 2020 році²⁶¹.

Як розповіла постраждала, у 2020 році до неї звернулися підприємці ринку «Озерка» (вона раніше також мала там торговельну точку), розповіли, що їм відмовляють у зменшенні орендної плати (а працювати вони не могли через карантин), але одночасно не дають вивезти товар, а їхні договори з ринком є тільки в його керівництва. Ешонкулова зазначила, що брала участь у переговорах з директоркою ринку (і та їй погрожувала). Також Наталія Ешонкулова повідомила, що займається протидією рейдерському захопленню бізнесу й майна у складі ініціативної групи. За її словами, ця її діяльність почалась із того, що рейдери намагалися забрати бізнес її чоловіка за підробними документами, потім з'ясувалося, що постраждалих від таких дій багато (у кого намагалися забрати бізнес або нерухомість) – і вони вирішили об'єднатись.

Ешонкулова писала від імені ініціативної групи звернення до органів правопорядку, Верховної Ради і Президента. Активістка розповідає, що спочатку писала просто про проблему – без імен осіб, які, ймовірно, до цього причетні, а потім – із іменами (там фігурують деякі бізнесмени та ексчиновники Дніпра). Активістка каже, що після другої частини листів почали реагувати депутати. Перша група постраждалих пішла на прийом до обласної прокуратури – і ввечері того ж дня її побили.

Побиттю, за словами активістки, передували погрози: через людей їй передавали, щоби була обережна.

²⁵⁸ Поліція Дніпропетровської області. Офіційна фейсбук-сторінка, 16 липня 2021 року: <https://www.facebook.com/PoliceDniproRegion/posts/1831009447059701>

²⁵⁹ Ігор Клименко. Фейсбук-сторінка, 24 липня 2021 року: <https://www.facebook.com/iklymenko.fb/posts/233039768824336>

²⁶⁰ Лицо превратилось в кровавое месиво: Наталья Эшонкулова рассказала, как и по чьему заказу ее избили / Телеграф, 20 липня 2021 року: <https://telegraf.com.ua/ukraina/mestnyiy/5669386-litso-prevratilos-v-krovavoe-mesivo-natalya-eshonkulova-rasskazala-kak-i-po-chemu-zakazu-ee-izbili.html>

²⁶¹ У Дніпрі підприємці провели автотитинг «Ні подвійним стандартам!» / Радіо Свобода, 30 квітня 2020 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-dnipro-avtomitynh/30585418.html>

#залякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#порушення_приватності

- **15 липня 2021 року** ультраправий телеграм-канал «Катарсис» опублікував декілька дописів про ЛГБТІК-активістку **Софію Лапіну**, виклавши посилання на її профілі в соцмережах²⁶² та її особистий номер телефону²⁶³.

Напередодні інциденту, як зазначає правозахисниця, їй зламали електронну пошту і, як з'ясувалося, деякі месенджери (як потім дізналася Лапіна, зловмисники переписувалися від її імені з її знайомими), а також намагались отримати доступ до її банківського рахунку і взяти кредит на її ім'я.

До того ж їй стали надходити повідомлення в телеграмі та інстаграмі (каже, що всього отримала їх близько 200²⁶⁴) з образами й погрозами фізичною розправою, причому невідомі писали Лапіній, що знають її адресу (і вказували актуальну), а також надсилали фото її балкона.

Свою агресію праворадикали пояснювали в телеграмі публікацією фотографій на інстаграм-сторінці організації Ukraine.Pride, де зображені стікери та графіті з ЛГБТ-символікою на стінах поблизу церков у Києві та на дверях із зображенням хреста. Софія Лапіна своєю чергою є однією із засновниць згаданої організації, а її банківська картка зазначена як така, куди прибічники організації можуть скидати пожертви.

Водночас сама Лапіна в коментарі виданню «Грати» зазначила, що її організація непричетна до появи стікерів (як їй відомо, є організація RebelQueers, яка їх виготовляє, але хто наклеював, активістці невідомо: світлини їм надіслали анонімно, і адміністратори сторінок вирішили, що вони цікаві для публікації)²⁶⁵.

Постраждала активістка звернулася в поліцію, однак провадження всупереч вимогам законодавства так і не було почато, тож вона оскаржила бездіяльність органів правопорядку через суд. Станом на грудень 2021 року поліція розслідує цю справу за статтею 182 (порушення недоторканності приватного життя) Кримінального кодексу України. Про підозру нікому не повідомили.

Софія Лапіна – співзасновниця і керівниця громадської організації «УкраїнаПрайд» (створена у грудні 2020 року). До цього працювала в організаціях «КиївПрайд» та «Наш світ».

У 2020 році ZMINA зафіксувала два інциденти, де Лапіна була постраждалою.

#фізичний_напад

- **16 липня 2021 року** в Куп'янську на Харківщині напали на активіста **Сергія Кудрявцева**. За словами постраждалого, ввечері під будинком його підстерegli двоє невідомих у медичних масках і побили: зламали йому ніс, завдали струсу мозку, травми щелепи й численних гематом.

²⁶² Катарсис. Телеграм-канал, 15 липня 2021 року: https://t.me/catars_is/4603

²⁶³ Катарсис. Телеграм-канал, 15 липня 2021 року: https://t.me/catars_is/4597

²⁶⁴ Sofia Lapina. Особиста фейсбук-сторінка, 17 липня 2021 року: <https://www.facebook.com/sofiialapina/posts/3174771226083500>

²⁶⁵ Руховодительница «УкраїнаПрайд» Софія Лапіна обратилась в полицию из-за угроз / Грати, 20 липня 2021 року: <https://graty.me/news/rukovoditelnicza-ukra%D1%97naprajd-sofiya-lapina-obratilas-v-policiyu-iz-za-ugroz/>

У розмові з Українською Гельсінською спілкою з прав людини Кудрявцев зазначив, що за деякий час перед нападом йому дзвонили з невідомих номерів та пропонували зустрітись²⁶⁶.

Поліція почала провадження 17 липня 2021 року за статтю 125 (умисне легке тілесне ушкодження) Кримінального кодексу України.

Станом на грудень 2021 року розслідування триває. Про підозру нікому не було повідомлено.

Сергій Кудрявцев – один із засновників і керівник «Об'єднання громадян – координаційний центр боротьби з корупцією міста Куп'янськ». Займається антикорупційною діяльністю з 2019 року. Підприємець. Має фірму, що займається лісозаготівлею, тому, за його словами, розуміється на тому, які дерева дозволяють вирубувати, а які – ні. Бороться з незаконними вирубками: висвітлює ситуацію в соцмережах, також звертався до органів правопорядку, деякі справи дійшли до суду²⁶⁷. Брав участь в організації в Куп'янську Тарифного майдану²⁶⁸.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **16 липня 2021 року** близько пів на третю годину ночі в **Рубіжному** на Луганщині невідомий підпалив авто керівника громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» **Валерія Харчука**²⁶⁹. За словами постраждалого, на відео з камер спостереження зафіксована одна особа (ймовірно, чоловік), який робить підпал, при цьому в нього самого спалахнули руки. На цю автівку Харчука вже була раніше здійснена атака – її обливали кислотою²⁷⁰.

■ Фото надав потерпілий Валерій Харчук

Активіст пов'язує інцидент із протидією зловживанням під час проведення закупівель міською владою. За його словами, напередодні інциденту йому передали відео, де зафіксовані корупційні домовленості між чиновниками місцевої влади перед проведенням торгів, він неофіційно звернувся до представника згаданої структури, попередивши, що якщо вони продовжать займатися схемою, яку він виявив, він повідомить про це органи правопорядку.

За фактом підпалу поліція Луганщини почала провадження за ч. 2 ст. 194 ККУ (знищення чи пошкодження майна). Станом на кінець 2021 року про підозру нікому не було повідомлено.

Валерій Харчук – керівник громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» (діє з 2013 року), що проводить моніторинг закупівель органів місцевого самоврядування, розподілу земель тощо. Як розповідає активіст, вони публікують результати своїх розслідувань на фейсбук-сторінці «Антикорупційний фронт», а також оскаржують рішення, які вважають незаконними, через звернення до органів правопорядку.

²⁶⁶ На активіста з Харківщини напали та спалили авто: він висвітлює корупцію у лісгоспах області / Українська Гельсінська спілка з прав людини, 4 серпня 2021 року: <https://helsinki.org.ua/articles/na-aktyvistu-z-kharkivshchyny-napaly-ta-spalyly-avto-vin-vysvitluie-koruptsiu-u-lishospakh-oblasti/>

²⁶⁷ На Купянський лісхоз подали в суд – потребують возмещити утвірб в розміре более 6 млн грн / ХТ, 1 жовтня 2021 року: <https://times.kharkiv.ua/2021/06/15/na-kupjanskij-leshoz-podali-v-sud-trebuyut-vozmestit-ushherb-v-razmere-bolee-6-mln-grn/amp/>

²⁶⁸ Міський голова провів зустріч з учасниками акції протесту «Тарифний майдан» / Офіційний сайт Куп'янської міської ради та виконавчого комітету, 25 січня 2021 року: <http://kupyansk-rada.gov.ua/news/id/18364>

²⁶⁹ Активісту з Рубіжного на Луганщині Валерієві Харчуку спалили ще одну автівку / ZMINA, 16 липня 2021 року: <https://zmina.info/news/aktyvistu-z-rubizhnogo-na-luganshyni-valeriyevi-harchuku-spalyly-shhe-odnu-avtivku/>

²⁷⁰ Рубежное: Авто Харчука облили кислотой (фото, видео) / Трибун, 15 березня 2021 року: <https://tribun.com.ua/78674>

Описаний інцидент – четвертий випадок псування майна Валерія Харчука, що трапився цього року: 1 червня невідомі облили кислотою два його автомобілі, у ніч на 5 квітня – підпалили одне його авто, а 15 березня – облили кислотою іншу його автівку (йдеться про машину, яку тепер спалили).

За словами Харчука, окрім громадської діяльності, він веде також підприємницьку. Ці машини йому потрібні для роботи. Однак усі інциденти він пов'язує зі своєю антикорупційною діяльністю.

#знищення_чи_пошкодження_майна

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- У ніч на **19 липня 2021 року в Одесі** невідомі обклеїли фасад офісу одеського осередку **Асоціації ЛГБТ «Ліга»** плакатами з символікою угруповання «Традиція і порядок», пролайферськими гаслами та листівками, спрямованими проти ЛГБТ (на них зображений меч, що розрубє веселковий прапор, і напис «Залиш орієнтацію вдома»). Окрім, власне, офісу, цими листівками були обклеєні й інші споруди поблизу (одна з них – музей Пушкіна)²⁷¹.

■ Фото з фейсбук-сторінки Асоціації ЛГБТ «Ліга»

Асоціація геїв, лесбійок та бісексуалів «Ліга» була заснована в Миколаєві в 1993 році, має сервісний центр для спільноти, а також розвиває правозахисний та просвітницький напрями діяльності. Головний осередок розташований у Миколаєві, але організація також має представництва в Херсоні, Одесі та Києві.

Офіс одеського осередку неодноразово зазнавав атак від представників угруповання «Традиція і порядок», які займалися псуванням фасаду, а в травні 2021 року невідомі розбили вікно й намагалися пошкодити камеру відеоспостереження біля входу в приміщення.

#фізичний_напад

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- 20 липня 2021 року** до Центру прав людини ZMINA та партнерів звернувся керівник громадської спілки «Інститут національної політики» **Іван Белецький** (Тимошенко) щодо переслідування і заякування, яке, за словами активіста, здійснюється стосовно нього вже понад рік. Він пов'язує це з публікацією матеріалів викривального характеру про ультраправого діяча, екскомандира розвідроти полку «Азов» Сергія Коротких (також відомий як «Боцман» і «Малюта»).

Як зазначає Белецький, у лютому 2021 року знайомий з кіл, близьких до Коротких, запросив його на квартиру в Шевченківському районі Києва, пообіцявши дати інтерв'ю у прямому ефірі, однак, коли Белецький приїхав, на нього напали п'ятеро осіб і катували, вимагаючи на відео вибачитися перед Коротких.

²⁷¹ LGBT Association LiGA. Фейсбук-сторінка організації, 19 липня 2021 року: <https://www.facebook.com/Association.LiGA/posts/4430429536980974>

Белецький каже, що бачив обличчя одного з нападників і готовий засвідчити, що це Артем Краснолуцький. За словами постраждалого, з того часу нападники (ймовірно – Краснолуцький) йому писали, погрожували оприлюднити відео, яке вони зняли в процесі знуцань над Белецьким, надсилали фотографії, врешті оприлюднили відео в закритих ультраправих пабліках.

Раніше, 28 грудня 2020 року, на Белецького було здійснено напад, який був зафіксований на відео й поширений на різних платформах, зокрема через телеграм-канали. Як розповідає постраждалий, на той момент йому вже кілька місяців погрожували після виходу висновку його громадської організації щодо діяльності Сергія Коротких, якого його пов'язують із російськими спецслужбами²⁷², і він погодився зустрітися з особою, яка йому погрожувала, у супермаркеті на околиці Києва.

За словами Белецького, на зустріч ніхто не прийшов, і він виклав через застосунок службу таксі, щоб їхати додому, але мав якісь проблеми з ним, і коли під'їхало таксі іншої фірми, сів у машину, але, як виявилось, це була засідка: його вивезли за Київ у ліс неподалік і побили (зламали щелепу)²⁷³.

Як повідомили в Національній поліції на запит Центру прав людини ZMINA, 29 грудня 2020 року Чайківське відділення відомства в Києво-Святошинському районі Київської області почало провадження за заявою Белецького про побиття за ч. 1 ст. 125 (умисне легке тілесне ушкодження). Однак 31 грудня (через два дні) поліція ухвалила рішення про закриття цього провадження через «відсутність у діянні складу кримінального правопорушення».

Щодо цього річного нападу постраждалий до органів правопорядку звертатися не став.

Іван Белецький (Тимошенко) – голова правління громадської спілки «Інститут національної політики». Є вихідцем з Росії, де вів політичну діяльність, починаючи з 2000-х років. Був співорганізатором «Русских маршей»²⁷⁴, у зв'язку з чим його затримували російські силовики.

У 2017 році емігрував до України, заявивши, що займатиметься тут правозахисною діяльністю і міжнародною адвокацією. Зазначає, що в Росії звинувачений за ч. 2 ст. 280 КК РФ (публічні заклики до здійснення екстремістської діяльності), заочно арештований і оголошений у міжнародний розшук²⁷⁵.

В Україні отримав спочатку статус біженця, а згодом – громадянство.

#фізичний_напад

- **20 липня 2021 року в Києві** під стінами Шостого апеляційного адміністративного суду ультраправі напали на білорусько-українського активіста **Олексія Боленкова**, коли той ішов на засідання, де мала розглядатися скарга на рішення СБУ про його примусове повернення в країну походження (Білорусь), яку підтримав суд першої інстанції.

²⁷² Заключение Института по Коротких Боцману о признании агентом влияния РФ. Подробности / Institute of national politics, 16 листопада 2020 року: <https://www.institutenp.com/post/11-16-2020>

²⁷³ «Інститут національної політики» виклав дос'є, де звинувачує Сергія Коротких у роботі на спецслужби РФ. Автора дос'є побили. Розповідаємо, що це означає / Заборона, 8 січня 2021 року: <https://zaborona.com/institut-nacjonalnoyi-politiki-viklav-dosye-de-zvinuvachuye-sergiya-korotkih-u-roboti-na-speczsluzhbi-rf/>

²⁷⁴ В Москві без об'яснення причин задержан націоналіст Белецький / Радио Свобода, 11 грудня 2016 року: <https://www.svoboda.org/a/28169990.html>

²⁷⁵ «Одна з причин моєї еміграції з Росії – акції на підтримку України» – Іван Белецький / Радио Свобода, 26 серпня 2018 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/29451518.html>

Проти активіста застосували газовий балончик, били по голові й закидували курячими яйцями²⁷⁶. Коли група людей, які також перебували під судом (серед них було кілька активістів лівого крила, які прийшли на підтримку Боленкова, а також білоруська журналістка Євгенія Долгая) намагалися зайти з ним усередину приміщення, на них також напали.

Окрім того, були повідомлення про пізніші напади на окремих осіб, які прийшли на підтримку Боленкова під суд, а також після завершення засідання – про фізичну та вербальну агресію стосовно координатора Проєкту «Без кордонів» **Максима Буткевича**, якого представники поліції і судової охорони не пускали всередину приміщення через те, що він прийшов пізніше.

Ще один активіст **Тарас Білоус** розповів, що зазнав нападу біля будівлі суду, коли почав знімати на відео, як чоловік у балаклаві з символікою організації «Основа майбутнього» намагається забрати телефону ще одного активіста, який зняв на відео напад на Боленкова. Білоуса схопили за шию і намагалися повалити на землю, а коли не вийшло, підскачили ще кілька осіб, почали його бити по голові та штовхати, а також застосували проти нього газовий балончик.

Напад на Білоуса зафіксовано на відео²⁷⁷. Пізніше, переглядаючи відео, активісти змогли висловити припущення, ким був один із нападників. За їхніми словами, це представник «Спілки ветеранів війни з Росією» Михайло Стрижка – попри те, що обличчя нападника було під балаклавою, на відео видно його татуювання на лікті, і схоже татуювання є у Стрижки.

Сам Стрижка заперечує, що був на згаданій акції, стверджуючи, що хворів²⁷⁸.

До поліції постраждалі не подавали заяви про злочин. ZMINA зверталась із запитом щодо того, чи почала поліція провадження за фактом згаданих подій, оскільки, зокрема, на відео активістів зафіксовано, що представники органів правопорядку були безпосередніми свідками нападів, частина поліцейських навіть знімала їх на свої нагрудні камери, однак відповіді на цей запит не надійшло.

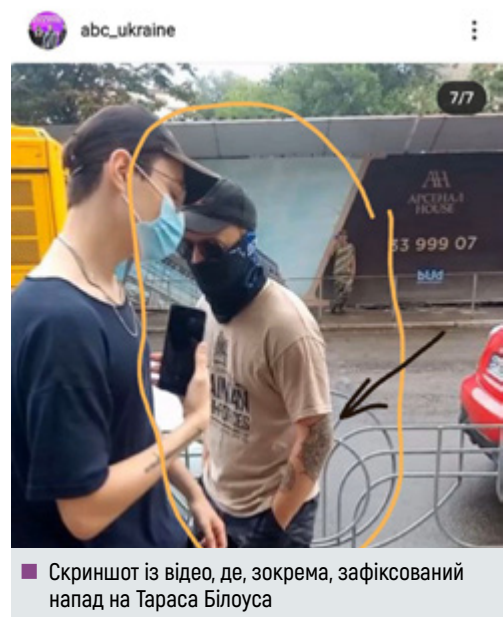
Як розповіла Центру прав людини ZMINA **Євгенія Долгая**, на момент описаних подій вона працювала для білоруського медіа і планувала

■ Напад на Олексія Боленкова (фото з інстаграм-сторінки abc_ukraine)

■ Скриншот з відео нападу на Тараса Білоуса

■ Скриншот із відео, де, зокрема, зафіксований напад на Тараса Білоуса

²⁷⁶ Abc_ukraine. Інстаграм-сторінка, 21 липня 2021 року: https://www.instagram.com/p/CRkVF_fDhuX/

²⁷⁷ Abc_ukraine. Інстаграм-сторінка, 21 липня 2021 року: <https://www.instagram.com/p/CRkTrfYjy40/>

²⁷⁸ Михайло Стрижка. Особиста фейсбук-сторінка, 19 жовтня 2021 року: <https://www.facebook.com/strizhkasindikat/posts/1897099463831880>

висвітлювати перебіг судового процесу за скаргою Боленкова, тому прийшла до суду, але її не пустили всередину. У цей час під судом стали збиратися праворадикали (спостерігачі впізнали представників організацій «Національний спротив України», «Суспільство майбутнього» тощо), які почали виявляти агресію стосовно тих, хто прийшов на підтримку Боленкова. Долгая каже, що стояла неподалік від однієї з таких груп. Як розповідає журналістка, коли прийшов Боленков, на нього напали, і він попросив допомогти йому зайти в будівлю, оскільки майже нічого не бачив через газ, і коли вона спробувала йому допомогти, ультраправі напали й на неї також: ударили по обличчю (у щелепу), намагалися поцілити яйцем і застосували проти неї газовий балончик. Урешті поліція і судова охорона пустили їх усередину (йдеться приблизно про п'ять осіб), але залишила у фойє, не дозволяючи навіть піти до вбиральні, щоб умитись і привести себе до ладу (пропустила тільки Боленкова, бо він як заявник мав іти на засідання). Долгая каже, що один з представників адміністрації суду погрожував їй вигнати її на вулицю і називав Боленкова «хуліганом».

■ Фото з фейсбук-сторінки Михайла Стрижки

Олексій Боленков – білоруський і український активіст, який приїхав до Києва в період Євромайдану і з того часу живе в Україні. Визначає себе як анархіст, має стосунок до кооперативу La Revolte (вони поширюють тематичну літературу, шують одяг тощо). В Україні брав участь у правозахисних акціях та протестах проти поліцейського свавілля.

З 21 квітня 2021 року СБУ намагалася вислати Олексія Боленкова за межі України, але активіст подав скаргу до суду на це рішення спецслужби. Пізніше стало відомо, що те саме хотіли зробити з Артуром Кондратовичем, але силовики не змогли його видворити через те, що активіст перебуває в процесі отримання притулку. Скаргу Боленкова спочатку розглядав Шевченківський районний суд, який її відхилив, а потім – Шостий апеляційний адміністративний суд Києва. 20 липня 2021 року, коли трапився згаданий інцидент, якраз почався розгляд згаданої скарги.

Наступного дня, 21 липня, колегія суддів винесла рішення її задовольнити. Таким чином, Боленкова залишили в Україні.

#перешкодження_діяльності_громадської_організації

- **21 липня 2021 року в Києві** під час пресконференції «(Не)дружня країна: чи безпечна Україна для білорусів, які вимушені тікати від режиму?»²⁷⁹ невідомі атакували акаунти в месенджерах комунікаційної менеджерки **Центру прав людини ZMINA Ірини Іванченко**.

²⁷⁹ Видворення та відсутність державної допомоги: що може очікувати білорусів, які тікають від режиму до України / ZMINA, 21 липня 2021 року: <https://zmina.ua/event/vidvorennya-ta-vidsutnist-derzhavnoyi-dopomogy-shho-mozhe-ochikuvaty-bilorusiv-yaki-tikayut-vid-rezhymu-v-ukrayinu/>

За її словами, атака почалася разом із початком медіазаходу й тривала близько пів години: її телефонували з російських номерів, надійшло більше десятка повідомлень про спроби входу в телеграм-акаунт, а також різні повідомлення з кодами реєстрації на різних сервісах на зразок ICQ та «Мультиплексу».

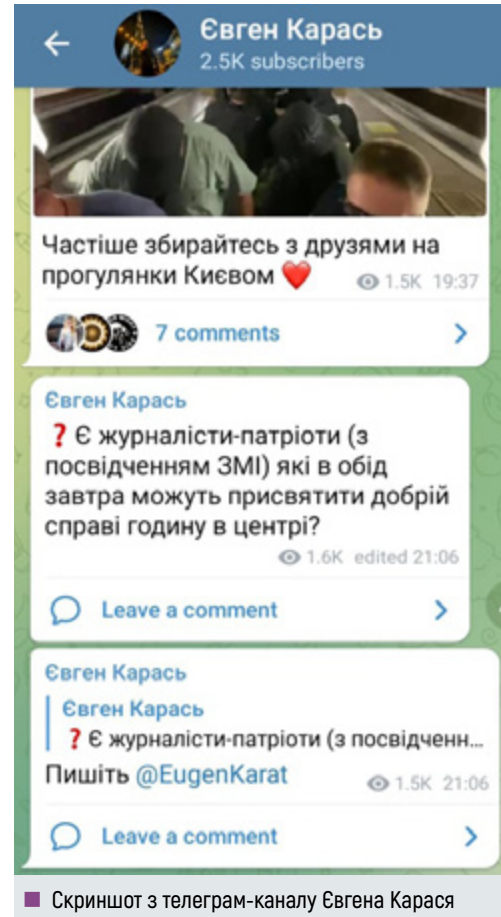
Як пояснили ситуацію у громадській організації «Лабораторія цифрової безпеки», найімовірніше йдеться про так званий смс-бомбінг, для використання якого алгоритму потрібно знати лише контактний номер людини, і протягом певного часу він намагається зареєструватися за цим номером на якомога більшої кількості сервісів, сайтів тощо. Таким чином, зазначають експерти, зловмисники намагаються відволікти людину й завадити її роботі. Іванченко припускає, що так невідомі намагалися зірвати пресконференцію.

Пресконференція Центру прав людини ZMINA, про яку йдеться, стосувалася ситуації з білорусами в Україні, і серед проблем, на які вказували правозахисники, була практика співпраці українських органів правопорядку з білоруськими силовиками й видворення білорусів з України. Зокрема, йшлося про справу Олексія Боленкова, якого СБУ намагалася видворити за межі України з 21 квітня цього року. Співробітники прийшли до нього додому й хотіли одразу ж вивезти його на кордон, але активіст подав скаргу до суду на це рішення спецслужби. Шевченківський районний суд Києва відхилив його скаргу, але в другій інстанції Шостий апеляційний суд Києва її задовільнив і зупинив видворення Боленкова. Ірина Іванченко була позначена як контактна особа для журналістів у пресанонсі медіазаходу. Захід відбувся в день, коли мало бути чергове (як виявилось, фінальне) засідання суду.

За видворення Боленкова виступала низка ультраправих організацій і груп, а рішення СБУ про видворення базувалося, серед іншого, на дописах анонімного телеграм-каналу ультраправих «Вольєр», який неодноразово критикували правозахисні організації через доксинг активістів та заклики до насильства.

За день до описаних подій керівник ультраправої організації «Суспільство майбутнього» Євген Карась у своєму телеграм-каналі опублікував повідомлення такого змісту: «Є журналісти-патріоти (з посвідченням ЗМІ), які в обід завтра можуть присвятити годину в центрі?», що може свідчити про підготовку провокацій на пресконференції.

Пізніше Карась дивився трансляцію медіазаходу й активно коментував її на своєму каналі.

■ Скриншот з телеграм-каналу Євгена Карася

#фізичний_напад

- **28 липня 2021 року** в місті **Дубно** на Рівненщині стався напад на громадського активіста **Сергія Яковчука**, коли той ввечері повертався додому з роботи²⁸⁰.

Як розповідає постраждалий, він працював на комунальному підприємстві «Дубноводоканал», чергував на свердловині, що розташована за містом, їхав після зміни на велосипеді, коли поряд із ним зупинилася автівка. Далі Яковчук нічого не пам'ятає, аж поки він отямився в лікарні: мав розсічення голови, струс мозку, велику гематому на правій руці (вона займає внутрішню частину від ліктя і до плеча, ймовірно, постраждалий намагався закривати рукою голову²⁸¹) та ногах.

За словами активіста, його, вже непритомного, виявив якийсь чоловік і викликав швидку, при цьому спочатку свідок начебто казав, що бачив чоловіка, який біг від місця події до машини, але потім стверджував, що бачив тільки Яковчука в крові й подумав, що трапилася ДТП.

Поліція почала провадження за ч. 2 ст. 125 (умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я) Кримінального кодексу України. Станом на грудень 2021 року про підозру нікому повідомлено не було.

Яковчук пов'язує напад зі своєю громадською діяльністю, зокрема з критикою чинної міської влади. Будь-які конфлікти особистого чи майнового характеру заперечує.

Активіст каже, що судився з керівництвом «Дубноводоканалу» через несанкціоновану догану й переведення на іншу посаду без його згоди (за словами Яковчука, суд він виграв, але зараз водоканал подав апеляцію). Погроз не отримував, крім того, що йому усно передавали, аби був обережний після цього конфлікту з керівництвом.

Яковчук зауважує, що прогнозував напад на себе після того, як у 2018 році невідомі напали на його товариша, активіста і блогера Сергія Раковського²⁸² (зараз Раковський пообіцяв грошову винагороду за інформацію про нападників на Яковчука).

Сергій Яковчук – керівник громадської організації козаків «Дубенська січ», що проводила військово-патріотичні вишколи для дітей, організувала в Дубно тир тощо. За словами активіста, останнім часом діяльність організації була припинена. До того ж є блогером, оскільки публікує багато постів про життя і проблеми громади.

■ Скриншот з відео, яке постраждалий записав через тиждень після нападу

²⁸⁰ На Рівненщині пропонують одну тисячу доларів винагороди за інформацію про напад на активіста / Рівненські новини, 11 вересня 2021 року: <https://www.rivnenews.com.ua/2021/09/11/na-rivnenshchyni-proponuiut-odnu-tysiachu-dolariv-vynahorody-za-informatsiiu-pro-napad-na-aktivista/>

²⁸¹ Сергій Яковчук. Особиста фейсбук-сторінка, 5 серпня 2021 року: <https://www.facebook.com/serzdubno/posts/4310672355683313>

²⁸² Сергій Раковський. Особиста фейсбук-сторінка, 1 серпня 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1982835135219744&id=100004798292754

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **29 липня 2021 року** близько пів на четверту ранку в **Куп'янську** на Харківщині невідомі підпалили автівку, що належить антикорупційному активістові **Сергієві Кудрявцеву**, припарковану поряд з його приватним будинком²⁸³. За словами постраждалого, він прокинувся від гучного звуку й побачив, що машина горить.

■ Фото з фейсбук-сторінки постраждалого

Постраждалий викликав поліцію і ДСНС. Поліція приїхала з кінологами, виявила якісь речові докази, що свідчать про підпал (але Кудрявцев не говорить, що це, посилаючись на таємницю слідства).

За фактом описаних подій поліція почала провадження за ч. 2 ст. 194 (умисне знищення чи пошкодження майна) Кримінального кодексу України. Станом на грудень 2021 року розслідування триває.

Постраждалий пов'язує інцидент зі своєю громадською діяльністю із протидії вирубуванню лісів та відключень сіл від газопостачання (ситуацію він висвітлює на своїй фейсбук-сторінці).

Варто зазначити, що підпалу передувало побиття 16 липня 2021 року, коли його під будинком увечері підстерегли двоє невідомих у медичних масках (*див. вище*).

Сергій Кудрявцев – один із засновників і керівник «Об'єднання громадян – координаційний центр боротьби з корупцією міста Куп'янськ». Підприємець. Брав участь в організації в Куп'янську Тарифного майдану.

СЕРПЕНЬ 2021 РОКУ

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **2 серпня 2021 року** стало відомо про продовження переслідування **Асоціації ЛГБТ «Ліга»** в **Миколаєві** з боку ультраправого угруповання «Традиція і порядок»: стіни їхнього центрального офісу в Миколаєві обклеїли агітаційними листівками згаданої організації пролайферського та гомофобного змісту.

Представники організації трактують ці дії як спробу залякування, оскільки на плакатах зображено меч, що розрубє веселковий прапор²⁸⁴.

Лідер праворадикального угруповання «Традиція і порядок» Богдан Ходаковський також цього ж дня погрожував *«проблемами з православними українцями»* у своєму телеграм-каналі охоронній фірмі «Шериф» через те, що та надає послуги ЛГБТ-організаціям²⁸⁵.

²⁸³ Сергей Кудрявцев. Особиста фейсбук-сторінка, 29 липня 2021 року: <https://www.facebook.com/sergey.kudrayvtzev/videos/389847669143792/>

²⁸⁴ Праворадикальне угруповання «Традиція і порядок» продовжує тиск на ЛГБТ-асоціацію «Ліга» / ZMINA, 3 серпня 2021 року: <https://zmina.info/news/pravoradikalne-ugrupovannya-tradyciya-i-poryadok-prodovzhuye-tysk-na-lgbt-asociazciyu-liga/>

²⁸⁵ Ходаковський. Телеграм-канал, 2 серпня 2021 року: <https://t.me/BKhadakovsky/2002>

Асоціація геїв, лесбійок та бісексуалів «Ліга» була заснована в Миколаєві у 1993 році, має сервісний центр для спільноти, а також розвиває правозахисний та просвітницький напрями діяльності. Головний осередок розташований у Миколаєві, але організація також має представництва в Херсоні, Одесі та Києві.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **3 серпня 2021 року** група поліцейських у **Слов'янську** на Донеччині приїхала додому до громадського активіста **Дмитра Браславського** і здійснювала тиск на його матір. Поліцейські демонстративно дзвонили керівництву, показували їй свою табельну зброю тощо. За словами активіста, це відбулось у відповідь на те, що він надіслав їм інформаційний запит²⁸⁶.

Як розповідає Браславський, місцева поліція ініціювала створення телеграм-чату²⁸⁷ для того, щоб полегшити комунікацію з громадянами, і протягом липня він звертався кілька разів (5–6), зокрема, щодо стихійних ринків, але не бачив, щоб поліція реагувала. Натомість активіста заблокували в цьому чаті, йому довелося окремо зв'язуватись із пресслужбою, аби «бан» зняли. Тоді Браславський вирішив написати інформаційний запит як громадянин, аби з'ясувати, що саме поліція зробила у зв'язку з його зверненнями. Відповіді не отримав, зате група поліцейських приїхала до нього додому.

У поліції Донеччини на запит Центру прав людини ZMINA підтвердили, що 2 серпня їм надійшов запит від Дмитра Браславського, а 3 серпня 2021 року за його адресою проживання направили слідчо-оперативну групу «з метою проведення повної і всебічної перевірки, встановлення обставин подій, вказаних останнім у своєму запиті».

Дмитро Браславський – активний громадянин у Слов'янську, представляє ініціативу «Паперовий фронт». Запит писав від себе як громадянина, не як представника організації чи конкретної редакції, але вказував, що відповідь має намір використати в журналістському матеріалі.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- У ніч на **6 серпня 2021 року** в **Харкові** невідомий молодик зіпсував мурал на стіні громадського центру для ЛГБТ+ та дружніх людей **PrideHub** ЛГБТК-організації «Сфера». Як повідомили в організації²⁸⁸, малюнок мав назву «Мурал рівності», був офіційно погоджений із міською владою і мав на меті перекрити написи з погрозами, які раніше залишали ультраправі угруповання. Там містився напис: «*Бути різними добре разом*», до чого вандали додали: «*Не означає бути збоченцями*».

■ Фото з фейсбук-сторінки «Сфери»

²⁸⁶ Дмитро Браславський. Особиста фейсбук-сторінка, 3 серпня 2021 року: <https://www.facebook.com/braslavsky.dimon/posts/4111670845583863>

²⁸⁷ Жителі Слов'янська можуть бути на постійному зв'язку із правоохоронцями за допомогою онлайн-форуму в додатку «Telegram» / Поліція Слов'янська і Лиману, 1 квітня 2021 року: <http://slavyansk-police.dn.ua/news/view/11055>

²⁸⁸ Sphere, Women Association / Фейсбук-сторінка організації, 6 серпня 2021 року: <https://www.facebook.com/spherewa/posts/2845210735740450>

Представниці організації звернулися за фактом вандалізму до органів правопорядку²⁸⁹. У відповідь на запит Центру прав людини ZMINA 12 серпня поліція Харківщини відповіла, що проводить перевірку наданої активістками інформації, але кримінального провадження вона не починала.

У січні 2022 року в Офісі Генерального прокурора повідомили Центру прав людини ZMINA, що 23 грудня 2021 року поліція все ж почала провадження за фактом згаданих подій за ч. 1 ст. 161 (порушення рівноправності громадян) Кримінального кодексу України.

Харківське жіноче об'єднання «Сфера» – українська громадська організація, заснована в 2006 році ініціативною групою жінок. Позиціонує себе як лесбійсько-феміністичну організацію. Серед іншого, організовує правозахисні та просвітницькі заходи, зокрема тижні жіночої солідарності та ХарківПрайд, а також створила ком'юніті-центр «ПрайдХаб».

Протягом минулих років ком'юніті-центр для ЛГБТ та їхніх союзників «ПрайдХаб» систематично ставав об'єктом нападів ультраправих молодиків з угруповань «Традиція і порядок» та «Фрайкор». У травні 2019 року вони ввірвалися на закритий захід, присвячений підготовці до проведення Маршу рівності в місті. До того ж ультраправі зірвали ЛГБТ-вечірку, де мали презентувати дружні до спільноти проєкти в Харкові, а ще раніше вибили вікна, закидали димовими шашками та розпилили газові балончики в ком'юніті-центрі під час дискусійного клубу.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **10 серпня 2021 року у Вишгороді** на Київщині невідомі доставили до будинку, у якому мешкає родина громадського активіста **Владислава Дулапчія**, похоронний вінок із написом на стрічці «Життя – це пісок» і перекинули через паркан.

Активіст пов'язує інцидент зі своєю громадською діяльністю. Владислав Дулапчій – голова громадської ради при Вишгородській районній державній адміністрації та голова громадської організації «Рідне місто Вишгород», що займається антикорупційною діяльністю, адмініструє однойменну групу у фейсбуці.

■ Скриншот із відео, яке опублікував на своїй фейсбук-сторінці постраждалий активіст

Як розповів постраждалий, останнім часом він намагався займатися протидією незаконному видобутку піску з Дніпра, для складування якого використовуються здані в оренду під будівництво торговельно-розважального комплексу комунальні земельні ділянки. Дулапчій повідомив, що разом з іншими активістами він робив фото- та відеофіксацію цих порушень, складав заяви до органів правопорядку, а також ініціював обговорення цього питання на громадській раді, яка врешті проголосувала за звернення в ДБР.

Як зазначив активіст, у зв'язку з цією діяльністю неодноразово отримував усні погрози. Інцидент із вінком він вважає продовженням кампанії з його заякування.

Поліція Київщини почала провадження за ч. 1 ст. 129 (погроза вбивством) Кримінального кодексу України, однак про підозру нікому повідомлено не було.

²⁸⁹ У Харкові графіті на стіні ЛГБТ-центру замальовали гомофобним надписом / ZMINA, 6 серпня 2021 року: <https://zmina.info/news/u-harkovi-zamalyuvaly-grafti-na-stini-lgbt-czentru-gomofobnym-nadpysom/>

23 грудня 2021 року поліція закрила згадане провадження, обґрунтувавши це відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення.

Владислав Дулапчій – юрист, голова громадської ради при Вишгородській районній державній адміністрації та голова громадської організації «Рідне місто Вишгород», що займається антикорупційною діяльністю, адмініструє однойменну групу у фейсбуці. Був постраждалим від нападу титишок під час подій Євромайдану 2013–2014 років²⁹⁰.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#перешкоджання_діяльності_громадської_організації

- **10 серпня 2021 року** керівник одеського осередку ультраправого угруповання «Традиція і порядок» Ілля Попков заявив про намір протидіяти проведенню заходів **Одеса Прайду** із застосуванням насильства: *«Вони виходять під гаслом “Жити вільно – жити без страху”, ми вийдемо під іншим: “Повторимо Тбілісі”»*²⁹¹. Таким чином, Попков зробив відсилку до нападів на громадських активістів та журналістів у липні цього року за кілька годин до початку Маршу за права ЛГБТ у столиці Грузії, коли за бездіяльності місцевої поліції противники ходи розтрощили офіси двох правозахисних організацій, а також побили кілька десятків людей²⁹².

Раніше про *«покажемо Тбілісі»* щодо іншого ЛГБТ-заходу, Рейвах Прайду, у Києві висловлювався і очільник угруповання «Традиція і порядок» Богдан Ходаковський.

У дописі у своєму телеграм-каналі від 16 серпня Ходаковський звертався до минулорічного досвіду, коли на учасників та учасниць маршу Одеса Прайду напала група осіб, яка мала на собі символіку «Традиції і порядку», внаслідок якого постраждали понад десяток учасників ходи. Проводячи начебто паралелі з Другою світовою війною, Ходаковський завершив допис фразою, яку можна зрозуміти як спонукання до насильства: *«28 серпня закликаю одеситів проявити відвагу, поки райдужні румуни не заштовхали їх до гендерних катакомб»*.

Окрім того, за словами організаторів Одеса Прайду, у локальних телеграм-пабліках вони фіксували заклики до протидії проведенню маршу і спроби координувати охочих це робити.

Організатори акції звернулися до поліції, але та відмовилася починати провадження за їхньою заявою. Через це активістам довелося оскаржувати бездіяльність органів правопорядку в суді, а 13 правозахисних організацій звернулися до керівництва силових структур із відкритою заявою²⁹³ із закликом розслідувати погрози та гарантувати безпеку учасникам акцій ЛГБТІК.

Фестиваль квір-культури «Одеса Прайд 2021» тривав у Одесі з 24 до 29 серпня 2021 року. 28 серпня відбулася Прайд Хода. Лейтмотивом цьогорічного фестивалю обрали питання безпеки для ЛГБТІК-активістів, оскільки минулого року на учасників та учасниць ходи було скоєно напад, унаслідок якого постраждали більше десятка людей.

²⁹⁰ Первое правило «Бойцовского клуба». Как титишки сдавали друг друга в судах по делам Майдана / Грати, 10 березня 2020 року: <https://graty.me/pervoe-pravilo-bojcovskogo-kluba-kak-titushki-sdaval-i-drug-druga-v-sudah-po-delam-majdana/>

²⁹¹ В Одесі анонсували Марш рівності – праворадикали погрожують його зірвати / ZMINA, 11 серпня 2021 року: <https://zmina.info/news/v-odesi-anonsuvaly-marsh-rivnosti-pravoradykaly-pogrozhu-yut-jogo-zirvaty/>

²⁹² У Тбілісі скасували марш за права ЛГБТ через масове насильство з боку противників події / ZMINA, 5 липня 2021 року: <https://zmina.info/news/u-tbilisi-skasuvaly-marsh-za-prava-lhbt-cherez-nasyil%CA%B9stvo-z-boku-protivnykiv-podiyi/>

²⁹³ Громадські організації вимагають від поліції розслідувати погрози Одеса-прайду / ZMINA, 20 серпня 2021 року: <https://zmina.ua/statements/gromadski-organizaciyi-vymagayut-vid-policziji-rozsliduvaty-pogrozy-odesa-prajdu/>

#фізичний_напад

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **18 серпня 2021 року в Києві** на вулиці Обсерваторній, 6, дерозташована одноповерхова будівля XIX століття (відома як садиба Барбана), група невідомих у темних куртках з каптурами і в медичних масках на обличчі напала на активістів, які проводили безстроковий мітинг проти знесення згаданої будівлі, не пропускаючи туди будівельної техніки²⁹⁴.

■ Садиба Барбана після початку демонтажу (фото: Анастасія Москвичова, ZMINA)

Один із постраждалих, історик **Олександр Візерський**, розповів Центру прав людини ZMINA, що шестеро молодиків, які приїхали, спочатку сказали, що вони «благаустрій», але жодних документів не показали, з чого протестувальники зробили висновок, що це найняті забудовниками тітушки. За словами Візерського, вони почали розкидати лавки, на яких сиділи мітингувальники, і намагалися їх розштовхати. На Візерському ці люди порвали теніску й завдали йому кілька ударів по обличчю, шиї і тулубу, коли той намагався не дати їм вибити з рук або забрати телефон іншого активіста, який пробував викликати на місце поліцію.

Шестеро протестувальників написали в поліцію заяви. Одного з нападників, який залишався на місці, коли інші втекли, впізнали й передали дані поліцейським. Однак поліція не почала провадження (ймовірно, повідомлення про злочин було зареєстровано як звернення громадян), що згодом було оскаржено через суд.

18 вересня 2021 року Шевченківський районний суд Києва зобов'язав поліцію почати провадження за заявою Візерського. Водночас станом на січень 2022 року це рішення так і не було передано до Нацполіції, і провадження не було почато.

Окрім того, Олександр Візерський повідомив про усні погрози, що надходили йому та дружині (яка також виходить на протести проти знесення садиби Барбана) від осіб, яких вони ідентифікують як представників забудовника.

18–19 серпня біля садиби Барбана відбувалася цілодобова акція протесту проти руйнування будівлі, організована групою небайдужих киян. Вони не є представниками громадських організацій.

■ Учасники акції (фото: Анастасія Москвичова, ZMINA)

За словами Олександра Візерського, таких будинків у Києві (з пілястрами (імітація колон) на фасаді) залишилося дуже мало, і Міністерство культури видало припис²⁹⁵, що забороняє будівельні та земляні роботи, але цей припис забудовник не оскаржував у суді, а просто

²⁹⁴ В центре Киева произошла потасовка между противниками сноса старинной усадьбы Барбана и людьми застройщика / Грати, 18 серпня 2021 року: <https://graty.me/news/v-centre-kieva-proizoshla-potasovka-mezhdu-protivnikami-snosa-starinnoj-usadby-barbana-i-lyudmi-zastrojshhika/>

²⁹⁵ Активісти-захисники історичного будинку в Києві заявили про напад тітушок / Українська правда, 18 серпня 2021 року: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/08/18/7304291/>

ігнорував. Окрім того, як зазначає активіст, на цій ділянці знищили 81 рослину (дерева) без відповідних дозволів Мінекології.

Замовник робіт – ТОВ «Інформаційна група “Агентство столичних повідомлень”». На воротах будівлі прикріпили банер про те, що ведуться роботи з реконструкції та влаштування підпірної стінки та фундаментів, але видно, що частина будівлі вже зруйнована. Виконавець – «Геос-УКБ».

Спочатку активісти просто чергували біля будівлі. 18 серпня, коли забудовники підігнали важку техніку, вони почали її блокувати, а коли наступного дня, 19 серпня, представники забудовника розбирали дах, то мітингувальники перекрили Обсерваторну вулицю.

#незаконне_затримання_чи_обшук

#юридичне_переслідування

- **19 серпня 2021 року в Києві** поліцейські затримали двох активістів організації «Захистимо Протасів Яр» – **Ілля Ткаченка** та **Євгена Черепню** – під час мітингу проти знесення розташованої на Обсерваторній вулиці будівлі XIX століття, званої як садиба Барбана.

Як розповів Центру прав людини ZMINA один із постраждалих, Євген Черепня, він разом з іншими активістами прийшли на Обсерваторну на запрошення знайомих: інші мітингувальники якраз перекрыли вулицю, ходячи туди-сюди через пішохідний перехід. Це не подобалося деяким водіям, вони влаштовували з протестувальниками словесні перепалки, але фізичного протистояння не відбувалось.

■ Затримання Євгена Черепні на акції біля садиби Барбана в Києві (Фото: Станіслав Юрченко, «Грати»)

За словами Черепні, він підійшов туди, де відбувався цей конфлікт, але підбіг поліцейський і став його штовхати на тротуар, а потім почав викручувати йому руки; підбіг Ілля Ткаченко, щоб запитати, що відбувається, але в цей момент інший поліцейський ззаду схопив Ткаченка за ший і повалив на асфальт (є кілька відео інциденту, зокрема зняте журналістом видання «Грати» Станіславом Юрченко²⁹⁶).

Як зазначає Євген Черепня, він спробував допомогти Ткаченку, аби поліцейський принаймні перестав його душити, підбігли спецпризначенці, повалили його на асфальт, заламавши руки, порвали на ньому футболку, хтось навіть наступив на нього. У результаті, за словами активіста, у нього численні синці на тілі.

Поліцейські затримали активістів і доправили до Шевченківського управління поліції, склавши на кожного з них по два протоколи про адміністративне правопорушення – за статтями 173 (дрібне хуліганство) та 185 (злісна непокоря законній вимозі поліцейського).

Ілля Ткаченко також розповів, що коли їх везли в автобусі до райвідділу, поліцейські відключали нагрудні камери й погрожували, що їх привезуть у райвідділ і «поговорять по-іншому».

²⁹⁶ Стас Юрченко. Особиста фейсбук-сторінка, 19 серпня 2021 року: <https://www.facebook.com/stas.yurchenko/posts/4406167292781357>

Між тим, за словами активістів, у райвідділі до них силу не застосовували, спілкувалися ввічливо, але протоколи складали недбало, не хотіли відразу туди додавати їхні пояснення; у результаті Ткаченку видали дві копії протоколів, а Черепні – усупереч законодавству – тільки одну.

Шевченківський районний суд розглянув обидва протоколи щодо Євгена Черепні, повністю його виправдавши²⁹⁷.

Як зазначили свідки під час одного зі згаданих засідань, поліцейський, який проводив затримання, не висував жодних законних вимог, а натомість грубо лявся і намагався виштовхати фізично Євгена Черепню з проїжджої частини. До того ж свідки пригадали надмірне застосування сили з боку поліції щодо обох затриманих: за їхніми словами, Черепню під час затримання душили, а іншого затриманого, Іллю Ткаченка, поліцейський ударив у голову.

■ Євген Черепня в суді (фото: Анастасія Москвичова, ZMINA)

Засідання щодо Іллі Ткаченка спочатку відклали на невизначений термін через лікарняний судді, а потім з'ясувалося, що їх так і не провели (Ткаченко каже, що не міг нічого з'ясувати щодо засідання, аж поки сплив термін на розгляд такого протоколу).

Громадська організація «Захистимо Протасів Яр» виникла у травні 2019 року як ініціативна група на захист однойменної місцевості в Солом'янському районі столиці від зведення там трьох багатоповерхівок компанією «Дайтона груп» (домоглася припинення там будівельних робіт).

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **21 серпня 2021 року в Одесі** невідомі розклеїли на стінах будинків у центрі міста фотографії керівниці організації **«Гей-альянс Україна» Анни Леонової**, комунікаційниці **Одеса Прайду Аліси Пивоварчик**, керівника одеського осередку **Асоціації ЛГБТ «Ліга» Івана Терещука**, а також співробітниці регіонального офісу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини **Людмили Ямшикової**. Під фотографіями були вказані імена активістів, а вся композиція супроводжувалася написом *«Знай ворога в обличчя»*.

За фактом згаданих подій поліція Одещини почала провадження за ч. 1 ст. 161 ККУ (порушення рівноправності громадян).

Ніхто не взяв на себе відповідальність за конкретно цей інцидент, і на плакатах немає чіткої символіки, але паралельно з цим представники праворадикального угруповання «Традиція і порядок» розклеювали по Одесі також інші плакати – проти Одеса Прайду з написом *«П*дараси, курорт закінчено»*, що є прикладом мови ворожнечі щодо ЛГБТ, а також збирали підписи проти *«гей-параду»*, через що мали

■ Фото надане постраждалими

²⁹⁷ Затриманого на мітингу біля садиби Барбана активіста Черепню виправдали за обома статтями / ZMINA, 5 жовтня 2021 року: <https://zmina.info/news/zatrymano-na-mityngu-bilya-sadyby-barbana-aktyvista-cherepnyu-vpravdaly-za-oboma-stattamy/>

конфлікт із невідомою охоронною фірмою і згодом намагалися видати це за переслідування з боку ЛГБТ.

Окрім того, угруповання продовжувало публікувати аналогічні меседжі, що мають ознаки мови ворожнечі, на своїх телеграм-каналі та фейсбук-сторінці, а його лідери відкрито публікували погрози в соцмережах²⁹⁸.

24 серпня група молодиків, що розклеювала плакати проти Одеса Прайду, напала на волонтера заходу, коли той ішов по вулиці, через те, що чоловік був у веселковій бандані. Молодики зірвали з нього головний убір, погрожували порізати ножом, але не стали, бо поряд була припаркована машина представників органів правопорядку. Пізніше в «Традиції і порядку» заявили, що він їх «провокував»²⁹⁹.

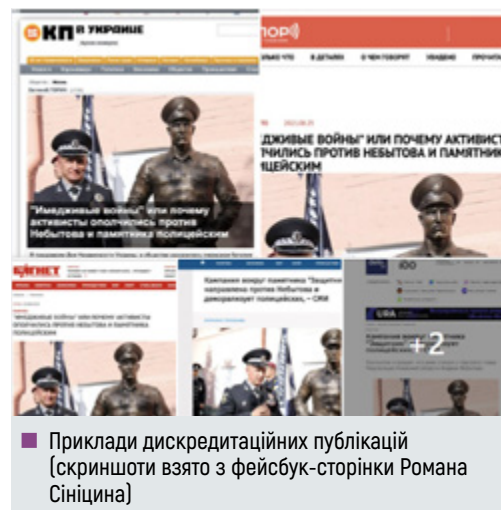
Фестиваль квір-культури «Одеса Прайд 2021» тривав в Одесі з 24 до 29 серпня 2021 року. 28 серпня відбулася Прайд Хода. Лейтмотивом цьогорічного фестивалю обрали питання безпеки для ЛГБТІК-активістів, оскільки минулого року на учасників та учасниць ходи було скоєно напад, унаслідок якого постраждали більше десятка людей.

#дискредитація

- **25 серпня 2021 року** видання «Комсомольская правда в Украине» опублікувало текст Євгена Горіна, що позиціонується як авторська колонка, який звинувачує громадських активістів і блогерів **Сергія Стерненка** та **Романа Сініцина** в замовній дискредитації чинного голови Нацполіції Київщини Андрія Небитова.

Приводом до цього стали критичні публікації активістів про відкриття пам'ятника поліцейському, який, на їхню думку, зовні схожий на Небитова, а також про відеоролик із привітанням останнього з днем народження, записаний поліцейськими під час репетицій параду до Дня незалежності (у ньому поліцейські тричі кричать йому «*Слава!*»), який спочатку розмістили на фейсбук-сторінці поліції Київської області, а потім видалили. Стерненко присвятив цьому випуск свого блогу на ютубі³⁰⁰, а Сініцин – низку дописів у соцмережах³⁰¹.

У публікації «Комсомольської правди» під назвою «Іміджеві війни: чому активісти ополчились проти Небитова й пам'ятника поліцейським»³⁰² натомість міститься кілька коментарів осіб, які підписані як колишні співробітники Нацполіції, із позитивними відгуками про роботу Андрія Небитова, а також коментарі колишнього нардепа Ігоря Мосійчука та чинної депутатки Верховної Ради Юлії Яцик, які говорять про замовний характер діяльності активістів. При

■ Приклади дискредитаційних публікацій (скріншоти взято з фейсбук-сторінки Романа Сініцина)

²⁹⁸ Громадські організації вимагають від поліції розслідувати погрози Одеса-прайду / ZMINA, 20 серпня 2021 року: <https://zmina.ua/statements/gromadski-organizaciyi-vymagayut-vid-policziji-rozsliduvaty-pogrozy-odesa-prajdu/>

²⁹⁹ В Одесі напали на волонтера «Одеса-прайду» через райдушну бандану / ZMINA, 25 серпня 2021 року: <https://zmina.info/news/v-odesi-naraly-na-volontera-odesa-prajdu-cherez-rajduzhnu-bandanu/>

³⁰⁰ Генерал поліції поставив собі ж пам'ятник, але після розголосу сховав його у намет. Що це було? / STERNENKO, ютуб-канал: <https://www.youtube.com/watch?v=BtFn6nTnO30>

³⁰¹ Roman Sinicyn. Фейсбук-сторінка, 21 серпня 2021 року: <https://www.facebook.com/romabra/posts/10208173718098799>

³⁰² «Имиджевые войны» или почему активисты ополчились против Небитова и памятника полицейским / КП в Украине, 25 серпня 2021 року: <https://kp.ua/life/703566-y-medzhyvye-voyny-ily-pochemu-aktyvisty-opolchylis-protiv-nebitova-y-pamiatnyka-polytseiskym>

цьому жодних доказів не наводиться. Водночас у частині, яка є нібито непрямою цитатою Мосійчука, закладений меседж проти активістів як таких: *«Так, відповідно до оцінок, ця ситуація – цілеспрямована кампанія проти Небитова. Звісно, добре проплачена, зрештою, активісти безкоштовно працювати не будуть, і що більше шуму – то суттєвіша пачка банкнот осіла в кишенях»*. Про це, зокрема, говорить Ігор Мосійчук.

Цю публікацію повністю передруковували видання «Рупор»³⁰³ і «Багнет». Окрім того, кілька видань використовували її як джерело для «новин»³⁰⁴.

У поширенні згаданого матеріалу простежується системна робота, й використана та сама схема інформаційної атаки на активістів, яку ZMINA раніше описувала у випадку Віталія Шабуніна (див. опис інцидентів за лютий 2021 року³⁰⁵).

Роман Сініцин (справжнє ім'я – Роман Балан) – український активіст, блогер, представник ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?», співзасновник волонтерського об'єднання «Народний тил» для допомоги українським військовим, певний час очолював атестаційну комісію Міністерства внутрішніх справ України (МВС).

Сергій Стерненко – громадський активіст з Одеси, колишній очільник тамтешнього «Правого сектора», пізніше – ГО «Небайдужі», серед іншого – веде відеоблог «Стерненко на зв'язку». В Одесі брав участь у протестах проти забудови Літнього театру Одеси, після яких його затримували. Нині живе і працює в Києві.

#Фізичний_напад

- **26 серпня 2021 року в Мелітополі** Запорізької області група невідомих напала на профспілкового активіста **Андрія Кулікова** неподалік від гуртожитку, де той мешкає³⁰⁶. За словами постраждалого, близько шостої вечора він якраз прямував додому, щоб збиратися на зміну в локомотивне депо, де працює машиністом, однак затримався, щоб поговорити з сусідами. Коли вони попрощались і пішли вперед, йому несподівано перегородив дорогу незнайомий чоловік років 30-ти. Назвавши на ім'я і пересвідчившись, що це він, вдарив по голові та повалив на землю.

■ Фото надане постраждалим

Як розповідає Куліков, після цього підбігли інші нападники (усього їх було троє) і почали бити його по голові й тілу: у нього – закрита черепно-мозкова травма, струс мозку, рвані рани голови, зламана права рука, численні садна й гематоми по всьому тілу. За словами постраждалого, він встиг покликати на допомогу. Побачивши, що сусіди почули та озирнулися, нападники втекли на машині, що за ними приїхала.

³⁰³ «ИМИДЖИВЫЕ ВОЙНЫ» или ПОЧЕМУ АКТИВИСТЫ ОПОЛЧИЛИСЬ ПРОТИВ НЕБЫТОВА И ПАМЯТНИКА ПОЛИЦЕЙСКИМ / Рупор, 25 серпня 2021 року: <https://www.rupor.info/news/180224/imedzhivye-voyny-ili-pochemu-aktivisty-opolchilis-protiv-nebytova-i-pamyatnika-politseyskim/>

³⁰⁴ Кампанія вокруг памятник «Защитник» направлена против Небытова и деморализует полицейских, – СМІ / Українські новини, 25 серпня 2021 року: <https://ukranews.com/news/797144-kampaniya-vokrug-pamyatnika-zashhitnik-napravlena-protiv-nebytova-i-demoralizuet-politseyskih-smi>

³⁰⁵ Активізм 2021: моніторингова доповідь щодо переслідувань активістів і правозахисників на підконтрольній уряду території України (січень–березень 2021 року) / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкіна. Київ: ZMINA, 2021. – С. 34.

³⁰⁶ В Запоріжжє жестоко избіли лидера профсоюза железнодорожников (ФОТО, ВИДЕО) / Акцент, 30 серпня 2021 року: <https://akzent.zp.ua/v-zaporozhe-zhestoko-izbili-lidera-profsoyuzazheleznodorozhnikov-foto-video/>

Активіст говорить, що не запам'ятав деталей, але бачив, як ця машина під'їжджала до будинку перед нападом. Тікаючи, нападники забрали те, чим його били (якісь битки чи пруті) і, ймовірно, його взуття, бо його так і не знайшли потім.

Сусіди викликали медиків і поліцію. Андрія Кулікова госпіталізували, станом на 6 вересня вже виписали додому. На думку постраждалого, його хотіли вбити.

За фактом нападу поліція почала провадження за ч. 1 ст. 122 (умисне завдання середньої тяжкості тілесних ушкоджень) Кримінального кодексу України. Станом на кінець грудня 2021 року розслідування триває, про підозру нікому не повідомлялося.

Андрій Куліков – керівник первинної вільної профспілки працівників локомотивного депо міста Мелітополь.

Як розповідає постраждалий, напередодні профспілка ініціювала звільнення кількох посадовців, зокрема – начальника депо, через порушення ними Кодексу законів про працю. Через це, за словами Кулікова, на нього ці люди писали скарги в «Укрзалізницю» та ініціювали збори, де обговорювали його діяльність.

Андрій Куліков вважає цей напад замовним. Каже, що із сусідами в гуртожитку має нормальні стосунки, побутових конфліктів чи боргів не має. Іншої діяльності, крім робочої і профспілкового активізму, не веде.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#дискредитація

- **27 серпня 2021 року** громадська активістка **Альона Казанська** повідомила про погрози й переслідування через її участь у зйомках фільму «Чачьо», що порушує тему ставлення до гомосексуальності в ромських спільнотах³⁰⁷. За її словами, тиск почався ще 2020 року, і вони з чоловіком були змушені переховуватись у друзів.

Альона Казанська зазначає, що отримувала телефонні дзвінки з погрозами фізичною розправою, а також в усній формі їй погрожували деякі родичі. За словами активістки, у 2020 році збирався також «ромський суд» – не регламентоване в українському законодавстві зібрання громади, спрямоване на залагодження конфліктів усередині спільноти, яке також може постановити виключити людину з ромської спільноти, що означатиме неформальну заборону іншим ромам з нею спілкуватися. При цьому, як пояснює Казанська, це саме стосуватиметься і родичів такої людини, тож цим пояснюється і тиск із боку сім'ї. Тоді, за її словами, «суд» не ухвалив такого рішення щодо неї, цього року зібрання знову намагались ініціювати, але цього не сталося.

У серпні 2021 року на інстаграм-сторінці «Талантливые ромы Украины» (на час публікації моніторингової доповіді згадана сторінка більше недоступна) опублікували відео, у якому через фільм у негативному ключі згадується Казанська; її чоловік; актор, який зіграв головну роль у стрічці, а також керівник ромських програм фонду «Відродження». Згодом було опубліковано ще одне відео, у якому в негативному ключі згадується також ромський активіст Мирослав Горват, бо він нібито підтримав у соцмережах вихід стрічки. Ще пізніше там же були опубліковані ролики ромських громадських діячів з критикою актора, який зіграв головну роль у фільмі, і заперечення причетності до створення і поширення фільму.

³⁰⁷ Алена Казанская. Особиста фейсбук-сторінка, 27 серпня 2021 року: <https://www.facebook.com/a.kazanskaya/posts/4491088327617835>

Альона Казанська – ромська активістка, яка серед іншого займається питаннями прав жінок та ЛГБТІК у ромських спільнотах. Виступила консультанткою, співсценаристкою та перекладачкою на ромську мову для художнього короткометражного фільму «Чачьо» (з ром. «чесний») режисера Віталія Гавури.

Фільм з'явився після участі Гавури в мистецькій резиденції Coming Out of Isolation 2.0, організований фондом «Ізоляція» та громадською організацією «КиївПрайд» з метою подолання упередженого ставлення до ЛГБТ. За сюжетом стрічки, ромський хлопець-гей Януш одружується з дівчиною через тиск батьків і громади. Він боїться відкритись, бо це завдало би значних репутаційних втрат для його родини серед інших ромів.

До того ж у фільмі згадується звичай перевірки цноти нареченої під час весілля. Раніше Альона Казанська розповіла в документальному фільмі «Ромський танець» (2020), що це досі практикують у ромських громадах, і це, зокрема, робили і з нею³⁰⁸.

Стрічка «Чачьо» отримала нагороду журі FIPRESCI на Одеському кінофестивалі 2020 року³⁰⁹.

#порушення_приватності

#дискредитація

- **29 серпня 2021 року** ультраправий телеграм-канал «Катарсис» опублікував секс-відео за участі голови ГО «Українські ЛГБТ військові за рівні права» Віктора Пилипенка та кількох інших людей, серед яких також були представники цієї організації. Перед цим у згаданому телеграм-каналі публікувалися скриншоти з цих відео із глузливими підписами.

Як розповів Центру прав людини ZMINA Віктор Пилипенко, оригінал відео був опублікований у закритому неформальному телеграм-чаті «Ахілове братство» 24 серпня. У цьому чаті, який, за словами активіста, діє вже три роки, учасники можуть публікувати різний контент без цензурування.

Кілька днів потому, як відбулася публікація, Пилипенкові повідомили, що відео з'явилося в коментарях до якогось із постів ультраправого телеграм-каналу Solaris. Як з'ясувалося, один з учасників спільноти (він позиціонував себе як контрактник-гей) завантажив і злив відео ультраправим.

29 серпня у відповідь на допис у телеграм-каналі «Військові ЛГБТІК+» зі схваленням затримання членів ультраправого угруповання «Традиція і порядок» в Одесі після сутичок з поліцією після проведення Маршу рівності 28 серпня в телеграм-каналі «Катарсис» з'явився допис: «П*дараси зловтішаються, ну, нічого, будуть вам сьогодні веселоці». Після цього на «Катарсисі» почали з'являтися згадані скриншоти й гіперпосилання на опубліковане відео.

У постах ультраправі вказували, що люди на відео – це представники об'єднання «Українські ЛГБТ військові». Окремим дописом вони опублікували фото державної нагороди одного з учасників статевого акту з коментарем, що чоловік, якого нагородили, брав участь у зйомках.

Громадська організація «Українські ЛГБТ військові за рівні права» заснована в Києві в липні 2021 року. До цього діяла як громадська ініціатива ветеранів та чинних військовослужбовців.

³⁰⁸ Альона Казанська: не мовчати про те, що болить / Гендер в деталях, 9 червня 2021 року: <https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/zhinky-yaki-toruyit-novi-shliachy/alona-kazanska.html>

³⁰⁹ 11-й Одеський кінофестиваль оголосив переможців / Yabl: <https://yabl.ua/2020/10/03/11-j-odeskij-kinofestival-ogolosiv-peremozhiv>

#дискредитація

- **30 серпня 2021 року** в низці медіа почали з'являтися матеріали щодо антикорупційного активіста **Віталія Шабуніна**, які мають ознаки маніпуляції, після того, як він написав на своїй фейсбук-сторінці про плани діяльності ГО «Центр протидії корупції», серед яких був пункт про лобювання просування механізму заборони в'їзду до США «ворогів реформ і членів їхніх сімей»³¹⁰.

Останнє стало приводом для деяких видань проводити паралелі зі сталінськими часами й терміном «вороги народу», що ставить в один ряд непорівнювані явища, через що відбувається підміна понять: у дописі Шабуніна немає заклику до репресій, хоча в згаданих текстах намагаються просунути цю тезу через схожість формулювання.

У день публікації фейсбук-допису Шабуніна видання «7 днів. Інфо»³¹¹ оприлюднило текст «Як Шабунін закликав боротися з "ворогами реформ" і їхніми сім'ями», де вибірково цитується текст допису, а потім нібито для балансу дається коментар депутата Максима Бужанського, яким робиться спроба провести вже згадану паралель.

Пізніше, 1 вересня, у виданні «Капітал» вийшла стаття «Грантові активісти не цураються риторики часів сталінських репресій для тиску на опонентів – експерт» (на момент публікації доповіді немає доступу до цього ресурсу), де був використаний коментар політичного експерта Руслана Бортника. Як непряма цитата подається теза «реформатори вважають себе вищими, ніж закони України». При цьому в оригінальному дописі, який, власне, експерту пропонують прокоментувати, не йдеться про закони України, оскільки не вони встановлюють порядок в'їзду до США.

Про паралель із «ворогами народу» тут також згадується, але в бекграунді ніби йдеться про вже давно відомий факт.

За менш ніж три години вийшла ще одна стаття «Капіталу» під назвою «Агресивною риторикою Шабунін прикриває власні провали – юрист», на цей раз – із коментарем юриста Ростислава Поповича. Подаються вже згадані в цьому контексті тези: антикорупційні реформи в Україні не спрацювали, західні країни намагаються маніпулювати українською владою через підтримку громадських організацій (використовується слово «соросята»), і паралель зі сталінською риторикою – у бекграунді.

Принаймні три матеріали зі згаданих вище повністю передрукувало онлайн-видання УНН³¹².

Таким чином, була опублікована серія матеріалів у ЗМІ, які систематично просувають бездоказові судження, що дискредитують громадський сектор загалом і «Центр протидії корупції» зокрема.

Віталій Шабунін – співзасновник громадської організації «Центр протидії корупції», що займається розробкою та адвокацією законодавчої бази для протидії корупції (зокрема, щодо антикорупційних органів НАБУ, САП, ВАКС та АРМА, криміналізації незаконного збагачення тощо), моніторингом держзакупівель та ініціює розслідування зловживань.

³¹⁰ Vitaliy Shabunin. Особиста фейсбук-сторінка, 30 серпня 2021 року: <https://www.facebook.com/vitaliy.shabunin/posts/10158459165264537>

³¹¹ Как Шабунин призвал бороться с «врагами реформ» и их семьями / 7 днів info, 30 серпня 2021 року: <https://7dniv.info/politics/137421-kak-shabunin-prizval-borotsya-s-vragami-reform-i-ih-semyami.html>

³¹² Агресивною риторикою глава ЦПК Шабунін прикриває власні провали, – юрист / УНН, 2 вересня 2021 року: <https://ukranews.com/ua/news/798742-agresywnoyu-rytorykoju-glava-tspk-shabunin-prykryvaye-vlasni-provaly-yuryst>; «Не можна боротися за торжество закону незаконними способами»: юрист прокоментував слова Шабуніна про «членів сім'ї ворогів реформ» / УНН, 2 вересня 2021 року: <https://ukranews.com/ua/news/798703-ne-mozhna-borotsya-za-torzhestvo-zakonu-nezakonnymy-sposobamy-yuryst-prokomentuvav-slova-shabunina>; Грантові активісти не гнушаються риторикою времен сталинских репрессий для давления на оппонентов, – експерт / УНН, 1 вересня 2021 року: <https://ukranews.com/news/798567-grantovye-aktivisty-ne-gnushayutsya-ritoriki-vremen-stalinskikh-repressij-dlya-davleniya-na>

ВЕРЕСЕНЬ 2021 РОКУ

#фізичний_напад

- **2 вересня 2021 року** керівник громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» **Валерій Харчук** заявив про фізичну агресію з боку міського голови **Рубіжного** Сергія Хортіва.

За словами Харчука, він прийшов до приймальні Хортіва поставити запитання щодо того, де саме будуть створені умови для навчання після закриття Рубіжанської обласної санаторної школи для дітей, хворих на сколіоз (активіст каже, що його дитина ходила раніше до цієї школи).

Харчук зазначає, що був разом з іншим активістом, Сергієм Завгороднім, який мав намір фіксувати спілкування з міським головою на відео. Однак, за словами активістів, Сергій Хортів нічого коментувати не став, а схопив стілець і намагався ним їх побити – в обох залишилися синці.

Поліція Луганщини повідомила на запит Центру прав людини ZMINA, що за фактом подій, що сталися з Валерієм Харчуком та Сергієм Завгороднім, почала провадження за ч. 1 ст. 126 (побої і мордування) ККУ. Про підозру нікому не повідомлено.

У Рубіжанській міській раді на запит Центру прав людини ZMINA повідомили, що стосовно побоїв, завданих міським головою, до них не зверталися (відповідь на запит підписав Сергій Хортів).

Валерій Харчук – керівник громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» (діє з 2013 року), що проводить моніторинг закупівель органів місцевого самоврядування, розподілу земель тощо. Як розповідає активіст, вони публікують результати своїх розслідувань на фейсбук-сторінці «Антикорупційний фронт», а також оскаржують рішення, які вважають незаконними, через звернення до органів правопорядку.

Закриття школи стосується не тільки дитини Валерія Харчука. У квітні 2021 року в Рубіжному відбулась акція протесту інших батьків, коли вони перекривали трасу Рубіжне – Кременна. Напередодні акції одній з організаторок, представниці батьківського комітету Ганні Соколовій, невідомі розбили вікно в офісі³¹³ (див. вище).

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- Увечері **3 вересня 2021 року** у **Кривому Розі** на Дніпропетровщині невідомі розстріляли з пневматичної рушниці одного з собак, які жили в зоозахисника **Артема Пушкова**³¹⁴. Ще одну тварину було поранено.

Усього в родині Пушкова жило 9 урятованих з вулиці собак. Для того, аби тваринам було комфортно, подружжя винайняло будинок із подвір'ям, де ці собаки вдень могли гуляти. За

³¹³ Активистке, которая поддерживает сохранение школы в Рубежном, разбили окна и угрожают судами / Восточный вариант, 9 квітня 2021 року: <https://v-variant.com.ua/aktyvystke-kotoraia-podderzhyvaet-sokhraneniye-shkol-v-rubezhnom-razbyly-okna-u-uhrozhaiut-sudamy/>

³¹⁴ «Зара в калюжі крові»: у Кривому Розі біля будинку зоозахисника стріляли в цуценя та пса, одна тварина загинула (фото) / УНІАН, 7 вересня 2021 року: <https://www.unian.ua/incidents/zara-v-kalyuzhi-krovi-u-krivomu-rozi-bilya-budinku-zoozahisnika-strilyali-v-cucenya-ta-psa-odna-tvarina-zagynula-foto-novini-dnipra-11536426.html>

словами Пушкова, під час інциденту вдома була його дружина, але вона не чула пострілу – тільки як якийсь із собак заскавучав, пізніше вона виявила мертвого пса недалеко від воріт.

За словами Артема Пушкова, напередодні він мав конфлікт із одним із сусідів у приватному секторі, якому не подобалося, що поряд живе багато собак. Той висловлював незадоволення його дружині, а йому усно погрожував.

Окрім того, у фейсбук-спільноті противників зоозахисного руху «Зоошиза +18» після появи медійних матеріалів про вбивство собаки Пушкова стали з'являтися схвальні публікації та коментарі від учасників³¹⁵.

4 вересня поліція почала провадження за ч. 1 ст. 299 ККУ (жорстоке поводження з тваринами). Пізніше, за словами Артема Пушкова, справу було перекваліфіковано як більш тяжку – за ознаками ч. 3 ст. 299 ККУ (жорстоке поводження з тваринами), що у разі доведення в суді передбачає не обмеження, а позбавлення волі. Водночас, як повідомив активіст, станом на грудень 2021 року особи зловмисників так і не було встановлено.

■ Рентгенівський знімок пораненого собаки (фото з фейсбук-сторінки Артема Пушкова)

Артем Пушков – керівник громадської організації «Альянс захисників тварин». Організація допомагає безпритульним тваринам у Кривому Розі, виступає за птахівництво без кліток, а також бере участь у таких всеукраїнських акціях, як Марш за права тварин (5 вересня 2021 року марш відбувся в Києві, Пушков долучався до нього як активіст).

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **9 вересня 2021 року в Рубіжному** Луганської області керівник громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» **Валерій Харчук** заявив про пошкодження замка входних дверей до квартири, у якій він мешкає з родиною.

За словами потерпілого, близько одинадцятої ранку його дитина, виходячи з дому, побачила, що замок дверей, а також установлений на вході відеодзвінок залито фарбою.

Харчук вважає інцидент замовним. За його словами, зловмисник знав, де в під'їзді встановлено камери спостереження, тому намагався рухатися так, щоб його неможливо було ідентифікувати: заходив збоку, через кущі, потім перелазив через парпет. Утім, як з'ясував активіст, на ґрунті залишилися сліди від футбольних бутсів, які залишив невідомий.

■ Фото надане постраждалим активістом

³¹⁵ Зоошиза +18. Фейсбук-група, 7 вересня 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/1731306267172870/posts/2646955742274580/>

Як зазначив постраждалий, мешканці одного з багатоквартирних будинків Рубіжного зателефонували йому й повідомили про, на їхню думку, незаконний демонтаж теплообмінника співробітниками теплокомуненерго приблизно в той же час, коли відбувся інцидент із фарбою. Харчук вважає, що таким чином його намагалися відволікти, щоб він займався власним майном, а не проблемою цих людей. За його словами, поліція порівняла відбитки підшви на місці інциденту із взуттям співробітників теплокомуненерго й начебто виявила подібність. Утім нікого не було затримано.

14 вересня в поліції Луганщини на запит Центру прав людини ZMINA повідомили, що всі випадки псування майна Валерія Харчука розслідуються.

Наступного дня після інциденту з дверима, 10 вересня, Валерій Харчук виявив, що в нього в під'їзді перебуває чоловік, якого він знає з часів протестів проти закриття школи для дітей, які мають сколіоз (теж один із батьків, як і Харчук). У руках у цього чоловіка, за словами Харчука, був молоток. Як розповідає активіст, чоловік заявив, що може за гроші «*вирішити його проблему з Хортівим*» (міський голова Рубіжного), а також поїхати з міста, і тоді «*все припиниться*».

За словами Харчука, така поведінка була нехарактерна для цього чоловіка. До цього між ними не було жодних конфліктів, та й причетність цього чоловіка до підпалів і обливання кислотою майна активіста, що відбувалися раніше цього року, сам він вважає малоімовірною. До поліції щодо цього інциденту активіст не звертався.

Валерій Харчук – керівник громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» (діє з 2013 року), що проводить моніторинг закупівель органів місцевого самоврядування, розподілу земель тощо. Як розповідає активіст, вони публікують результати своїх розслідувань на фейсбук-сторінці «Антикорупційний фронт», а також оскаржують рішення, які вважають незаконними, через звернення до органів правопорядку.

#юридичне_переслідування

- **15 вересня 2021 року в Києві** ПрАТ «Квіти України» подало позов про захист честі, гідності й ділової репутації проти активіста ініціативи «**Зберегти Квіти України**» **Тараса Грицюка** та телеканалу «1+1». Розглядати справу має Подільський районний суд Києва, перше засідання призначене на кінець грудня.

Постраждалий вважає позов спробою тиску на ініціативу та частиною стратегії забудовника з усунення перешкод демонтажу будівлі «Квіти України».

Як зазначають представники ініціативної групи, куди входить Грицюк, позов за такою ж статтею поданий і проти депутата Верховної Ради від «Слуги народу» Дмитра Гуріна (слухатиметься в Печерському районному суді Києва), а до цього раніше забудовник подав апеляцію проти ухвали про заборону будівельних робіт на час розслідування щодо порушення авторського права³¹⁶.

20 грудня 2021 року Подільський районний суд почав розгляд справи про захист честі, гідності та ділової репутації за позовом ПрАТ «Квіти України» проти громадського активіста Тараса Грицюка та сайту 1+1 через коментар про відсутність дозволу на проведення демонтажу будівлі³¹⁷. Відбулося підготовче засідання в цій справі. Під час нього представники ПрАТ «Квіти України» долучили результати лінгвістичної експертизи, де розглядалося питання,

³¹⁶ Зберегти Квіти України. Фейсбук-сторінка, 17 вересня 2021 року: <https://www.facebook.com/Save.Kvity.Ukrainy/posts/141802394820055>

³¹⁷ Суд почав розгляд справи за позовом проти активіста «Зберегти Квіти України» / ZMINA, 20 грудня 2022 року: <https://zmina.info/news/sud-pochav-rozglyad-spravy-za-pozovom-proty-aktyvista-zberegty-kvity-ukrayiny/>

був коментар Тараса Грицюка фактологічним твердженням чи оціночним судженням. Наступне засідання заплановане на 24 березня 2022 року.

Тарас Грицюк – історик, співзасновник ГО «Інша Освіта», тренер, фасилітатор, член тренерського пулу «Інша Освіта», співзасновник освітнього простору «Хата-Майстерня», співзасновник «Urban Space 500». Член ініціативної групи «Захистимо Квіти України».

Будівля «Квіти України» розташована в центрі Києва на вулиці Січових Стрільців. Вона зведена у 80-х роках ХХ століття як навчально-методичний павільйон у стилі післявоєнного модернізму за проєктом архітектора Миколи Левчука. Улітку 2021 року власник зрізав плющ, яким був обвитий фасад будівлі, а також почав демонтаж з метою «реконструкції споруди». Проти цього виступили громадські активісти³¹⁸.

У липні 2021 року Шевченківський районний суд міста Києва заборонив власнику демонтаж будівлі, навчально-методичного павільйону в стилі післявоєнного модернізму «Квіти України» на вулиці Січових Стрільців, 49, на час судового процесу щодо порушення авторських прав архітектора будівлі Миколи Левчука. Зараз забудовник оскаржує цю заборону.

#дискредитація

- **20 вересня 2021 року** керівниця громадської організації «Інсайт» **Олена Шевченко** повідомила про появу в Києві кількох білбордів із фотографіями ЛГБТІК-активістів, а також людей-фігурантів деяких кримінальних справ та звинуваченнями всіх ЛГБТ-активістів у педофілії та вбивствах людей, а також посиланням на телеграм-канал GrantDetector.

■ Фото з фейсбук-сторінки Олени Шевченко

На цьому каналі, створеному 19 вересня, можна знайти більше контенту, що містить мову ворожнечі щодо ЛГБТ, а також загалом громадських активістів, які реалізують грантові проєкти, а також різні бездоказові звинувачення і маніпулятивні твердження щодо них: наприклад, подається уривок інтерв'ю громадської активістки Анни Ширігіної, де та розповідає, скільки коштів потрібно, щоб організувати Марш рівності, але коментується це так, ніби за плату такої суми будь-якими особами вона готова організувати подібну акцію.

Власник білбордів, компанія Bigmedia³¹⁹, а також Асоціація операторів зовнішньої реклами³²⁰, заперечили, що давали дозвіл на розміщення такого контенту в Києві, і заявили, що звернулися до поліції.

Поліція Києва повідомила на запит Центру прав людини ZMINA, що почала провадження за фактом розміщення згаданих білбордів за ч. 1 ст. 161 (порушення рівноправності громадян) Кримінального кодексу України.

³¹⁸ Битва за Квіти. Хто і чому бореться за будівлю Квітів України і що з нею буде далі / НВ, 28 серпня 2021 року: <https://nv.ua/ukr/kyiv/kviti-ukrajini-hto-i-chomu-boretsya-za-budinok-i-shcho-bude-z-nim-dali-novini-kiyeva-50178562.html>

³¹⁹ У Києві на низці білбордів розмістили гомофобні плакати. Рекламні агенції заперечують свою причетність / ZMINA, 20 вересня 2021 року: <https://zmina.info/news/u-kyievi-na-bigbordah-bigmedia-rozmistyly-gomofobnu-reklamu-kompaniya-zayavlyaye-pro-samozahopleniya/>

³²⁰ Асоціація операторів зовнішньої реклами України. Фейсбук-сторінка, 20 вересня 2021 року: <https://www.facebook.com/outdoor.org.ua/posts/4869167926446273>

Моніторинг Центру прав людини ZMINA за 2020 рік³²¹ засвідчив як тренд активізацію в медійному обігу слів із негативною конотацією – «грантоїди» і «соросята», – що має ознаки спланованої кампанії та спроби в такий спосіб дискредитації громадського сектору, залученого в процеси реформ, підризу довіри до інституцій і створення викривленого образу активізму як форми заангажованої діяльності.

Крім того, схожі ситуації в минулому в Угорщині та Російській Федерації свідчать, що понятійна стигматизація активізму та правозахисної діяльності може трансформуватися в значно глибше обмеження роботи міжнародних організацій і вестиме до зниження рівня суспільної довіри до активістів і правозахисників, надмірних вимог до діяльності громадських організацій, істотного зниження рівня активності громадян та просування реформ у країні тощо.

Описаний інцидент є продовженням цього негативного тренду.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **21 вересня 2021 року** громадський активіст, колишній депутат Верховної Ради Єгор Фірсов повідомив³²² про погрози фізичною розправою, які надходять активістці-зоозахисниці, юристці **Євгенії Прокопенко** у фейсбуці від користувача, підписаного як Олексій Святогор. Такий користувач залишав коментарі (зокрема, під згаданим постом Фірсова) з обіцянкою «взяти в заручники» і «порізати будівельним ножом» активістку, якщо інші зоозахисники не перестануть йому протидіяти.

- Скриншоти постів і коментарів з погрозами від користувача Олексія Святогора

Поліція Києва на запит Центру прав людини ZMINA повідомила, що за фактом описаних подій почала розслідування за ч. 1 ст. 129 (погроза вбивством) Кримінального кодексу України.

Постраждала Євгенія Прокопенко розповіла, що отримує погрози від Святогора вже близько двох років, відколи її колеги з юридичної фірми Barristers ведуть справу проти нього в суді: Олексія Святогора звинувачували у виготовленні творів, що пропагують

³²¹ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Якіна; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – С. 28: https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2021/02/stateofhumanrightsdefenders2020_reportua_web-final.pdf

³²² Єгор Фірсов. Особиста фейсбук-сторінка, 21 вересня 2021 року: <https://www.facebook.com/egor.firsov/posts/4955247091158268>

культ насильства, оскільки той не приховував, що є догхантером, однак у січні 2021 року суд його виправдав і відпустив³²³.

Проте останні кілька місяців, за словами Прокопенко, ймовірно, у зв'язку із розглядом справи в апеляційній інстанції Святогор почав займатися залякуванням більш інтенсивно, й активістка припускає, що він дійсно може перейти до активних дій або нацькувати на неї своїх прибічників.

Про погрози в інтернеті від Олексія Святогора також розповіла користувачка фейсбуку **Ольга Моголівець** (вона залишила відповідний коментар під дописом Єгора Фірсова). За словами жінки, вона вже кілька років живе в Нідерландах, але взяла двох собак із притулку в Дніпрі, а також намагається допомагати зоозахисникам в Україні. Моголівець каже, що відреагувала на публікації у фейсбук-групі противників зоозахисників «Зоошиза +18», і через це користувач Святогор почав писати їй погрози, а також коментарі про те, буцімто вона торгує наркотиками. Як зазначила активістка, вона заблокувала згаданого користувача, і через це його коментарі й повідомлення соцмережа від неї приховала (а зробити скріншоти вона не встигла).

Євгенія Прокопенко – юристка, позиціонує себе також як зоозахисниця. Вона бере участь у маршах екоактивістів, публікує дописи про допомогу безпритульним тваринам, висвітлює випадки жорстокого поводження з тваринами³²⁴.

#дискредитація

- **21 вересня 2021 року** видання «Аргументум»³²⁵ та From-Ua³²⁶ опублікували матеріал «Літературна Україна опублікувала оповідання про чорну піарницю, прототипом якої є Ірина Федорів».

Умовним «інформаційним приводом» для такої публікації стало оповідання Максима Черешні «Федорівщина», або Замовна журналістика під прикриттям вдавано-чесних мотивів»³²⁷, розміщене на сайті «Літературна Україна» в липні того ж року (тобто згадані видання чекали два місяці). Герой оповідання – колишній чоловік журналістки на прізвище Федора, яка, за сюжетом, зводить на нього наклеп у процесі розлучення, але потім у неї викрадають лептоп, і виявляється, що вона писала замовні статті, а сам герой із незрозумілої з тексту причини потрапляє до лікарні.

У самому тексті Черешні ніде не вказується, що в когось із героїв був прототип, але нібито через два місяці після публікації оповідання така думка з'являється в когось із сайту «Аргументум», що позиціонується як «видання еміграції», і видання публікує новий текст, власний, у якому містяться бездоказові звинувачення стосовно головної редакторки сайту «Чесно» **Ірини Федорів** та колишньої селищної голови Коцюбинського та громадської активістки **Ольги Матюшиної**, які свого часу виступали проти спроб

³²³ Суд у Києві виправдав догхантера Святогора / Радіо Свобода, 18 січня 2021 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-svyatogora-vypravdaly/31050845.html>

³²⁴ Зоозащитница Евгения Прокопенко: Невозможно не реагировать, когда животным нужна помощь (ВИДЕО) / Journalist, 14 січня (пік не вказується): <https://journalist.today/zoozashhitnica-prokopenko777-nevozmozhno-ne-reagirovat-kogda-zhivotnym-nuzhna-pomoshh-video/>

³²⁵ «Літературна Україна» опублікувала розказ о черной пиарщице, прототипом которой является Ирина Федорив / Аргументум, 21 вересня 2021 року: <http://www.argumentum.info/2021/09/fedoriv.html>

³²⁶ «Літературна Україна» опублікувала розказ о черной пиарщице, прототипом которой является Ирина Федорив / From-UA, 21 вересня 2021 року: <https://from-ua.com/news/611459-literaturnaya-ukraina-opublikovala-rasskaz-o-vernoi-piarshhice-prototipom-kotoroi-yavlyayetsya-irina-fedoriv.html>

³²⁷ Максим Черешня. «Федорівщина», або Замовна журналістика під прикриттям вдавано-чесних мотивів / Літературна Україна, 30 липня 2021 року: <https://litukraina.com.ua/2021/07/30/maksim-chereshnja-fedorivshhina-abo-zamovna-zhurnalistika-pid-prikrittjam-vdavano-chesnih-motiviv/>

незаконної забудови Біличанського лісу під Києвом на непрозоро виділених для цього ділянках³²⁸.

Текст містить маніпулятивні твердження, причому виглядає так, що він написаний саме для того, аби поділитися «бекграундом»: сумнівні й неправдиві твердження про активісток подаються як загальновідомі й перевірені.

Цей прийом також використовувався в низці дискредитаційних кампаній проти громадських діячів в Україні, однак стилізацію під літературний твір фіксуємо вперше за час моніторингу.

Ірина Федорів – головна редакторка сайту «Чесно», блогерка, ексдепутатка селищної ради смт Коцюбинське 6-го скликання (з листопада 2010 року). Як активістка послідовно виступає за збереження Біличанського лісу, що прилягає до селища, й частину земель якого намагалися віддати під забудову. Дотепер триває протистояння щодо приєднання смт Коцюбинське до Києва або до Ірпеня, від чого залежатиме, хто ухвалюватиме рішення щодо власності селища.

Ольга Матюшина – громадська активістка з селища Коцюбинське на Київщині, колишня голова селища (обрана у 2015 році). Виступала також за збереження Біличанського лісу (нині він включений до Голосіївського національного природного парку, що унеможливорює будівельні роботи). У січні 2021 року їй підпалили автівку.

Проти обох активісток раніше, зокрема у 2020 році, розгортали дискредитаційні кампанії на локальних сайтах Київщини та соцмережах. Активістки пов'язують тиск на себе з діяльністю людей, наближених до міської влади Ірпеня.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **22 вересня 2021 року** в Чернігові невідомі порізали шини на автівці представника коаліції «Сіверщина» **Павла Бистрова**³²⁹. Інцидент постраждалий пов'язує зі своєю діяльністю з протидії розорюванню ділянок на берегах річок Десна і Снов на Чернігівщині й перетворенню на ріллю пасовиськ і сіножатей. За його словами, погроз напередодні чи після інциденту не отримував, однак такі дії вважає спробою залякування.

23 вересня 2021 року Управління Національної поліції Чернігівської області почало провадження за заявою Павла Бистрова за ч. 1 ст. 194 ККУ (умисне знищення чи пошкодження майна).

Павло Бистров – член президії Чернігівської обласної коаліції роботодавців «Сіверщина». Займається викриттям розорювання ділянок біля річок і знищення лісових насаджень, оскільки, за його словами, таким чином, зокрема, добрива потрапляють у воду, завдаючи шкоди довкіллю. Як розповідає активіст, він звертається щодо таких фактів до органів правопорядку та судів, а також публічно виступає на цю тему³³⁰.

³²⁸ Ірина Федорів. Особиста фейсбук-сторінка, 21 вересня 2021 року: <https://www.facebook.com/fedoriv.iryna.chesno/posts/1518291875189618>

³²⁹ У Чернігові екоактивісти уклали екологічний маніфест після нападу на одного з них / Екополітика, 7 жовтня 2021 року: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/u-chernigovi-ekoaktivisti-uklali-ekologichnij-manifest-pislya-napadu-na-odnogo-z-nih>

³³⁰ Боротьба з корупцією по-чернігівськи. Тема перша: екологія / sknewsTV, ютуб-канал: https://www.youtube.com/watch?v=qehbuzo0_A

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **30 вересня 2021 року** близько третьої години ночі невідомі спалили автівки двом представницям правління ОСББ «Фаворит» у **Києві – Марині Хохряковій** та **Вікторії Федоренко**, внаслідок чого вогнем було пошкоджено машини ще двох мешканців будинку³³¹. За словами постраждалих, підпал було здійснено практично одночасно. Це зафіксовано на відео камер спостереження, установлених поблизу.

■ Фото з фейсбук-сторінки Сергія Федоренка

Марина Хохрякова пов'язує інцидент з діяльністю ОСББ. За словами активістки, зараз тривають суди за позовом правління щодо ймовірно незаконного захоплення нежитлових приміщень в одному з будинків об'єднання, а також один із жителів намагається через суд дозволити підключення додаткових кабелів.

Вікторія Федоренко також пояснює те, що трапилося, спробою протидії їхній громадській діяльності. Каже, що окрім роботи в ОСББ, їх нічого не пов'язує, персональних конфліктів чи боргів у неї немає, тому інших версій (за винятком цієї) активістка не розглядає.

За фактом подій поліція Київщини почала провадження за ч. 2 ст. 194 ККУ (умисне знищення або пошкодження майна)³³². За словами потерпілих, вони також написали заяви про погрозу вбивством, оскільки розглядають підпал як попередження.

ОСББ «Фаворит» засноване у 2004 році. Це ОСББ складається з двох будинків, у теперішнього й попереднього керівництва ОСББ були конфлікти з деякими мешканцями через самовільне захоплення нежитлових приміщень.

ZMINA у травні 2020 року задокументувала інцидент щодо колишньої керівниці, а нині членкині правління ОСББ «Фаворит» Марини Хохрякової, якій на замовлення невідомого чоловіка доставили додому похоронну атрибутику³³³. До того ж 16 жовтня 2020 року було скоєно напад на нинішнього керівника ОСББ «Фаворит» Ігоря Дуганця³³⁴.

ЖОВТЕНЬ 2021 РОКУ

#фізичний_напад

#знищення_чи_пошкодження_майна

#юридичне_переслідування

- **8 жовтня 2021 року в Києві** побили активіста **Юрія Юхименка** та ще кількох представників ініціативної групи «Микільська слобідка», коли ті намагалися перешкодити заїзду будівельної техніки на територію будмайданчика за адресою Микільсько-Слобідська, 7/9, де, за словами активістів, незаконно споруджується новий житловий комплекс.

³³¹ Сергій Федоренко. Особиста фейсбук-сторінка, 30 вересня 2021 року: <https://www.facebook.com/sergio.fedorenko/posts/10159703210566108>

³³² За фактом підпалу автівок на столичній Оболоні розпочато кримінальне провадження / Сайт поліції Києва, 30 вересня 2021 року: <https://kyiv.npu.gov.ua/news/novini/za-faktom-pidpalu-avtivok-na-stolichnij-oboloni-rozpochato-kriminalne-provadhennya/>

³³³ До представниці київського ОСББ принесли під двері труну і вінок «від друзів і колег» / ZMINA, 1 червня 2021 року: <https://zmina.info/news/predstavnyci-kyivskogo-osbb-prynесли-pid-dveri-trunu-i-venok-vid-druziv-i-koleg/>

³³⁴ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 123: https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2021/02/stateofhumanrightsdefenders2020_reportua_web-final.pdf

Як розповів постраждалий, на нього напали збоку люди, які приїхали разом із будівельниками (пояснює, що він – ветеран війни, має одне штучне око, тому не встиг відреагувати на напад з того боку): били по голові й тулубу, ймовірно, кастетом. Окрім нього, за словами Юхименка, є ще й інші постраждалі, а ще деякі активісти намагалися вступити в сутичку з «тітушками», але були затримані. Сам Юхименко став на шляху вантажівки, але та не зупинилась, і його збили. Як розповів постраждалий, він мав черепно-мозкову травму, забій грудної клітки й пошкодження селезінки.

З 8 по 11 жовтня перебував у лікарні, але 11 жовтня ввечері пішов звідти додому. Як розповідає Юрій Юхименко, у цей час невідомі двічі йому різали шини на автівці (до інциденту – у ніч із 7 на 8 жовтня, а також наступної ночі, коли активіст уже був у лікарні).

Викладені Юхименком обставини щодо подій на будмайданчику підтверджує учасниця ГО «Микільська слобідка» **Олена Медведенко**, яка була очевидцею деяких зі згаданих подій, але сама фізично не постраждала. За її словами, Юрія Юхименка побили, коли він спробував заступитися за ще одного активіста, **Олександра Сікуна**, якому зламали ніс.

Як розповіла Медведенко, тілесних ушкоджень також зазнала активістка **Валерія** (водночас сама активістка в розмові з Центром прав людини ZMINA зазначила, що надихалася сльозогінного газу, який вона намагалася розпилити в бік «тітушок») і чоловік, крім Юрія Юхименка, якого збили вантажівкою (за її словами, це сталося приблизно через дві години після початку сутички; Юхименко каже, що другого постраждалого звать **Олег**, але прізвища вони обоє не знають, і скотактувати з ним після інциденту не вдалося). Олена Медведенко розповіла, що було дві групи «тітушок», які прийшли на підтримку забудовника³³⁵: одні мали на собі форму будівельників (ці людей не били, тільки штовхали), а інші – молодики у спортивній формі – застосовували насильство. Обидві групи розбіглися, коли на місце прибули поліція і муніципальна варта. Один з активістів побіг за «тітушкою» у двори, і поліція затримала обох, але потім, за словами Медведенко, відпустила через кілька годин. Чи складали на когось протоколи, вона не знає.

Олександр Сікун повідомив, що на нього напали ззаду, вдарили по голові, і далі частину подій він не дуже чітко пам'ятає. Каже, що має перелом носа, струс мозку й забій грудної клітки. Чотири дні провів у лікарні швидкої допомоги. За словами Сікуна, до нього в лікарню приходили поліцейські, записували його свідчення.

За фактом описаних подій поліція Києва відкрила провадження за ч. 2 ст. 296 ККУ (хуліганство, вчинене групою осіб). Станом на кінець 2021 року слідство триває. Водночас, як стало пізніше відомо, представники забудовника подали заяву в поліцію про перешкоджання їхній господарській діяльності³³⁶.

Юрій Юхименко та Олександр Сікун – активні мешканці будинків неподалік від будівництва в Києві за адресою Микільсько-Слобідська, 7/9, де сталася сутичка. Ініціативна група, що займається протидією зведенню ЖК, складається з представників ГО «Микільська слобідка» та таких же мешканців навколишніх будинків.

Як повідомляє видання «Хмарочос»³³⁷, за адресою Микільсько-Слобідська, 7/9 планувалося збудувати ЖК Sundance: три 25-поверхових будинки на березі Дніпра. Протягом багатьох

³³⁵ Olena Medvedenko. Особиста фейсбук-сторінка, 8 жовтня 2021 року: <https://www.facebook.com/OlenaMedvedenko2018/videos/575044866947371>

³³⁶ В Киеве инвестор понес убытки в 32 млн грн из-за незаконного блокирования проезда к своей частной собственности / Lb.ua, 13 жовтня 2021 року: https://rus.lb.ua/economics/2021/10/13/496224_kieve_investor_pones_ubitki_32 mln.html

³³⁷ На Микільській Слобідці – сутички: забудовник поновив будівництво трьох 26-поверхових ЖК / Хмарочос, 4 серпня 2021 року: <https://hmarochos.kiev.ua/2021/08/04/na-mykylskij-slobidczj-sutycky-zabudovnyk-ponovyy-budivnytvo-troh-26-poverhovyh-zhk/>

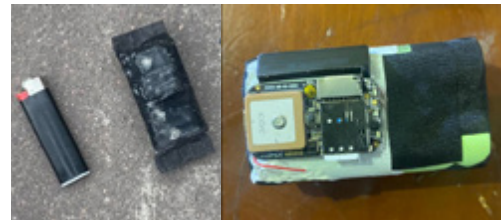
років будівництво було заморожене через судові позови та кримінальні провадження (за статтями про шахрайство, самоправство тощо), на земельну ділянку накладали арешт.

За даними видання, згадана земельна ділянка частково належить до санітарно-захисної зони, де забороняється будівництво житлових об'єктів, згідно з ч. 2 ст. 114 Земельного кодексу. Крім того, це частково підтоплювана територія.

Тим часом ТОВ «Нова слобідка» у 2021 році відновило будівництво. Представники підприємства розкидали в поштові скриньки жителів району листівки, у яких запевнили, що будівництво – законне, ведеться на викупленій ними ділянці, і що забудовник готовий вкладати гроші також у соціальну інфраструктуру.

#порушення_приватності

- **12 жовтня 2021 року** пообіді в Києві громадський активіст **Микола Виговський** виявив прикріплений до дна його автівки пристрій, схожий на трекер руху. За словами активіста, з'їжджаючи з бордюру, він почув нехарактерний «металевий» звук і, вирішивши поглянути, що це, знайшов запааний у плівку предмет, що кріпився на магніті. Спочатку активіст подумав, що це може бути вибухівка, але оглянувши знахідку, вирішив зняти плівку й виявив усередині, за його словами, GPS-трекер із сім-картою.

■ Пристрій, виявлений Миколою Виговським під днищем своєї автівки

Пізніше, **25 жовтня 2021 року**, провівши техогляд машини на СТО, Микола Виговський виявив ще один пристрій, імовірно призначений для прослуховування. За словами активіста, пристрій було встановлено за магнітолою, тому той, хто це зробив, мусив проникнути в машину. Скільки часу він там знаходився, Виговському невідомо.

■ Звукозаписувальний пристрій, виявлений в автівці Виговського за магнітолою

Микола Виговський пов'язує інцидент або зі своєю активною участю в акції «Марш за Київ», що відбулася напередодні в столиці, або зі своєю адвокаційною діяльністю проти законопроекту «Про реформу містобудівної діяльності», що був прийнятий за основу в липні 2021 року³³⁸. За словами Виговського, цей законопроект перешкоджає реалізації авторських прав архітекторів та піде на користь недобросовісним забудовникам.

Як зазначив активіст, напередодні «Маршу за Київ» він помічав стеження за собою.

³³⁸ Прийнято за основу проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери містобудівної діяльності» / Верховна Рада України, офіційний сайт, 1 липня 2021 року: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/211495.html>

8 листопада 2021 року активіст Микола Виговський подав до СБУ заяву про злочин щодо виявлених у його автомобілі пристроїв стеження та прослуховування за статтями про порушення недоторканності приватного життя (ст. 182 ККУ) та про незаконне використання спеціальних технічних засобів отримання інформації (ст. 359 ККУ).

11 листопада більше десятка громадських організацій вийшли з публічною заявою з вимогою ефективного розслідування стеження за Миколою Виговським, оскільки воно може передувати замаху на нього³³⁹.

23 листопада стало відомо про відмову відомства починати провадження за цією заявою. Адвокати активіста також заявили, що їм відмовляють в отриманні інформації щодо ймовірного проведення стосовно їхнього клієнта негласних слідчих дій. Тож є підстави вважати, що стеження відбувалося незаконно. Вони подали скаргу в суд на бездіяльність органів правопорядку.

Після цього СБУ повідомила «Радіо Свобода», що передала заяву Виговського Нацполіції³⁴⁰.

Микола Виговський – громадський діяч, колишній координатор «Руху Чесно». Балотувався на виборах 2019 року від партії «Голос». Активно брав участь в акціях на підтримку Сергія Стерненка, на одному з таких мітингів, 15 червня 2020 року, під Шевченківським районним судом Києва був затриманий із застосуванням сили разом з іншими чотирма протестувальниками. Стосовно всіх склали адміністративні протоколи, однак, як пізніше встановив Шевченківський районний суд Києва, безпідставно³⁴¹.

#перешкодження_діяльності_громадських_організацій

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **15 жовтня 2021 року** керівниця громадської організації «Разом з законом» **Вікторія Нестеренко** повідомила про атаку на її інстаграм-сторінку, яку вона використовувала, зокрема, для того, щоб говорити про права жінок-мусульманок та робити цю групу осіб видимою³⁴².

На сторінку Нестеренко стали масово підписуватися боти (коли вона це помітила, було вже більше 8 тисяч нових підписників: здебільшого «порожніх» акаунтів), через що вона була змушена закрити сторінку, зробити її неpubлічною, аби правозахисний контент читали тільки її підписники. Після цього боти не могли підписуватися на сторінку, але продовжували подавати запити.

На думку активістки, накрутка підписників робиться для того, щоб потім надсилати скарги на сторінку, аж поки соцмережа її не заблокує. Це, за її словами, сталося з її знайомою з Росії, яку звать Гульнара, і яка так само вела блог про жінок-мусульманок у соцмережах.

За словами постраждалої, приблизно за два тижні до цих подій багато її знайомих феміністок з різних країн (серед них – українки, росіянки, жінки-вихідці з пострадянських країн, які

³³⁹ Громадські та правозахисні організації вимагають ретельного розслідування стеження за Миколою Виговським / ZMINA, 11 листопада 2021 року: <https://zmina.ua/statements/gromadski-ta-pravozahysni-organizaciyi-vymagayut-retelnogo-rozsliduvannya-stezhennya-za-mykoloyu-vygovskym/>

³⁴⁰ СБУ скерувала заяву активіста Виговського про стеження до Нацполіції / Радіо Свобода, 24 листопада 2021 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sbu-zayava-vyhovskoho/31576635.html>

³⁴¹ Затриманого під Шевченківським судом активіста Виговського виправдали / ZMINA, 11 серпня 2020 року: <https://zmina.info/news/zatrymanogo-pid-shevchenkivskym-sudom-aktyvista-vygovskogo-vpravdaly/>

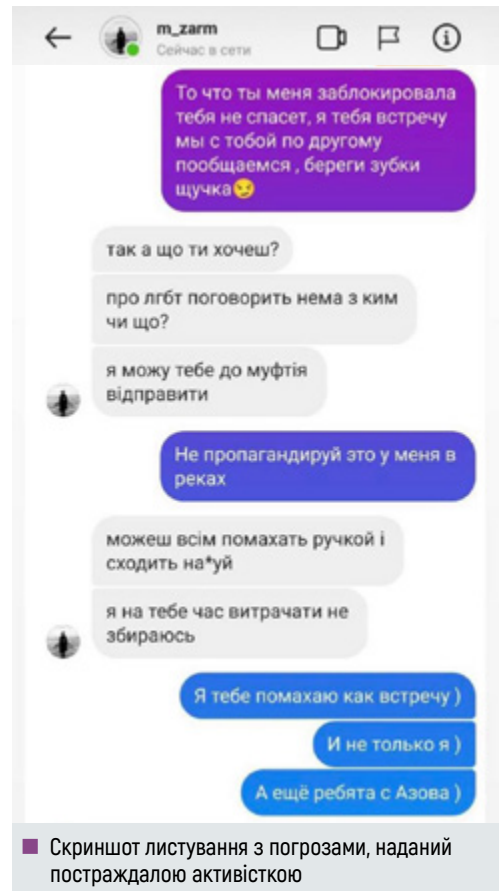
³⁴² Viktoriia Nesterenko. Особиста фейсбук-сторінка, 15 жовтня 2021 року: <https://www.facebook.com/nesterenkoviktoriia/posts/4530860653637311>

живуть у ЄС та ін.) стали повідомляти про цькування, зокрема, через атаки на їхні соцмережі з боку підписників російського телеграм-каналу «Подвал Чечни»³⁴³. Згодом стало відомо, що цей канал заблокували³⁴⁴.

На думку Нестеренко, на неї могли звернути увагу радикали через якісь її коментарі на сторінках активісток, які зазнали цькування, зокрема російської журналістки Світлани Анохіної, яка працює з темою домашнього насильства. До поліції вона не зверталась. Активістка зазначає, що періодично зіштовхується з погрозами «шаріатським судом» (одного разу їй погрожували «хлопцями з “Азова”») або образливими повідомленнями від радикально налаштованих чоловіків.

Вікторія Нестеренко – керівниця громадської правозахисної організації «Разом із законом», заснованої у 2008 році. Діяльність організації полягає, зокрема, в моніторингу порушень прав мусульман в Україні (зокрема, і на непідконтрольних українському уряду територіях), а також проведення просвітницьких заходів та адвокаційних кампаній для протидії дискримінації.

Нестеренко використовує свої сторінки в соцмережах як платформи для поширення інформації про свою роботу, зокрема в царині захисту прав жінок, а також для розвінчування міфів про мусульман та висвітлення випадків порушення прав людини.

#фізичний_напад

- **18 жовтня 2021 року в Харкові** невідомий (імовірно – співробітник «Харківзеленбуд») напав на екоактивістку **Ірину Кравченко**, коли вона знімала на відео, як він та інші люди дроблять спіяні гілки дерев у середмісті.

За словами Кравченко, вона гуляла з собакою, коли почула звуки бензопилки, і побачила, що низка дерев мають обрубані майже під стовбур гілки, і група людей їх розпилює на землі. Тоді, як розповідає активістка, вона попросила представницю цієї групи показати дозвільні документи на такі роботи, але та у відповідь показала їй середній палець, тож

■ Чоловік, що атакував Ірину Кравченко (скриншот з відеотрансляції, яку вела постраждала)

³⁴³ Бессмысленно и «беспощадно»: зачем атаковали аккаунты феминисток Северного Кавказа / News Tracker, 7 жовтня 2021 року: <https://newstracker.ru/article/general/07-10-2021/bessmyslenno-i-besposhadno-zachem-atakovali-akkaunty-feministok-severnogo-kavkaza>

³⁴⁴ Атакованный кавказских активисток телеграм-канал «Подвал Чечни» заблокирован / Кавказ Реалии, 13 жовтня 2021 року: <https://www.kavkazr.com/a/atakovavshiy-kavkazskih-aktivistok-telegram-kanal-podval-chechni-zablokirovan/31506697.html>

Кравченко викликала поліцію, аби та перевірила законність робіт, і поки чекала на прибуття правоохоронців, почала фіксувати ситуацію на відео.

У цей час, за словами активістки, один із присутніх там чоловіків почав вимагати в неї видалити відео, а коли вона відмовилася, зазначивши, що транслює все онлайн, почав лаятись і погрожувати («Я отучу тебя, бл*дь, снимать») повалив її на землю і відібрав телефон (зйомка при цьому тривала, тож конфлікт зафіксований на відео³⁴⁵).

Тоді вона знову подзвонила в поліцію з іншого телефона, який мала при собі. Як розповідає постраждала, поліція і прокуратура спочатку відмовилися починати провадження за її заявою про напад, тож вона звернулася до суду. Московський районний суд Харкова ухвалив рішення зобов'язати прокуратуру ініціювати розслідування³⁴⁶.

5 листопада було почато провадження за фактом нападу на Ірину Кравченко за ч. 1 ст. 296 (хуліганство) ККУ.

Окремо Кравченко довелося клопотати про визнання себе потерпілою в цій справі (до цього фігурувала як свідок). За її словами, під час допиту дізнавач висловлював сумніви, що на пиляння гілок там узагалі повинні були бути якісь дозвільні документи, говорив, що це вона сама винна в нападі, а потім став погрожувати самій Кравченко відкриттям провадження щодо неї про жорстоке поводження з тваринами, бо нібито в собаки, яку вона вигулювала, був стрес³⁴⁷.

Станом на грудень 2021 року особу нападника не встановлено.

Ірина Кравченко – представниця ініціативи «Зелений Харків», що займається мапуванням дерев у місті, аби відстежувати їхній стан, доцільність і законність обрізки або знищення. Брала участь у Кліматичному марші 2021 у Харкові.

#дискредитація

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **17 жовтня 2021 року** почалася кампанія цькування депутатки міськради **Ірпеня** і громадської активістки **Михайлини Скорик-Шкарівської** через її дописи в соцмережах і виступи проти мови ворожнечі стосовно ромів після закликів з боку праворадикалів щодо вигнання їх із міста.

Інформаційним приводом до цього стало побиття Павла Поліщука, директора ірпінської кав'ярні Ukrainian military coffee (яку пов'язують із Андрієм Медведьком з ультраправого угруповання «Суспільство майбутнього»³⁴⁸), після чого низка ультраправих організацій (власне, «Суспільство майбутнього», «Правий сектор» тощо), скоординувались у соцмережах, вийшли на ходу з фаєрами до будинків, у яких мешкають ірпінські роми, стали їх звинувачувати у причетності до наркоторгівлі, не наводячи якихось доказів і екстраполюючи конкретний негативний досвід на всю спільноту, що вказує на наявність ознак мови ворожнечі.

³⁴⁵ Ірина Кравченко. Особиста фейсбук-сторінка, 18 жовтня 2021 року: <https://www.facebook.com/Irina.Kravchenko.kh/posts/1244120179401760>

³⁴⁶ Ірина Кравченко. Особиста фейсбук-сторінка, 17 листопада 2021 року: <https://www.facebook.com/Irina.Kravchenko.kh/posts/1263194614160983>

³⁴⁷ Ірина Кравченко. Особиста фейсбук-сторінка, 8 грудня 2021 року: <https://www.facebook.com/Irina.Kravchenko.kh/posts/1276454226168355>

³⁴⁸ В Ірпені праворадикали вийшли на акцію проти місцевих ромів: розповідаємо, що відбулось / ZMINA, 19 жовтня 2021 року: <https://zmina.info/articles/v-irpeni-pravoradykaly-vyjshly-na-akcziju-proty-miscevyh-romiv-rozpovidayemo-shho-vidbulos/>

Цього ж дня Скорик-Шкарівська написала допис у модерованому нею фейсбук-пабліку «Ірпень daily» із закликом звернути увагу на спекуляції на «ромській темі» та на розпалювання міжетнічної ворожнечі, який пізніше соцмережа видалила, як припускає постраждала, через скарги праворадикалів. У цьому дописі Скорик-Шкарівська, зокрема, називає конкретні організації, про причетність до антиромської акції яких їй стало відомо: С14 (нині називається «Суспільство майбутнього» та «Основа майбутнього»), «Національний корпус», «Правий сектор», представники ВО «Свобода».

Через два дні відбулося засідання депутатської комісії міськради Ірпеня, на якій обговорювалося, зокрема, питання щодо інциденту з Поліщуком, де Скорик-Шкарівська виступила й зазначила, що називання етнічної належності в цьому випадку могло спровокувати міжетнічний конфлікт, що побиття не має нічого спільного з ветеранами, і що наркоторгівлю має розслідувати поліція, а не групи громадян влаштовувати самосуд.

Після виступу Михайлини Скорик-Шкарівської її номер телефону виклали на закритій частині праворадикального телеграм-пабліка «Катарсис», а її профілі в інших соцмережах (зокрема, в інстаграмі) – у відкритій частині.

Після цього підписники праворадикальних пабліків почали залишати під її дописами коментарі з образами її особисто та її родини (зокрема, під фото маленького сина активістки) і мовою ненависті стосовно ромів. У телеграмі, як розповіла Скорик-Шкарівська, їй почали надсилати текстові повідомлення з образами й гіф-зображення з Адольфом Гітлером, нацистськими свастиками й дитячою порнографією.

Окрім того, на номер постраждалої почався смс-бомбінг (коли за номером телефону алгоритм намагається зареєструвати абонента на якомога більшій кількості сервісів), а також масово почали надходити дзвінки з російських номерів.

На ультраправих телеграм-пабліках «Катарсис», «Детектор грантів», особистому телеграм-каналі Євгена Карася із «Суспільства майбутнього» стали з'являтися повідомлення з маніпулятивною і неперевіреною інформацією про активістку, зокрема републікувалися фейкові повідомлення про буцімто її участь у засіданні напідпитку (цей випадок ZMINA досліджувала і спростувала в моніторинговій доповіді за 2020 рік³⁴⁹).

Повідомлення такого змісту публікував керівник партії «Братство» Дмитро Корчинський³⁵⁰.

³⁴⁹ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкіна; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – С. 56.

³⁵⁰ Дмитро Корчинський. Особиста фейсбук-сторінка, 19 жовтня 2021 року: <https://www.facebook.com/korchynskiy/posts/4448680135197484>

3. Михуйліна каже, що пережила цькування із залученням ботів. Це вона про вас, якщо що. Що ви ботва, отримали свої 15 рублів від Кремля???

Сука, як же смішно, коли депутат пише пост на захист циган, яких ненавидять тупо усі, незалежно від політичних вподобань. Потім передбачувано отримує хейт в коментарях. Видаляє пост і каже що то все боти.

Зручно, хуле.

P. S. Її інста:

<https://instagram.com/mika.skoryk>

■ Скриншот одного з низки постів про Михайлину Скорик-Шкарівську на ультраправому телеграм-каналі «Катарсис»

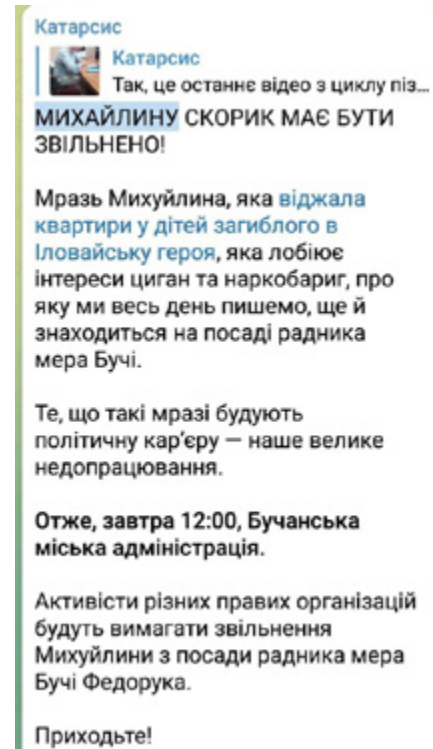
■ Скриншоти образливих коментарів в інстаграмі

Ще через день праворадикали вийшли на мітинг у Бучі з вимогою звільнити Михайлину Скорик-Шкарівську з посади радниці міського голови³⁵¹.

Після цього випадку група осіб, зокрема Євген Карась із «Суспільства майбутнього» та низка членів інших організацій, прийшли на зустріч до мера Бучі Анатолія Федорчука, який перебував у Києві, з такою ж вимогою. На цю зустріч приїхала й Михайлина Скорик-Шкарівська. Присутні праворадикали кричали на неї, звинувачували в подружній зраді тощо³⁵².

22 жовтня праворадикали прийшли на відкриття «Ветеран Хабу» в Бучі й знову почали висловлюватися проти Михайлини Скорик-Шкарівської, яка нібито говорила, що ветерани небезпечні й у всіх них – ПТСР. Насправді вона закликала не підбурювати ветеранів до насильницьких дій, а також аргументувала це ймовірним складним психологічним станом декого з них³⁵³.

У зв'язку з вищезгаданим Скорик-Шкарівська звернулася до прокуратури, і 28 жовтня 2021 року було почато провадження за ч. 1 ст. 350 (погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок) Кримінального кодексу України. Станом на кінець року нікому про підозру повідомлено не було.

■ Скриншот з ультраправого телеграм-каналу «Катарсис»

#незаконне_затримання_чи_обшук

- **25 жовтня 2021 року в Києві** під час спроби забудовника провезти на ділянку неподалік від метро «Лівобережна» будівельну техніку поліція затримала громадського активіста **Олега Михайленка** і склала на нього адміністративний протокол за ч. 1 ст. 173 (дрібне хуліганство) КУпАП.

Про затримання повідомила представниця ГО «Микільська слобідка» Олена Медведенко³⁵⁴. За її словами, біля цієї ділянки триває безстрокова акція протесту мешканців довколишніх будинків, які вже кілька років виступають проти незаконної забудови Микільської слобідки, представники служб благоустрою привезли бетонні блоки, щоб припинити проїзд техніки туди (і там чергують активісти), але цього разу представники забудовника, який стверджував, що нібито має право зводити там ЖК, разом із поліцією приїхали ці блоки розбирати³⁵⁵.

³⁵¹ Крістіан Ударов. Особиста фейсбук-сторінка, 20 жовтня 2021 року: https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=3008691319418925

³⁵² Крістіан Ударов. Особиста фейсбук-сторінка, 20 жовтня 2021 року: https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=590661795317064

³⁵³ Крістіан Ударов. Особиста фейсбук-сторінка, 22 жовтня 2021 року: <https://www.facebook.com/kristianudarov/videos/4462287410531066>

³⁵⁴ Олена Медведенко. Особиста фейсбук-сторінка, 25 жовтня 2021 року: <https://www.facebook.com/OlenaMedvedenko2018/posts/10227363722019043>

³⁵⁵ Олена Медведенко. Особиста фейсбук-сторінка, 25 жовтня 2021 року: <https://www.facebook.com/OlenaMedvedenko2018/posts/10227363352529806>

Як розповів Олег Михайленко, активісти пробували заблокувати проїзд техніки. Поліція і люди в формі будівельників при цьому намагалися розштовхати протестувальників зробити коридор для проїзду техніки. За словами Михайленка, було декілька епізодів штовханини, і він у процесі намагався відштовхнути, як йому здавалося, одного з опонентів (бо це була людина в цивільному), а тоді його почали заламувати й затримувати, і таким чином він зрозумів, що це був поліцейський. При цьому активіст не пригадує, щоб ця людина називала себе чи якось артикулювала свою причетність до органів правопорядку. До того ж у процесі штовханини, як зауважує Михайленко, він пирснув комусь в обличчя антисептиком – каже, що розгубився, бо їх було багато – і це теж виявився представник правоохоронців.

Активіста затримали близько 16:00, привезли у Дніпровський райвідділ і протримали приблизно до 19:00: склали протокол про адміністративне правопорушення. За словами Михайленка, силу до нього в райвідділі не застосовували (тільки при затриманні заламували руки).

25 листопада 2021 року Дніпровський районний суд Києва закриття провадження щодо Олега Михайленка через відсутність у його діях складу адміністративного правопорушення, оскільки поліцейські не надали доказів, наприклад, відео на підтвердження обставин, зазначених у протоколі, крім того, були відсутні пояснення очевидців указанного в протоколі адміністративного правопорушення³⁵⁶.

Олег Михайленко – учасник акцій протесту проти забудови Микільської слобідки, де цього року відновили будівельні роботи після кількарічної перерви (будівництво було заморожене через судові справи, що тривали щодо нього). На початку жовтня 2021 року ZMINA зафіксувала тут випадок побиття мітингувальників з боку невідомих (див. вище).

#фізичний_напад

- **25 жовтня 2021 року** в селі **Стобихівка** на Волині група осіб напала на активіста **Романа Якимчука** та знімальну групу телеканалу «Kyiv live», коли ті готували сюжет про ймовірно незаконну лісозаготівлю в регіоні. Якимчук стверджує, що в селі функціонує близько пів сотні пилорам, але з них реально має документи кожна п'ята.

За словами активіста, він показав деякі пилорами і склади з деревиною журналістам, а ті поїхали за адресою, де зареєстроване одне з таких підприємств. Це – будинок Івана Сухацького (помічник Валерія Стернійчука, депутата від «Слуги народу»³⁵⁷), і там на них напали брати цієї людини (Сухацькі Сергій і Степан)³⁵⁸.

Як зазначає постраждалий, унаслідок нападу в нього синці й гематоми на тілі.

Поліція почала провадження за ч. 1 ст. 125 ККУ (умисне легке тілесне ушкодження). Станом на кінець 2021 року слідство тривало, про підозру, за словами постраждалого, нікому повідомлено не було³⁵⁹.

Роман Якимчук не входить до жодної громадської організації, діє як активний громадянин. Публікує на своїй фейсбук-сторінці пости про ситуацію з незаконними вирубками лісу, пише заяви в органи правопорядку, намагається привернути увагу медіа. Крім такого активізму, займається натуральним господарством з батьком і братом.

³⁵⁶ Справа № 755/18975/21 / Zakon online, вебсайт: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/101438662?from=755%2F18975%2F21&>

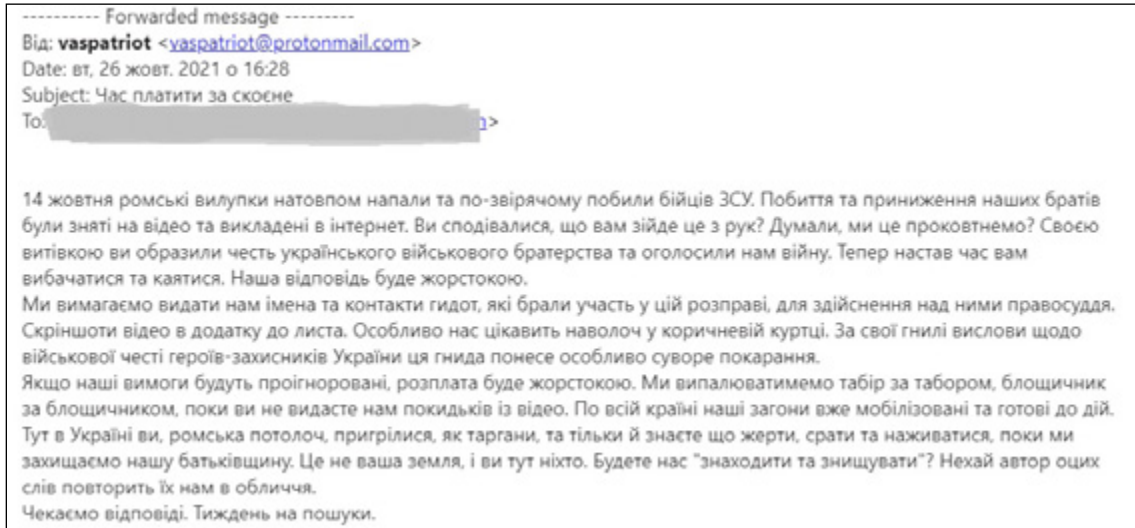
³⁵⁷ Сухацький Іван Степанович / Посіпаки, вебсайт: <https://posipaky.info/minion/337675>

³⁵⁸ Телеканал LIVE Online / Ютуб-канал: https://www.youtube.com/watch?v=d0nRBL9_Fu8

³⁵⁹ Рома Якимчук. Особиста фейсбук-сторінка, 4 січня 2022 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=687933835733278&id=100035500037255

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **26 жовтня 2021 року** низка представників ромських громадських організацій отримали листи з ультиматумом і погрозами фізичною розправою. Їх спричинило поширене раніше фейкове відео, на якому нібито роми б'ють людей у формі військових³⁶⁰.

- Скриншот листа з погрозами, наданий постраждалими

Про це Центру прав людини ZMINA повідомив ромський правозахисник **Юліан Кондур**. Він також надав виданню один з таких листів, відправлений з поштового сервісу протонмейл із прикріпленими до нього скріншотами згаданого відео.

За словами Кондура, листи такого характеру отримали представники Коаліції ромських організацій у різних регіонах, зокрема на Закарпатті³⁶¹. Їм також висунули ультиматум, щоб представники ромських організацій видали «людей з відео», які нібито побили військових. Інакше, як мовиться в листі, його автори жорстоко розправляться з представниками ромських громад.

Юліан Кондур говорить, що не може вважати лист погрозою собі особисто, але там висловлюється ідея, нібито всі роми несуть колективну відповідальність одне за одного. За його словами, сам він не звертався до поліції, але мав розмову з представниками СБУ, які повідомили, що листи, ймовірно, надсилають із невідконтрольних українському уряду територій.

Раніше ZMINA фіксувала заякування за схожою схемою, що стосувалося Асоціації ЛГБТ «Ліга» в Миколаєві. Тоді зловмисники надсилали представникам організації та локальним медіа листи (так само з протонмейл), у яких заявляли про намір влаштувати теракт³⁶².

Юліан Кондур – представник Коаліції ромських громадських організацій України, координатор проєктів фонду «Чіріклі», юрист.

³⁶⁰ Представники ромських організацій отримали погрози через поширене раніше фейкове відео / ZMINA, 29 жовтня 2021 року: <https://zmina.info/news/predstavnyky-romskyyh-organizacij-zayavyly-pro-pogrozy-cherez-poshyrene-ranisce-fejkove-vidео/>

³⁶¹ Погрози ромам / Tv21 Унгвар, ютуб-канал: <https://www.youtube.com/watch?v=zp-LL7UtwaM>

³⁶² Невідомі знову погрожують підірвати офіс ЛГБТ-асоціації «Ліга» у Миколаєві / ZMINA, 8 квітня 2021 року: <https://zmina.info/news/nevidomi-znovu-pogrozhuuyut-pidirvaty-ofis-lgbt-asociazciyi-liga-u-mykolayevi/>

ЛИСТОПАД 2021 РОКУ

#дискредитація

- **4 листопада 2021 року Громадянська мережа ОПОРА** повідомила про дискредитаційну кампанію, розгорнуту проти її представників у низці медіа та соцмережах, що почалася після виборів міського голови Харкова 30 жовтня і тривала кілька днів.

Як розповіла Центру прав людини ZMINA представниця мережі **Яна Золотарьова**, спостерігачам ОПОРИ безпідставно закидали відсутність на виборчих дільницях, спробу зриву голосування через тиск на виборчу комісію і співпрацю з одним із кандидатів – Михайлом Добкіним.

Про це, зокрема, написали такі вебсайти, як «Первая столица»³⁶³ (зафіксовано щонайменше шість публікацій на цю тему та в цьому ключі про організацію), «Харьковские известия»³⁶⁴ і «Редпост»³⁶⁵ (дві публікації).

Окрім того, публікації з подібними закидами з'явилися і в низці локальних пабліків у соцмережах. Активісти ОПОРИ виявили, що в значній частині видань і пабліків у соцмережах – одні й ті ж рекламодавці, що може свідчити, зокрема, про скоординованість кампанії проти спостерігачів за виборами, а також, що частина постів із дезінформацією була оплачена на фейсбуці як політична реклама³⁶⁶.

За словами Яни Золотарьової, дискредитаційні публікації проти громадянської мережі ОПОРА почалися після того, як спостерігачі виявили розбіжності в цифрах виборчих комісій на місцях та районних територіальних виборчих комісій на користь переможця на харківських виборах Ігоря Терехова³⁶⁷.

Громадянська мережа ОПОРА – позапартійна неурядова організація, що здійснює моніторинг та аналітику у сфері виборів, парламентаризму, освіти, управління спільною власністю, енергоефективності, місцевого самоврядування, а також всеосяжного впровадження принципу відкритих даних. З 2007 року спостерігачі ОПОРИ аналізують виборчий процес, проводять спостереження за всіма його етапами, працюють над удосконаленням виборчого законодавства відповідно до міжнародних стандартів.

³⁶³ ОПОРА РЕШИЛА ПОДДЕРЖАТЬ ДОБКИНА И ГОТОВА ЗА НЕГО СУДИТЬСЯ / Первая Столица, 2 листопада 2021 року: <https://1stolica.kh.ua/news/opora-reshila-podderzhat-dobkina-i-gotova-za-nego-suditsja/>; В СЕТИ ПРИЗЫВАЮТ НАЦИОНАЛ-ПАТРИОТОВ ВЫЙТИ В ПОДДЕРЖКУ ДОБКИНА И ЗАБЛОКИРОВАТЬ ХАРЬКОВ / Первая Столица, 2 листопада 2021 року: <https://1stolica.kh.ua/news/v-seti-prizyvajut-nacional-patriotov-vyiti-v-podderzhku-dobkina-i-zablokirovat-harkov/>; НАБЛЮДАТЕЛИ «ОПОРЫ» ЗАЯВИЛИ О НАРУШЕНИЯХ НА УЧАСТКАХ, НА КОТОРЫХ ИХ ВО ВСЕ НЕ БЫЛО / Первая Столица, 2 листопада 2021 року: <https://1stolica.kh.ua/news/nabljudateli-opory-zajavili-0-narushenijah-na-uchastkah-na-kotoryh-ih-vo-vse-ne-bylo/>; ШТАБ ДОБКИНА КООРДИНИРОВАЛ ДЕЙСТВИЯ «ОПОРЫ» / Первая Столица, 2 листопада 2021 року: <https://1stolica.kh.ua/news/shtab-dobkina-koordiniroval-dejstvija-opory/>; РУКОВОДИТЕЛЬ «ОПОРЫ» АЙВАЗОВСКАЯ РАБОТАЕТ В ИНТЕРЕСАХ ДОБКИНА / Первая Столица, 4 листопада 2021 року: <https://1stolica.kh.ua/news/rukovoditel-opory-ajvazovskaja-rabotaet-v-interesah-dobkina/>; ЧЕРНАЯ БУХГАЛТЕРИЯ ДОБКИНА НА ЭТИХ ВЫБОРАХ ПЕРЕПЛУНУЛА ЧЕРНУЮ БУХГАЛТЕРИЮ ЯНУКОВИЧА / Первая Столица, 4 листопада 2021 року: <https://1stolica.kh.ua/news/chernaja-buhgalterija-dobkina-na-jetih-vyborah-perepljunula-chernuju-buhgalteriju-janukovicha/>

³⁶⁴ У них была задача что-то найти: УВК о представителях ОО «Опора» на выборах (видео) / Харьковские известия, 5 листопада 2021 року: <https://izvestia.kharkov.ua/tv-proekty/u-nih-byla-zadacha-cto-to-najti-uvk-o-predstaviteljah-oo-opora-na-vyborah-video/>

³⁶⁵ «Опора» угрожает членам избиркома. Харьковские выборы. Продолжение (видео) / Редпост, 2 листопада 2021 року: <https://redpost.com.ua/news/1237861-opora-ugrozaet-chlenam-izbirkoma-harkovskie-vyboryi-prodolzhenie-video/>; Добкин и Райнин готовят фальшивые документы против Терехова, – Блок Кернеса / Редпост, 2 листопада 2021 року: <https://redpost.com.ua/news/1237850-dobkin-i-raynin-gotovyat-falshivye-dokumenty-protiv-terehova-blok-kernes-a>

³⁶⁶ До інформаційної атаки на ОПОРУ долучились 7 координованих фейсбук-сторінок / ОПОРА, 4 листопада 2021 року: https://www.oporaua.org/news/polit_ad/23716-do-informatsiinoyi-ataki-na-oporu-doluchilis-7-koordinovanikh-feisbuk-storinok

³⁶⁷ Заява Громадянської мережі ОПОРА про результати позачергових виборів Харківського міського голови / ОПОРА, 5 листопада 2021 року: <https://www.oporaua.org/statement/vybory/mistsevi-vybory/23721-zaiava-gromadianskoyi-merezhi-opora-pro-rezultati-pozachergovikh-vivoriv-kharkivskogo-miskogo-golovi>

31 жовтня в Харкові обирали міського голову. Пост був вакантним з того часу, як помер попередній мер Харкова Геннадій Кернес. На виборах переміг Ігор Терехов. Інший відомий харківський політичний діяч Михайло Добкін висловив намір оскаржувати результати виборів.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- Увечері **5 листопада 2021 року в Рубіжному** на Луганщині невідомий намагався підпалити автівку керівника громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» **Валерієві Харчуку**. За словами постраждалого, зловмисник облив машину горючою речовиною і намагався підпалити, але його злякала мати активіста, яка побачила, що той робить, і покликала сина, тому палій не встиг завершити почате – спалахнув тільки підкрилок, але його активісту вдалося погасити самотужки.

Як стверджує Валерій Харчук, коли він вибіг, то побачив, що пляшка з горючою речовиною все ще стояла біля машини, тож пізніше віддав її на експертизу органам правопорядку. Зловмисник також був зафіксований на відеозаписах камер спостереження.

Поліція Луганщини почала провадження за фактом подій за ч. 2 ст. 194 (умисне знищення чи пошкодження майна) Кримінального кодексу України. Станом на кінець 2021 року слідство тривало, про підозру нікому оголошено не було.

Підпал постраждалий пов'язує зі своїм виступом на мітингу в Рубіжному раніше цього дня, де він звинуватив міську владу в зловживаннях щодо виписування собі премій і надбавок «за інтенсивність» у період, коли прийом громадян неможливо здійснювати через карантин³⁶⁸.

Валерій Харчук – керівник громадського об'єднання «Антикорупційний регіональний фронт» (діє з 2013 року), що проводить моніторинг закупівель органів місцевого самоврядування, розподілу земель тощо. Як розповідає активіст, вони публікують результати своїх розслідувань на фейсбук-сторінці «Антикорупційний фронт», а також оскаржують рішення, які вважають незаконними, через звернення до органів правопорядку.

Згаданий інцидент – одна з низки атак, що відбулися щодо Валерія Харчука протягом 2021 року. Йому чотири рази псували автівки: 1 червня невідомі облили кислотою два його автомобілі, які він використовує в рамках своєї підприємницької діяльності, у ніч на 5 квітня невідомі підпалили одне його авто, 15 березня облили кислотою іншу його автівку, а пізніше – 16 липня – спалили її (*див. вище*).

Окрім того, 2 липня Валерій Харчук заявив, що на нього та ще одного активіста напав зі стільцем міський голова Рубіжного Сергій Хортів, коли вони прийшли до нього поговорити про закриття школи для дітей, які хворіють на сколіоз (*див. вище*). У міськраді на запит ZMINA відповіли, що до них зі скаргою про напад мера згадані громадяни не зверталися. Натомість у поліції Луганщини повідомили, що почали за фактом описаних подій провадження, але про підозру нікому наразі не повідомили.

9 вересня невідомі облили фарбою двері у квартиру, де Харчук живе з родиною.

³⁶⁸ Файне Рубіжне. Фейсбук-група, 5 листопада 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/374580119589298/posts/1516273268753305/>

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **15 листопада 2021 року в Києві** невідомі встромили ножа у двері активіста **Дмитра Перова**, який виступає проти знищення старовинних будинків в українській столиці, та прикріпили поряд клейкою стрічкою дві гвинтики. Активіст виявив це вранці, виходячи на роботу³⁶⁹.

За словами Перова, йдеться про спробу психологічного тиску на нього та його родину (активіст жив на момент описаних подій зі своєю бабусею).

Інцидент він пов'язує зі своєю діяльністю на захист старовинних будинків, що ще залишилися в Києві. Дмитро Перов висловлює дві версії. Одна пов'язана із садибою Дмитрієва на вулиці Хорива, оскільки напередодні інциденту активіст долучився до судової справи щодо незаконного скасування щодо неї статусу пам'ятки³⁷⁰.

■ Фото з фейсбук-сторінки активіста Михайла Погребиського

Інша версія стосується проведення будівельних робіт, попри заборонний припис, на вулиці Тургенівській, де розташована садиба Василя Маліна. Перов написав про це допис у соцмережах³⁷¹, після чого йому о десятій вечора телефонували невідомі особи й настирливо просили про зустріч, пообіцявши передзвонити за кілька днів. Натомість активіст виявив на своїх дверях згадане «повідомлення».

Поліція почала провадження за ст. 171 (перешкоджання законній професійній діяльності журналіста) Кримінального кодексу України. Станом на кінець 2021 року нікому про підозру повідомлено не було.

Як зазначає чоловік, невдовзі після інциденту з ножем він переїхав, однак після цього його бабуся розповіла про нічний візит незнайомих людей, які грюкали їй у двері (вона не відчиняла, і більше таке не повторювалось).

Дмитро Перов – представник громадської організації «Зелена хвилина», юрист ініціативи «Мапа реновації», представник партії «Народовладдя» (керівник – Юрій Левченко, який раніше належав до ВО «Свобода»), журналіст.

³⁶⁹ Невідомі встромили кинджал у двері захисника архітектурної спадщини Києва / ZMINA, 15 листопада 2021 року: <https://zmina.info/news/nevidomi-vstromily-kyndzhal-u-dveri-zahysnyka-arhitekturnoyi-spadshhyny-kyyeva/>

³⁷⁰ Апеляційний суд скасував рішення Окружного адмінсуду щодо садиби на вулиці Хорива, 2 / Подільська районна в місті Києві державна адміністрація. Офіційний вебпортал КМДА, 3 березня 2020 року: <https://podil.kyivcity.gov.ua/news/15664.html>

³⁷¹ Дмитро Перов. Особиста фейсбук-сторінка, 12 листопада 2021 року: <https://www.facebook.com/AmiDPerov/posts/1529431474122535>

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **21 листопада 2021 року** близько пів на четверту ранку в **Кам'янському** Дніпропетровської області невідомі підпалили автівку, що належить керівнику організації «Спільна дія Кам'янського» **Ігорю Ількову**. Як зазначає постраждалий, від вітру вогонь перекинувся на припарковану поруч автівку його цивільної дружини, від чого згоріли обидві машини.

Інцидент Ігор Ільков пов'язує зі своєю громадською діяльністю і критикою місцевої влади. За його словами, він публікував факти зловживань, які, на його думку, відбувались у місті, на своїй фейсбук-сторінці, а також співпрацював із деякими медіа.

■ Фото з фейсбук-сторінки постраждалого

Поліція почала провадження за ч. 2 ст. 194 (умисне знищення або пошкодження майна) Кримінального кодексу України. Станом на кінець 2021 року розслідування триває, про підозру нікому повідомлено не було.

Ігор Ільков – співзасновник і керівник громадської організації «Спільна дія Кам'янського», що спеціалізується на захисті прав споживачів, а також, серед іншого, моніторить міські закупівлі. Балотувався в депутати Кам'янської міськради від партії «Пропозиція».

У 2020 році ZMINA та Українська Гельсінська спілка з прав людини заявляли про тривожну тенденцію низки атак на громадських активістів та журналістів у Кам'янському на Дніпропетровщині останніми роками, розслідування яких здебільшого не знаходять причетних до цих злочинів³⁷².

#залякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#дискредитація

- **27 листопада 2021 року** телеграм-канал ультраправого діяча Олексія Свиначенка STALKERUA опублікував пост про громадського активіста й медійника **Павла Бондаренка**, у якому звинуватив того в «керуванні ліваками під Подільським РУВС» у Києві³⁷³.

Йдеться про спонтанну акцію ввечері 26 листопада, коли кілька десятків обурених киян прийшли під райвідділ поліції, звідки, за їхніми даними, могли відпустити групу молодиків, яка того ж дня влаштувала погром у барі «Хвильовий» на Подолі, побивши телескопічними кийками кількох людей – охоронців закладу. Бондаренко був серед тих, хто прийшов на акцію.

³⁷² Випалюють вогнем: ЗА ЩО нападають на активістів Кам'янського. ОНОВЛЕНО / УГСПЛ, 17 квітня 2020 року: <https://helsinki.org.ua/articles/vypaliuut-vohnem-za-shcho-napadaiut-na-aktyvistiv-kam-ians-koho>; Поліція не встановила нападника на активіста Філатова в Кам'янському, але перекваліфікувала злочин на тяжчий / ZMINA, 29 травня 2020 року: <https://zmina.info/news/kamyanske-policiyiya-ne-vstanovilya-osobu-napadnyka-na-aktyvista-filatova-ale-perekvalifikovala-zlochyn-na-tyazhchij/>

³⁷³ STALKERUA / Телеграм-канал, 27 листопада 2021 року: https://t.me/ua_stalker/1360

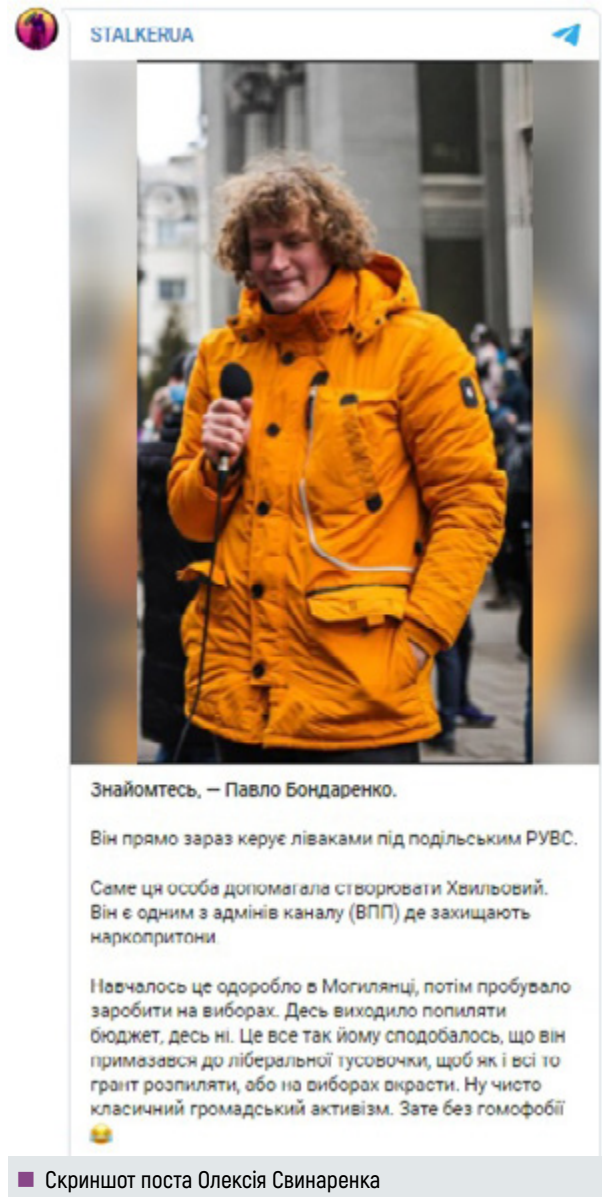
Допис Свиначенка також був поширений на телеграм-каналі «Вольєр», який неодноразово критикували правозахисники через публікацію там контактних даних активістів для подальшого їх цькування з боку підписників каналу, а також кілька інших ультраправих телеграм-каналів.

Раніше на «Вольєрі» вже публікували повідомлення про Павла Бондаренка в контексті справи про спробу видворення громадського активіста, вихідця з Білорусі Олексія Боленкова³⁷⁴.

Сам Бондаренко повідомив, що після обох публікацій він не отримував погроз чи образливих повідомлень. Водночас такі публікації сприяють тому, що активіста можуть впізнавати підписники згаданих каналів і надалі виявляти до нього агресію.

Павло Бондаренко – співзасновник продакшну з виробництва подкастів «Радіо Поділ», активіст різних ініціатив, зокрема «Хто замовив Катю Гандзюк?» та акцій на підтримку Сергія Стерненка³⁷⁵.

Допис Свиначенка з'явився у зв'язку з участю Павла Бондаренка в акції під Подільським РУВС. Увечері 26 листопада 2021 року на київському Подолі понад 15 молодиків у масках побили охоронців закладу «Хвильовий», залили приміщення сльозогінним газом, розстрожили вікна й меблі на терасі³⁷⁶. Крім того, нападники розмалювали стіни бару ультраправими гаслами й символікою. Зокрема, залишили на одній з них вольфсангель – нацистський та неонацистський символ.

Це був третій випадок з інтервалом у тиждень, коли на три подільські заклади здійснювали тиск представники праворадикальних угруповань, намагаючись зірвати заплановані там заходи і звинувачуючи ці заклади в розповсюдженні наркотиків (доказів продажу при цьому не наводили).

Два перші рази праворадикали збиралися поблизу закладів, не пропускаючи всередину публіку й не випускаючи нікого, кидалися якоюсь білою сипучою речовиною (ймовірно, борошном), застосовували димові шашки, а також залишали на стінах графіті, однак до безпосереднього насильства не вдавались. Після третього випадку деяких нападників

³⁷⁴ Вольєр. Телеграм-канал, 21 квітня 2021 року: <https://t.me/antiantifa/1077>

³⁷⁵ Павло Бондаренко, Радіо Поділ: «Якщо хочеш робити класні речі, треба думати не лише сьогоднішнім днем» / The Ukrainians, 30 серпня 2021 року: <https://theukrainians.org/pavlo-bondarenko-radio-podil/>

³⁷⁶ На Подолі праворадикали розстрожили вікна бару «Хвильовий» та залили приміщення сльозогінним газом / ZMINA, 26 листопада 2021 року: <https://zmina.info/news/na-podoli-pravorydykaly-napaly-na-bar-hvylovij-roztrshhyly-vikna-ta-zalyly-prymishhennya-slozognym-gazom/>

затримала поліція, однак потім стало відомо, що, ймовірно, їх відпустять з-під варти. Тоді під подільським управлінням поліції, куди доставили затриманих, стали збиратися обурені кияни з вимогою притягнути погромників до відповідальності.

Ще одна акція проти бездіяльності силовиків та ймовірного покривання незаконних дій погромників відбулася 29 листопада поблизу будівлі Міністерства внутрішніх справ.

#фізичний_напад

- **29 листопада 2021 року** ввечері в переході на майдані Незалежності в **Києві** троє невідомих напали на групу протестувальників, що поверталися з акції «Ми звинувачуємо поліцію» перед будівлею Міністерства внутрішніх справ.

Як розповів один із постраждалих, у його знайомої був із собою плакат «*Why do sexy people (me) have to suffer from cops and far-rights*», який вона не сховала після акції. За його словами, троє чоловіків років 30–40 зі словами «Що це там у тебе?» напали на неї, намагаючись відібрати плакат.

Як зазначає сама постраждала (**Ірина**), усього нападників було п'ятеро (кілька чоловіків підбігло згодом). Вони мали на собі чорний тактичний одяг (із липучками для шевронів), декого з них вона бачила неподалік, коли йшла по майдану Незалежності та спускалася в перехід. Нападники почали їх штовхати, відібрали в неї плакат, але втекли, коли її друг, швейцарець, почав обурюватись і кликати на допомогу англійською (вони зрозуміли, що він іноземець). Ірина каже, що нападники щось мали в кишенях (припускає, що балони чи ножі), але не діставали. За її словами, коли напад відбувся, у переході всі порозбігались, і поряд не було людей.

■ Фото з акції під МВС, опубліковане на телеграм-каналі «Вісник Подільського П**децю»

Наступного дня після нападу, 30 листопада, Ірина вирішила написати заяву в поліцію, але в неї її не прийняли. Спочатку їй сказали, що нападом буде займатися поліція метрополітену, а коли вона туди звернулася, то з'ясувала, що постраждалий так і не зайшов в метро, бо на них напали перед входом, і скерувала їх до районного управління. Як стверджує постраждала, вона просиділа там 3,5 години, але заяву в неї так ніхто й не прийняв. Їй вдалося подати заяву аж 20 грудня.

Акція «Ми звинувачуємо поліцію» – це аполітичний мітинг 29 листопада 2021 року під стінами МВС у відповідь на напад праворадикалів на бар «Хвильовий» у Києві, під час якого нападники побили представників охорони закладу й розпилили всередині сльозогінний газ, а також розстрожили шибки та меблі на веранді. Групи праворадикалів намагалися блокувати роботу «Хвильового» і ще двох закладів на Подолі на вихідних упродовж трьох тижнів. На численні звернення співвласників та гостей закладів не було належного реагування з боку органів правопорядку.

#заялювання_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **30 листопада 2021 року** ультраправий діяч Євген Карась на своєму телеграм-каналі оприлюднив особисті дані громадської активістки, лекторки із секс-просвіти **Марії Губернік**³⁷⁷.

Повідомлення було сформульовано в образливій формі (назвав її «трансмутантом») і містило звинувачення в нібито пропагуванні нею вживання наркотичних засобів через те, що Губернік узяла участь в акції «Ми звинувачуємо поліцію» проти бездіяльності органів правопорядку під час блокування та погромів закладів на Подолі з боку ультраправих, що відбулося напередодні (Євген Карась брав участь принаймні в одній з цих акцій, анонсував її як співорганізатор і вів звідти трансляцію).

Тепер Карась виклав відео коментаря активістки якомусь медіа, де вона засуджує дії погромників, а також скриншоти з її соцмереж із повідомленнями на тему її лекцій.

Як розповіла постраждала Центру прав людини ZMINA, після цього їй стали телефонувати з невідомих номерів, а також надсилати й одразу видаляти якісь повідомлення в месенджери. За словами Марії Губернік, вона непокоїться про власну безпеку, оскільки її лекції відбуваються публічно. Деякі організатори їй казали, що з ними зв'язувалися, ймовірно, праворадикали й погрожували, що прийдуть (але не прийшли).

Губернік говорить, що спорадично отримувала повідомлення від соратників Карася ще понад тиждень після його постів.

До того ж Євген Карась опублікував пост про ще одного учасника згаданого мітингу, активіста лівого крила **Віталія Дудіна**, бездоказово звинувативши того у співпраці з СБУ в часи Януковича³⁷⁸.

Дудін відреагував, спростувавши звинувачення Карася і надавши повне відео, звідки взятий скриншот із ним³⁷⁹. За його словами, якихось особистих повідомлень чи дзвінків після публікації Карася не отримував.

Окрім того, Євген Карась ідентифікував на акції та згадував ще одну дівчину, **Анастасію**, волонтерку КиївПрайду, яку також звинувачував у пропаганді наркоторгівлі³⁸⁰. Як розповіла активістка Центру прав людини ZMINA, після цього їй в інстаграм писав невідомий, залишав коментарі про «таблетки» під фотографіями, але вона його заблокувала, і цюкування припинилось.

Марія Губернік – сексологиня, блогерка. Виходить також на акції за права жінок як активістка, після акції 2021 року була свідком нападу на групу активісток з боку праворадикалів (*див. інциденти за березень*).

Віталій Дудін – юрист, активіст організації «Соціальний рух» (лівого крила). Серед іншого, виступає проти безкарності за праворадикальне насильство, підтримує профспілковий рух, 2021 року був серед організаторів однієї з акцій на роковини вбивства Станіслава Маркелова та Анастасії Бабурової в Києві 19 січня.

³⁷⁷ Євген Карась. Телеграм-канал, 30 листопада 2021 року: https://t.me/KARAS_EVGEN/3166

³⁷⁸ Євген Карась. Телеграм-канал, 30 листопада 2021 року: https://t.me/KARAS_EVGEN/3149

³⁷⁹ Vitaliy Dudin. Особиста фейсбук-сторінка, 30 листопада 2021 року: <https://www.facebook.com/vitaliy.dudin/posts/4980135712031341>

³⁸⁰ Євген Карась. Телеграм-канал, 30 листопада 2021 року: https://t.me/KARAS_EVGEN/3151

#заялювання_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **30 листопада 2021 року** ввечері ультраправий телеграм-канал «Катарсис» (станом на час публікації моніторингової доповіді недоступний) оприлюднив контактні дані київського громадського активіста **Віталія Селика**, зазначивши там, що той «висвітлював у позитивних тонах КиївПрайд» і є радником заступника голови КМДА Костянтина Усова, який нібито, будучи депутатом Верховної Ради, «анонсував у своєму місті гей-парад» (ідеться про Кривий Ріг).

Таким чином представники згаданого телеграм-каналу, ймовірно, відреагували на висвітлення Віталієм Селиком у своїх соцмережах³⁸¹ акції організації «Український стяг»³⁸² під КМДА, під час якої деяких її ультраправих учасників (Крістіана Ударова) було затримано й нібито звинувачено в жорсткому поводженні з тваринами, оскільки ті привезли в маршрутці на акцію овець³⁸³. Тварин було вилучено й передано на перетримку до київського зоопарку.

Як розповів Віталій Селик Центру прав людини ZMINA, після публікації на «Катарсисі» він почав отримувати масові дзвінки з номерів російських операторів (різновид послуг на зразок смс-бомбінгу), а також у месенджери йому стали надходити повідомлення з гіф-зображеннями нацистської символіки й Адольфа Гітлера. Окрім того, за словами постраждалого, він зафіксував щонайменше три спроби зламати його телеграм-акаунт, але неуспішні – через двофакторну авторизацію.

Віталій Селик – голова ГО «Рада з урбаністики Києва», з червня 2021 року – радник заступника голови КМДА Костянтина Усова. До сфери його зацікавлень як активіста загалом входить урбаністика, медична та освітня реформи. Балотувався до Київради від партії «Слуга народу» на Подолі на місцевих виборах 2020 року, але не пройшов.

Під час подій Євромайдану був волонтером «Євромайдан-SOS». До того співпрацював із мистецьким об'єднанням «Остання барикада» і входив до «Фундації регіональних ініціатив». Працював у медіа, організовував освітні й культурні заходи.

Хоча публікація на «Катарсисі», ймовірно, виникла як реакція на допис Селика на фейсбуці, який підхопили ЗМІ, сам її текст посилається на його громадянську позицію як активіста, зокрема щодо правозахисних заходів на зразок КиївПрайду.

³⁸¹ Віталій Селик. Особиста фейсбук-сторінка, 30 листопада 2021 року: <https://www.facebook.com/selykv/posts/10215798271269581>

³⁸² Український стяг. Фейсбук-сторінка, 30 листопада 2021 року: <https://www.facebook.com/ukrstyag/posts/365797642009869>

³⁸³ UAnimals. Фейсбук-сторінка, 30 листопада 2021 року: <https://www.facebook.com/UAnimals.official/posts/4397127617009090>

ГРУДЕНЬ 2021 РОКУ

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **5 грудня 2021 року** співзасновниця **правозахисного центру «Поступ»** отримала дзвінок із прихованого номера, під час якого співрозмовник їй сказав: *«Поступ! Мы вас нашли. Вам н*зда»*.

Ця людина наразі не веде публічної діяльності від імені організації, однак, як припускають її колеги, її номер міг залишитися десь у відкритому доступі.

Представники «Поступу» припускають, що дзвінок міг здійснюватися з окупованої території. Якщо це так, то могло також ітися про те, що проросійські бойовики або їхні прихильники отримали доступ до приміщень офісу правозахисної організації в Луганську.

Правозахисний центр «Поступ» було зареєстровано у 2000 році в Луганську, однак ще кілька років до того часу він діяв як громадська ініціатива. Спочатку активісти надавали допомогу для дітей із вразливих соціальних груп, потім реалізовували також освітні та культурні проєкти в регіоні, проводили моніторингові дослідження та адвокаційні кампанії.

Після початку війни на Сході України активісти «Поступу» утворили ініціативу «Восток-SOS» (нині – окремий благодійний фонд) для допомоги переселенцям та жителям прифронтових територій, а також документування порушень прав людини, пов'язаних із конфліктом.

#юридичне_переслідування

- **9 грудня 2021 року** Солом'янський районний суд **Києва** частково задовольнив позов бізнесмена Геннадія Корбана до громадської організації «Захистимо Протасів Яр» та її керівника **Романа Ратушного** щодо завдання шкоди його діловій репутації через згадки про його зв'язки з «Дайтона груп», яка намагалася звести багатоповерхівки на території згаданого природного об'єкту³⁸⁴.

За словами Ратушного, Геннадій Корбан позивався до нього особисто й до організації, аби вони спростували інформацію, розміщену у фейсбуці, зокрема, нібито він – бенефіціар скандального будівництва. Суд зобов'язав активістів виплатити бізнесмену 50 тисяч гривень морального відшкодування (25 тисяч від організації та ще 25 тисяч від Ратушного), а також опублікувати спростування.

Ратушний вимагав викликати до суду генерального директора Daytona Development company Дмитра Паланчука, який міг би пояснити, що мав на увазі, коли говорив про зв'язки компанії з Корбаном (про це згадує, наприклад, «Рух Чесно» з посиланням на інші ЗМІ³⁸⁵, зазначаючи, що їм самим забудовник відмовився це коментувати³⁸⁶), однак той на засідання не приходив, і рішення було ухвалене без цієї інформації.

³⁸⁴ Євгенія Закревська. Особиста фейсбук-сторінка, 10 грудня 2021 року: <https://www.facebook.com/eugenijazz/posts/4796879537018474>

³⁸⁵ Протасов Яр раздора: кто из администрации Зеленского засветился в скандальной застройке, ЦРУ / 24 канал, ютуб-канал: <https://www.youtube.com/watch?v=hUqSUMAeeak>

³⁸⁶ Збудова урочища Протасів Яр: сліди Корбана й мовчання Зеленського / Чесно, 24 жовтня 2019 року: <https://www.chesno.org/post/3652/>

Ратушний також заявив, що дописи у фейсбуці на сторінці «Захистимо Протасів Яр» громадська організація не може видалити, бо ця сторінка належить не їй, а громаді Протасового Яру (ініціативній групі), що виникла ще до створення організації.

Роман Ратушний – очільник організації «Захистимо Протасів Яр», утвореної небайдужими мешканцями будинків неподалік від згаданого природного об'єкта. За збереження Протасового Яру в Києві досі точиться боротьба.

У 2019 році Державна архітектурно-будівельна інспекція України винесла припис компанії-забудовнику «Дайтона груп» на заборону будівельних робіт у Протасовому Яру. Забудовник одразу звернувся до Окружного адмінсуду Києва, який скасував дію припису. Однак активісти оскаржили рішення першої інстанції, а згодом почали отримувати погрози³⁸⁷.

Так, користувач Gennady Korban публічно в коментарях у фейсбуці погрожував активісту, голові громадської ініціативи «Захистимо Протасів Яр» Роману Ратушному (пізніше Геннадій Корбан заявляв «Руху Чесно», що це був не його акаунт). Окрім того, Ратушний заявляв про погрози від Андрія Смирнова та опублікував аудіозапис розмови з ним (той у коментарі «Радіо Свобода» пізніше заперечував, що йшлося про погрози³⁸⁸) і спроби стеження за ним невідомих осіб, через що активіст був вимушений переховуватися. А на координаторку громади Протасового Яру Юлію Кононенко напали біля місця, де планувалася забудова.

28 липня 2020 року Київська міська рада повернула земельним ділянкам Протасового Яру статус зеленої зони та доручила КМДА погодити клопотання ГО «Захистимо Протасів Яр» про створення там регіонального ландшафтного парку, але у квітні 2021 року Окружний адміністративний суд Києва це рішення скасував³⁸⁹. Пізніше, у вересні 2021 року, Шостий апеляційний суд задовольнив скаргу захисників Протасового Яру і скасував рішення ОАСК³⁹⁰.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **9 грудня 2021 року в Києві** громадський активіст **Микола Виговський** повідомив про пошкодження замка на дверцятах своєї автівки, припаркованої на стоянці.

Через кілька днів, 11 грудня, активіст виявив, що хтось заштовхав шматок пінопласту в замкову шпарину вхідних дверей у його квартиру.

³⁸⁷ Погрози, сутички, суди: що відбувається навколо забудови зелених зон Києва / Радіо Свобода, 13 листопада 2019 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/zabudova-zelenykh-zon-kyeva/30269365.html>

³⁸⁸ Заступник голови ОП прокоментував аудіозапис розмови з активістом, через яку той переховується / Радіо Свобода, 4 грудня 2019 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-smynov-ratushnyi-zabudova-protasiv-yar/30307249.html>

³⁸⁹ Суд повернув під будівництво зелену зону в Протасовому Яру / ZMINA, 30 квітня 2021 року: <https://zmina.info/news/sud-povernuv-pid-budivnytstvo-zelenu-zonu-v-protasovomu-yaru/>

³⁹⁰ Шостий апеляційний адміністративний суд Києва / Справа № № 160/8226/20, 22 вересня 2021 року: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99795963>

Через періодичну повторюваність такого дрібного псування майна активіст вважає це спробою його залякування.

Останній випадок, за словами Виговського, трапився невдовзі після розмови зі слідчим щодо його заяви з приводу виявлених у машині предметів, схожих на пристрої відстеження руху та прослуховування. Тоді Виговський подав заяву до СБУ, але та не почала провадження, а передала справу до Нацполіції. За словами Виговського, слідчий подзвонив повідомити йому, що не вбачає підстав у відкритті провадження, і запросив на неформальну розмову, від чого він відмовився.

Микола Виговський – громадський діяч, колишній координатор «Руху Чесно». Балотувався на виборах 2019 року від партії «Голос». Окрім того, є співзасновником Громадського сектору Євромайдану, Коаліції «Реанімаційний пакет реформ», був учасником ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?», співорганізатором та ведучим акцій на підтримку Сергія Стерненка та проти свавілля правоохоронців, а також співорганізатором «Маршу за Київ», який однією з основних вимог називав припинення хаотичної забудови міста.

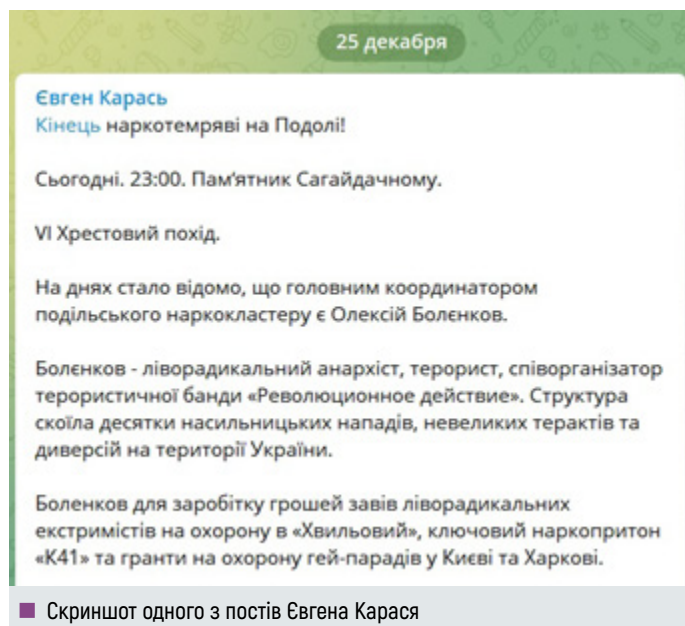

■ Фото з фейсбук-сторінки активіста

#залякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#дискредитація

- **25 грудня 2021 року** один із лідерів ультраправого об'єднання «Суспільство майбутнього» (раніше – С14) Євген Карась на своєму телеграм-каналі опублікував низку постів, у яких бездоказово звинуватив активіста лівого крила **Олексія Боленкова** у причетності до наркоторгівлі на Подолі. Він закликав до проведення чергового так званого «хрестового походу»³⁹¹ – так праворадикали називають свої марші і спроби блокування кількох барів і нічних клубів у цьому районі Києва, внаслідок яких було зірвано деякі концерти, а також зіпсовано майно згаданих закладів.

■ Скриншот одного з постів Євгена Карася

³⁹¹ Євген Карась. Телеграм-канал, 25 грудня 2021 року: https://t.me/KARAS_EVGEN/3258

Карась заявив, що Боленков сприяв працевлаштуванню антифашистів у служби охорони барів, що зазнають цькування праворадикалів. До того ж він бездоказово звинуватив Боленкова в підпалах вишок мобільного зв'язку Lifecell у 2019 році, нападах та навіть проведенні терактів. Насправді в жодній зі справ, про які пише Євген Карась, Боленков не фігурує як підозрюваний³⁹².

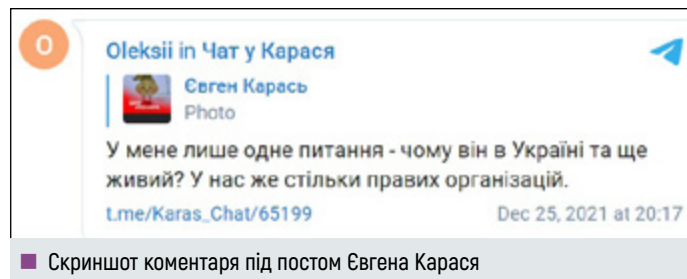
Окрім Боленкова, Карась згадував також адвоката **Масі Найєма** та громадського активіста **Павла Бондаренка** як таких, що допомагали Боленкову. До цього Карась згадував обох також у своїх постах, намагаючись їх дискредитувати, а також під час одного з так званих «хрестових походів» бездоказово звинувачував Найєма у причетності до наркоторгівлі, апелюючи до етнічної належності адвоката (що ми розцінюємо як прояв мови ворожнечі).

Деякі зі згаданих постів Євгена Карася поширив також керівник ультраправого угруповання «Національний спротив» Олексій Свиначенко (телеграм-канал STALKERUA) та праворадикальний телеграм-канал «Катарсис», неодноразово критикований правозахисниками через публікацію персональних і контактних даних, а також заклики до цькування активістів.

Урешті праворадикали провели анонсований Карасем захід. Цього разу даних про вандалізм з їхнього боку не надходило.

Згадані в дописах Карася активісти про погрози чи образливі повідомлення після його публікацій не повідомляли. Водночас під одним із постів Карася є коментарі, які можна розцінювати як погрози Олексію Боленкову: *«У мене лише одне питання – чому він в Україні та ще живий? У нас же стільки правих організацій»*.

Олексій Боленков – білоруський анархіст і антифашист, переїхав в Україну під час Євромайдану, тривалий час постійно тут мешкає. Брав участь у протестах на Майдані, певний час входив до ліворадикальної організації «Революційна дія», з якої вийшов. Наразі організував кооператив La Revolte, що позиціонується як експеримент зі створення етичного бренду одягу, а також бере участь у акціях протесту правозахисного та соціального характеру.

Свинаренко і Карась намагаються цькувати й переслідувати Боленкова протягом усієї історії зі спробою СБУ його видворити з України (що вдалося скасувати через суд): вони поширювали дискредитаційні матеріали, організували мітинги, а Свиначенко намагався напасти на Боленкова прямо в залі засідань Шевченківського райсуду Києва.

Павло Бондаренко – співзасновник продакшну з виробництва подкастів «Радіо Поділ», активіст різних ініціатив, зокрема «Хто замовив Катю Гандзюк?» та акцій на підтримку Сергія Стерненка.

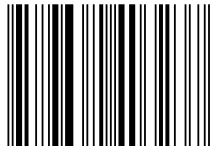
³⁹² Євген Карась. Телеграм-канал, 25 грудня 2021 року: https://t.me/KARAS_EVGEN/3259

СТАНОВИЩЕ ПРАВОЗАХИСНИКІВ ТА ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ В УКРАЇНІ У 2021 РОЦІ

МОНІТОРИНГОВО-АНАЛІТИЧНА ДОПОВІДЬ

ISBN 978-966-2403-23-7

9 789662 403237 >